

פרשת השבוע

ויקרא - זכור

~ תשפ"ד ~

הלכות, זוה"ק, מאמרים, פרפראות,
מעשיות וחידושי תורה נלהבים
מתוך שיעורו השבועי
של מז"ר ועט"ר הגאון המקובל
רבינו בנימו שמואל'י שליט"א
ראש ישיבת המקובלים נהר שלום
ונשיא ישיבתינו הקדושה

יו"ל ע"י ישיבת המייש"ר

רח' אורט ישראל 4 (כניסה ב' רח' יוספטל 80) בית ים

טלפון: 03-5520004

כל הזכויות שמורות
למוכן "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

או בחנות הישיבה "הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 6 ש' בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר

בטלפון: 03-505-1111

ניתן לשלוח הארות והערות

למוכן "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

בס"ד

מלאכה של גאונים קדושים
וגאונים המיומנים

תחת פיקוחו והשגחתו של המקובל הרה"ג בניהו שמואלי שליט"א

דברים שאתה חייב לדעת לפני רכישת התפילין שלך

אל תחפש לקנות בזול 'קניית בזול זה יעלה לך ביוקר'

מאחרי כל זוג תפילין עומדות בין 20 ל-30 שעות עבודה מקצועיות אז אם קנית או תכנתת לקנות בזול תהיה חייב לקחת בחשבון אחד מן השתיים או שהושקעו כאן שעות עבודה לא מקצועיות או שחומרי הגלם הינם ברמה ירודה ובוודאי שלא היית שמח להיות במקום כזה.

למה? בתפילין מתעסקות כ-10 ידיים משלב הכנת הבתים ועד מסירתם ללקוח וכל אחד מהמתעסקים יכול להפוך את התפילין מכשרות לפסולות הפיקוח הרבני נותן לך את השקט והרוגע הנפשי שכל תהליך עשיית התפילין נעשה בכשרות ע"י אנשים יראי שמים

הקפד לקנות במקום שיש פיקוח רבני.

ודא שיש לך לאן לחזור במקרה של חוסר התאמה ובעיות שנהוגות לצוץ

מכון הסת"ם הידור מצוה

בפיקוחו של המקובל הרב בניהו שמואלי שליט"א

מזמין גם אותך להגיע לבדוק את התפילין שלך

ולהיות שקט ורגוע שהתפילין שאתה מניח יום יום הינם כשרות

עלות הבדיקה 180 ₪

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

• מתנות לאביונים •

כל הפושט נותנין לו!
ניתן להעביר מעות מתנות לאביונים
שיחולקו בו ביום בתכלית ההידור
ע"י מו"ר שליט"א

שמות התורמים יכנסו אל הקודש פנימה
להיושע בכל הישועות

בס"ד

באחד באדר משמיעין על השקלים

זכר למחצית השקל

כמידי שנה ניתן להעביר את
מעות 'זכר למחצית השקל' עבור
פעילות החסד והפצת התורה שע"י
ישיבתינו הקדושה

(ערך מחצית השקל 30 ש"ח לכל אדם)

שמות התורמים ובקשותיהם האישיות יועברו אל
רבני ומקובלי הישיבה ובראשם מו"ר ועט"ר
רבינו בניהו שמואל' שליט"א

אשר יערכו עבורם תפילה מיוחדת ביום
תענית אסתר בה יעתירו עבורם לברכה וישועה

ספרי פורים עכשיו על המדף

מדרשים על פי פרדס התורה מאוצרו
של מורנו **ראש הישיבה הרב בניקה**
שמואלי שליטא בתוספת מגילת
אסתר השווה לכל נפש!

מטבע ברכה לימי הפורים עם כוונת
השמות במגילת אסתר ולשם יחוד
עם הקדמות **נפלאות**

ימי
הפורים

כוונות
פורים

הפצה ראשית
סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

תוכן הענינים

ט	הלכות פרשת זכור
טו	סדר תפילת פורים
כ	הלכות מקרא מגילה
לז	הלכות מתנות לאביונים
מ	הלכות משלוח מנות
מה	הלכות סעודת פורים

נג	מאמרי הזוה"ק
נט	מאמרי הפרשה פרשת ויקרא

קיג	דרוש א' לפרשת זכור
קכד	דרוש ב' לפרשת זכור
קכח	פנינים לפרשת זכור
קלה	דרוש בענין קריאת המגילה
קמה	דרוש בענין משתה ושמחה
קסב	דרוש בענין משלוח מנות ומתנות לאביונים
קסז	דרוש בענין השגחה פרטית

קעט	ביאור פרשת זכור
קפא	פרשת זכור
קפד	ביאור הפטרת זכור

הלכות פרשת זכור

הלכות פרשת זכור

א. בשבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני עולה המפטיר וקורא פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז-יט).

ב. מכיון שלדעת רוב הפוסקים הראשונים קריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן

עיונים והארות

אדר הוא ההי"ו היוצא מס"ת אוסרי לגפן עירא ולשורקה בני אתוננו, ואם נתבונן בגוף האדם, הראש הוא כנגד אות י' כנודע ששם החכמה, שתי הידים הם תרין ההי"ן שבכל יד יש ה' אצבעות, והגוף כנגד אות ו', וכאשר מרים משה את ידיו בסוד ויהי ידיו אמונה וכו', הרי הצירוף שנוצר הוא ה' ה' ה' י' ו' שזה הוא הצירוף של חודש אדר, א"כ בכל חודש אדר נוצר לנו סוד "ויהי ידיו אמונה" ויש בו הכח למחות את זכר עמלק.

אמנם ח"ו כאשר יניח ידו וגבר עמלק כתוב יד"ו לא יד"ו, וא"כ כאשר יניח יד"ו גורם לצירוף ה' יד אחת מורמת, ואות י' זה הראש, ה' יד שניה שהיא מונחת כאשר יניח ידו, ואות ו' כנגד הגוף שיוצא מס"ת גדלו לד' אתי ונרוממה שמו, שבחודש זה היה התחלת החורבן, וצריך ונרוממה נרומם את ה' למעלה ע"י שנרים את יד משה ע"י התורה הקדושה ונגיע לצירוף של אדר, ואז וגבר ישראל אמן.

יח. והטעם כדי להסמיך מעשה המן למעשה עמלק, רש"י (מגילה כט ע"א ד"ה ומפסיקין). וכתב בספר עבודת ישראל, שבשבת זכור יורד שפע גדול של מדת הרחמים להציל את ישראל מיד שונאיהם.

כתב מרן החב"י בספר נפש כל חי (מערכת מ אות כג) שנוהגים לומר בשבת זכור לאחר חזרת הש"ץ פיוט "מי כמוך" שחיבר ר"י הלוי, וכ"כ בנו הגאון ר' יצחק פאלג'י בספר יפה ללב. והזכירו הגאון ר' יוסף אירגס בשו"ת דברי יוסף (ס"ס ה), ומרן החיד"א בשו"ת טוב עין (סי' יח אות לה). ומנהגה ישיבתנו הקדושה מזמן מו"ר רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל שאין אומרים אותו בבהכנ"ס משום טורח צבור היות ומאריכים בכוונות התפילה, אמנם מפי"טים אותו בבית בתוך הסעודה.

במלחמת עמלק נאמר (שמות יז, יא) "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". הנה נודע כי צירוף חודש

התורה^י, לכן ידקדקו להוציא ספר תורה הכשר והמהודר ביותר שיש בבית הכנסת^י, וראוי שהשליח ציבור יכריז לפני קריאת פרשת זכור שיתכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת עמלק ומחייתו, ושגם הוא מכוין להוציא את השומעים ידי חובתם^{יא}, וטוב לחוש לכתחילה לכוין לצאת יד^{יב} ח אף בברכות התורה של "זכור"^{יב}. ומה טוב שיאמרו לפני עליית המפטיר לשם יחוד וכו' וכן מנהג קהל קדוש מכוונים בית אל^{יג}, ומפטירין "פקדתי את אשר עשה לך עמלק" (שמואל א פרק טו פסוק א - לד)^{יד}.

ג. אין לציבור לקרוא בפיהם פרשת זכור מתוך החומש יחד עם הקורא דהרי צריכים לקרוא מתוך ס"ת ולכן ישתקו ויאזינו לשליח ציבור הקורא בתורה^{יז}.

עיונים והארות

יט. כ"ב הרא"ש בפסקיו (ברכות מז:), הרשב"א (שם ס"ק יד).
כב. אול"צ (פרק נא תשובה ד) שכן דעת הט"ז, ואף שלדעת מרן אין ברכות התורה של קריאת זכור מעכבות הקריאה, מ"מ טוב לחוש לכתחילה לדברי הט"ז. וכן מקובל שהחת"ס זצ"ל היה נוהג להכריז לפני הקריאה לכוין לצאת יד^{יח} בקריאה ובברכות. ע"ש.

כג. דברי שלום במנהגים (מנהג מד), וכן כתב מו"ר הגאון חיד"א במחזיק ברכה (סי' רלא ס"ק א), ולא רק לפי הסוד צריך לומר לשם יחוד אלא גם לפי הפשט טוב לאמרו. והובא לקמן במקומו.

כד. גמ' במגילה (ל). וכן פסק הרמב"ם (פי"ג מהלכות תפילה ה"ב). טור שו"ע (סי' תרפה ס"ב).

כה. ואין צריך שכל אחד יוציא בפה, משום ששומע כעונה ויוצאים ידי חובה על ידי שהשליח ציבור מתכוין להוציאם, וכמו דמהני לענין קידוש שיוצאים יד^{יח} בשמיעה, ואף דגם התם כתיב "זכור את יום השבת לקדשו" ודרשינן בספרי זכור בפה דוקא, כבר האריך בזה מו"ר בחזון עובדיה (דף ד בהערות אות ז). ועיין שם שדחה מה שכתב בספר נתיבי עם (עמ' רנב) שכל אחד

יט. כ"ב הרא"ש בפסקיו (ברכות מז:), הרשב"א (שם ס"ק יד).
יג. הריטב"א (מגילה יז:), ועוד. וכן פסק בשו"ע (סי' קמו ס"ב, וס"ס תרפה). ומהפוסקים שסוברים שאינה מן התורה הם הרמב"ם (עשין קפט לאוין נט) וסמ"ג (לאוין רכו). ואף שרוב הפוסקים סוברים שפרשת זכור הוא מדאורייתא, אין מברכין על מ"ע דזכר עמלק, לפי שעל השחתה אין מברכים, ואפילו השחתה של אומות העולם, מדקחזינן (מגילה י:). דאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. יפה ללב (אות ג). כף החיים (שם אות כט).

כ. הא דבעינן לקרוא מתוך ס"ת הוא בגמ' מגילה (יח), אהא דתנן קראה על פה לא יצא, מנלן, אתיא זכירה זכירה, כתיב הכא נזכרים ונעשים וכתב התם כתוב זאת זכרון בספר, מה להלן בספר אף כאן בספר. ואם נמצא אח"כ פסול בס"ת שקראו פרשת זכור, צריך לחזור ולקרוא. שו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שעז).

כא. מכיון דקיי"ל מצוות צריכות כוונה וכמו שפסק מרן בשו"ע (סי' ס ס"ד) וכל שכן במצוה של תורה, ה"נ בפרשת זכור. כף החיים

ד. מכיון שיש אומרים שצריכים גם להבין את קריאת פרשת זכור, לכן מן הראוי שכל אחד ילמד פירוש הפרשה לפני הקריאה, כדי שיצא ידי חובה אליבא דכולי עלמא יי.

עיונים והארות

עשה להם ה' במצרים, והעמלקים בלבם הרע ובמזגם הרע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בם, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות. משל ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה, ובא אחד וירד לתוכה אף על פי שנכווה קרר אותה לאחרים. עכ"ל.

ועיקר הזכירה היא איננה על המלחמה הגשמית בלבד, כי עיקרם של העמלקים כבר

נכחדו מן העולם, אלא מדובר בעיקר על המלחמה הרוחנית של עמלק, שמבחינה זו, כח הטומאה של עמלק עדיין עומד בעוונותינו הרבים. והוא כי עמלק הרוחני הוא דעת דטומאה, ומקומו כנגד דעת דקדושה, וקליפה זאת דעמלק מובילה את האדם לגסות רוח, חוצפה וגבהות הלב, בבחי' יודע את בוראו ומתכוין למרוד בו. וזה מה שעשה כשיצאנו ממצרים ששמע על מכות מצרים וקריעת ים סוף, ובכל זאת מסר נפשו להלחם בישראל בחוצפה גדולה, וכן המן הרשע שהיה מזרעו היה גם כן חצוף ובעל גאווה גדולה מאד, שאמר יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך וכו'. ובגסות לבו לאחר ששלח ספרים בכל המדינות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וכו' ביום אחד, והמלך והמן ישבו לשתות, אינו מתפעל מכל הדבר הנורא שהוא עומד לעשות.

"אשר קרך בדרך" - ברש"י מובא ג' פירושים: א. קרך - מלשון קירור, שצינן את הקדרה, כדאמרין לעיל שלאחר מכות מצרים וקריעת ים סוף כולם פחדו להלחם בישראל, ועמלק ירד בתחילה למלחמה בעזות גדולה ומוכן

מהציבור צריך לקרוא בפיו פרשת זכור עם הש"ץ, דבעינן זכור בפה דוקא, דלפי הנ"ל ליתא שהרי שומע כעונה. וכן פסק הנצי"ב מוולאז'ין בשו"ת משיב דבר (או"ח סי' מז), וכן כתב הפרי חדש (סי' סז) שאפילו מצוות שנאמר בהם זכירה, ודרשו חז"ל שצריך להוציאם בפה דוקא, שפיר הוי שומע כעונה, ולכן העיקר הוא כמו שכתב מו"ר לשמוע מפי הש"ץ ותו לא.

כו. כ"ד הרא"ש שמי שאינו מבין לשון הקודש אינו יוצא יד"ח ע"י שמיעה מחבירו. וכ"פ השו"ע (סי' קצג סעי' א). אבל המנהג לסמוך על שיטת רש"י שאף היוצא יד"ח ע"י שמיעה מאחר אין צריך להבין פירוש המילים. וכתב מו"ר האול"צ (ח"ב פרק מו ל) דה"ה דפרשת זכור דיוצאים יד"ח אף כשאינו מבין כל פירוש המילים. ומ"מ כדי לקיים את המצוה כתיקנה נסביר בקצרה.

ביאור פרשת זכור

בפרשת זכור. ישנן שתי מצוות עשה, ומצות לא תעשה אחת. א. לזכור מה שעשה עמלק. ב. למחות את זכר עמלק. ג. לא לשכוח מה שעשה לנו עמלק.

"זכור את אשר עשה לך עמלק וכו'" - כתב החינוך (מצוה תרג) שנצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל שהתחיל להתגרות בהם בצאתם ממצרים, ובטרם נעשו גוי וממלכה היתה ידו עליהם, כענין שנאמר "ראשית גוים עמלק", ותרגומו, ריש קרביא דישראל הוה עמלק, שהכל היו יראים מהם בשמעם את היד הגדולה אשר

עיונים והארות

העולם עד אותו זמן, ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח, ואפילו במלחמת גוג ומגוג לא תהיה עוד מלחמה כמותה, לא בגלל הכוחות או החיילים החזקים והרבים שהיה לעמלק, אלא משום שנלחם עם הקב"ה מכל הצדדים. ע"כ.

והפירוש הוא, כי עמלק הוא בחי' שער הנ' דקל'י, ורצה להשקיע את ישראל בשער הנו"ן, שמשם אין יציאה עולמית, וז"ש זכור את אשר עשה "לך", לך גי' חמשים, שרצה עמלק להתגבר על עם ישראל ע"י שיפילם לתוך חמשים שערי טומאה. וז"ש הזוה"ק שזאת המלחמה שבעמלק, היתה מלחמה קשה שלא היתה מבריות העולם ועד ביאת המשיח, כי מלחמת עמלק היתה מלחמה כנגד שער החמישים של הקל'י, ומלחמה זו תוכרע רק בביאת המשיח כשהקב"ה יגלה את שער החמישים של הקדושה ויוכנע שער החמישים של הקל'י, ודבר זה יכול להעשות רק ע"י הקב"ה, כמ"ש "כי מחה אמוחה את זכר עמלק" אני הקב"ה, כי רק הוא יעשה זאת בכבודו ובעצמו.

"ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" - אומר רש"י, ויזנב בך, מכת זנב, חותך מילות וזורקן כלפי מעלה. כל הנחשלים אחריו - חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענין פולטן.

"ואתה עיפה ויגע" - עיף בצמא, כמ"ש ויצמא שם העם למים, וכתוב אחריו ויבא עמלק. ויגע - מהדרך, ולא ירא אלהים - זה עמלק, שאינו מפחד כלל מהקב"ה.

וכתב האמרי יוסף (ליקוטי אמרי יוסף ח"ב עמוד תקלה) זיע"א, פי' לפסוקים אלו, דהנה עמלק גי' א"ל אח"ר, גי' ספ"ק שמכניס ח"ו ספק באמונה, וז"ש "אשר קרך בדרך ויזנב" שפגם ח"ו

לקפוץ לאמבטיה רותחת רק כדי לקרר את המים לבאים אחריו, ומגיע ממרחק עצום של מאה מילין, כדי להלחם בישראל.

ב. "קרך" - מלשון מקרה, דהיינו שאין השגחה עליונה ח"ו על כל דבר, וכוונתם היתה להטיל ספק באמונה ובהשגחה, ולומר שהכל הוא רק מקרה ובדרך טבע. והיה עושה הפך של הקדושה - מחמם את האדם לדבר עבירה, ומקרר את האדם לדבר מצוה. וז"ש רש"י לשון קור וחום, צינן והפשיר, ר"ל שצינן לדבר מצוה, והפשיר לדבר עבירה. כי אצל כל אחד מאיתנו יש לו עמלק פרטי שעומד בעורף בדעת דקל'י, וכל ההחלטות של הקדושה שיש לאדם שרוצה להעבירם מן המוח אל הלב, אותו קל'י עמלק מטיל בהם ספק, ומשלח אותם בחזרה אל המוח. וכמו שכתב רבינו שמשון מאוסטרופולי הי"ד בספר קרנים, שקליפת עמלק היא "זבוב" (שממנה יצאה עבודת האליל 'בעל זבוב') ונרמז בר"ת בפס' "כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע" שעולה בגי' י"ז, רמז לכך שהוא מתנגד לצד ה'טוב' שגם הוא גי' י"ז, ודרכו של הזבוב למצוא פרצה קטנה בבשר, כדי לינק שפע, כטבע הזבוב שנמצא בבתי המלכים ואינו מוותר שם על כלום, ואוכל כל חלקה טובה.

ג. "קרך" - לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכ"ז. וכתב בעל הטורים קר"ך גי' סר"ס, וז"ש "בדרך", לשון דרך גבר בעלמה (משלי ל יט), כנז' בריש מסכת קידושין, והיא הטומאה שכל גופו של האדם נטמא ממנה, וכל הצרות שבאות לאדם בגלל העוון הזה כנודע. וכבר הארכנו בזה בספר תיקון השו"ב"ם קחנו משם.

ונפלאים דברי הזוה"ק (ח"ב דף סה:) שכתב, וזה תרגום לשונו: בא וראה, מיום שנברא

ה. אנשים הדרים בכפר או במושב ואין להם מנין צריכים להשתדל בשבת פרשת זכור לשבות במקום שיש שם מנין, ומכל מקום אם אין להם עשרה בבית הכנסת יש להוציא ספר תורה ולקרוא פרשת זכור בלי ברכות^{יז}.

ו. ראוי ונכון שכל אדם ישמע את הקריאה מפי שליח ציבור המבטא את הקריאה לפי מנהגו, וכן שהספר תורה נכתב לפי מנהגו, כגון ספרדי לספרדי, ואשכנזי לאשכנזי, היות וקריאת פרשת זכור היא מדאורייתא^{יח}.

עיונים והארות

לפי מנהג הספרדים יוצא ידי חובה. ויש שכתבו שאפי' לכתחילה יוצא י"ח, שהרי אם ירצה רשאי לשנות ממנהגו למבטא והברה של הספרדים לדעת כמה מהאחרונים. וכ"ש כששומע מספרדי. ועיין להגאון חיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' כ אות ב) שכתב, ומי לנו גדול מרבינו האר"י שהיה אשכנזי ממשפחת מהרש"ל ואפ"ה בכל השנה היה מתפלל עם ספרדים ושומע מהם קריאת התורה, וכמו שכתב בשער הכוונות (דף נ ע"ג). ובספר דרך הנשר (ח"א דף מה ע"א) כתב, שהגאון ר' נתן אדלר רבו של החתם סופר עשה מעשה רב, והזמין את הגאון ר' חיים מודעי מאיזמיר אל עירו ושער מקומו, ובמשך שלש שנים למד אצלו את המבטא וההיגוי הספרדי, ומאז נטש את המבטא האשכנזי, והיה בעצמו עובר לפני התיבה במבטא ספרדי. ובשו"ת בית ירדב"ז (סי' כז) נשאל בזה מהגאון ר' יוסף ידיד הלוי איזה מבטא נכון יותר, והשיב, קרוב לומר שהמבטא הספרדי בלשון הקודש הוא מתוקן יותר מהמבטא האשכנזי, עיי"ש. ועי' בחזון עובדיה (שם) שהאריך בזה והביא את דברי הגרי"ש אלישיב שהאשכנזים יוצאים ידי חובה במבטא ספרדי אפי' לדעת רבינו בחיי, ואפי' בפרשת זכור מדינא שרי, אלא שכדאי להחמיר.

במלכות שהיא שם ב"ן, והיא מידה השביעית בסוד בת שבע, ובסוד הוי זנב לאריות.

"כל הנחשלים אחריו" - הנחשלים, אותיות נחש-מילה, כלומר שהביא את טומאת הנחש לתוך המילה. ולכן "בהניח ה' אלהיך וכו' מכל אויבך מסביב" - שהם ז' אומות, בסוד ז' ספירות בסט"א כנודע, עד הגרגשי במלכות דסט"א.

"מתחת השמים" - ר"ל תחת אותיות שמי"ם אותיות ת'נ'כ'נ' שעולה בגי' עשרה שמות ב"ן שבמלכות בסוד ואנכי טוב לך מעשרה בני"ם "לא תשכח".

כו. כן כתב בתה"ד (סי' קח), דשמיעת פרשת זכור בעשרה עדיף יותר ממקרא מגילה בצבור, ולכן אם אי אפשר לו לקיים שניהם יראה לקיים קריאת פרשת זכור בצבור. וכן פסק מרן בשו"ע (סי' תרפה סעי' ז). ועיין בחזון עובדיה (שם הערה יב). ועיין בספר תורת המועדים (סי' ב הלכה ט) שמביא ראייה משו"ע (סי' קמו סעי' ב), ודו"ק.

כה. הנה אף שלכתחילה עדיף שאשכנזי ישמע את פרשת זכור מפי חזן המבטא כמנהגו, מ"מ אם שמע מפי ש"ץ הקורא במבטא והברה

ז. ראוי ונכון שגם הנשים תשתדלנה לבוא לעזרת הנשים של בית הכנסת בשבת זכור, לשמוע פרשת זכור, כדי לצאת ידי חובת כל הפוסקים, ותבא עליהם ברכת טוב, והמקילות בזה יש להם על מה שיסמוכו^{יט}. ועכ"פ ראוי שתקרא פרשת זכור מהחומש^ל.

ח. ציבור ששכחו ולא קראו פרשת זכור בשבת זו יש להם להשלימה בשבת הבאה, ויש אומרים שיסמכו על קריאת פרשת זכור בסדר "כי תצא", וכן מי שנאנס ולא בא לבית הכנסת יכולין לצאת ידי חובה בפרשת כי תצא, ויאמר לשליח ציבור שיכוין להוציאו^{לא}, ומכל מקום טוב ונכון שיקרא פרשת זכור מתוך החומש^{לב}.

עיונים והארות

מחדרו וכלה מחופתה יוצאין למלחמת מצוה.
וא"כ למסקנא, בהגלות נגלות דברי הרב ב"יד חיים", לכן כדאי מאד שהנשים ישמעו פרשת זכור. וכן נראה מפסקי מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (הלכה ג) שכתב בזה מחלוקת, וסיכם בזה^ל: מ"מ המחמירות לבוא לעזרת נשים לצאת י"ח קריאת פרשת זכור אליבא דכו"ע, תבוא עליהן ברכה, ומותר להוציא ס"ת מיוחד לנשים לקרוא להן פרשת זכור בלא ברכה, ע"כ.

ל. ובאול"צ (ח"ד פרק נא תשובה ז) כתב דאם יכולה שתשמע פרשת זכור ויבא עמלק בקריאת התורה ביום פורים תצא בזה יד"ח לכולי עלמא. ועי' כה"ח (סי' תרפ"ה ס"ק ל) דאף למ"ד שאין הנשים חייבות בפרשת זכור מ"מ בעיקר המצוה לזכור מעשה עמלק חייבים שהרי היא מצוה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, ומה שקורין אותה קודם פורים אינו אלא תקנת חכמים, וגם אם באות לשמוע יש שכר, שהרי אפילו מצוה שאין אדם חייב בה אם עושה אותה יש לו שכר.

לא. בן פסק מו"ר בחזון עובדיה (שם הלכה ח הערה לד). וכן נראה מדברי הכף החיים סופר (שם

נט. בספר כף החיים סופר (סי' תרפ"ה ס"ק כט) כתב וז"ל, נשים אין חייבין לשמוע פרשת זכור כמ"ש הרב לימודי ה' (דף עד) יעו"ש. אבל בעיקר המצוה לזכור מעשה עמלק חייבות, שהרי היא מצוה שאין הזמן גרמא ונשים חייבות, ומה שקורין אותה קודם פורים אינו אלא תקנת חכמים כנז"ל. ואף שאין חייבות לשמוע קריאה זו, מ"מ אם באות לשמוע בודאי שיש להם שכר, שהרי אפי' מצוה שאין אדם חייב בה אם עושה אותה יש לו שכר אלא שאינו כמעלת מי שמצווה ועושה.

ומו"ר הגאון הבא"ח, בספרו תורה לשמה (שאלה קפז) כתב, שמצוה זו דמחיית עמלק נוהגת בכל זמן בזכרים, כי עליהם לעשות מלחמה ונקמה באויב, אבל נשים לא שייכות במלחמה. אמנם בספרו ידי חיים (סי' תרפ"ה) כתב, שהנשים חייבות לשמוע פרשת זכור, היות ואינה מ"ע שהזמן גרמא, יען דאע"ג דאין הנשים שייכות במלחמה, שאני מלחמת עמלק שהיא מלחמת חובה, ועליה נאמר ה' ילחם לכם, שאין הנצחון שם לבני אדם כדי שתאמרו אין דרך נשים להלחם. ובגמרא סוטה (מד:): אמרו דאפי' חתן

ט. כשחל י"ג באדר בשבת שהיא פרשת זכור, אין לומר צדקתך במנחה, מפני שהוא ערב פורים ואין אומרים תחנונים לג.

סדר תפילת פורים

א. בליל פורים לובשים בגדי יום טוב קודם שהולכים לבית הכנסת, ויש חסידים שנוהגים לילך למקוה בערב פורים^א, ובתפילת ערבית אומרים "על הנסים", ואפילו

עיונים והארות

ערב פורים. וכן כתב כף החיים סופר (שם אות כו).

א. **כתב** רבינו חיים פאלג'י זצ"ל בספר מועד לכל חי (סי' לא אות ח'), שמהר"ח זיע"א היה רגיל לטבול בערב פורים כמו ערב הרגל. וילבש בגדי יו"ט מבערב, ולא כאותם שלובשים רק בבוקר יום פורים, והוא זכר ל'ותלבש אסתר מלכות', 'ומרדכי יצא בלבוש מלכות', ואיך יתכן לקרוא פסוקים הללו בגילה ובשמחה בלבוש חול. ע"כ.

וב**כתב** הגאון חיד"א במחזיק ברכה (סי' תרפז ס"ק ב) שכן נהגו פה עיה"ק ירושלים ת"ו שלמים וכן רבים. וכן כתב יסוד ושורש העבודה, וז"ל: וימצא כתוב על הרח"ו ז"ל שקודם מנחה זו היה טובל עצמו במקוה טהרה בשביל קריאת המגילה לערב, וכן ראיתי רבים נוהגים כן. גם הובא בספרים שקודם תפלת מנחה ראוי ללבוש בגדי שבת ולהתפלל בהם תפילת מנחה.

וב**כתב** הרי"ח טוב בבא"ח (פרשת תצוה אות כב), ילבשו בפורים בגדי שבת או בגדים אחרים שהם חשובים, ולא ילבשו בגדי חול. ולכן בערב פורים יכין עצמו לקראת יום הקדוש הזה וישתדל מאד לילך למקוה טהרה לטהר עצמו, ולהעביר מעליו כל כוחות הטומאה וזוהמת קלי

ס"ק י, שפרשת שקלים שהיא מדרבנן לא משלים בשבת שאחריה, אבל זכור ופרה שהם מדאורייתא משלים בשבת הבאה. והסדר שיעשו אם שכחו לקרות פרשת זכור הוא כך, יוציאו שלשה ספרים, בספר הראשון יקראו פרשת השבוע, ובספר שני יקראו פרשת זכור בלא ברכה. (ע"פ אור לציון ח"ב עמוד שב). והמפטיר יקרא בספר שלישי פרשת פרה, ויפטירו על פרה. ומ"ש שאם אין ס"ת יקרא מתוך החומש בטעמיה ודקדוקיה, כ"כ בכה"ח (שם אות לה), וכ"כ בשו"ת בנין שלמה (סי' נד), והובא בחזון עובדיה (שם הלכה ב ובהערות אות יד). ויש אומרים שיכוין בפרשת "ויבא עמלק" שקורין בפורים לצאת ידי חובת זכירת מחיית עמלק (כ"כ הרא"ם (סי' ב), מג"א (סי' תרפח ס"ז) ובכה"ח (שם או' כה ולד) יעו"ש).

לב. **שהרי** להרמב"ן פרשת זכור אין חיוב לקרות מס"ת אלא מתקנת חכמים. וכ"כ החינוך (סי' תרג) וא"כ היכא שאין לו ס"ת יקיים החיוב עכ"פ בקריאה בחומש. וראה עוד בשו"ת תורת חסד (חאו"ח סי' לז) ובנטעי גבריאל (פי"ט אות ב).

לג. **במשנ"ב** (סי' תרפז ס"ק ג) כתב וז"ל, ואין אומרים צדקתך באותה שבת שחל פורים למחר, כמו שאין אומרים תחנונים בערב פורים בחול, כך אין אומרים צידוק הדין בשבת שהוא

אם הקדימו להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים^ב.

- ב.** אומרים "על הנסים" בתפילה ובברכת המזון בלילה וביום, ובעיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון שעושים פורים מספק בשני הימים יאמרו על הנסים רק ביום י"ד אדר ולא בט"ו משום חשש הפסק, אמנם קריאת המגילה בלא ברכה ושאר מצות פורים כמו משלוח מנות ומתנות לאביונים יש לעשות כן מספיקא בשני הימים, רק שביום ט"ו אין מרבין בהן כמו בי"ד^ג.
- ג.** מי ששכח לומר "על הנסים" בתפלה אינו חוזר, אלא יאמר אחר אלהי נצור שבסוף התפלה "מודים אנחנו לך על הנסים ועל הפורקן" וכו'^ד.

עיונים והארות

שהאר"י ומהרח"ו לא היו אומרים על הנסים ביום ט"ו בערים המסופקות. וכ"כ מו"ר הרי"ח הטוב (פרשת תצוה אות יד).

אמנם בספר תיקון יששכר (דף סא) כתב בשם מרן רבינו יוסף קארו שטוב לומר על הנסים גם ביום ט"ו. ועתה פשט המנהג לומר על הנסים גם בט"ו. וכן כתב מו"ר בחזון עובדיה שיכולים לומר על הנסים בתפילה גם ביום ט"ו, ואין בזה משום חשש הפסק.

ד. **טור** (סי' תרצג), והובא בשו"ע בהלכות חנוכה (סי' תרפ"ט א) וברמ"א כאן. והוסיף שם השו"ע, דאם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר השם אפילו נזכר בין אתה להשם חוזר, ע"כ.

והרמ"א (שם) כתב בשם הכלבו, דמי ששכח לומר על הנסים בברהמ"ז יש אומרים שכשמיגיע להרחמן יאמרנו שם, 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו וכו'. וכתב האליה רבה (סי' תרפ"ט ס"ק ב), דהוא הדין בתפילה אם נזכר אחר שאמר 'השם', שיאמרנו דרך בקשה בסוף התפילה, קודם יהיו לרצון: הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות וכו' בימי מרדכי.

עמלק, ולהמשיך עליו קדושה עליונה מנחל עליון, וגם יכין עצמו לקבל האור הגדול שמתגלה ע"י קריאת המגילה והתפשטותה שהוא עטרת יסוד דאבא וכו', ואח"כ ילבש בגדי שבת ויו"ט וילך לביהכנ"ס בשמחה גדולה.

ב. **טור** שו"ע (סי' תרצג סעי' ב), אומר על הנסים בלילה וביום. ובבית יוסף (שם) הביא מהגהות מיימוניות (פ"ב מהלכות תפילה) שכתב, נראה להר"מ שאומרים על הנסים בערבית פורים אע"פ שעדיין לא קראו את המגילה, ודלא כסדר רב עמרם שפסק שאין לאמרו עד לאחר מקרא מגילה. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק ד) שזה אפילו אם התפלל ערבית לפני צאת הכוכבים, עיי"ש. וכ"כ הכף החיים (שם אות יג).

ויש שנוהגין לקרוא מזמור "על אילת השחר" לפני ערבית שמדבר על אסתר, וגם יש בו רמז להמן הצילה מחרב נפשי ר"ת המן, וכמו שכתב מו"ר מופת הדור (בחזו"ע הלכות ליל פורים ויומו הערה ב). והמקובלים לא אומרים מזמורים לפני ערבית.

ג. **עין** בשעה"כ (דף קט ע"א) בהגהות מהרש"ו,

ד. אחר תפילת שמונה עשרה של ערבית יאמר החזן חצי קדיש בלבד, ולא יאמר תתקבל לפי שצריך לומר ואתה קדוש לאחר קריאת המגילה.

ה. אחר קריאת המגילה בברכותיה מתחילים ואתה קדוש יושב תהלות ישראל וסדר קדושה, ואחר כך יאמר השליח ציבור קדיש תתקבל, שיר למעלות אשא עיני, קדיש יהא שלמא, ועלינו לשבח.

ו. כשחל פורים דפרזות במוצאי שבת, יאמר החזן אחר העמידה חצי קדיש, שובה ה' עד מתי, ויהי נועם, יושב בסתר עליון עד ואתה קדוש, ואחר כך יברכו "בורא מאורי האש"

עינים והארות

עינים (דף עח) וז"ל, טעם אמירת ובא לציון אחר המגילה לבטל אחיזת הקליפות, ויאמר אותו פשוט בלא כוונות. וכ"כ שם (בדף ג"ן ע"ג אות ד), והוסיף: וטעם אמירתו יען שהוא שבח והודאה, והוא על דרך אמירת הודו שבתפילת שחרית להכניע הקליפות המתגבר באותו הזמן, ע"כ. וא"כ עתה בליל פורים ע"י השבח הגדול בזה מכניעים קליפת עמלק.

ז. עי' בשו"ת זבחי צדק החדש (דף רסה), שאומרים שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו. ויש נוהגים לומר גם שיר למעלות אשא עיני. ואנחנו אומרים רק אשא עיני.

ח. כן הוא מנהגנו, לומר אחרי ובא לציון קדיש תתקבל וכו', ואף שיש מחלוקת בזה, כן נוהגים המקובלים כי אין לבטל קדיש תתקבל כלל. ואחר בואו לביתו, ראוי להרבות בנרות כמו שאר יו"ט ממש (יסוד ושורש העבודה). וירבה בסעודת הלילה קצת לכבוד פורים (רמ"א ס"ו תרצה ס"ק א), וימצא בביתו נרות דולקות ומטה מוצעת, ושולחנו ערוך ויאכל וישתה בשמחה גדולה ובטוב לב וישמח אנשי ביתו וירחק מהם כל ריב ומצה (סדר היום, וא"ר, הובאו בכה"ה שם אות יב).

ה. כן כתב האבודרהם, וכן הוא בט"ז (שם ס"ק א). וכן כתב הלבוש. וכן פסק מו"ר בחזון עובדיה (הלכה ב מהלכות ליל פורים ויומו) לומר חצי קדיש דכן המנהג. מיהו במנהגים כתוב לומר קדיש שלם אחר תפילת ערבית, וכן כתב מהרי"ל בתשובה (סי' נו) בשם הרוקח. וכתב הכף החיים דמכיון שיש בזה פלוגתא כל אחד יחזיק במנהגו ונהרא נהרא ופשטיה.

ו. שו"ע (סי' תרצג סעי' א), וכתב הכלבו (סי' מה) דהיינו טעמא, מפני שקריאת המגילה ביום ובלילה נפקא מקרא דכתיב "אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי", והאי קרא במזמור אלי אלי למה עזבתני שנאמר על אסתר, וע"כ נהגו לומר מיד אחר הקריאה פסוק 'ואתה קדוש' שהוא באותו מזמור, ע"כ. וי"א שמתחילים מ'ובא לציון גואל'. וכן הביא הטור משם ר' עמרם. אמנם המנהג שאין אומרים אותו לפי שאין עיקר הגאולה בלילה אלא מתחילים ואתה קדוש. וכתב בספר סגולות ישראל (מערכת י אות ד) שיש סגולה לומר "ובא לציון" בכוונה ובשמחה, וזוכה לשרות עליו רוח הקודש, ולבא לידי השגה, ומצננים לו גהינם.

וכתב הרב ששון בכר פרסידו בספרו פתח

ויקראו המגילה, וכן נתפשט המנהג להקדים מקרא מגילה לפני ההבדלה ט.

ז. אסור להביא המגילה לבית הכנסת ביום שבת לצורך קריאתה בלילה, מפני שהוא מכין משבת ליום חול י.

ח. בתפילת שחרית יאמר בתפילה "על הנסים" ואחר תפילת שמונה עשרה יאמרו חצי קדיש ואין נופלים על פניהם, משום דכתיב ימי משתה ושמחה יא, ומוציאים ספר תורה וקוראים בו שלשה עולים בפרשת ויבא עמלק, וכופלים פסוק האחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים, ואם לא כפל אין בכך כלום יב. ואחר כך אומר חצי קדיש,

עיונים והארות

כמש"כ רש"י בספר הפרד"ס (סי' רג) שאין נופלים על פניהם. וכן הוא בחזון עובדיה (שם).

ובתב בספר מועד לכל חי (סי' לא ס"ק ט) שביום פורים שחרית יש להשכים לבית הכנסת והיא אחת מחמש השכמות הרמוזים בשם אברהם, עיי"ש. והימים של ההשכמות מובא באליה רבה (סי' תרסד ס"ק ג) שהם ר"ה, יו"כ, הושענא רבא, ט"ב ופורים. ורמז לזה 'לבקרים' אצמית כל רשעי ארץ, וזהו המן. וע"ז כתב המטה משה סימן לדבר וישכם אברהם בבקר, א-אב, דהיינו ט' באב. ב- בריאת העולם דהיינו ר"ה שבתשרי נברא העולם. ר- רבא, והיינו יומא רבא שהוא יום הכיפורים. ה- הושענא רבא. מ- מגילה דהיינו פורים.

יב. שו"ע (תרצא סעיף ד). ובב"י (סי' קלז) הביא משם האורחות חיים, שאע"פ שפרשת ויבא עמלק אין בה עשרה פסוקים לא יוסיף לקרוא למעלה ממנה, כי אמר הקב"ה - עמלק הרשע גרם לשמי ולכסאי שיהיו חסרים שנאמר כי יד על כס י"ה, כך תהיה פרשת עמלק חסרה. ובירושלמי אמרו הוא עשה מעשה קטוע, כך פרשתו קטועה. ומה שכופלים את הפסוק האחרון, כן הוא המנהג לכלול, דבכתיבתו הוא פרשה קטועה, אבל

ט. מור שו"ע (שם). וכן כתב מו"ר בחזון עובדיה (בהלכות ליל פורים הלכה ה), שיברכו ברכת מאורי האש בלבד קודם המגילה כדי שלא יהנו מהנר במוציא שבת קודם שיברכו עליו. והמשיך שם, דאם לא ברכו ברכת מאורי האש קודם המגילה ונזכרו באמצע, יפסיק בין הפרקים או בין פרשה לפרשה ויברך ברכת מאורי האש, ואח"כ ימשיך קריאת המגילה. ואם לא עשו כן אז יברכו בורא מאורי האש בהבדלה כמו בכל מוצאי שב"ק. ע"כ. ועיין בכף החיים סופר (סי' תרצא ס"ק יב).

י. כן כתב מו"ר חזון עובדיה (שם). וכתב עוד, שבמקום הצורך מותר להביאה במקום שיש עירוב אחר שקיעת החמה של יום שבת, ואם אפשר יביא ע"י קטן.

אמנם בשבת שאינו פורים, מותר לטלטלה, כמבואר בשו"ע (סי' שח סעי' ז) ובאליה רבה (שם), דמגילה נמי מכלל כתבי הקודש ופשוט דכיון שמותר לקרותה מותר גם לטלטלה, וכן מנהג העולם.

יא. מור שו"ע (סי' תרצא סעי' ג וסי' תרצא סעי' א). ואף שלדעת רב עמרם גאון בסידורו ח"ב (דף צב ע"ב) שנופלים על פניהם, מ"מ קי"ל לדינא

ואין מחזירין ספר תורה למקומו עד אחר קריאת המגילה, ואומרים "אשרי יושבי ביתך", ומדלגים יענך ביום צרה, ומתחילים ובא לציון גואל עד ואתה קדוש יי, וקוראים המגילה בברכותיה חוץ מברכת שהחיינו, ואחר כך יאמר ואתה קדוש וכו' וקדיש תתקבל ומחזירין ספר תורה למקומו, ומסיימים התפילה כמו כל יום, אלא שבמזמור של יום לא יסיים "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן", ואחר המזמור של יום יאמר "למנצח על אילת השחר" יד.

ט. אם יש מילה, יש אומרים שמקדימים המילה לפני קריאת המגילה משום דכתיב "ליהודים" היתה אורה, ואם לא ימול קודם, לא יהיה בכלל יהודי בשעת הקריאה. ויש אומרים שמלים לאחר סיום כל התפילה, והמנהג כסברא אחרונה טו.

עיונים והארות

רמז להמן, שנאמר ה'צילה מ'חרב נ'פשי מ'יד כ'לב י'חידתי, ר"ת המ"ן מכ"י. וכ"כ בספר מנהגי חתם סופר (פ"ט י), שאומרים מזמור זה מפני שקבלו רז"ל שמזמור זה יסדו דוד המלך ע"ה על מרדכי ואסתר המלכה ע"ה, שאמרה אסתר אלי אלי למה עזבתני כשבאה לפני אחשורוש. ועי' בשעה"כ ובפע"ח שכתבו טעם לתיבות אלו ע"פ הסוד.

טו. הרמ"א בהגה (סי' תרצג סעי' ד) פסק, שכשיש מילה בפורים מלין התינוק קודם קריאת המגילה, משום דכתיב במגילה ליהודים היתה אורה, ואם לא ימולו קודם לא יהיה בכלל יהודי. וגם כתיב בה 'וששון', ודרשין (מגילה טז:) ששון זה מילה שנאמר "שש אנכי על אמרתך", וכן כתב המהרי"ל (הלכות פורים אות יא), ומג"א (שם ס"ק ג). אמנם בב"י (יו"ד ס"ס רסב), כתב שמלין לאחר גמר התפלה כבשאר הימים, וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ה"א סי' רנא). ובפרי חדש (ס"ס תרצג, ובסי' תרפ"ז ס"ק ב) כתב מי שיש לפניו מצות מילה וקריאת המגילה, אי איכא שהות לשתייהן מקרא מגילה קודם משום פרסומי ניסא, ואי ליכא שהות לשתייהן מילה בזמנה

כשקורין אותה בציבור חיישינן לתלמודא דידן דאין לפחות מ"י פסוקים (שלחן גבוה סי' תרצג ס"ק ט).

יג. בן הוא דעת הכל בו שאומרים אשרי ואח"כ קוראים המגילה. וכן כתב השלמי צבור דף שכ"ט ע"ב) שכך מנהגם, וכן נהגו במצרים. וטעם הדבר כתב הערוך השלחן (אות ד), כדי לומר מיד אחר המגילה ואתה קדוש כמו בלילה. וכ"כ היפה ללב (שם) דמטעם זה נוהגין לומר אשרי וגם פסוק ובא לציון קודם קריאת המגילה, כדי שתיכף אחר קריאת המגילה יאמר ואתה קדוש, כדנפקא לן מקרא אלהי אקרא יומם וכו' ומיד אח"כ כתוב ואתה קדוש. ולפי הסוד יש ענין בסדר הזה כדי להמשיך האור הגדול לכל עולמות ב"ע. וצריך לקרוא המגילה בעוד הס"ת על התיבה, ורק אחר קדיש תתקבל יחזירו ס"ת למקומו. ועי' ביפ"ל (ח"ב אות ט) שכתב כי כן הוא מנהגם, והטעם לפי שדרשין אורה זו תורה. ולכן כשאומר 'ליהודים' היתה אורה' ישא עיניו לתיבה לראות את הס"ת.

יד. אומרים מזמור זה שמדבר על ענין אסתר כמו שדרשו חז"ל בגמ' (יומא כט א). ויש בו גם

הלכות מקרא מגילה

א. חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולקרואה ביום. ושל לילה זמנה מצאת הכוכבים עד עלות השחר^א, ושל יום זמנה כל היום מהנץ החמה עד שקיעת החמה, ובדיעבד אם קראה קודם נץ החמה אחר שעלה עמוד השחר יצא. ומי שאנוס ואינו יכול לקרות אחר הזריחה, יכול לקרותה לכתחילה משעלה עמוד השחר^ב.

עיונים והארות

(סוף סי' תרצב) כתב דמי שאנוס קצת יכול לקרוא מגילה של יום קודם הנץ החמה.

והנה עיקר מצות מקרא מגילה היא ביום כמ"ש התנ"ס 'מגילה (ד ע"א ד"ה חייב). וכן כתב הרשב"א והריטב"א והמאירי (שם). וכן משמע במג"א (סי' תרפז) גבי גר שנתגייר קודם הנץ החמה, וכתב ע"ז דפטור ממגילה הואיל ועיקר מצותה ביום.

ולפי הסוד ענין קריאת המגילה הוא בסוד הפסוק "ומרדכי יצא מלפני המלך" כי ע"י קריאת המגילה מתגלה אור גדול ועצום שאין כדוגמתו בשום יום בשנה, והוא "עטרת יסוד דאבא" שהוא אור של ג' הוי"ו"ת שעולים ג' מגלה, שהרי מגל"ה ר"ת ל'העביר ג'לולים מ'ן ה'ארץ. וע"י האור הגדול הזה מתבטלים כל החיצונים והס"א, כי האור הגדול הזה בא מפרצוף אריך שהוא רישא דלא אתיידע, והוא רמוז בר"ת אדר-רישא ד'לא אתיידע. ומאלו השלש הויות מתפשטים י"ג תיקוני דיקנא, והם י"ג הויות במילוי ע"ב העולים גימ' "מרדכי אסתר", ועטרת יסוד דאבא הגדולה הזאת היא יוצאה ביום הזה מהמלכות שהיא הנוק' העליונה ומשם מאיר האור הגדול הזה לכל העולמות עד שמגיע אלינו. וז"ש ומרדכי - שמקור נשמותו מעטרת יסוד דאבא, יצא מלפני המלך - שהיא

דהוי דאורייתא קודמת למקרא מגילה דהוא דרבנן. וכ"כ בספר יוסף אומץ (סי' תתרחצ), מילה בפורים אין המנהג פה למולו קודם המגילה רק כבשאר הימים וקורין לנימול "מרדכי", וכן דעת רוב אחרונים, ועי' למו"ר מופת הדור (שם הלכה ז).

א. מגילה (ד ע"א), חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה "ולילה" ולא דומיה לי. רמב"ם (פ"א מהלכות מגילה הלכה ג), טור שו"ע (סי' תרפז סעי' א). וכתב החי' אדם (כלל נה סעי' ה) דהקורא קודם צאת הכוכבים לא יצא, וצריך לחזור ולקרות, ומציין שם להפר"ח והגר"א ומ"מ נראה שלא יחזור לברך. וכתב בשו"ע (סי' תרצב סעי' ד) מי שהוא אנוס קצת יכול לשמוע קריאתה מבע"י מפלג המנחה ולמעלה. ועיי"ש בביאור הגר"א דפלג המנחה הוא לילה אף לק"ש כמ"ש ר"ת וכו', ודוקא למי שנוהג תמיד כר"י. ובזמן מלחמה ה"י או שיש סכנה לצאת בלילה, מותר לקרות את המגילה בערב פורים אחר פלג המנחה בברכותיה, ועדיף לעשות כן מאשר לקרות כל אחד בביתו ביחידות לאחר צאת הכוכבים.

ב. מגילה (כ ע"ב), כל היום כשר לקריאת המגילה. וכ"כ הרמב"ם (פ"א מהלכות מגילה הלכה ג), וכן הוא בטור ושו"ע (סי' תרפז סעי' א). ובמג"א

ב. מצוה מן המובחר לקרות את המגילה ברוב עם, ולכן מבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה. ואפילו יש בבית המדרש מאה איש מצוה שילכו לבית הכנסת הגדול לקרות בציבור שברוב עם הדרת מלך, ומשום פרסומי ניסא. ומ"מ אם יש הפרעות בביהכ"נ וכתוצאה מכך אינו יכול לשמוע את קריאת המגילה כראוי, יכול לקרותה בעשרה ג.

עיונים והארות

ועיין במגן אברהם (סי' תרפז ס"ק ג) מה שמביא מהב"ח. ובמשנ"ב (שם ס"ק ז) כתב, דאף אם היתה חבורה גדולה של מאה אנשים שלומדים באיזה בית אפ"ה צריך לבטל ולילך לקרותה בציבור משום ברוב עם הדרת מלך. ובס' חתן סופר (על עניני חנוכה ופורים) הק' דלדבריהם יצטרך לקרוא המגילה בבית הכנסת הגדול שבעיר, וזה לא שמענו שכולם יהיו מחוייבים בזה משום ברוב עם הדרת מלך. אמנם בחיי אדם (כלל קנ"ה אות ז) כ' וז"ל, נ"ל מי שמתפלל כל השנה בקביעות במנין המיוחד לו להתפלל שם אינו צריך לילך לבית הכנסת, עכ"ל. ועי' במ"ב (סי' תרפז בשער הציון ס"ק י) שכ' לבאר כוונתו דבמקום שהוא רגיל להתפלל הוא גם כן בית המדרש אלא שמיעוט אנשים מתפללים שם, ואשמועינן דאינו מחוייב לילך לבית הכנסת גדולה, דאטו כל בתי כנסיות קטנות שיש בעיר מחוייבים כולם לילך לבית הכנסת הגדולה, אבל אם בעל הבית יש לו מנין בביתו, אף שהמנין שלו הוא בקביעות, מסתברא דצריך לילך לבית הכנסת שבעיר משום פרסומי ניסא.

ולפי הסוד הטעם הוא, כי ע"י קריאת המגילה מתגלה אור החכמה העליונה ויורד האור הזה למטה ומאיר עד סוף עולם העשיה, כי מגילה גי' "מזלא" וממשיך אור מהמזל העליון ומושכים חסדים עליונים והדינים מתמתקים, ובפרט ברוב עם.

השכינה בחי' המלכות. וכידוע שעטרת יסוד הוא שם שד"י גי' "מרדכי היהודי", והאור הגדול הזה עומד כל היום כולו ואינו זז כלל, ועיקר הארתו מתגלית ע"י קריאת המגילה והתפשטותה, ואשרינו שזכינו לאור גדול כזה. אמנם יש בזה מחלוקת אצל המקובלים אם האור הגדול הזה מתגלה גם בלילה וגם ביום, או דמכיון שעיקר המצוה ביום כמבואר לעיל מתגלה אור זה ביום ולא בלילה. ועי' בהקדמתנו לסידור רחובות הנהר (חלק כוונות פורים) שהעלינו שהאור הגדול הזה מתגלה גם בלילה ושצריך לכון כל הכוונות של המגילה גם בלילה, כמש"כ מהר"א פריא זצוק"ל בספרו בגדי קודש אשר לאהרן, שבליילה מצות מקרא מגילה היא כדי להעמיד ולקיים המוחין דכלים חיצוניים דתפלת ערבית, וביום הוא להעמיד כלים פנימיים דתפילת שחרית. ועיין ע"ז עוד להרב פתח עיניים (דף עה ע"ד) שהאריך בכמה תירוצים ליישב שגם בערבית שייכת התגלות הארת עטרת יסוד דאבא. וכן הנהיג מו"ר המקובל האלקי כמוה"ר ר' מרדכי שרעבי זצוק"ל בישיבתו הקדושה.

ג. מו"ר בחזון עובדיה (הלכות מקרא מגילה הלכה א). ועי' ש' בהערות (ד), שכתב ליישב הא דהקשו המפרשים ע"ד הגמ' במגילה (דף ג). מבטלים תלמוד תורה ובאים לשמוע מקרא מגילה, והרי קריאת המגילה בכלל ת"ת, ד"ל שההליכה מבית המדרש לבית הכנסת הגדול חשיבא ביטול תורה.

ג. מי שלא קרא את המגילה כל היום ונזכר בדיוק בשקיעה, יקרא המגילה בתוך זמן בין השמשות בלי ברכות, ואם ברור לו שיסיים את המגילה לפני צאת הכוכבים שהם י"ד דקות לאחר השקיעה רשאי גם לברך.^ד

ד. נאנס ולא קרא את המגילה בלילה, אין לה תשלומין, ואין צריך לקרותה שתי פעמים ביום.^ה

ה. הכל חייבים במקרא מגילה אנשים ונשים,^ו ואע"פ שיש אומרים שהנשים יכולות להוציא את הנשים ידי חובה, אפילו הכי ישמעו אך ורק מן הנשים, ולכן כל אדם אף על פי ששמע את המגילה בבית הכנסת יחזור ויקראנה בביתו בשביל אשתו ובנותיו.^ז

עיונים והארות

ההארה הגדולה ביום פורים מתגלית ויוצאת אצל המלכות העליונה, כמ"ש ומרדכי יצא מלפני המלך, המלך ה' דהיינו המלכות, משם יצאה הארת מרדכי. והנשים הם כנגד המלכות ולכן עיקר הנס נעשה ע"י.

ז. בשו"ע (שם סעיף ב) כתב, י"א שהנשים אינן מוציאות את הנשים, ובמג"א (שם ס"ק ו) הביא בשם מדרש הנעלם רות, שלא תקרא לעצמה רק תשמע מהנשים. הובא בא"ר (שם אות ג). ובמחזיק ברכה (אות ג) כתב, וכן המנהג דאף אשה שיודעת לקרות בעצמה שומעת מאיש. וכן הוא בבא"ח (פ' תצוה אות א הלכות פורים). וכן המנהג בעיה"ק תוב"ב שמעולם לא נשמע שאשה קראה את המגילה. ועיין בטור ברקת למהר"ח הכהן זצוק"ל (שם) שהסביר שמכיון שהנשים הם כנגד המלכות והמלכות היא בעולם העשיה כנודע, לא נמצא בהן כח מאותו אור שהן מקבלות מלמעלה להוציא את הנשים ידי חובתם, והיה ס"ד לומר שאשה תוציא את הנשים כי "אשת חיל עטרת בעלה" ויש לה כח רוחני גדול, קא משמע לן שאין מוציאות ידי חובה כיון שצריכות להמשיך

ד. עיין יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' ג אות ט ובהערה שם), ועוד שם ח"א (חאו"ח במילואים לסי' מג), דאם ברור לו שיסיים קריאתה קודם צאת הכוכבים בתוך שלש עשרה דקות וחצי זמניות לאחר שקיעת החמה יברך על קריאת המגילה.

ה. בן פסק מו"ר בחזון עובדיה (שם), וכן הוא בברכי יוסף (סי' תרפז סק"א). וכיו"ב כתב בשו"ת שואל ומשיב תנינא (ח"ג ס"ס קלה) שאם שכח לקרוא הלל אין לו תשלומין למחר, דדמי לתפלת מוסף דעבר יומו בטל קרבנו, וא"כ ה"נ לגבי מגילה דקריאתה זו הלילא.

ו. מגילה (ד), אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. וערכין (ב:) הכל כשרים לקרוא את המגילה לאתווי מאי, לאתווי נשים. ונפסק ברמב"ם (פ"א מהלכות מגילה ה"א). ובטוש"ע (סי' תרפט סעי' א). ובפירוש אף הם היו באותו הנס כתב רש"י (מגילה שם) משום שאף על הנשים גזר המן, להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים, ובתוס' שם כתב בשם רשב"ם, שחייבות משום שעיקר הנס היה ע"י אסתר. וכן הוא לפי סודן של דברים שעיקר

ו. אם קראה בבית הכנסת וחוזר וקוראה בביתו להוציא את הנשים ידי חובתם, לא יברך בשבילן וגם הם לא יברכו. וי"א שהקורא לנשים חוזר ומברך. וכן המנהג פשוט בירושלים.^ט

ז. מכיון שצריך לשמוע מקרא מגילה מפי אדם החייב במקרא מגילה, לכן השומע

עיונים והארות

מקרא מגילה.

אמנם מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' תרפט ס"ק ד) כתב, שתברך "על מקרא מגילה", וכ"כ באול"צ (פרק נד תשובה ג) דאשה שאומדת את עצמה שיכולה לשמוע כל הקריאה מתחילה ועד סוף כראוי תברך על מקרא מגילה ושעשה ניסים ושהחינו, ואם הם עשר נשים תברך לבסוף גם ברכת הרב את ריבנו, גם במקום שאין נוהגים לברך ברכה זו כשאין עשרה עי"ש.

ט. כן דעת כמה מהראשונים, ספר תשב"ץ לתלמיד מהר"ם (סי' קעו). ואורחות חיים הלכות מגילה (סי' כד) בשם מהר"ם. ובספר המנהגים לרבינו איזיק טירנא (עמוד קנז). ומהר"ל (הלכות פורים ח). וכ"פ מו"ר מופת הדור חזון עובדיה (שם הלכה ב), שמי שקורא את המגילה לנשים צריך לברך להם ברכות המגילה כשם שמברכים האנשים בביהכ"נ, ושכן המנהג פשוט בירושלים, ע"ש. וכתב שם בהערות (י) שהעיקר כמו שכתב הפרי חדש (סי' תרפט) שאף הקורא לנשים יברך על מקרא מגילה. ושכ"כ השולחן גבוה (סי' תרפט ס"ק ח) ובביאור הגר"א (שם). וכבר הניף ידו בשו"ת 'ביע אומר ח"א (חאו"ה סי' מד) שכתב, דבזמן הזה דאכשור דרי ורוב הנשים מבינות יפה גם לשון הקודש שהיא השפה המדוברת כאן בארצנו הקדושה, ואם יתנו דעתם יוכלו לכוין לשמוע כל תיבה מפי הקורא, לכן אין להפסידן את הברכה. ובפרט במקומותינו פה עיה"ק ירושלים שהמנהג פשוט לברך כמו

האור הגדול ממזלא עילאה שהוא בא"א ואינן יכולות, ולכן לא יוציאו את האנשים ידי חובתן. ועוד דאפי' את עצמן לא כדאי שיוציאו מכיון שלפי הסוד אין היא יכולה להמשיך את האור שמתגלה ביום הגדול הזה, ואין כדאי שתאבד את האור שמתגלה ע"י המגילה.

ח. כ"כ בא"ח (פ' תצוה שם), דהקורא המגילה בביהכנ"ס וחוזר וקורא לנשים לא יברך בשבילן, וגם הם לא יברכו. וכ"כ היפה ללב (ח"ב אות א) דבמקומם לא נהגו הנשים לברך לעצמם שום ברכה, רק נשים כשרות וזהירות הולכות לביהכנ"ס לשמוע הברכות מפי הקורא, ויוצאות נמי מקול הקריאה. עכ"ל. וכ"כ הפלא יועץ (מערכת פורים). והטעם בזה מפני שאי אפשר שיכוונו לשמוע כל הקריאה היטב מבלי לדלג אפי' תיבה אחת או יותר בשמיעתם. וכ"כ הכנה"ג בספר דינא דחיי (דף קכח ע"ב) שכן המנהג שלא לברך לנשים כלל. וכן הוא בזכרונות אליהו (מערכת מ אות ה) וכן הורה הזבח צדק.

והנה הרמ"א בהגה (סי' תרפט סעי' ב) כתב, וי"א שאם האשה קוראת לעצמה מברכת "לשמוע מגילה" שאינה חייבת בקריאה. וכן כתבו הלבוש והבית חדש. ועוד כתב שמי שיצא ידי חובה וקורא לאנשי ביתו יברך על 'משמע' מגילה. וכ"כ המ"א (סי' תרצב ס"ק יא). ובערוך השולחן (סי' תרצב סעי' ז) כתב שתברך "לשמוע

מפי שוטה אינו יוצא ידי חובה. ואם שמעה מחרש, או מקטן, או מאשה יחזור ויקראנה בלא ברכה'. אמנם מי שכאשר צועקים לו באזניו שומע, חייב בקריאתה לכל הדעות ומוציא אחרים ידי חובתם יא. ומי שיש לו מכשיר שמיעה חשמלי, מוציא את האחרים ידי חובתם בדיעבד יב.

ח. מותר לשמוע מקרא מגילה ע"י רמקול בתנאי שאם ינטל הרמקול, יוכלו לשמוע מהשליח ציבור, אמנם אם בלעדי הרמקול לא יוכלו לשמוע את הקריאה אין

עיונים והארות

וכתב דודאי חרש גרע טפי מאותו שיכול להשמיע רק שלא השמיע לאזנו דזה הוא בר שמיעה עכ"פ, משא"כ בחרש. ועי"ע משנה ברורה (שם ס"ק ה). ובבא"ח (פרשת תצוה אות ב) שכתב שאם שמע המגילה מחרש, יחזור ויקראנה בלא ברכה משום דאיכא דסבירא להו דשומע מחרש יצא, ע"ש.

יא. בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' לג) כתב, באחד שכבדו אזניו משמוע ורק כשצועקים מאד בקול רם שומע, וקרא המגילה לפני הצבור בקול בינוני שנראה שהוא עצמו לא השמיע לאזנו, אף על פי כן יצאו הצבור בקריאה זו, דחרש גמור לא הוי כיון ששומע אם צועקים, כמו שכתב הרא"ש בתשובה (כלל פה סי' יב). וכ"כ הפרי חדש הלכות גיטין (סי' קכא), דאף שאינו שומע רק כשמדברים עמו בקול רם ע"י מין חצוצרות וכיוצא בזה, מ"מ לא מקרי חרש וחייב בקריאתה וגם השומעים ממנו בקול בינוני יצאו, וכן כתב בשערי תשובה (סי' תרפט ס"ק ב).

יב. כן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (הלכות מקרא מגילה הלכה ג והערה טו), ועי"ע בשו"ת יביע אומר ח"ז (האה"ע סי' יז אות ב בהערה). ועי' בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סי' ו) שכתב שאין לדמות מכונת שמיעה לרמקול וכו', עיי"ש.

שהעידו האחרונים, וידוע שאין לומר ספק ברכות להקל במקום שהמנהג לברך, ע"כ.

י. משנה פ"ב דמגילה (יט:), הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' תרפט סעי' ב).

והנה הר"ן (מגילה יט:), כתב, דהאי חרש שאמרו במשנה אפילו מדבר ואינו שומע, ואע"ג דסתם חרש בכל מקום היינו שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם, מ"מ הכא חרש המדבר ואינו שומע לא חזי למקרא וכו'. עיי"ש. וכן כתב הב"י (שם), שלדברי הרי"ף והרמב"ם אע"ג דבעלמא קיימא לן שאם לא השמיע לאזנו יצא, וכדפסקינן הלכתא בברכות (טו:) וכדאיתא בסי' סב ובסי' קפה, שאני הכא לענין מקרא מגילה שהוא משום פרסומי ניסא החמירו, וכל שלא השמיע לאזנו ליכא פרסומי ניסא. וכתב הב"י דזה דוחק, כיון דחזינן דתלמודא משמע ליה דמגילה וק"ש שווין הן ומנין לנו לחלק ביניהם.

ומ"מ לענין הלכה פסק בשו"ע (שם) שהשומע מחרש לא יצא. ובט"ז (שם ס"ק א) נתן טעם

להשמיע קריאת המגילה על ידי רמקול, והשומע מקרא מגילה ברדיו אפילו בשידור חי אינו יוצא ידי חובתו.^א

ט. מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה, כדי לחנכם במצות פרסום הנס. אמנם אסור להביא קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים.^ב

י. קראה מתנמנם ולא נרדם בשינה, בדיעבד יצא ידי חובתו, וטוב שיחזור ויקרא הפסוקים שהתנמנם בהם, אמנם השומע שהוא מתנמנם לא יצא ידי חובתו.^ג

עיונים והארות

בחזון עובדיה (הלכות קריאת מגילה הלכה ה).

טו. **במשנה** מגילה (יז א) איתא, קראה מתנמנם יצא. ונפסק ברמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה ה"ה), ובטור ושו"ע (סי' תרץ סעי' יב). ועיי"ש בב"ח שרצה לחלק דדוקא בתחילת שינה, אבל בסוף שינה אפילו קראה מתנמנם לא יצא. וכן הוא בפר"ח. אבל הט"ז שם (ס"ק ח) חולק עליו וסובר דאין חילוק בשום מקום בין תחילת שינה לסוף שינה לדינא.

ורבינו הגרי"ח פסק בבא"ח (פ' תצוה אות ג), שאם קרא הקורא פסוק או שנים כשהוא מתנמנם חייב לחזור, שלא אמרו קראה מתנמנם יצא אלא בדיעבד. ולכן כתבנו שיצא בדיעבד וטוב שיחזור אותם פסוקים. ומו"ר מופה"ד כתב בחזון עובדיה (שם הערה סב) על דברי הבא"ח שלהלכה אינו מוכרח כלל, עיי"ש.

ור"ן השומע מתנמנם מבואר בירושלמי (מגילה פ"ב הלכה ב), והובא במרדכי (סי' תשצא), מנשה הוה יתיב קומי ר' זעירא וקא מתנמנם, א"ל חזור בך דלא כוונת. וכתב ע"ז המרדכי, ואיכא למימר דלא פליג אמתניתין, דאם קראה מתנמנם מאחר שהוציאה מפיו יצא, אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא. והובא בבית יוסף (שם), וכן פסק בשו"ע (שם).

יג. **הטעם** לזה, מכיון שאין זה קול האדם ממש אלא קול אחר המתהווה באמצעות זרם החשמל. וכן פעולת כל אלו המכשירים להפוך גלי קול אדם לגלים חשמליים וחוזר תיכף ומהפכו לגלי קול, ולכן אינו קול האדם עצמו. כן פסק מו"ר מופה"ד בשו"ת יביע אומר (חלק א או"ח סימן יט), והניף ידו שנית ושלישית בשו"ת יחיה דעת (ח"ב סי' סח) ובחזו"ע (שם), שאין יוצאים ידי חובת קריאת מגילה באמצעות מכשירים חשמליים מטעם הנ"ל.

יד. **הרמב"ם** הלכות מגילה (פ"א ה"א). וכן כתב מרן בשו"ע (סי' תרפט סעי' ו) שמנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה. וכתב בביתאור הגר"א (ס"ק א), שהוא מדברי הירושלמי (מגילה פ"ב) בר קפרא אומר צריך לקרותה לפני אנשים ונשים וקטנים שאף הם היו באותו הנס, ר' יהושע בן לוי עבד כן מכניש בניו ובני ביתו וקרי לה קמיהון. וכתב המגן אברהם (ס"ק יא) ובלבד שלא יביאו קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים. ופסקו המשנה ברורה (ס"ק יח), ועכשיו בעוונותינו הרבים נהפוך הוא שמלבד שאינם שומעים אלא הם מבלבלים שגם הגדולים אינם יכולים לשמוע. וכן כתב מו"ר מופה"ד

יא. הקורא את המגילה צריך לברך הברכות מעומד בין בתחילה בין בסוף, ויש מקומות שנוהגים שכל הקהל הנמצאים בבית הכנסת עומדים בשעת הברכות, ואחר כך יושבים וקוראים את המגילה, ויש נוהגים שהקהל יושבים גם בברכות, וכל מקום יעשו כמנהגם בזה, אמנם השליח ציבור צריך לעמוד גם בעת קריאת המגילה מפני כבוד הציבור טו.

יב. הקורא את המגילה בלילה, מברך שלש ברכות, על מקרא מגילה, שעשה ניסים, ושהחיינו. וביום, אינו מברך אלא שתים, על מקרא מגילה, ושעשה ניסים י, ואם

עיונים והארות

זא. כן כתב המגן אברהם (סי' תרץ ס"ק א). וכ"כ הפרי מגדים (א"א שם), דכל ברכה שאין בה הנאה לגוף מברכים עליה מעומד, משא"כ שחיטה וחלה אף שחוב עליו דומים לנהנין. ובא"ר (שם ס"ק א) כתב בשם אבודרהם, דמצוה מן המובחר שהברכה תהיה מעומד וכן כל מצוה שאין בה הנאה הברכה בעמידה. ועיין בכף החיים סופר (שם ס"ק ב) דמשמע שגם מי שקורא יחידי בביתו הברכות צריך לאומרם מעומד. וכן הוא בפמ"ג (שם). וכן הוא בבן איש חי (פרשת תצוה אות ד) וז"ל, הקורא את המגילה צריך לברך הברכות מעומד בין בתחילה בין בסוף אפילו קראה יחיד בביתו. ועיין בשו"ת רב פעלים (ח"ד אה"ע סי' לג).

יז. בנמ' מגילה (כא:), מאי מברך, רב ששת מקסרזיא איקלע לקמיה דרב אשי וברין מנ"ח. וברש"י שם ביאר דהיינו על מקרא מגילה ושעשה ניסים ושהחיינו.

וכתב מרן בשו"ע (סי' תרצב סעי' א), הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה ניסים, ושהחיינו, וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו. ומקור דבריו, הוא הרמב"ם (פ"א ה"ג), שפסק שביום אינו חוזר ומברך שהחיינו. וכתב שם המגיד משנה שזה כדן סוכה שכיון שבירך זמן בלילה אינו מברך ביום. וכן כתבו המרדכי (פ"ק דמגילה סי' תשפא) והתוס' רא"ש (מגילה ד) בשם הרשב"ם.

אמנם דעת התוס', והרא"ש, והמרדכי (שם) דחוזר ומברך שהחיינו ביום. אהא דאמר ריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, אומר ר"י מכיון שעיקר פרסומי ניסא הוי ביממא לכן יברך נמי זמן ביום, וכן משמע מקרא דעיקר הוי ביממא.

אמנם עי' בספר מועד לכל חי (סי' לא אות עז), ובפיפה ללב (ח"ב אות ב), שכתבו מנהגם שהש"ץ מברך וקורא את המגילה הכל בעמידה, אבל הקהל לא נהגו לעמוד אפילו בשעת הברכה. וכן הוא מנהג ק"ק חסידים "בית אל" תכב"ץ, שאין עומדים הקהל אפילו בשעת הברכה. וכן הנהיג מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר ר' מרדכי שרעבי זצוק"ל בשיבתו נהר שלום מקובלים, שהקהל לא יעמדו בשעת הברכה. ומו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (הלכות קריאת מגילה סוף הערה לו), כתב וז"ל, ואנו שלא נהגנו לעמוד, נאה לנו לברך ברכות המגילה כשהקהל יושב, וכ"כ הגאון רצ"פ

שכח ולא ברך שהחיינו, מברך במקום שנזכר כל עוד שלא סיים קריאת המגילה כולה, ואם לא נזכר עד שסיים כל קריאתה אינו מברך עוד. ומברך שהחיינו כשיקראנה ביום כיון שלא ברך בלילה י"ח.

יג. כשמברך שהחיינו טוב שיכוין בברכת שהחיינו גם על שאר מצוות היום שהן משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים י"ט.

יד. טוב שיעמדו שני אנשים אחד מימין השליח ציבור ואחד משמאלו, וצריך השליח ציבור לעורר את הקהל לצאת ידי חובת קריאת המגילה, וגם הוא יכוין להוציאם

עיונים והארות

תמצב ס"ק א), בית עובד (דף קעד ע"א אות ז), וכן פסק מופה"ד בחזון עובדיה (הלכות מקרא מגילה הלכה ו).

וכתב הגרי"ח בבא"ח (פ' תצוה אות ה), שאם לא נזכר עד אחר שכבר קרא גם פסוק עשרת בני המן אע"פ שעדיין לא גמר כל המגילה לא יברך שהחיינו במקום שנזכר. ומו"ר מופה"ד (שם) כתב שאין דבריו מוכרחים, שמכיון שלא יצא י"ח מקרא מגילה עד אם כלה הפסוק האחרון, נמצא שעדיין המצוה נמשכת, לכן יוכל לברך גם שהחיינו אפי" אחר קריאת תוקפו של נס בעשרת בני המן, שהשמחה שעליה נתקנה ברכת שהחיינו תלויה במצוה עצמה, ע"כ. ובכל ענין אם לא בירך שהחיינו בשעת קריאת המגילה אינו מברך לאחר מכן, מפני שיש אומרים שלא נתקנה ברכה זו אלא על קריאת המגילה בלבד ולא על עצם יום הפורים.

יט. כן כתב המגן אברהם (ס"י תמצב ס"ק א) בשם השל"ה. ובספר מועד לכל חי (ס"י לא) כתב, שיכוין בברכת שהחיינו על משלוח מנות ומתנות לאביונים וסעודת פורים, וכדאי שיודיעו דבר זה לשליח צבור דבעי כוונה שומע ומשמיע.

כ. מועד לכל חי (ס"י לא אות קד). בא"ח (פ' תצוה אות יב). כף החיים (תמצב ס"ק א). וכ"כ ר' אליהו

ומו"ר ביביע אומר (ח"א סי' מא), ובחזון עובדיה (שם הערה כז), כתב שהמנהג פשוט אצלנו שאין חוזרין ומברכים ביום שהחיינו, וכמש"כ מרן בב"י. ולכן אין לנו לזוז ממנהג אבותינו שנהגו כהרמב"ם ומרן וסיעתם הנ"ל, וכ"כ האחרונים. והרב טור ברקת (ס"י תמצב), כתב וז"ל: ולפי שברכת שהחיינו היא מורה על המשך חיים העליונים בסוד הדעת הנמשך עד הצדיק, לכן ברכה זו אינה נאמרת ביום, כי היום בסוד האור שהוא חיים כנודע, ע"כ. והענין הוא, כי בפורים נמשך לאדם אור גדול ומבטלים מעליו גזירות קשות כי אור המגילה מאיר בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ועי"ז נמשך לו חיים עליונים, ועיקרו בלילה שאז יש קלי' וכדי לבטל אותו ממושכים את האור יותר בריבוי, אבל ביום לא צריך לזה.

יח. כתב כף החיים סופר (ס"י תמצב ס"ק ח), מי ששכח לברך שהחיינו בלילה אם נזכר באמצע הקריאה מברך במקום שנזכר, וה"ה אם שכח לברך ברכת על מקרא מגילה, או שעשה ניסים או ששכח שלשתן כל שלא סיים קריאתה מברך במקום שנזכר. ואם לא נזכר עד שסיים כל קריאתה אינו מברך עוד, ומברך שהחיינו כשיקראנה ביום כיון שלא בירך בלילה. נה"ש (ס"י

ידי חובה, שמצוות צריכות כוונה. ומה טוב שיאמר קודם הקריאה לשם יחוד וכו' ויאמר ברשות מורי ורבותי, וכן מנהג ק"ק חסידי בית אל יכב"ץ כ"א.

עיונים והארות

(יא) בהלכות ק"ש, ז"ל: וכתב הרב בשער רוה"ק (דף יב), שקודם שיעשה האדם איזה מצוה או צדקה יאמר לייחדא שמ"י דקוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו בשם כל ישראל, ויכוון לחבר שם י"ה שהם דחילו ורחימו, עם ו"ה שהם קוב"ה ושכינתיה. ע"כ לשון הרב בשערוה"ק.

וממשיך הכף החיים, ומזה נתפשט המנהג לומר לשם יחוד קודם כל מצוה ותפלה, ואין לחלק בזה בין ימי העומר וכו'. וכן מנהג ק"ק חסידים בית אל תכב"ץ. אמנם צריך להזהר מאד לומר הלשם יחוד בכוונה גדולה כי הוא מייחד השם הנכבד והנורא, ולא ח"ו אחר שיתרגל בה ובא לאומרה בלא דעת ותבונה, כמ"ש שם, והחי יתן אל לבו ליזהר מאד ולא יעבור עליו תמיד, ע"כ.

ועיין ג"כ בשל"ה הקדוש (סוף מסכת יומא), וז"ל: כל מצוה ומעשה טוב, צריך להיות בדיבור במחשבה ובמעשה, הדבור הוא שידבר המצוה בפיו קודם שיעשה יוציאנה בשפתי בלשון אשר היא כתובה, ואח"כ יאמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצוה פלונית לשם יחוד קובה"ו, ע"ש.

ובן הנהיג מו"ר המקובל האלקי רבינו מרדכי שרעבי זצוק"ל כאן בישיבתנו הקדושה. והיה רגיל ג"כ שכאשר אומר החזן המילים "בשם כל ישראל" היה אומר בקול רם בכח, ואומר שיש בזה שליחות של כל ישראל ועושה תיקון גדול. גם לימד אותנו את דברי הרש"ש זיע"א בדרוש מלביש ערומים, איך ע"י המחשבה והדיבור של המצוה, וכן ע"י המעשה והכוונה ורעותא דלבא, מתקנים ובונים בעולמות העליונים, ובלא זה חסר

הכהן מאזמיר בספר אורה ושמחה (דף כה), וכ"כ בספר מעם לעז (עמוד רנו).

כא. בן פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה ה"ה), הקורא את המגילה בלא כוונה (פי' לצאת ידי חובה) לא יצא, היה כותבה או דורשה או מגיחה, אם כוון לבו יצא ואם לא כיון לבו לא יצא. עכ"ל. וכן הוא בשו"ע (סי' תרץ סעי' יד), הקורא את המגילה צריך שיכוין להוציא השומע, וצריך שיכוין השומע לצאת. וכתב כף החיים (שם) שהוא לעיכובא, שאם לא כיון לא יצא, לפי מה שפסק השו"ע בסעיף הקודם שמצוות צריכות כוונה. וכן הביא להלכה מו"ר מופה"ד חזון עובדיה (שם הערה מא), ועי"ש שהאריך בזה ודו"ק.

ובענין 'לשם יחוד', עיין מה שכתב הגאון חיד"א בספר עבודת הקודש (מורה באצבע סי' א הלכה א) ז"ל, קודם כל לימוד וכל מצוה טוב להרהר תשובה, ואח"כ יאמר נא ישראל לשם יחוד קוב"ה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחדא שלים בשם כל ישראל, ויהי נועם כו', ואל תשגיח במי שמזלזל בזה כמ"ש בקונטרס שמחת הרגל בס"ד, עכ"ל.

ומקורו מהזוה"ק פר' תזריע (דף נא ע"ב) וז"ל, אמר ר"א בכל עובדיו דבר נש לבעי ליה דלהוון כולהו לשמא קדישא, מאי לשמא קדישא לאזכרא בפומיה שמא קדישא דכולהו הוא לפולחניה וכו'. וכן מבואר עוד בזוה"ק פ' יתרו (דף צג) ע"ש. וכן כתב הרב ר' אליהו די וידאש זצוק"ל בספר "ראשית חכמה" שער האהבה (פ"ט) וז"ל, לשם יחוד קוב"ה ליחד ב' שמות הוי"ה אדנו"ת ויכוון שבזה תתעלה השכינה מהגלות. ועיין כף החיים סופר (סי' ס ס"ק

טו. קודם קריאתה יפשטנה כאגרת ואחר כך מברך וקורא, וצריך להזהר שלא תהיה נגדרת לארץ. ואינו קורא וכורך המגילה כמו שעושים בקריאת ס"ת אלא כולה פתוחה לפניו עד סוף קריאתה. וכאשר מסיים את קריאת המגילה לא יברך ברכה אחרונה עד שיגלול המגילה כולה, ואין לגלול המגילה בשעת הברכה.^כ

עיונים והארות

תגורר לארץ. כ"כ מהר"ח פלאג'י בספר רוח חיים (סי' תרץ) שהש"ץ יפשוט אותה כולה ויקרא.

והנה יש שנהגו להשתדל שגם היחידים יפשוטו אותה כולה לפני הברכה, ומשום דס"ל כי לפי הסוד יש ענין גדול להיות פושטה כאגרת. אולם כבר הורה לנו מו"ר ראש ישיבתנו המקובל האלקי רבינו מרדכי שרעבי זצוק"ל, שהעיקר למעשה שהש"ץ יפשוט אותה, אבל היחידים לא חייבים בזה, אלא שאם ירצו יפשוטו, אך יזהרו שלא תגרר לארץ.

ונבאר בס"ד הענין בזה ע"פ הסוד. כתב הרב בשעה"כ (דף קט) וז"ל: וזה סוד קריאת המגילה 'וגם התפשטותה' בעת קריאתה לטעם פרסום הנס. והוא ענין הארת עטרת מלכות דאבא המתגלית ויוצאת לחוץ, ולכן נקראת 'מגילה' לשון גילוי, וצריך לגלותה ולפרסמה. גם מגלה בלא יו"ד היא עולה בגי' ע"ח כמנין ג' היות כ"ו כ"ו כ"ו שהם ענין ג' מוחין דחב"ד דנה"י דאבא, המתגלים שם במלכות ההוא. וזהו ענין היות המגילה נקראת אגר"ת ונקראת ספ"ר ויש לה דינין כתורה שבכתב, כי ספר התורה הוא יסוד דאבא הנקרא תורה שבכתב, צורת ספר כעין ו' ארוכה. והמגילה היא ההארה היוצאה מחוץ ליסוד כנז', וגם היא ארוכה בצורת ו' ובצורת מגילה ארוכה. ע"כ.

ועוד שם כתב הרב, והנה שורש נשמת מרדכי היתה מן ההארה ההיא, ולכן על ידו היתה

מן המצוה כי הם כנגד הנרנח"י. וראה ע"ז ב'לשם יחוד' של מו"ר הרש"ש זיע"א על השופר, וכמו שסידר הגאון הרי"ח הטוב בברכה על נטילת הלולב. ועוד יש בזה תיקון גדול ומעלה גדולה, דאינו דומה כלל מי שאומר לשם יחוד למי שאינו אומר, ולכן כדאי מאד לומר, כי מה אדם מפסיד, ויאמר לשם יחוד בכוונה, ויועיל לו בזה ובבא.

נב. בטור (סי' תרץ), כתב רב האי ז"ל, מנהג
דחזי לן, מאן דקרי לה למגילה, פושט
ווקורא כאגרת, אבל בס"ת לא חזי לן וכו'.
ועיין שם בב"י, שכתב דדברי רבינו האי כתובה
הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמגילה, וכ"כ הרמב"ם.

ועיי"ש בב"ח שכתב דמלשון רב האי, משמע דפושטו קודם הקריאה, וכן המנהג. וכבר האריך בזה במהרי"ל (סי' נו) והסיק לפושטו קודם הקריאה. עכ"ד. אולם בשו"ע (סי' תר"ץ סי') כתב, מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושטה כאגרת להראות הנס וכו'. והוא לשון הרמב"ם (פ"ב דמגילה). ומשמע דפושטה בשעת הקריאה. ובט"ז (שם), הביא ב' השיטות וכתב, אבל בטור כתב להיפך, פושטו וקורא כאגרת, משמע דפושטו תחילה קודם הקריאה וכן המנהג. ע"כ. וכ"כ הלבוש (שם סי'). והמג"א (שם ס"ק יח). וכן הוא בשו"ע הגרש"ז (הוספות סדר קריאת המגילה עמ' תרסד), ובערוך השולחן (שם סעיף כב). וכ"כ הבא"ח (פ' תצוה אות ד). והמשנ"ב (שם ס"ק נו).

והנה כל המחלוקת היא רק לגבי השליח
ציבור, אבל היחיד לא יפשוט שמא

עיונים והארות

אמנם בספר משנת חסידים (מסכת אדר פ"ה אות ג) כתב וז"ל: ואח"כ לוקחים מגילה שהוא לשון גילוי יסוד דאבא הארוך בז"א, ומספרה שלש הוי"ות שמהם יצאו י"ג ת"ד המאירים באבא וכו'. ובאות ה' כתב: ומפני שיסוד אבא שהוא המגלה מתפשט ומתגלה בכל יסוד דז"א, לפיכך צריך לפושטה כאגרת לפרסום הנס וכו'. ואח"כ באות ו' כתב: ומברכים עליה בכוונות הראויות לה. והנה מסדר ההלכות משמע, שבתחילה פושטה קודם הברכה ורק אח"כ יברך. וכן ממה שכתב שיש לפשוט אותה קודם הקריאה כאגרת, א"כ ככל אגרת שקריאתה כשהיא כולה פתוחה ה"נ. וכן יש להוכיח מדברי הרב בשעה"כ שכתב שהיא אגרת וכל אגרת היא פשוטה ומונחת לפנינו וכך קוראים מתוכה.

אולם יש ליישב לשון שעה"כ הנ"ל שכתב "התפשטותה בעת קריאתה", די"ל דלעולם דעת הרב שצריך לפשוט המגילה לפני הברכה והקריאה, וכלשון הטור בשם רב האי פושט וקורא. ומה שכתב הרב בנוסח כזה, כונתו להוציא מלב הטועים, דכיון דהאריך הרב לבאר ההתגלות של עטרת יסוד דאבא ע"י התפשטות המגילה, שלא יטעה האדם לומר שדי בפשיטת המגילה ואף בלא קריאה סגי ועי"ז בלבד יתגלה ויאיר האור הנ"ל. לכן כתב הרב בפירוש 'התפשטותה בעת קריאתה', דהיינו שהאור הנ"ל מאיר רק בנוסף לקריאתה, אבל אה"נ לדינא צריך לפשוט אותה מקודם, ודו"ק.

והנה לענין היחידים אף שאפשר לומר בדעת רבינו האר"י שגם כל יחיד ויחיד צריך לפשוט המגילה קודם הקריאה אין בזה דבר ברור. וגם מלבד זאת הרי לא מוכרחים לפרש דברי הרב אם יש לפושטה קודם לכן או בעת הקריאה, לכן נראה דדי במה שהש"ץ פושט

תשועת ישראל בזמן ההוא, וזה נרמז בשם מרדכי ממש שאמרו רבותינו ז"ל שהוא לשון מירא דכיא מ"ר דכ"י והוא תרגום מר דרור (פי' טיפה טהורה) וגם נקרא 'מר עובר'. והענין הוא, כי הארה הגדולה ההיא היא 'מר דרור' זך ונקי בתכלית, העוברת מפי יסוד דנוק' ולחוץ. וזה סוד פסוק "וידי נטפו מר וכו' עובר". ובזה תבין מעלת מרדכי שעלה לבחי' מלכות ומשנה למלך. וזה סוד הפסוק 'ומרדכי יצא מלפני המלך' בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה. והמשכיל יבין כל פרטי הפסוק הזה ענין יציאה זו 'מלפני המלך' היא רחל 'ועטרת זהב גדולה' מצד עטרת יסוד דאבא ולכן נקראת גדולה כי החסד והחכמה נקראים גדולה. עכ"ל הרב שם בשעה"כ.

הרי לפניך שגילוי עטרת יסוד דאבא הוא: א. ע"י קריאת המגילה. ב. ע"י התפשטותה כאגרת שעל ידם מתגלה ביום פורים אור גדול מאד שאין כמותו באף יום בשנה הנקרא 'עטרת יסוד דאבא' וזה ענין גדולת מרדכי כי נשמת מרדכי היתה מן עטרת יסוד דאבא ולכן ע"י נעשה הנס, ומכיון שהארה הזאת יוצאה דרך הנוק' לכן גם היתה הישועה ע"י אסתר המלכה, ואלמלא הארה הזאת הגדולה לא היו יכולים להנצל מהכלייה ח"ו.

והנה מלשון הרב שכתב 'וגם התפשטותה בעת קריאתה' מוכח שלא צריך לפשוט אותה כולה כאגרת לפני הקריאה, אלא בעת הקריאה יהיה פושטה, ורק שכאשר פשט לא יגלגל אותה אלא תשאר פשוטה, אבל אין בדבריו הכרח שצריך לפושטה קודם קריאתה. וכן נראה ממ"ש הרב בפרי עץ חיים (סוף דרוש ו' מדרושי הפורים דף קיב ע"א), וז"ל: ולכן צריך לפשוט המגילה בשעת הקריאה וכו', עכ"ל. ופשטות הלשון משמע בשעת הקריאה ממש, ולא קודם לכן.

טז. צריך לדקדק היטב בקריאת המגילה שלא ידלג אף תיבה אחת ממנה, ואם השמיט הקורא אילו תיבות בקריאתו, אפילו שהן תיבות שאינן מפסידות ענין הקריאה לא יצא ידי חובה, וצריך לחזור ולקרואן משם ולהלן, ולכן במקום שהתינוקות מרעישים, על השליח ציבור להמתין עד שיעבור הרעש כ"י.

יז. טוב שכל אדם יחזיק בידו מגילה כשרה, שאם אירע שלא שמע איזו תיבה מהשליח ציבור שיוכל לקרואה בעצמו במגילה כשירה, וכן אם ירצה יוכל לברך הברכות לעצמו, אמנם מי שיש בידו מגילה שאינה כשרה ישמע מהשליח ציבור וישתוק כ"י.

עיונים והארות

קודם הקריאה, ויועיל לכל הציבור.
שכל מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה לקרות בה עם שליח ציבור, גריעא טובא משנים שקראו אותה, מפני שנותן דעת בקריאתו באותה מגילה.

וכתב הפרי מגדים (סי' תרפ"ט), ועכשיו ראוי לכל אחד שיהיה לו מגילה כשרה, ולקורא בלחש מילה במילה וכו', וגם הנשים ראוי להיות להם מגילה כשרה ולקרואה בעצמם, כי בעזרת נשים אי אפשר לשמוע כלל המגילה מהשליח ציבור, וראוי לכל ישראל לנהוג כן מי שיכולת בידו. ע"כ. והביאו המשנ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יט), ובכף החיים (סי' תר"ץ אות כז). ובכל זאת גם מי שיש לו מגילה כשרה, עדיף שישמע מהשליח ציבור את המגילה מאשר יקרא בעצמו, כי יש מהאחרונים שאומרים שמי שקורא לעצמו בעת שהשליח ציבור קורא נחשב לקורא ביחיד ולא בציבור. ובפרט אם קוראים את המגילה שלא בזמנה, כמו פורים משולש, שאז יש פוסקים שסוברים שצריך דווקא בעשרה. וכן משום ברב עם הדרת מלך. ואמנם המגילה הכשרה תהני, שאם השמיט איזה תיבות שיכול מיד לקרוא את התיבות שהשמיט, ולשמוע מהשליח ציבור את המשך המגילה.

כג. טור ושו"ע (סי' תר"ץ סעי' ג). ובב"י (שם), הביא מפ"ב דמגילה (יט.) דתנן, מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו, רבי מאיר אומר כולה. רבי יהודה אומר מאיש יהודי. רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה. ואיפסקא הילכתא בגמרא כדברי האומר כולה. ובמשנה ברורה (שם ס"ק ה) כתב, דהא דצריך לקרות כולה הוא לעיכובא. וכ"כ הרשב"א בתשובה (סי' תס"ז), דאפילו אם חיסר הקורא תיבה אחת או השומע אם לא שמע אפי' תיבה אחת לא יצא. והביאו המג"א (שם ס"ק ט"ו). והוא דעת רוב הפוסקים שאפילו אם חיסר תיבה אחת לא יצא.

ומה שכתבנו שאם ירצה יוכל לברך הברכות לעצמו, כן כתב מו"ר הרי"ח הטוב בשו"ת

כד. כתב הרשב"א בתשובה (סי' תס"ז), אני אומר

יח. אין לדבר בשעת קריאת המגילה עד לאחר ברכה אחרונה, ואדם ששומע את המגילה מפי שליח ציבור ודיבר דברים אחרים בעת שהקורא המשיך בקריאתו, לא יצא שהרי לא שמעה כולה, וצריך לחזור ולקרות מאותו פסוק שהחסיר והלאה יי.

יט. הקורא את המגילה ושמע קדיש או קדושה, יפסיק ויענה כדין קריאת שמע, אמנם מי שאין בידו מגילה כשרה ושמע קדיש או קדושה באמצע קריאת המגילה לא יפסיק לענות, כדי שלא יפסיד מצות קריאת המגילה, והעוסק במצוה פטור מן המצוה יי.

כ. נוהגין לומר ארבעה פסוקים של גאולה בקול רם, והם: איש יהודי היה בשושן הבירה, בלילה הוא נדדה שנת המלך, ומרדכי יצא מלפני המלך, ליהודים היתה אורה

עיונים והארות

מגילה כשרה, אבל השומע אם הוא שח והקורא קורא א"כ לא שמעה כולה ואינו יוצא ידי חובה, ולכן יזהרו השומעים משיחה בעת הקריאה. וכן כתבו החיי אדם (כלל קנה אות יח), והמשנ"ב (סי' תרצב ס"ק טו). ע"ש.

כו. והטעם הוא כדאמרינן בגמ' מגילה (יד.), קריאתה זו היא הלילה ובהלל מפסיק לענות אפילו אמן דברכות וכ"ש קדיש וקדושה. וכן פסק מו"ר בחזון עובדיה (דף פב הערה נט). וכתב שם עוד, הקורא את המגילה ונודע לו שזרחה הלבנה וחושש שאם ימתין מלברך עליה עד שיסיים קריאת המגילה תתכסה הלבנה בעבים, יפסיק באמצע קריאת המגילה כדי לברך ברכת הלבנה ולאחר מכן ימשיך קריאת המגילה ממקום שפסק ולא יפסיק אלא לברכה עצמה. ומקורו מהגאון נודע ביהודה קמא (סי' מא). וברור שאם לפני מקרא מגילה רואה את הלבנה מקדים ומברך פן תתכסה בעבים אח"כ, ודלא כהגאון רבי שלמה קלוגר בקנאת סופרים בהשמטות.

רב פעלים (ח"ד חאו"ח סי' לג שאלה ב ד"ה ועל), וז"ל: ורק אם קורא לעצמו את המגילה מתוך מגילה כשרה עדיף שאף הברכות יברך לעצמו. ע"כ. וכן בישיבתנו הקדושה ק"ק חסידים "נהר שלום" יש מהמקובלים המכוונים, שמברכים לעצמם ברכות המגילה, היות ויש בה כוונות נוראות והם רוצים לזכות לעשות אותם בעצמם, ואין בזה שום חשש ויכולים לברך לעצמם. אמנם שאר הציבור עדיף שיצאו יד"ח בברכות החזן משום ברוב עם הדרת מלך וכמו ברכת שופר וס"ת ושאר ברכות שבציבור, ובתנאי שיהיה הש"ץ ת"ח ויר"ש ובקי להוציא הרבים ידי חובתם.

כח. בית יוסף (סי' תרצב) כתב, אבל השומע, אין להפסיק דבעודו מפסיק לא ישמע מה שהקורא קורא, ונמצא שלא שמעה כולה ולא יצא. וכ"ה במג"א (סי' תרץ ס"ק ז). ובלבוש (סי' תרצב ס"ב) כתב, ובמגילה עצמה ג"כ יזהר שלא לשוח אבל אם שח אין השיחה הפסק ואינו צריך לחזור, ודוקא אם הוא בעצמו קורא מתוך

ושמחה, ויש נוהגים להוסיף גם פסוק כי מרדכי היהודי וכו' וכן אנחנו נוהגים י.

כא. צריך הקורא להזהר לקרות בנשימה אחת החל מתיבות "חמש מאות איש" וכו' עד "עשרת" כ, ויארץ באות וא"ו של ויזתא, והמנהג להכות ברגליו על הקרקע כשאומרים השמות של עשרת בני המן כט.

כב. צריך להזהר לקרות תיבת "ואת" הנזכרים בעשרת בני המן מתוך המגילה ל. וכאשר

עיונים והארות

כנגד 'ארור האיש אשר יעשה פסל', כי היה צריך לומר ארור אשר יעשה פסל, ורמז במילת 'האיש' שהוא כנגד המן הרשע שעשה עצמו עבודה זרה, ועליו נאמר 'איש' צר ואויב המן הרע הזה. ויש בהם י"א בבחי' כל המוסיף גורע, לכן הם י"א ולא עשר כמו צד הקדושה. ומו"ר הגאון חיד"א כתב רמז על זה, וא"ת גי' ארור שכולם בכלל י"א ארורין שבתורה.

והרב כתב שהם עשרה קליפות, ויש להם בחי' אחת מעליהם אור מקיף שמחיה אותם שהיא קדושה, שנאמר ואתה מחיה את כולם, ולפי שאין הקדושה מתערבת בהם לכן נחשבים לבחינה אחת. ולכן צריך לאומרם בנשימה אחת לרמז כי ניצוץ אחד של קדושה היה בתוכם, וצריך גם לצרף מילת 'עשרת' עמהם לרמז שכאשר נתלו למטה נכנע השורש שלהם למעלה, ולכן נתלו כאחד.

ומ"מ השומעים אינם צריכים לשמוע את קריאת עשרת בני המן בנשימה אחת אלא רק הקורא. (אול"צ פרק נד תשובה ט).

כט. בא"ח (פר' תצוה אות ו).

ל. מכיון שיש טועים מחמת המהירות של נשימה אחת לקרות כל תיבות של 'ואת' בעל פה, לכן צריך לשים לב על זאת להזהר. כ"כ בא"ח (פר' תצוה אות ט), ובכף החיים (ס"ק צח). וכתב

נז. הטעם שאומרים פסוקים אלו בקול רם, כדי לעורר הלבבות וכן שלא יתנמנמו. ובדרכי משה (סי' תרץ ס"ק ד) מביא מהגה"מ (פ"א דמגילה) שכתב, נהגו הקהל לומר פסוקים אלו 'ואינם אלא שמחה בעלמא', שנהגו לשמח התינוקות ולזרזם כדי שיהא דעתם מתוך כך לשמוע מקרא מגילה. וכ"כ בס' התניא (סי' מ) דאינו לא חובה ולא מנהג אלא כדי לשמח התינוקות ומתוך כך ישאלו מה זאת, ונספר להם גבורותיו של הקב"ה. וכן הובא בבא"ח (פ' תצוה אות ז).

נח. מגילה (טז), אמר רב אדא דמן יפו "עשרת בני המן ועשרת" צריך לממרינהו בנשימה אחת, מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתיהו. ועיי"ש בתוס' דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא. וכן פסק בשו"ע וברמ"א (סי' תרץ סט"ו) דדוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם הפסיק ביניהם יצא. והטעם שחמש מאות איש צריכין להיות בנשימה אחת עם שמות הרשעים, כתב המהרי"ל משום דעשרת בני המן היו שרי החמשים על אותן חמש מאות איש. ועיי' בספר טור ברקת (סי' תרץ אות טו), שביאר על פי מה שכתב רבינו האר"י בשעה"כ, כי עשרת בני המן הם מושרשים בעשר קליפות דסטרא אחרא אל אחר כנז' בתיקונים (תיקון כ דף ג). והנה המן הרשע הוא על גביהם, וביחד הם י"א קליפות כנודע כנגד י"א ארורים שהם תכלית הפירוד, והמן הוא

אומר תיבת "ויקר" ישים ידיו על התפילין וינשק לא. וכשאומר "את אגרת הפורים", ינענע המגילה בתיבת אגרת לב. וכשיאמר בלילה ההוא נדדה וכו' יגביה קולו, כי שם עיקר הנס לב.

כג. אחר קריאת המגילה גוללים אותה, ומברכים ברכה אחרונה לב, ברוך אתה וכו' האל הרב את ריבנו וכו' וחותמים ברוך וכו' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע, וגם היחיד לא יאבד ברכה חשובה זו לה.

עיונים והארות

יאמרו שהברכות כתובות שם, משא"כ שאר היחידים. ואינו מחזור, אלא הטעם משום גנאי, ולכן גם היחידים קודם יגללו המגילה.

לה. מגילה (כא:), לאחריה מאי מברך, בא"י האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרנו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו, בא"י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. ונפסק בטור וש"ע (סי' תרצב סעי' א). וכתב הטור בשם רב עמרם גאון, שלא לומר תיבת 'האל' הרב וכו' שכבר אמר 'אלוקינו'. אמנם בסידור הרש"ש מובא הנוסח 'האל' הרב את ריבנו. ועי' בכה"ח (שם ס"ק טז) שכתב שיש לזה טעם עפ"י הסוד. וכן פסק הבא"ח. וכן פסק מו"ר בחזון עובדיה (הלכות מקרא מגילה הלכה טז) בארוכה.

והנה, בברכה זו יש חמשה פעמים נ"ו שבהם מכים את הרשעים, כי ה' פעמים נ"ו עולים גי' פ"ר, שהם ה"ג מנצפ"ך שהם ה"ג קשות שבהם מכים את הרשעים, והם על סדר זה:

הרב את ריבנו, ס', גבורות אבא.

והדן את דיננו, נ', גבורות אמא.

והנוקם את נקמתנו, ק', גבורות ז"א.

עוד, וגם צריך להזהר לקרות כל שם בן המן בתיבת ואת שלו ולא של אחר.

לא. עי' מגילה (טז:), "ויקר" אלו תפילין. ולכן ינשק תפילין של יד ושל ראש. בא"ח (שם אות ט). ועי' מועד לכל חי (סי' לא אות פח).

לב. הובא במג"א (סי' תרץ ס"ק יז), ובשו"ע רבינו זלמן (הוספות עמוד תשכח), מנענעים המגילה באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית" וכ"כ הבא"ח (שם).

לג. וכתב המג"א (שם), כשיאמר 'בלילה ההוא נדדה' יגביה קולו כי שם עיקר הנס. ועי' במגילה (לו:), בלילה ההוא נדדה שנת "המלך", אמר ר' תנחום נדדה שנת מלכו של עולם. וכן הוא בילקוט. וכ"כ מועד לכל חי (סי' לא אות טט), ובבא"ח (שם).

ובפסוק 'בלילה ההוא' בתיבת "המלך" ינגן ניגון מיוחד וארוך כי שם רמז למלכו של עולם.

לד. מרן שו"ע (סי' תרץ סעי' יז). שו"ת מהרי"ל (סי' נו). והטעם הוא שגנאי למגילה שתהיה מונחת כך שלא לצורך. וכן פסק הרמ"א בדרכי משה (סי' תרצב). ובאשל אברהם (ס"ס תרצב) כתב, שדוקא השליח ציבור גולל תחילה כדי שלא

כד. נוהגים לומר לאחר ברכה אחרונה, ארור המן שלש פעמים, ברוך מרדכי שלש פעמים, ארורה זרש שלש פעמים, ברוכה אסתר שלש פעמים, ארורים כל הרשעים שלש פעמים, וברוכים כל ישראל וגם חרבונה זכור לטוב שלש פעמים. וחרבונה"ה עם הכולל גימטריא 'פינחס זה אליהו' לי.

עיונים והארות

אינו מוחל, ובשביל זה אף ברא בריאה חדשה.

ובעלי הסוד ביארו בזה, שלא היו שם לא דובים ולא יער כלל, אלא, עונשם בא ע"י הדינים הקשים שעל ידיהם מענישים את הרשעים כנ"ל. וזה רמז שם בפסוק, דובים - כתיב חסר 'דבים', והוא בגי' נ"ו, ויצאו שני דבים - פעמיים נ"ו, מן היער, 'יער' הוא בגי' פ"ר, שהם הפ"ר דינים דמנצפ"ך, ויצאו שני דינים מן הפ"ר ואכלו את מ"ב הנערים.

לו. עיין בטור (סי' תרץ), שהביא ירושלמי בסוף פרק בני העיר והובא בתוס' (מגילה ז:), שצריך לומר, ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. א"ר פנחס וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב. ובלבוש (שם סעיף טז) כתב, שאומרים 'וגם חרבונה זכור לטוב' משום שעל ידו נתלה המן.

ומה שמקדים ארור המן לברוך מרדכי משום שרשעתו היתה קודם. ומה שנהגו לחזור עליו ג"פ, כ"כ מו"ר חזון עובדיה ומקורו מספר ויקרא אברהם (דף קכ"ג ע"א), רוח חיים (פלאגי) ששם הביא מחמדת ימים משם רבו. וגם אצלנו בסידור הרש"ש סידר ג"פ ויש בו כוונות וזה סידרם:

ארור המן (ג"פ) - יכוין להתלבשות ס"מ שנתלבש בו בהמן, היוצא מקלי' ז"א דבריאה היונק מה"ג מנצפ"ך הרמוזים בה' שבשמו, ובשנים מהם שהם מ"ן שבשמו.

והנפרע לנו מצרנו, ה', גבורות לאה.

לכל אויבי נפשנו, ה', גבורות רחל.

והמתבונן יראה, כי בג' נ"ו הראשונים יש להם תיבת "את". ואילו בב' האחרונים, הנפרע לנו מצרנו והמשלם גמול אין תיבת "את". והטעם בזה, מפני שתמיד השכינה היא המכה את הרשעים בשליחות הפרצופים העליונים, אבל בשני גבורות האחרונות הנוק' עצמה לאה ורחל היא המכה לכן אין שם תיבת "את".

ומצינו אצל אלישע הנביא ענין הפ"ר דינים הללו שהם דינים קשים, איך שנפרעו מן הרשעים. במלכים (ב' ב' ט), מסופר על מי יריחו שהיו מרים, ואלישע הנביא המתקם ע"י שלקח צלוחית חדשה ושם בה מלח, והשליך את המלח למים ונרפאו המים, ונהפכו לטובים ומתוקים, ועי"ז יכלו אנשי יריחו להשקות את שדותיהם, וקראו המעיין על שמו 'מעייין אלישע'. והיו שם נערים קטנים שהיו מנוערים מן המצוות, ריקים ופוחזים, שהיו מוכרים מים בעיר, וכעסו על אלישע על שקיפח את פרנסתם, והיו מלעיגים עליו ואומרים לו: 'עלה קרח - עלה קרח', ובאו שני דובים מן היער, ואכלו מהם מ"ב נערים. ובגמרא סוטה (מז ע"א), איתא למ"ד שהיה שם נס בתוך נס, ולא היו שם לא דובים ולא יער, ונברא יער במיוחד כדי להעניש אותם, ואף שהקב"ה מוחל על כבודו מ"מ על כבוד הצדיקים

כה. אסור לאכול ולישון קודם קריאת המגילה, ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של הלילה לקריאת המגילה ביום, ומי שחולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה עליו מאוד, יכול לטעום עוגה עד 55 גרם, או פירות קודם קריאתה. ואדם שחולה וחלוש, והטעימה לא מספיקה לו, נראה שמותר לאכול, אמנם יבקש מחברו שיזכירנו לקרוא את המגילה לאחר האכילה לז.

כו. אחר קריאת המגילה בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה לה. וימצא בביתו נרות דולקות וערוך שולחנו ומטה מוצעת ויאכל וישתה בשמחה גדולה ובטוב לבב וישמח אנשי ביתו וירחיק מהם כל ריב ומצה לט. ואופין מיום הקודם שהוא ערב פורים כדי לאכול בלילה פת חמה וגלוסקה יפה סולת בלולה כי זה בכלל שמחת פורים כמו בשבת ויום טוב י. ולאחר מכן יעסוק בתורה ובחשק גדול יא.

עיונים והארות

הוא באליה רבה (שם ס"ק יא). וכן פסק מו"ר בחזו"ע שמי שקשה לו יכול לטעום, והמחמיר תע"ב. והוסיף הרב שגם הנשים צריכות להזהר שלא לאכול ביום פורים עד שיבואו בעליהם מבית הכנסת שיקרא להם המגילה.

ועיין במשנ"ב (שם ס"ק טו) וז"ל, ודע דכמו דבלילה אסור לאכול קודם קריאתה, הוא הדין ביום אפי' כבר התפלל אסור לאכול קודם קריאתה. ובשער הציון (ס"ק כז) כתב, דקריאה דיום חמור מלילה דהוא מדברי קבלה כמ"ש הפוסקים. ועי' במשנ"ב (שם) שכתב, דה"ה דאסור לישון קודם קריאת המגילה, ואפילו דעתו לישון קצת.

לה. רמ"א (סי' תקצה סעי' א).

לט. בה"ח (שם ס"ק יב).

מ. בה"ח (שם ס"ק יא).

מא. וכתב החתם סופר (דרושים ואגדות חת"ס עמוד רמה) שקבל מרבותיו, שכל העוסק בתורה בין מגילה דליליא למגילה דיומא כלומר שלומד

ברוך מרדכי (ג"פ) - יכין להתלבשות יסוד דאבא מירא דכיא.

ארורה זרש (ג"פ) - יכין להתלבשות לילית בה, והיא יוצאת מנוק' דקלי' בת שבע שלהם הרמוז ב'ז' שבשמה, היונק מר' ריבוע אלהים ושר' אלהים דיודין.

ברוכה אסתר (ג"פ) - יכין להתלבשות יסוד ומלכות דתבונה.

ארורים כל הרשעים [של אומות העולם] (ג"פ) - יכין התלבשות כל הקלי' בהם.

ברוכים כל ישראל, וגם חרבונה זכור לטוב (ג"פ). וגם חרבונה ע"ה גי' פינחס זה אליהו. זכור לטוב גי' סנדלפון. ע"כ.

לז. ברמ"א (סי' תרצב ס"ד) הביא משם תה"ד, שאסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפי' התענית קשה עליו. ובמג"א (שם ס"ק ז) הביא בשם המהרי"ל, שאפי' חולה לא יאכל קודם קריאתה אא"כ יש בו סכנה. ומ"מ כתב המג"א שטעימה שרי, ואין להקל אלא לצורך גדול. וכן

הלכות מתנות לאביונים

א. חייב אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים. דהיינו מתנה אחת לכל אביון, וכל המרבה ליתן הרי זה משובח, ומוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים"^א.

ב. אביון לענין מתנות לאביונים הוא מי שהכנסתו אינה מספקת למחיתו מחמת דלות ההכנסה או מחמת שצריך לקחת חלק מהכנסתו כדי להחזיר חובות, ואין לו כסף בתוכניות חסכון וכדומה. ואין לקיים מצות מתנות לאביונים על ידי נתינה לילד או בחור הסמוך על שלחן אביו המספק לו כל צרכיו^ב. אך אם הילד הוא יתום התאב למתת יד, אפשר לתת לו מתנות לאביונים^ג.

ג. יוצאים ידי חובה בין בנתינת מעות, ובין בתבשיל או דבר מאכל אחר, והשיעור של מתנות לאביונים הוא כדי שיקנה "שלוש ביצים מפת", שהוא בערך מאה שמונים

עיונים והארות

כל הלילה - מובטח לו שהוא בן עוה"ב.

א. מגילה (ז), ת"ר רב יוסף וכו' ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם. רמב"ם (פ"ב הלכות מגילה ה"טז). טור שו"ע (סי' תרצד סעי' א).

וענין מתנות לאביונים לפי הסוד, הוא כמו שכתב רבינו האר"י בשעה"כ (דף קט ע"ג), כי רחל נקראת עני ואביון (כי אין לה משלה כלום ונקראת דלה ועניה), והיסוד דאבא הנקרא צדיק, נותן לרחל הנקראת צדק - צדקה ומתנות והארות. וע"י שאנחנו נותנים מתנות לאביונים, נעשה

דוגמתה למעלה. ע"כ. כלומר ע"י מצות מתנות לאביונים ביום פורים אנחנו בונים ומתקנים פרצוף הנוק', ואז יוכל להכנס בה אור 'עטרת יסוד דאבא' ויתקיים בה כל היום כולו.

ב. אול"צ (פרק נח תשובה ב). ובחזו"ע כתב (דף קסז הלכה ב), שהוא הדין שיכול ליתן לאב ולבן הסמוך על שולחנו, ושכן מוכח ממהרש"א בח"א (מגילה ז) ד"ה 'שדר', דלא כערוך השולחן.

ג. אול"צ (שם).

גרם פת ז'. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במתנות לאביונים ה'.

ד. הנותן שתי מתנות לאיש ואשתו אביונים יצא ידי חובתו, ויכול אביון אחד ליתן

עיונים והארות

ובסוטה (דף מ. ד"ה אמר רבי אבהו), וברמ"א (יו"ד סימן רמו סעיף כא) ובש"ך (שם ס"ק כ) ובבאור הגר"א (שם), ע"ש. ונראה שאפשר לתת אף מכספי צדקה לשם ענין זה.

ה. ע"י בב"ח (ס"י תרצד) שכתב, ז"ל: כל אדם אפי' עני המקבל צדקה חייב לתת ממה שנתנו לו לשאר אביונים בפורים, שאין דין מתנות לאביונים בפורים כדין שאר צדקה, דהכשר מצות פורים כן הוא לתת מתנות לאביונים, כדין ד' כוסות בפסח. ואפי' משלוח מנות חייבים בו העניים אעפ"י שלא יספיק להם בסעודתם לאכול לעצמם ולשלוח גם לאחרים וכו'. אבל שאר צדקה דכל השנה אין עני המקבל צדקה חייב בה, אלא פעם אחת בשנה יתן דבר מועט לצדקה כדי לקיים מצות צדקה. עכ"ל. וכן הוא בט"ז (שם). וכ"כ הברכ"י (אות ב), ובמחב"ר (אות א). וכן הוא במשנ"ב (שם ס"ק א). וכ"פ הבא"ח (פ' תצוה אות טו) אבל הפרי חדש (שם ס"א) כתב, שעני המתפרנס מן הצדקה פטור ממתנות לאביונים.

וע"י בספר תורה לשמה (ס"י קצא) שכתב שיוכל אביון אחד ליתן לאביון חברו וזה ג"כ חוזר ונותן לחברו. עכ"ל. והובא בבא"ח (שם). וכ"כ במשנ"ב (שם ס"ק ב).

ובכתב באור לציון (פרק נח תשובה ג) דבחורים הסמוכים על שלחן אביהם, שאין להם משלהם כלום, פטורים מחובת מתנות לאביונים. ואולם טוב שאביהם יתן להם כסף לשם מצוה זו. אבל אינו מחוייב בכך. וטוב לחנך בנים קטנים מגיל שש שיתנו מתנות לאביונים. עכ"ל.

ד. בריטב"א (מגילה ז) כתב, דמסתברא היינו אפי' בשתי פרוטות דשוה פרוטה חשובה מתנה, אבל לא בפחות כדאיתא בגיטין ובדוכתי אחריני. וכן הוא במשנ"ב (ס"י תרצד ס"ק ב). וזה מעיקר הדין, אמנם ע"י בשערי תשובה (ס"ק א) שהביא מהרב זרע יעקב (ס"י יא), דשתי מתנות לאביונים שוים לשני מנות לאיש אחד, וכי היכא דמשלוח מנות היינו כדי סעודה, כדאמרין אביי בר אבין ורב חנניה בר אבין מחלפי סעודתייהו אהדדי, אלמא דפחות מכדי סעודה לא נפיק, ה"ה למתנות לאביונים כדי סעודה לעני. וע"כ כתב שצריך ליתן שיעור ג' ביצים מפת. וכ"כ הבא"ח (פרשת תצוה אות טו). וכן היה המנהג להחמיר לצאת ידי חובה אליבא דכולי עלמא.

ובכתב האול"צ (פרק נח במקורות לתשובה א) וז"ל: וביותר יש להזהר, שהנותן מתנות לאביונים לתלמיד חכם או בן תורה אביון, שיש לו להזהר שלא יתן לו סכום קטן שאינו לפי כבודו של התלמיד חכם, ויבוא לידי בוש, אף אם הוא רוצה לקבל סכום זה, אלא יתן לו סכום חשוב ובאופן מכובד, או שיתן לאביון אחר.

ויש לדעת, שכשנותן מתנות לאביונים לתלמיד חכם מרויח הוא דבר נוסף, שיש ענין בנתינת ממון לכל תלמיד חכם חשוב, מדין גדלוהו משל אחיו, שצריכים כל ישראל לגדל תלמידי חכמים שבהם בעושר, וכמ"ש בשו"ת תשב"ץ (ח"א סימן קמז), מדברי הגמ' בחולין (דף קלד ע"ב) אדם חשוב שאני, וע"ש ברש"י. וכן כתב בספרו מגן אבות על מסכת אבות (פרק ד משהה ה) ע"ש. וראה ברש"י תענית (דף כא. ד"ה מלך רבי יוחנן)

לאביון חבירו וזה גם כן חוזר ונותן לו, ויוצאים ידי חובה גם בנתינה לקטן¹.

ה. טוב לומר מקודם לשם יחוד וכו' הריני בא לקיים מצות מתנות לאביונים שתיקנו מרדכי ואסתר ליתן ביום זה שתי מתנות לשני עניים, לתקן שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו', וכן יאמר קודם משלוח מנות, וקודם סעודת פורים.

ו. אבל שהוא עני מותר לשלוח לו מתנות לאביונים, ואפילו בתוך שבעת ימי אבלות².

ז. אין יוצאים ידי חובת מתנות לאביונים ממעות מעשר, וכן מחצית השקל אי אפשר ליתן ממעות מעשר³.

ח. גם האשה חייבת ליתן מתנות לאביונים⁴, ובמקום שקורין את המגילה גם ביום ט"ו באדר מספק אם מוקפת חומה, צריך לקיים ביום ט"ו סעודה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים, בין אנשים בין נשים.

ט. בימי הפורים נותנים צדקה לכל מי שפושט ידו, ואע"ג דבשאר ימות השנה צריך לראות למי נותן הצדקה מ"מ בפורים שגבאי הצדקה הוא יסוד דאבא הארה גדולה אין להקפיד, אלא כל מי שפושט ידו נותנים לו⁵.

עיונים והארות

ט. ולכן כל איש יתן מתנות לאביונים גם עבור אשתו, כן כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' תרצה סס"ק 2) משם מהר"י ברין. ועי' משנ"ב, ודו"ק, ואם האשה עצמה רוצה לתת יותר טוב שתתן לאשה.

וי"א (הליכות ביתה בשם הגרש"א הובא בפסקי תשובות סי' תרצה הערה 75) שצריך שיזכה לה הבעל משלו דאל"ה כל מה שקנתה אשה קנה בעלה. ואם הבעל נותן בשבילה טוב שתעשה האשה את הבעל שליח בשבילה.

י. בירושלמי פ"ק דמגילה (הלכה טז), אין מדקדקין במצות פורים, אלא כל מי שפושט את ידיו ליטול נותנים לו. וכ"כ הרמב"ם הלכות מגילה (פ"ב הט"ז), ובאורחות חיים (אות לד). ובטוש"ע (סי' תרצה סעי' ג), ע"כ. והטעם כתוב בספרים, דפורים הוא כמו יום הכפורים וביו"כ

ו. כ"פ מו"ר בחזון עובדיה (דיני מתנות לאביונים הלכה ב). ועוד כתב הרב, שאם באו לפניו שני עניים, ונתן לעני אחד מטבע גדול כשיעור שתי מתנות שמחציתו יהיה בשבילו ומחצית לעני חבירו יצא. ועי' בשו"ת תורה לשמה (סי' קז) שכתב דלא אריך למעבד הכי לקיים שתי המצוות בבת אחת במטבע אחד, שאין עושין מצוות חבילות חבילות.

ז. גם אם הוא מחמיר שלא לקבל משלוח מנות. אמנם מתנות לאביונים יכול לקבל, והובא במג"א (סי' תרצו ס"ק יא) ואליה רבה (שם סק"ז).

ח. תשובת מהרי"ל (סי' נו), דאינו יוצא במה שנותן להם ממעות מעשר, ואם בא להוסיף מוסיף משל מעשר. כ"כ השל"ה הביאו המג"א (סי' תרצד). ועי' יוסף אומץ (ס"ק תתרפח).

י. טוב ליתן במתנות לאביונים רפ"ז פרוטות לעני אחד והם ר"ז פרוטות כמנין אור, ושמונים כמנין יסוד, ועוד יתן רפ"ז פרוטות לעני אחר על דרך זה. וסימן לדבר 'פז"ר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד'. גם טוב במשלוח מנות איש לרעהו שהם ב' מנות לאיש אחד, שיזהרו לעשות ב' מיני מתיקה עשויים דקים, כדי שיוכל לשלוח שמונים אחדים מכל מין בכלי אחד ויכוין כל מעשיו לשם שמים וטוב לו בזה ובבא י"א.

הלכות משלוח מנות

א. חייב אדם לשלוח לחבירו ביום פורים שתי מנות, דהיינו שני מיני אוכלים, ועיקר המצוה שיהיו שתי מנות לאיש אחד.^א

עיונים והארות

ממגילה הט"ו, וז"ל: חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלים לחבירו, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח. טוש"ע (סי' תרצה). ובספר מנות הלוי (דף רח ע"א) הביא החת"ס (או"ח סי' קצו) כתב, הטעם במשלוח מנות להרבות השלום והרעות, והוא היפך מה שאמור המן מפוזר ומפורד, וע"י משלוח מנות מראים הקשר בין אחד לחבירו. ובתה"ד (סי' קיא) כתב, שהטעם כדי לספק צרכי סעודת פורים לאלה שאין להם. ועי' בשעה"כ (דף קט ע"ג), כי ע"י מצות משלוח מנות ממשיכים הארה גדולה שנקראת יסוד דאבא שנקרא איש, מהאור הגדול הזה שנקרא עטרת יסוד דאבא שמשם היתה שורש נשמת מרדכי, ממשיכים אור ליסוד דז"א הנקרא רעהו, וצריך שתי מנות כי יסוד הגדול הזה דאבא מלוּבש ביסוד דאמא לכן הם ב' אורות גדולים, ליסוד דז"א שנקרא רעהו. ואז גם אנחנו מקבלים שפע והארה מאותו האור הגדול. ולכן יש מצוה להרבות במשלוח מנות ונהיה שלום גדול

אומרים "הנותן יד לפושעים". והנה הנס של פורים נעשה ע"י תשובה צום קול ומומון. צום הוא תענית אסתר, קול הוא מקרא מגילה, ומומון שמרבים בצדקה.

ולפי הסוד, עי' בשעה"כ (דף קט ע"ד) שכתב הטעם שנותנים לכל המבקש, כי היום הגבאי צדקה הוא יסוד דאבא ויש אור גדול מאד, ומחמת כן אין יניקה לחיצונים כי החיצונים נשרפים ע"י אור עטרת יסוד דאבא. ולכן גם אם אדם נותן למי שאינו ראוי, לא יהיה כן בעולמות העליונים ליתן שפע לחיצונים והם יבואו ליקח השפע ולגזול, כי האור גדול והם לא מתקרבים ליקח. אבל בכל יום שהגבאי הוא יסוד דז"א והאור הוא לא גדול מאד לכן צריך להקפיד.

יא. מו"ר הבא"ח בעטרת תפארת (כתר מלכות אות ח).

א. מגילה (י), תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וברמב"ם (פ"ב

ב. צריך להניח כל מין בכלי אחד בפני עצמו ולא יניח שניהם בכלי אחד.^ג

ג. השולח לחבירו תרנגולים חיים אינו יוצא ידי חובה, ואם שלח אותם שחוטים יש מהפוסקים שסוברים שקיים המצוה, אמנם נראה להלכה שצריך לשלוח המנות כשהן מבושלות וראויות לאכילה.^ד

ד. השולח לחבירו חלוקין וסדינים וכיוצא בזה אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות, וכן השולח לחבירו קופסת סיגריות, או טבק להרחיח לא יצא בזה ידי חובה, וכן תלמיד חכם השולח לחבירו חידושי תורה ביום פורים אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.^ה

עיונים והארות

טעמן כצפיחית בדבש.

ובענין שבשר חי שחוט נקרא 'מנה', הביא בזה הנצי"ב בהעמק שאלה (שאלתא סז אות ט) ראה מהפסוק (שמות כט כז) 'ולקחת את החזה וכו' והיה לך למנה', הרי שגם בשר חי נקרא מנה. וכן משמע מהפרי חדש (סי' תרצה ס"ק ד) דאין צריך מבושלים, אלא שחוטין שפיר דמי, ובלבד שלא יביא חיים. וכן משמע קצת מהט"ז (פרי מגדים ס"ק יא). והובא במשנ"ב (שם ס"ק כ) בזה"ל: וי"א דכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד שרי.

ד. רמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה ה"י), שו"ע (סי' תרצה ס"ד). ובשו"ת תרומת הדשן (סי' קיא) כתב, דדוקא מיני אכילה ושתייה, אבל חלוקים וסדינים אין יוצאין בהם ידי חובת משלוח מנות. הביאו הט"ז (סי' תרצה ס"ק ד), ובמשנ"ב (שם ס"ק כ). ועי' שו"ת תירוש ויצהר (סי' קעא), דאין יוצאין יד"ח משלוח מנות אם שולחים טאבק וסיגריות אפי' שיודע שהמקבל מעשן ומריח טאבק, דבעינן מנות ואין מנות אלא אכילה ושתייה. וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט (סי' לג אות ג). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (דיני משלוח מנות הלכה ג).

בעולם, כי בפורים אפשר לגרום שלום ואהבה ואחוה בין איש לרעהו. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו. גם ישתדל להזדרז לעשות מצוה זו בבוקר קודם הסעודה כדי שיהיה אפשרות לחבירו להנות ממה שהכין לו.

ב. בא"ח (פר' תצוה אות טז). ובהל"ע תמה על זה מאד. וכתב באור לציון (פרק נט תשובה ב) שאם שולח שני סוגים שונים לגמרי, כגון בשר ועוגות, אין צריך ליתנם בשתי צלחות, אבל אם אינן שונים לגמרי, יש ליתנם בשתי צלחות.

ג. כתב המג"א (סי' תרצה ס"ק יא) בשם המהרי"ל, שטוב לשלוח מנות בשר או דגים וכדו' מבושלים, שכן משמע מפ"ק דביצה, דלבית שמאי לא מתקרי מנות בעינן אחר. ולפי זה מה ששלח ר"י נשיאה אטמא דעיגלא תלתא וגרברא דחמרא צ"ל שהיה מבושל. ובשיירי כנסת הגדולה (הגה"ט ס"ק י) הביא דברי המג"א הנ"ל וכתב, ומנהג העולם לשלוח מיני מתיקה. מועד לכל חי (סי' לא אות פב). ועי' בספר ריח דודאים להגה"ק בני יששכר עמ"ס מגילה (אות ט) שכתב, הטעם שקראו חז"ל משלוח מנות מלשון מן אשר

- ה. השולח לחבירו מין אחד מאכל, ומין אחד שתיה כגון יין וכיוצא בזה יצא ידי חובת משלוח מנות, שהמשקה נחשב למנה אחת^ה, ואפילו שלח שני מיני משקים בלבד יוצא ידי חובה^ו, ויש מהפוסקים שאומרים שטוב להדר ולשלוח שני מיני אוכלים^ז.
- ו. השולח לחבירו מין מאכל אחד וחילקו בשתי צלחות או קערות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות אבל השולח שתי חתיכות בשר מבהמה אחת והם חלוקים בטעמים וטבעם יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות^ח.
- ז. יותר טוב לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ולא בזה אחר זה, היות ובזה חשיבותם ניכרת יותר^ט, וראוי להזהר במצוות משלוח מנות שיהיו המנות יקרות הערך

עיונים והארות

דאפשר גם משקאות קלים או חלב.

ז. **בן** דעת רבינו חננאל, וכתב מו"ר שראוי לחוש לדבריו כנ"ל.

ח. **בן** פסק מו"ר מפוה"ד בחזון עובדיה. ועיין בערוך השלחן (סי' תרצה ס"ד) שכתב צריך שיהיה שני מיני אוכלים, אבל שתי חתיכות ממין אחד לא מהני. אבל בספר ראש יוסף (מגילה ז) כתב שגם ב' חתיכות ממין אחד יוצא בהם י"ח.

וצריך להזהר לשלוח לחבירו מנות שיכול לאוכלם, כמו אם היה חולה סכרת שישלח לו דברים שאינם מתוקים וכו', אבל מעיקר הדין יוצאים ידי חובה גם בזה.

ט. **בן** כתב הרב יפ"ל ח"ב (סי' תרצה ס"ק טו), בשם החיד"א בספר כיכר לאדן (דף כא ע"ב). ועי' ציץ אליעזר ח"ח (סי' יד אות ו), ובשו"ת בצל החכמה (סי' מו), שאם שלח בזה אחר זה בדיעבד יצא. ועי' בחזון עובדיה (שם הלכה ח), דאע"ג שלכתחילה ראוי להחמיר לשלוח המנות בבת אחת, מ"מ אם שלח מנה אחת ואח"כ שלח עוד מנה יצא י"ח. וכן פסק הגאון ר' צבי פסח פרנק

ה. ר"ן פ"ק דמגילה (ב), מנות לאדם אחד היינו מאכל ומשתה. וכן הביא המג"א (סי' תרצה ס"ק יא) משם הש"ה, והוא הדין משקה. וכן מוכח מהא דאמרין פ"ק דמגילה (ז) דר"י נשיאה שדר ליה לר' אושעיא אטמא דעגלא תילתא וגרברא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, והיינו דשלח ליה למימר דאע"ג דקרא כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו דמשמע מידי דאכילה אבל דשתיה לא, קמ"ל דשתיה בכלל אכילה היא. וכן כתב משנ"ב (שם). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה ז), אלא שכתב שטוב להדר לשלוח שני מיני מאכל לחוש לשיטת רבינו חננאל.

ו. **ב"ב** הגאון מהר"י נגאר בשמחת יהודה (על מסכת סופרים פכ"א ה"ד), שלפי מש"כ התה"ד שמשקה בכלל מנות, כדמשמע מהפסוק אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, משמע משמנים וממתקים נקראים מנות. ומסתברא שאף בשתי מיני משקאות יוצאים יד"ח משלוח מנות. וכ"כ המשנ"ב (שם ס"ק ט). וכן פסק מו"ר מופה"ד (שם הלכה ה הערה י). וצריך עיון מה נקרא משקה לענין זה, יין או חמר מדינה, או

ועריבות'.

- ח. מצות משלוח מנות היא דוקא ביום פורים ולא בלילה יא, וכל המרבה לשלוח מנות לרעים הרי זה משובה, היות ועל ידי זה מרבים שלום וריעות בין אדם לחבירו יב.
- ט. אשה חייבת במשלוח מנות ותשלח לרעותה, וצריך להזהר שלא ישלחו איש לאשה,

עיונים והארות

דיש לשלוח מנות ביום בזמן חובת הסעודה ולא בלילה.

ובתבו הפוסקים, שצריך לשלוח המנות קודם הסעודה, וכן צריך לעשות גם לפי סודן של דברים, כי כן הסדר שלאחר מקרא מגילה יקיים מצוות מתנות לאביונים ואח"כ משלוח מנות, כי כל מצוה ומצוה בונה עולמות וממשיך מוחין. ומטעם זה צריך ג"כ לעשות אותם בבוקר בתחילת היום כמבואר לקמן.

יב. הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו) כתב, 'וכל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח', ועיין שם (הלכה יז) שמוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, ע"כ. וכן הוא בשו"ע (סי' תרצה סעי' ד).

והשולח מנות בעילום שם, י"א שלא יצא ידי חובתו, לפי הטעם שמשלוח מנות הוא להרבות אהבה ואחיה שלום וריעות, וכיון שאינו יודע מי שלח לו אין כאן חיבה, לכן לא יצא. ואדם ששלח מנות לחבירו וסירב חבירו לקבלם או שמחל לו עליהם, יחזור וישלח המנות לאדם אחר.

וכן תלמיד השולח מנות לרבו או להיפך יצא ונקרא איש לרעהו. וה"ה בן לאביו ולהיפך. וכן השולח מנות לעם הארץ יצא. ועי' למו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה יא).

במקראי קודש (פורים סי' לח). ובספר פדה את אברהם פלאג' (מערכת פ אות ב) הביא משם השדה יהושע (פ"ק דמגילה), שיוצאים ידי חובה כששלחם זה אחר זה אפי' אם נתן מנה אחת בבוקר ומנה אחת בערב.

י. ועי' באור לציון (פרק נח במקורות לתשובה א) וז"ל: והנה מלבד מה שנתבאר לעיל מדברי הרמב"ם שמצוה להרבות במתנות לאביונים מלהרבות במשלוח מנות, נראה שאף עדיף לתת משלוח מנות לעני מאשר לתת לעשיר, גם מטעם שפעמים כשנותן לעשיר אפשר שאינו יוצא ידי חובתו, כי בעשיר אפשר דבעינן שיתן לו דבר חשוב כפי ערכו ששמח בו, וכמו שכתב החיי אדם (סימן קנה סעיף לא), שאם שולח לאדם עשיר דבר פחות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. וכן מבואר בדברי הריטב"א במגילה (דף ז). בביאור דברי הירושלמי. וראה גם בביאור הלכה (בסימן תרצה סעיף ד ד"ה חייב לשלוח), שכתב שנכון להזהר בזה לכתחילה, ע"ש. וכשנותן לעני, הרי תמיד שמח העני במה שנותן לו, וגם יש בזה יותר מצוה, וכמו שנתבאר. עכ"ל.

יא. הרמ"א (סי' תרצה סעי' ד), ומג"א (שם ס"ק יג) שה"ה למתנות לאביונים. וכתב בביאור הגר"א (שם) דנפקא מהפסוק ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, וכתב 'ימי', וקאי אכולהו. וכ"כ הלבוש (שם ס"ד),

ואשה לאיש, שפעמים יכולים לבא לידי חשש קידושין י.

י. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במשלוח מנות, ויכולים העניים להחליף ביניהם, שזה ישלח אליו סעודתו, וחבירו ישלח אליו הסעודה שלו י, אך השולח לחבירו מנות על מנת להחזיר לא יצא ידי חובתו ט, וכן השולח מנות לקטן לא יצא ידי חובה, וצריך לחזור ולשלוח לגדול טו.

יא. אבל ב"מ, חייב לשלוח מנות רק לאדם אחד, אבל לא ישלחו לו מנות כל י"ב חודש על אב ואם, וכל שלושים יום על שאר קרובים. וי"א שאפשר לשלוח לו מנות וכן נוהגים הספרדים י.

עיונים והארות

רע"ד. והערור השולחן (סי' תרצב סי"ה) כתב, שיש להסתפק בזה אם יצא, ונלע"ד שיצא דהרי לרעהו כתיב וקטן בכלל כמ"ש בפסוק כי יגוף איש וכו'. וכ"כ בספר עיקרי הד"ט (חלק אוה"ח סי' לו אות לו) בשם ספר אגורה באהלך (דף כ ע"ג), שכשם שהנותן מתנות כהונה לכהן קטן מהני ה"ה למשלוח מנות. עיי"ש.

ואמנם מקצת האחרונים כתבו דקטן לא חשיב בכלל רעהו. כן פסק מו"ר הבא"ח (פרשת תצוה אות טז), ובכף החיים (סי' תרצד ס"ק יב), ובספר מועד לכל חי (סי' לא אות פט).

יז. עי' בחזון עובדיה למופה"ד (מדיני מצות שמחת יום הפורים הלכה י) שכתב, וז"ל: האבל אפי' בתוך שבעה חייב במשלוח מנות ובמתנות לאביונים, שהרי האבל חייב בכל מצוות התורה. וטוב שישלח מנות של בשר ודגים וכיוצא, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה. ואחינו האשכנזים נהגו שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חדש על אביו ואמו וכל שלושים יום על שאר קרובים. אבל הספרדים נוהגים לשלוח מנות לאבל כרגיל. ומ"מ אם האבל עני גם האשכנזים שולחים לו מנות ותחשב להם לצדקה, עיי"ש. ומורינו

יג. איתא ברמ"א (סי' תרצה סעי' ד), דאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. וכתב המג"א, אשה שיש לה בעל בעלה שולח בשבילה לכמה בני אדם, והטעם הוא שגם הם היו באותו הנס. וגם כתיב קבלו היהודים והנשים בכלל. ובמשנ"ב (שם) כתב, שכולן היו באותו הנס, וצריכה היא לשמוח ולשמח לב האביונים.

יד. גמרא (מגילה ז:), מחלפי סעודתייהו להדדי. והובא בשו"ע דמחלפי סעודתייהו. וכן דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הט"ו) והר"ן (מגילה שם) ושבולי הלקט (פורים סי' רא) בשם רבינו גרשום.

טו. פרי מגדים במשבצות זהב (סי' תרצד). והובא בביאור הלכה (ד"ה ליתן). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה טו). וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תרצה), שלא מהני מתנה ע"מ להחזיר. ועי' בשו"ת יוסף אומץ (סי' פב אות ה) שהוסיף, שגם במתנות לאביונים לא יועיל מתנה ע"מ להחזיר.

טז. חזון עובדיה (שם הלכה טז). והביא שם בהערות (לז), שכ"כ בית עובד (דף עז ע"א), וכן הגאון מהר"י נגאר בשמחת יהודה (דף יא

הלכות סעודת פורים

א. מצוה להרבות בסעודת פורים ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת. ומה טוב שיאכל בשר בהמה ודגים משובחים, ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, ובלבד שיזהר לברך ברכת המזון כתקנה. וטוב שיאמר לפני הסעודה לשם יחוד וכו' ויקרא באמצע הסעודה ארבעה פרקי משנה של מסכת מגילה, ויכוין לארבע אותיות הוי"ה ב"ה וארבע אותיות אדנות א.

עיונים והארות

וכבר דרשו רבותינו אורה זו תורה. ולכן מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה, והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה. כן כתב הר"י ברי"ן (הובא בהגה לסי' תרצה ס"ב).

וכתב המשנ"ב (סי' תכט ס"ק ב), שמתחילין לדרוש בהלכות פסח וללמוד הלכות פסח ביום פורים עצמו. ע"כ. ואח"כ יעשה הסעודה בבוקר דוקא כמו שנכתוב לקמן, וגם בסעודתו יאמר דברי תורה ושיירה וזמרה בהתלהבות גדולה, ויספר לבני ביתו את גודל הנס וידליק נרות לכבוד הפורים ולכבוד מרדכי ואסתר. וצריך ג"כ לקרוא על הסעודה משניות מגילה, כמובא בספרים הקדושים. וידוע מה שכתב הגר"א (מובא בפחד יצחק פורים עמוד מזו. ועי' ליקוטי הגר"א וארשא תרמ"ט דקנ"ד ע"א). כי כל חג צריך חציו לה' וחציו לכם, והנה ביוה"כ היה כולו לה' ועתה בחג הפורים משלימים חלק של חציו לכם של יוה"כ, וא"כ כל יום הפורים ישב האדם על הסעודה ויאכל וישתה וילמד ויספר בניסי האל. וכן היה נוהג הגר"א, והעיקר שיכוין בכל מעשיו לש"ש. וכתב בספר מועד לכל חי (סי' לא אות מה), קודם שישב על השולחן בסעודת פורים יקח בדי הדס ויברך עליהם כמו בשבת. ע"כ.

החיד"א הורה כן הלכה למעשה לשלוח. ומה שכתבנו שלא ישלחו לו, כן פסק הבא"ח (פר' תצוה אות ח). וכן מנהג ג'רבא שהאבל לא שולח מנות אבל שולחים לו מנות.

א. כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הלכה טו), וז"ל: כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין וכו'. וכן כתבו הטור (סי' תרצה) והרמ"א (שם), שמצוה להרבות בסעודת פורים דמשתה ושמחה כתיב. והב"ח הביא שם הא דאיתא בגמרא (מגילה ו:), רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא, נגה ולא אתו רבנן, אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן, א"ל דילמא טרידי בסעודת פורים. וכתב, ושמעינן דשרי להרבות בסעודת פורים ושלא לבא לבית המדרש מחמת טירדא דסעודתא, דכיון דעסיק במצוות להרבות בסעודת פורים פטור ממצות ת"ת בבית המדרש. וכן כתב בסדר היום, שיתעכב על שולחנו לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל.

וטוב שלפני הסעודה יאכל סעודה רוחנית של בשר ויין. שהבשר הוא דף גמרא והלכה, והיין הוא לימוד הזוה"ק.

ב. סעודת פורים צריך לעשותה ביום ואם עשאה בלילה לא יצא ידי חובה^ג. והזמן המוכשר ביום הוא לאחר תפילת שחרית, כפי שכתב הרש"ש זיע"א וכן מנהג ק"ק חסידי בית אל, ולפני הסעודה יתן מתנות לעניים, וישלח משלוח מנות, וזה הסדר שיעשה לאחר התפילה יאמר הנוסח לשם יחוד וכו' ויתן מתנות לשני עניים, ואחר כך ישלח משלוח מנות איש לרעהו, ואחר כך הסעודה^ה.

עיונים והארות

ימי משתה כתיב, משמע דסעודה אחת די. ויישב הב"ח דברי ראבי"ה, דבודאי ס"ל לראבי"ה שצריך לסעוד הסעודה החשובה ביום דכבוד יום עדיף, אלא שיש לסעוד גם בלילה, ועי"ש איך יישב כל דברי הסוגיא הנ"ל.

ג. בן כתב השל"ה (ח"ג עמוד כד), וז"ל: וכל מי שמקדים ומזדרז ביותר לעשות הסעודה בהשכמה הוא משובח בעיני, ע"כ. וכ"כ מהר"ר איסר"ל^ו (תרומת הדשן סי' קי), שהוא ורבותיו נהגו בכל השנים לעשות עיקר הסעודה שחרית, וטעמא דמסתבר הוא דהא זו הסעודה היא כנגד סעודת אסתר שעשתה עם המלך, ובודאי היתה הסעודה בבוקר בעת שדרכם של מלכים לאכול, ע"כ.

וז"ל מו"ר הרש"ש זיע"א בסידור: 'צריך להזהר ולהזדרז לעשות סעודה אחר תפילת שחרית, לכמה טעמים ידועים לי, וגם בעוד שההארות הנז' בתוקפם אחר התפלה, ולא יסתלקו אח"כ מהכלים הפנימיים דשחרית, כי תפלת המנחה היא בכלים אמצעיים, ובערבית היא בכלים חיצוניים כנודע, לפיכך כמעט קבלתי בקבלה לעשות הסעודה אחר תפלת שחרית בעזרת השי"ת, עכ"ל.

הנה מו"ר הרש"ש כתב לעשות כן מכמה טעמים שידועים לו. ואף שלא ידענו הטעמים שהתכוין להם הרב זיע"א, מ"מ בודאי

וכנראה שטעמו מטעם שאסתר נקראת הדס"ה. **מצוה** להרבות בסעודת פורים, וע"י האכילה נמשכין מוחין דחכמה וע"י השתיה מוחין דבינה, ולהיות כי מוח בינה גובר לכן צריך להיות השתיה מרובה מן האכילה, והוא הפך מסעודת אחשורוש שהיתה האכילה מרובה מן השתיה שנאמר והשתיה כדת. וכתב הרי"ח זלה"ה (כתר מלכות אות רז) דאם יוכל יזמין לפניו ט"ו מיני מאכל כנגד מוח חכמה שהוא י"ה הנמשך ע"י האכילה, וט"ו כוסות יין כנגד מוח בינה שהוא י"ה הנמשך ע"י השתיה, וכפי כוחו בשתיה ירבה בגודל הכוס ויכוין בכל מעשיו לשם שמים, גם יזהר לאכול דגים ובשר בסעודה זו.

ב. גמ' מגילה (ו: ונפסק בשו"ע (סי' תרצה סעי' א), דסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובה. והרמ"א (שם) כתב, ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה.

ובן הובא בב"י ובב"ח (שם) שהביאו את מימרא דרבא במגילה, מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב. כתב המרדכי (רמז תשפז): פ"י ראבי"ה שצריך לנהוג כליל שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למחצה וכו'. ומקשה עליו שם מהגמרא, מהא דרב כהנא קאמר לרב אשי אמאי טרידי רבנן בסעודת פורים וכי לא הוה אפשר למיכל באורתא, א"ל ולא ס"ל למר להא דרבא דאמר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט

עיונים והארות

זצוק"ל. ולזה תיכף בבוקר צריך לעשות הסעודה. ומכיון שצריך לעשות הסעודה בבוקר, לכן נוהגים לשלוח מנות לפני הסעודה, כי אחד הטעמים הוא שהמשלוח מנות הוא לצורך הסעודה. ואפשר שלכן לא הזכיר הרב מתי הוא משלוח מנות, כי במ"ש לעשות הסעודה בבוקר ממילא ודאי שמשלוח מנות קודם לסעודה.

ועוד נראה לבאר יותר בטעם הדבר, שהרי הסעודות של שב"ק הן קשורות לתפילה ומשלימות את כל סדר הכוונות בתפילה, וכגון בליל שב"ק שכידוע בסדר ההקפות של השלחן בליל שבת, ממשיכים את המקיפין השייכים לתפילה. ובקידוש משלימים את המוה"ח דחב"ד דחג"ת דבינה השייכים לתפילה, וכן בשבת בבוקר, כל ההמשכה של תיקון הפרצוף הוא בסעודה של הבוקר, וכידוע שצריך לעשות את הסעודות סמוך לתפילה. וכן בסעודה שלישית צריך קודם להתפלל מנחה ורק אח"כ הסעודה, כי הסעודה היא המשך התפילה. א"כ גם ביום פורים שמתגלה אור גדול, ויש תיקון בכל הבחינות - בפנימיות ובחיצוניות, צריך לעשות את ההשלמה מיד אחר התפילה ולא לעכב, כדי להחזיק המוה"ח כשהם בתוקף וכמו שביאר הרב זיע"א. וכן אנחנו עושים בחג השבועות, שבבוקר לאחר התפילה עושים הסעודה מיד, כי בתפילה המשכנו המוה"ח דפנימיות, ובסעודה המשכת המוה"ח דחיצוניות של כל החמשים יום. וכן בליל פסח, בתפילת ערבית מתקנים הפנימיות, ובסעודה ובשתיית הד' הכוסות מתקנים החיצוניות. ודע דאף הנוהגים לעשות הסעודה אחר חצות, אם חל פורים ביום שישי צריכים לאכול הסעודה 'דוקא' לפני חצות מפני כבוד השבת השבת כמבואר ברמ"א (סי' תרצה סעי' ב) ע"ש.

אחר שכתב הרב לעשות כן אין אנו צריכים לשום טעם.

אמנם נראה לומר הטעם, כי מכיון שמצות מתנות לאביונים ומצות סעודה הם לצורך העמדה וקיום המוה"ח של פרצוף החיצוניות, ופרצוף החיצוניות נחלק לשנים, כי הכלים והאורות הם ע"י מתנות לאביונים, והמוה"ח והנרנח"י הם ע"י הסעודה. וכידוע דהמתנות לאביונים צריך לתת מיד אחר התפילה, כי עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וגם לפי הסוד יש בזה טעם. א"כ גם סעודת פורים יעשה מיד לאחר התפילה בבוקר ולא יעשה ביניהם הפסק, דחד ניהו.

ומ"ש הרב 'מפני שהאורות בתוקפם', פירושו כפי שבכל יום ויום אחר תפילת שחרית צריך ללמוד תורה בטלית ותפילין, דע"ז זוכה לקבל נר"ן וזוכה להבנה בתורה, וגם גורם להעמיד המוה"ח דאז הם בתוקפם. א"כ גם ביום פורים בעוד שהמוה"ח של תפילת שחרית דפרצוף הימים בתוקפם, וכן המוה"ח דא"ק ואבי"ע דנצח דפרצוף הזמנים, שבאו ע"י ברכות וקריאת המגילה ונתגלתה עטרת יסוד דאבא, לכן מיד אחר התפילה יקיים מצות מתנות לאביונים, ומיד אח"כ יעשה מצות הסעודה בבוקר, כדי להעמיד המוה"ח והאורות, ואז יעמדו כך כל היום, ונזכה לאור הגדול של עטרת יסוד דאבא המתגלית ומאירה ביום זה. וכן כתב בכף החיים (סי' תרצה ס"ק כג), שצריך להזדרז לעשות הסעודה לאחר תפילת שחרית לכמה טעמים, וכן הוא מנהג בית אל. וכ"כ בפתח עינים (דף עט ע"א ד"ה שם): נראה מהקדמת הסידור, שע"י המתנות הוא קיום האורות של כלים ואורות, וע"י אכילה ושתייה הוא המשכת הנרנח"י, א"כ צריך שלא יעשה להם פירוד, כך שמע מר' ניסים עיני

- ג. צריך להשתדל הרבה לאכול פת בסעודת פורים, היות ויש הרבה פוסקים שסוברים שסעודת פורים צריכה פת. ואדם שטעה ושכח לומר "על הנסים" בברכת המזון אינו חוזר ובסוף הרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים וכו' ד.
- ד. אם האריך בסעודתו ביום פורים והמשיך עד לאחר שקיעת החמה, הנכון הוא שבברכת המזון יזכיר "על הנסים" במקומו ואין לחוש להפסק באמצע הברכה ה.

עיונים והארות

לאכול פת בסעודת פורים.

ה. **הנה** בהגהות מיימוניות (פ"ב מהלכות מגילה ה"ד אות א) בשם הר"מ כתב שצריך לומר על הנסים כדאשכחן רב צלי של שבת במוצאי שבת. וכן כתב באורחות חיים (ס"ק ל"ה) בשם רבנו יצחק מקורביל שאם התחיל לאכול ביום אין צריך להפסיק סעודתו כדי שיאמר על הנסים ביום, אלא גומר ואוכל ויאמר על הנסים אע"פ שחשכה, והביאם הבית יוסף (סימן תרצ"ה) ובדרכי משה שם (אות ו) ובב"ח שם. וכן פסק מרן השו"ע (סי' תרצה סעי' ג) וז"ל, ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הנסים, דבתר התחלת הסעודה אזלינן, ויש מי שאומר שאין לאמרו. וכתב ע"ז הרמ"א ונוהגים כסברא ראשונה. וא"כ לפי הכלל שסתם ויש, הלכה כסתם, דעת מרן שאומר על הנסים. וכן פסק המגן אברהם (סוף סימן קפ"ח), וכ"כ בשו"ע להגאון רבינו זלמן שם, ומרן החיד"א בברכי יוסף (סי' קפח ס"ק יב), וכן הוא בזכרונות אליהו (מערכת מ' אות ח').

אמנם שיטת הטור (סימן תרצ"ה) כאביו הרא"ש (כלל כ"ב) שאינו אומר על הנסים אם נמשכה עד הלילה, דאף בשבת בסעודה שלישית אם היה אוכל ויצא שבת אינו מזכיר של שבת. והשל"ה הקדוש כתב לחלק בין שבת דמצוה להוסיף מחול על הקודש, ולכן מזכיר מעין המאורע בברכת המזון כאשר נמשכה הסעודה

ובתב בסדר היום (סדר פורים), ויתעכב על שולחן לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל, ויקבץ כל אנשי ביתו וחביריו על שולחן אחד כדרך המסיבה שמתאספים הרבה לעשות סעודה ומתוך כך מתרבה השמחה, אבל כשהאדם יושב יחידי וילמד אי אפשר לשמוח כראוי. והובא בא"ר (סי' תרצה ס"ק ד). ובפמ"ג א"א (שם ס"ק ה), הביא להנ"ל וכתב דמ"מ יהיה שמחה על דברי תורה.

ועי' בספר ערוך השולחן (סי' תרצו ס"ק ג) שכתב, יראה לי דלצאת לדרך מביתו בפורים אינו נכון, דעיקר השמחה הוא עם אנשי ביתו, כדכתיב ושמחת אתה וביתך במעשר שני, וברגלים כתיב אתה ובנך ובתך וכו', עיי"ש.

ד. **המהרש"ל** (סי' מח) כתב שמי ששכח על הנסים בברכת המזון מחזירין אותו כיוון דבפורים חייב לאכול פת. והמג"א (סי' תרצ"ה ס"ק ט) דחאו שלא מצינו שחייב לאכול פת בפורים. עיי"ש. וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תרצה ס"ק א) בשם אחד קדוש בתשובה כ"י, שאם לא אכל פת בסעודת פורים יצא. ע"ש. וכן פסק האליה רבה, וכן דעת המהר"ל מפראג. וכן פסק מו"ר מופה"ד בשו"ת יחווה דעת ח"א (סי' פט) שאינו חייב לאכול לחם. והוכיח שכן דעת הרמב"ם והבית יוסף והרמ"א ומגן אברהם. וסיים שם: ומ"מ נכון לחוש לכתחילה לדעת האומרים

ה. נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם¹.

ו. חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכתב רבינו האריז"ל שצריך לומר ברוך המן להמשיך אור אל הניצוץ של הקדושה בתוך הקלי' להאיר ולהחיותו, וצריך לאמרה אחר שהוא שכור ויצא מדעתו כדי שלא יאיר אל הקלי' ח"ו, ונראה שזה נעשה ע"י שתיית יין בריבוי גדול וע"כ לפי זה צריך להשתכר ממש, ומ"מ יזהר שיוכל לברך ברכת המזון ולהתפלל מנחה וערבית בכבוד ראש,

עיונים והארות

וכו' ואלא רב מ"ט לטיי' לההוא גברא, דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור הוה, ובאתריה דרבי לא נהוג. ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כרבה, שאין איסור לעשות מלאכה בפורים אלא במקום שנהגו, וכן פסק הרמב"ם (פרק ב' מהלכות מגילה הלכה י"ד) שפורים מותר בעשיית מלאכה, ואעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' תרצו סעי' א) שהעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. והמג"א (שם ס"ק ג') פירש דברי הבית יוסף שם כגון אם זורע איזה דבר אינו מצמיח, ובלבושי שרד שם מעובדא דרב חזי"א לההוא גברא שזרע פשתן בפורים ולטיי' ולא צמח, כדאיתא בגמרא מגילה (שם) והפסיד גם הקרן. וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה יב), ומ"מ מותר לכתוב חידושים ופסקי הלכות ואגרת שלומים. וכן מותר להתגלח לצורך היום אם לא התגלח מקודם, וכן ליטול צפרניו.

ועני' העושה מלאכה ואין לו מה לאכול, שרי. וכמו שפסק בבה"ל שם (ס"ק ב).

למוצאי שבת, לבין חנוכה ופורים וראש חודש שאין בהם מצוות תוספת מחול על הקודש ולכן אין להזכיר מעין המאורע כשנמשכה הסעודה עד הלילה, והביאו דבריו במגן אברהם (סו"ס קפח), וכן פסק מו"ר הבן איש חי (פרשת חקת הלכה כב) לענין ר"ח וחנוכה, ועיין ג"כ כף החיים (סימן קפח ס"ק מג, וסימן תרצה ס"ק לג) שכתב שגם בשבת ויו"ט לא יזכיר מעין המאורע.

ומ"מ דעת רוב הפוסקים שצריך לומר על הנסים גם כשנמשכה סעודתו לליל ט"ז, וכן פסק מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (מדיני מצות שמחת יום הפורים הלכה ג), וכתב רק אם כבר התפלל ערבית אז לא יאמר על הנסים.

א"כ, מכיון שרוב ככל הפוסקים אומרים שאין זה הפסק ובפרט שמרן השו"ע פסק כן לכן יאמר על הנסים במקומו אפי' שהתאחרו מאד לתוך הלילה.

ו. בגמ' מגילה (ה:) רבה בריה דרבא אמר וכו' מלאכה לא קבילו עליהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב

ואם הוא אנוס ולא יכול להשתכר ישתה יותר מהרגליו.

עיונים והארות

הגדול. ואמנם היודע בעצמו שיזלזל ע"י זה במצוה מן המצוות בנט"י וברכות וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שיהנוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים. ומובא בבה"ל (סימן תרצ"ה).

ובספר אורחות חיים (הל' פורים סי' ל"ח) הביא דחייב אדם לבסומי בפורי', לא שישתכר שהשכרות איסור גמור, ואין לך עבירה גדולה מזו שגורם לגילוי עריות ושפיכות דמים, וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח אביונים וינחם אותם וידבר על לבם, וזאת היא השמחה השלימה, וכן הוא בכלבו (סוף סי' מ"ה).

ובלבוש (סימן תרצ"ה סעיף ב), וצריך להשתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים, דכשיגיע לשכרות כזה ודאי הוא, שמח. והוא מדברי הב"י מתוספות.

בענין סדר התנהגות האדם בפורים כתב הש"ה הק' (ח"ג עמוד כד), מצוה לשמוח בפורים אבל יהי' של מצוה, לא הוללות וסכלות, והרמב"ם כתב, מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו כו'. ומצאתי כתוב ואף אותן המשתכרין יהי' כוונתם לשם שמים כדי לזכור הנס שבא במשתה המן, ולא כאותם המשתכרין כדי למלאות גרונם כאשר ראיתי בני אדם אשר המה ביין שגו פקו פלילי ומרבים בימי הפורים האלה לעשות שחוק וקלות ראש ואינם חוששים להתפלל בימים האלה ואדרבה מרימים קולות בשעת התפילה וקריאת המגילה ומערבבים החזן עד כי קולו לא ישמע, גם

ז. **מגילה** (ז): אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפורי' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, רבה ור' זירא עבדי סעודת פורים בהדי הדדי איבסום, קם רבה שחטיה לר' זירא, למחר בעי רחמי ואחיי, לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לאו כל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא. ועי' ביעב"ץ שכתב נ"ל שלא שחטו ממש אלא שהיו שמחים מאוד ועשה זה להעציב את הרואים, ושחטו באחיזת עיניים וכו'.

והרי"ף והרא"ש הביאו מימרא דחייב איניש לבסומי כלשונה, וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' תרצה סעי' ב). והרמב"ם (פרק ב' מהלכות מגילה הלכה ט"ו) כתב: ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות.

וא"ת האין יחייבו חכמים להשתכר בפורים, והלא בכמה מקומות בתורה מזכיר שהוא מכשול גדול השכרות כמו נח ולוט. וי"ל מפני שכל הניסים לישראל בימי אחשורוש היו ע"י משתה, כי בתחילה נטרדה ושתי מן המלכות ע"י משתה היין שנאמר ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר להביא ושתי וגו', ובאה אסתר תחת' ע"י משתה שנא' ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר וגו', וכן עניני המן ומפלתו ע"י משתה היין הי' לכן חייבו להשתכר בפורים מפני שבא הנס בעבור משתה היין שעשתו אסתר, ועתה יהי' נזכר הנס הגדול בשתיית היין. כן כתב בספר מטה משה (סי' תתרי"ב) והובא באלוהו רבה (סימן תרצ"ה ס"ק א), וכן הוא בחיי אדם (כלל קנ"ה סעיף ל). שכיון שכל הנס היה ע"י היין (כנ"ל) לכן חייבו חכמים להשתכר, ולפחות לשותות יותר מהרגליו כדי לזכור הנס

ז. טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשין אורה זו תורה^י.

ח. מנהג יפה לכתוב שם עמלק והמן על נייר ולמחותם וקודם שימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדלו, וטוב שימחם בשכר וסימנו ותנו שכר לאובד. אבל לא יכתבם בכתב אשורית כדי שלא לזלזל באותיות הקודש^י. טוב לומר בפורים "ברוך מרדכי" ק"כ פעמים כי ידעת מ"ש בספר יצירה, חמש אבנים בונות ק"ך בתים, ובשם מרדכי יש

עיונים והארות

ובטוב לב והיו הולכים לבתיהם והיו אוכלים ושותים ומדקדקים בנטילת ידיים כו', עיי"ש.

והנה מימרא זו של רבא חייב איניש לבסומי אמר עליה רבינו האר"י ז"ל, שרבא גם בערב פסח היה שותה הרבה יין, כי היין מגרר גריר, והענין הוא כי לוט שניצל על ידי אברהם מהשבי ומהפיכת סדום ע"י המלאך, הכל היה בזכות רבא, כי נשמת רבא היתה בו. ורמז לדבר ויקחו את לוט ואת ר'כושו ב'ן א'חי אברהם ר"ת רבא. וגם מעיין של יין שהזדמן ללוט במערה היה בזכות רבא, ומאחר שבזכות יין בא רבא לעולם, שאל"כ לא היה בא רבא לעולם, וכל זה מצד יין המושכר מצד הקלי', על כן רצה רבא לתקן היין המושכר ולהפוך אותו ליין המשמח שהוא מצד הקדושה.

ח. כ"ב הרמ"א (סי' תרצה סעי' ב).

ט. כ"ב הבא"ח (פר' תצוה אות כ) וז"ל: מנהג יפה לכתוב עמלק ושם המן ולמחותם, וקודם שימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדלו, ולא ימחם ברוק שבפיו אלא במים מזוהמים, ואם יש שכר לפניו ימחם בשכר, וסימן תנו שכר לאובד, עכ"ל.

והוסף הכה"ח (סי' תרצה ס"ק נה) אבל לא יכתבם בכתב אשורית כדי שלא לזלזל באותיות הקודש.

באכלם לבם ועיניהם שם על מעדניהם ולא נשא את ראש לא הביטו העליון אשר ד' אלוך ישראל בא בו, ולא יחושו לא על נטילת ידיים ולא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון, עד כי נדמה לרוב המון שבשני הימים האלה הותר לכל אדם לפרוק עול תורה ומצוות מעליו וכל המרובה להיות משוגע הרי זה משובח, וכל זה הוא בלי ספק רע ומר הוא עוון פלילי כי לא הותר לנו רק שמחה לא שחוק וקלות ראש, וכל המבטל תפילה ואינו שומע מקרא מגילה מלה במלה הרי זה חוטא ומתחייב בנפשו, ואי אפשר לכל אשר בשם ישראל יכונה לפרוק מעליו עול מלכות שמים אפי' שעה אחת, ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים ח"ו אבל בדברי מצוה היו מתעסקין כמו שאמרו רבותינו ז"ל בסנהדרין מכדי מפוריא עד פסחא תלתין יומין ובפורים דרשינן בהלכות פסח, הרי שבפורים היו דורשין בהלכות פסח הנה ביום ט"ו נצטוו לישב בכל עיר להזכיר לכל אדם לתת מחצית השקל, גם מהרי"ל ה' כותב תשובה על שאלה בפורים ולא היו ח"ו מבטלים שמחת פורים, אבל זה דרכם היו מתפללים תפלת בבהכ"נ ככל דיני התפלה ובכוונה הראוי כבכל שאר הימים והיו שומעים קריאת מגילה מלה במלה מפי החזן ולא משיחים אפי' שיחה קלה, והיו מחלקין צדקה איש כפי מסת ידו, בשמחה

חמש אותיות, גם יאמר "ברוכה אסתר בת אביחיל" כ"ד פעמים, כן יעשה בלילה וביום'.

ט. נוהגים חסידים ואנשי מעשה לבקש בפורים בקשות ברוחניות ובגשמיות מהקב"ה וכל הפושט ידו נותנים לו וידוע גודל מעלת יום זה שיום כפורים הוא כ'פורים י"א.

עיונים והארות

הפורים גדול מאוד שהרי אמרו "כיפורים" כ"פורים". וכתב בספר מאור ושמש (פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוה"כ בעת אמירת "כתר" מתגלים בכל שעות המעת לעת של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מהקב"ה בכל אשר יחפוץ, ובשפתי צדיק (פורים אות נ"ג) הובא מהחידושי הרי"ם שבפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור.

י. מו"ר הבא"ח בספרו עטרת תפארת (כתר מלכות אות רי').

יא. בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) אין מדקדקין במצות פורים, אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנים לו, וכן נפסק בשו"ע (סימן תרצ"ד סעיף ג).

ומטעם זה כתבו בספרים הקדושים שיש לבקש בפורים בקשות ברוחניות ובגשמיות מהקב"ה וכל הפושט יד נותנים לו, ומעלת יום

מאמרי הזוה"ק

סוד שורש קליפת עמלק ומחייתה

הזוה"ק מדבר על הפסוק: "משלחי הרגל השור והחמור", כי הנה יש ב' קליפות חזקות מאד, קליפה אחת מצד עשו ונקראת שור וקליפה אחת מצד ישמעאל ונקראת חמור, ואם שניהם מתחברים יחד, יכולים להחריב את העולם, ועל ב' קליפות אלו אמר יעקב אבינו: "ויהי לי שור וחמור". ואמר לעשו ברמז, דע לך שב' קליפות אלו החזקות ביותר, הם בידי כחומר ביד היוצר. ועוד דע לך, שלבן הארמי, אע"פ שהיה חכם גדול בכשפים. ובספירות של הס"א, לא הצליח כנגדו, כי השי"ת עזר לי בזכות שתרי"ג מצוות שמרתי. וכל זה בא ללמדנו, שכאשר עם ישראל הולכים בדרכו של יעקב אבינו ועוסקים בתורה ושומרים המצוות, משלחים את ב' הקליפות האלו ואינם יכולים לשלוט על עם ישראל. ואם ח"ו לא שומרים עם ישראל המצוות כראוי, יוצא מחיבור ב' קליפות אלו קליפה חצופה מאוד ונקראת "כלב" והוא עמלק החצוף כי עמלק ע"ה גימ' "כלב החצוף".

ח"ב ס"ה ע"א

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, בְּדִמְיוֹנֵי בְּחִדָּא אמר רבי אבא כאשר אלו הב' ראשי

הקליפות שור וחמור שהם עשו וישמעאל שהם שני כתרים של הקליפות מתחברות יחד, **לֹא יִכְלִי בְּנֵי עֲלְמָא לְמִיקָם בְּחַוֵּי** לא יכולים בני העולם לעמוד בפניהם כי יכולים להחריב את העולם, **וְעַל דָּא** (דף ס"ה ע"א) **בְּתִיב** ועל זה כתוב (דברים כב י) **לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו. יַחְדָּו יִיָּקָא** "יחדיו" בדווקא, בא לומר שלא יעשה האדם ח"ו כל עון שהוא, כי אז גורם לחבר את אלו הקליפות יחד ויכולים להחריב את העולם. **וְתִנֵּן, לֹא יִהְיֶה אִינִישׁ דּוֹכָתָא לְוִינִין בִּישִׁין**

ולמדנו שלא יתן האדם מקום ושליטה למינים רעים של הקליפות, **יָהָא בְּעוֹבְדָא דְּבַר**
נָשׁ לְתַתָּא אֲתַעֵר מַה דְּלֹא אֶצְמִיד שהרי במעשים הרעים של בני אדם
למטה, מתעוררים כוחות קליפת שור וחמור מה שלא היה ראוי שיתעוררו. **וְכַד מוֹדִיּוּגִי**
בְּחֻדָּא לֹא יִכְלִין לְמִיקָם בְּהוּ מִתְקִיפּוּתָא דְּלִהוֹן דְּאֶקְרִי כָּלָב
ובאשר מזדווגים יחד, לא יכולים העולם לעמוד בהם. (מבין סטרא דְּלִהוֹן נְפִיק) כי מתוקף וחוזק
התחברות קליפת שור וחמור יחד יצאה קליפה אחת קשה שנקראת כלב, **וְדָא חֲצִיפָא**
מְכֻלָּהוּ וזו הקליפה חצופה מכל הקליפות שיש, **הָדָא הוּא דְּכְתִיב** וזה הוא שכתוב,
(שמות יא יז) **וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֵץ כָּלָב לְשָׁנּוּ** זה אותו קליפת כלב
החצופה ביותר שיש בעולם. (נ"א מִתְקִיפּוּתָא דְּלִהוֹן נְפִיק הָהוּא דְּאֶקְרִי כָּלָב, וְדָא חֲצִיפָא מְכֻלָּהוּ)
אָמַר קוֹדֶשָׁא בְּרִידָא הוּא אֲתוֹן אֲמִרְתוֹן אמר הקב"ה לעם ישראל, אתם אמרתם
בחוצפה, **הֵינִי יְהוָה בְּקִרְבְּנוּ אִם אֵין** הכיצד תאמרו כן? הרי ראיתם שהוצאתי אתכם
ממצרים, וקרעתי לכם את הים, ונתתי לכם את התורה על הר סיני וכו', הרי זו חוצפה גדולה לשאול
היש ה' בקרבנו, לכן, **הֵינִי אֲנִי מוֹסֵר אֶתְכֶם לְכָלָב** אני מוסר אתכם לקליפת הכלב
שהיא חצופה מכל הקליפות. **מִיָּד וַיָּבֹא עֲמֶלֶק** שהוא אחוז בקליפת כלב, ועמלק חצוף
ועז פנים משאר האומות שאחוזות בקליפת שור וחמור. וראה פלא "כלב החצוף" גימ' "עמלק" ע"ה.

ו' יְהוֹדָה אָמַר, (במדבר כד כ) **רֹאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדִי**
אוֹבֵד. וְכִי רֹאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וכי עמלק היה ראשית לכל הגוים ולכל אומות
העולם? **וְהָלֹא בְּמָה לִישָׁנִין וְעַמִּין וְאוֹמִין הוּוּ בְּעֵלְמָא עַד לֹא אָתָּא**
עֲמֶלֶק והרי כמה לשונות ועמים ואומות היו בעולם עד שלא בא עמלק, ומתרץ. **אֵלָּא, בְּדַ**

נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא כֹאשֶׁר יֵצְאוּ עִם יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, דְּחִילוֹ וְאִמְתָּא
 נִפְלָה עַל כָּל עַמּוּיִן דְּעֵלְמָא מִיִּשְׂרָאֵל פַּחַד וְאִימָה נִפְלָה עַל כָּל הָעַמִּים שְׁבַע עָלָם
 מִעַם יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב זֶה הוּא מִשְׁכַּב, (שְׁמוֹת טו) שְׁמַעוּ עַמִּים יְדִוּוֹן
 חֵיל אֲחֻזָּי יוֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי. וְלֹא הָיוּ עֲמָא דְלֹא הָיוּ דְחִיל מִגְבוּרָאן
 עֲלָאִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלֹא הָיוּ עִם שְׁלֵא הָיוּ מִפְּחַד וִירָא מִהַגְבוּרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
 וְהַגְדוּלוֹת שֶׁל הַקֶּב"ה, וְרַק וְעֲמִלְקָא לֹא הָיוּ דְחִיל עֲמִלְקָא הַחֲצוּף לֹא הָיוּ מִפְּחַד וִירָא,
 הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב זֶה הוּא מִשְׁכַּב, וְלֹא יִרָא אֱלֹהִים שִׁפְרִישׁוּ רְבוּתֵינוּ שׁוּזָה חוּזָר
 עַל עֲמִלְקָא. לֹא דְחִיל לְמִקְרָב לְגַבְדָּא שְׁלֵא פַחַד לְהִתְקָרֵב אֵלָיךְ לְמַלְחָמָה. וְעַל דָּא,
 רֵאשִׁית גִּוִּים דָּאתוּ לְאַנְחָא קִרְבָּא בִּישְׂרָאֵל עֲמִלְקָא הָיוּ וְעַל זֶה אָמַר
 הַפְּסוֹק הָרִאשׁוֹן שֶׁבְכָל הַגִּוִּיִּם. (עֲמִלְקָא הוּי קְדָמָא) שְׁבָאוּ לַעֲשׂוֹת מַלְחָמָה בִּישְׂרָאֵל עֲמִלְקָא הָיוּ.
 וּבְגִינֵי כֵךְ, וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדֵי אוֹבֵד וּבִשְׁבִיל כֵךְ כְּתוּב עֲלֵיו עוֹנֵשׁ שְׁאֲחֵרִיתוֹ יִהְיֶה עַד
 שִׁיאֲבֹד לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, דְּכִתִּיב כִּי מַחָה אֶמְחֶה אֶת זֶכֶר עֲמִלְקָא שְׁכַתּוֹב
 מַחָה אֶמְחֶה, אֲנִי בְּכַבּוּדִי וּבְעֲצָמִי, כְּלוּמַר הַקֶּב"ה בְּעֲצָמוֹ יִמְחָה אֶת עֲמִלְקָא הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא הַסֵּמ.
 וּכְתִיב וְעוֹד כְּתוּב, (דְּבָרִים כה) תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עֲמִלְקָא כְּלוּמַר, וְעִי' אֲנַחְנוּ נִמְחָה
 וְנֵאבֵד אֶת הָעֲמִלְקִים הַתַּחְתּוֹנִים הַנִּמְצָאִים כֹּאן, הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב זֶה הוּא מִשְׁכַּב
 וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדֵי אוֹבֵד שֶׁהִיא נֵאבֵד לְגַמְרֵי בְּעֲלִיוֹנִים וּבְתַחְתּוֹנִים. וְשׁוֹאֵל: עֲדֵי אֲבָדוֹ
 מִכְּעִי לִי עֲדֵי אֲבָדוֹ שִׁפְרוּשׁוֹ שִׁיחָה נֵאבֵד מִעֲצָמוֹ הִיא צָרִיךְ לִמְרֹא. אֲלֵא, עַד דִּיִּיתִי
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיֵאבֵד לִי פִירוּשׁ עֲדֵי אוֹבֵד עַד שִׁיבָא הַקֶּב"ה וְיֵאבֵד אוֹתוֹ מִן
 הָעוֹלָם, (כְּלוּמַר עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יֵהָא אוֹבֵד לִי) דְּכִתִּיב כִּי מַחָה אֶמְחֶה וְגו'.

אָמַר ר' אֶלְעָזָר, תָּא חֲזִי אָף עַל גַּב דְּהַצּוֹר תָּמִים פְּעָלוֹ וְעֶבֶד
עֲמֵהוּן חֶסֶד לְאַפְקָא לֹון מֵיָא בא וראה, אפי' שהצור שהיא בחי' גבורה, תמים פעלו
ויכולה ליהפך ולהיות חסד, ועשתה עם עם ישראל חסד להוציא להם מים מן הסלע, לָא שָׁבַק
דִּידֶיהָ דְּהָא בְּתִיב וַיָּבֵא עֲמָלֵךְ לא עזב את מידת הגבורה, שהרי כתוב ויבא עמלק,
וברחמי הגדולים ותפילתו של משה נצלו ממנו, ויזהר האדם לא לומר הקב"ה וותרן.

פורים ע"ש כפורים

אומר רשב"י שפורים נקרא ע"ש יום הכפורים שלעתיד לבא עתידים ישראל ביום הכפורים
להתענג בו תענוג רוחני, כי לא יהיה להם עוונות שיצטרכו להתענות עבורם, וביום הכפורים
הוא תיקון השכינה כי מתלבשת בלבושים דכפרה שהם בגדי הכהן גדול, וזה שכתוב "ותלבש
אסתר מלכות", ובאותם הלבושים נכנסת לפני ולפנים כמ"ש "ותעמוד בחצר בית המלך
הפנימית", ועי"ז נשאה חן לפני הקב"ה כמ"ש ותשא חסד לפניו וכו', כן ביום הפורים, עם
ישראל ע"י השמחה שלהם, זוכים להכנס לפני המלך, והמלך שמח בהם וממלא בקשתם,
אשרינו שזכינו.

תיקוני זוהר נ"ז ע"ב

פּוֹרִים אֶתְקַרְיָאת עַל שֵׁם יוֹם הַכְּפוּרִים [א], דְּעִתִּידִין
לְאַתְעֲנָנָא בֵּיהּ פורים נקרא ע"ש יוהכ"פ שביום הכפורים עתידין ישראל

עינים והאורות

לה' ואנחנו רואים ביום הכיפורים כולו לה', ויש בו
חמשה עיניים והיכן החציו שלכם? לכן ניתן יום
הפורים שכולו אכילה ושתייה ועוד, ולוקחים את זה
מחציו לכם של יום הכיפורים.

ועוד פירוש על פורים שהוא כדוגמת יום הכיפורים,
היות וביום כיפור נגאלת הנפש ממאסר

א. יום כיפורים כפורים: כלומר גדולה מעלת יום
פורים עד אשר יום כפור משתווה אליו רק בכך
הדמיון, וההשוואה בין יום כפור לפורים. כי ביום
כיפור נתנו לוחות השניות, וכן בפורים חזרו וקבלו
עליהם את כל התורה מאהבה. וכותב הגר"א
מוילנא, יום פורים הוא חלק בלתי נפרד מיום
הכיפורים וכיצד? אלא בכל יו"ט חציו לכם וחציו

לעתיד להתענג בו תענוג רוחני כי לא יהיה להם עוונות שבעבורם צריכים להתענות,
 וְלִשְׁנוֹיֵי לִיָּה מַעֲנוֹי לְעֵנָּה ולשנות לו ליוה"ב, מעינוי לעונג רוחני וְמָה
 דְּאִיהִי שְׂכִינְתָּא אָסוּר בִּיה נְעִילַת הַסַּנְדָּל ומה שהיא השכינה ביוה"ב
 עולה לאימא העליונה ואז אין בה אחיזת החיצוניים אפי' ברגלים ששם בחי' המנעלים בסוד
 כותנות עור, ולכן בו ביוה"ב נאסרו המנעלים, לרמז שאין ביום הכיפורים אחיזת הקלי'
 בְּהָהוּא וּמָנָא אֶתְמַר בָּה באותו זמן לעתיד נאמר בשכינה (שיר ז ב) מָה יָפוּ
 פְּעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים בַּת נָדִיב, כי אז תתבטל אחיזת החיצוניים ויהיה נעל רוחני סוד
 החשמל וְעֵנוּגָא וְחֶרְוָה וְכַפָּה טָבִין מְזוּמְנִין לְנִבְיָה ועונג ושמחה וכמה
 טובות מזומנות לגבי השכינה וְדָא יְהֵא בְּזִמְנָא דְּפוּרְקָנָא בְּעֵנְלָא וזה יהיה
 בזמן הגאולה במהרה וא"כ מיד אחר ביאת המשיח נזכה לכל זה.

וְאִיהִי יוֹם הַכְּפּוּרִים והיא המלכות נקראת יום הכיפורים, שיום הכפורים הוא
 תיקון המלכות וְכֹד אֶתְקַשְׁמַת קַדְמִיָּה בְּלְבוּשֵׁין שְׁפִירִין
 וכאשר מתקשטת לפניו ביוה"כ פ' בלבושים יפים הנעשים ע"י המצוות דְּאִינוּן לְבוּשֵׁי
 כְּפָרָה שהם לבושי כפרה וע"ז מעוררת השכינה רחמים (לְבִינוּגִים), אֶתְקַרְיָאת
 צִיץ דִּילִיָּה, מַצְנֶפֶת דִּילִיָּה, אַבְנֵט דִּילִיָּה נקראת השכינה ציץ של הכהן
 מצנפת שלו אבנט שלו, אִיהִי כְּלִילָא מְאַרְבַּע בְּגָדֵי לָבָן מְסֻטָּא
 דִּימִינָא ומפרש שהיא כלולה מארבעה בגדים לבנים מצד הימין שהם לבושי כפרה שעל

עיונים והארות

חטאיה, כן בפורים נגאל הגוף מהשתעבדותו לכל עניני העולם לפיכך הוא יום שמחה.

ידם מכפר עוונות עם ישראל וּמֵאַרְבַּע בְּגָדֵי זָהָב מִסְטָרָא דְשִׁמְאֵלָא וגם
השכינה כלולה מארבעה בגדי זהב מצד השמאל בְּתֵהוּא זְמָנָא דְאַתְקִשְׁטַת
בְּאַלְיֵין לְבוּשֵׁין דְּכִפְרָה באותו הזמן שמתקשטת השכינה באותם הלבושים שעל
ידם באה לכפר על עוונות עם ישראל [ב] אֶתְמַר בְּהָ (אסתר ה א) וַתִּלְבַּשׁ
אַסְתֵּר מְלָכוּת, נאמר בה ותלבש אסתר מלכות שמתלבשת באותם לבושים וּבְהוֹן
עֲאֵלֵת לִפְנֵי לִפְנֵים ובהם נכנסת לפני ולפנים עד האימא העליונה, הָרָא הוּא
דְּבִתִּיב, וַתַּעֲמֹד (שם) בְּחֶצֶר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית וזה הוא שכתוב
שפי' שהבינה היא בית לחכמה, וּבְהוֹן נִשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו ובהם נשאה חן בעיניו,
שהבגדים רומזים לשם הויה אדנות וְרָזָא דְּמֶלֶךְ וּרְאִיתִיהָ לְזִכּוֹר בְּרִית
עוֹלָם סוד הדבר וראייתה בלבושי מלכות, ועי"ז שהוא היסוד המתקן את המלכות
(בראשית ט טז), וּמִיָּד אֲדֹנָי שְׁמַעְהָ אֲדֹנָי סִלַּחָה אֲדֹנָי הַקְּשִׁיבָה
וַעֲשֵׂה אֵל תֵּאֲחָר (דניאל ט יט) וכותב הגר"א שר"ת ש'מעה ס'לחה ה'קשיבה הוא
שס"ה הרומז על יוה"כ הכולל שס"ה ימות השנה בבינה [ג].

עיונים והארות

לעלות לבינה העליונה. וכן יהיה בעתיד.
ג. לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן;
אל תקרי בשושן אלא בשושן עם קומץ
היהודים השרויים בשמחה תוכל להפר מזימותיו
של המן הרשע. וז"ש בזהר הקדוש יום
כפורים כ-פורים פי' כי ביום כיפור חייבים
לצום ולהתענות שכן גזרת ה'ית, כן גם בפורים
חייבים לשמוח אם יכולים אם לאו, גזירה היא.

ב. יום הכפורים אותיות פְּפּוּרִים, שיום כיפור הוא
כמו חג הפורים, ויש בזה סוד גדול, כי ביום
פורים היה הנס הגדול שכל הדינים שלו נמתקו
ע"י הבינה העליונה כי הם אותיות פ"ר י"ם כי פ"ר
דינים נמתקים ב"ם שהוא הבינה העליונה. כן
ביום הכיפורים אנחנו עולים לבינה העליונה,
אמנם ע"י תענית וחמשה עינויים, ואפשר דיום
פורים גבוה מאד ואין צריך בו תענית בכדי

מאמרי הפרשה

הקדמה לויקרא

המצוות הכתובות בספר ויקרא

חומש "ויקרא" עוסק בעיקר בעבודת הקרבנות, לפיכך נקרא "תורת כהנים".

חומש זה, נחשב לקטן בגודלו, שכן כולל הוא בתוכו רק עשר פרשיות, שבהן 859 פסוקים בלבד. אולם מאידך גיסא, מספר המצוות שבחומש ויקרא עולה על מספר המצוות שבשאר חומשי התורה, שכן נכללו בו 247 מצוות, לעומת ספר "**בראשית**" שיש בו רק 3 מצוות, וספר "**שמות**" שיש בו 111 מצוות, וספר "**במדבר**" - 52 מצוות, ו"**דברים**" - 200 מצוות (המניין הוא על פי 'ספר החינוך' המיוחס לרבי אהרן הלוי מברצלונה).

ודע, שכל ספר ויקרא נאמר למשה רבנו במשך חודש אחד באוהל מועד מיום שהוקם המשכן בא' בניסן, עד א' באייר (באתי לארמוני).

מעלת הקרבנות

ובטרם ניגש לבאר את דברי הכתוב בפרשתינו - נקדים ונביא את דברי רבותינו גאוני הדורות במעלת הקרבנות והקרבנות, ובמעלת אמירתם בזמן שאין בית המקדש קיים.

ללא החטא אין צורך בקרבן

הנה לאחר שבפרשת כי תשא למדנו, כי ישראל חטאו בעגל ועל ידי זה נתרחקו מהקב"ה, משכך היו צריכים עתה לעבודת הקרבנות על מנת להתקרב אליו יתברך.

והענין הוא, כי לאחר קבלת התורה בהר סיני לא היה צורך בקרבנות, שהרי מתן תורה קירב אותנו לקב"ה מאוד מאוד, בבחינת (תהלים פב, ו): "אני אמרתי אלהים אתם". אבל אחרי שחטאו בחטא העגל, צריכים אנחנו לאמצעי שהם הקרבנות, על מנת להתקרב לבורא עולם. וכפי שאכן היה קודם מתן תורה, שאדם הראשון הקריב קרבן אחר חטאו, ונח הקריב קרבן

אחר המבול, והאבות הקריבו קרבנות, וכל זה נעשה כדי להוריד את השכינה אלינו למטה, כדי להתקרב לבורא עולם.

ואומר הזוהר הקדוש (ח"ב דף רמב), כי מאותו היום של חטא העגל לא היתה עצה - כי אם לתת חלק לסטרא אחרא בכל הקרבנות, בנסכים ובעולות. כי החטא הוא הפירוד, והקרבת מקרב עולם עליון לעולם תחתון.

וכתב רבנו האריז"ל (שער טעמי המצוות ויקרא א'), ידוע, כי שם הוי"ה ב"ה מרמז על קומה שלמה. קוץ היו"ד - כנגד הכתר. יו"ד - חכמה. ה' - בינה. ו' - תפארת - ו"ק. ה' אחרונה - מלכות. וכנגדם ברא הקב"ה דומם, צומח, חי, מדבר. וכל אחת מבחינות אלו צריך לתקנם ולהעלותם, וכל אלו הדברים עולים ונתקנים ע"י הקרבן, כי המלח כנגד הדומם, ומתקן חלקי הדומם. יין שמן וקמח - מתקנים חלקי הצומח. בעלי חיים - מתקנים חלקי החי. והיודי שהאדם מתוודה על הקרבן - מתקן חלק המדבר. וכוונת הכהן בעת ההקרבה - מתקנת את הנשמה הפנימית. ע"כ.

ואיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף רמ:), שכאשר ישראל מקיימים את כל המצוות בשלימות ועושים תשובה ומעשים טובים וזובחים זבחים לכפר על נפשותם, אז יורדת מלמעלה מכסא הכבוד - דמות אריה החקוק בכסא, ונכנס באש המזבח ואוכל ונהנה משם, והוא המלאך אוריאל. והיו רואים אותו על גבי המזבח רובץ על טרפו ואוכל את הקרבן כגבור תקיף, וכל הכלבים שהם מחנות הסטרא אחרא, היו מתחבאים מפניו ולא יצאו החוצה, ונכנסים בנוקבא דתהומא רבא. אבל כאשר הסטרא-אחרא מתחזקת ח"ו, יורדת שם דמות כלב לאכול את הקרבנות.

וכשחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם זוהמת הנחש, לא הייתה עצה נגד הסט"א אלא לתת לו חלק בסוד הקרבנות והעולות. ורמזו על זה: "אדם כי יקריב מכ"ם". פירוש, כי הנה המילוי של אותיות ס"מ הוא אותיות מכ"ם, כזה: ס-מך-מ-ם. דהיינו, במאבק שכנגד הסט"א אפשר להלחם במילוי הס"מ ע"י "מכ"ם", ולא בשורש עצמו של הס"מ, כי עמו ממש אסור לנו להתעסק, כי הוא צורך גבוה. וזה סוד (עירובין יז:): מים אחרונים חובה, והשערות היוצאים מן התפילין של ראש, ושעיר לעזאזל, ולכן גם בקרבנות נותנים לו חלק המגיע לו.

ענין הקרבן על החטא

בימי קדם, בהיות בית המקדש על מכוננו, הוא היה המרכז הרוחני - המקום להשראת השכינה. עשרה נסים תדירים נעשו בו, מי יתן ונראהו בקרוב בבניינו ונשמח בתיקונו. אבל העבודה העיקרית שנעשתה בו הייתה עבודת הקרבנות. ומיום שחרב, אנו כמהים לחדש את עבודת

הקרבת קרבנות כבתחילה, ומבקשים בתפילות המוסף: "יהי רצון שתעלנו בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם". אף בליל הסדר מבקשים אנו להיות "שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון".

ויש לשאול, מה חשוב כל כך בעבודת הקרבנות, עד שעליה אמרו חז"ל (בראשית רבה פט"ז ס"ה) שאדם הראשון הונח בגן עדן בכדי להקריב בו קרבנות, ואף קין והבל הבינו את רוממות עניינם. כי הנה אדם הראשון הקריב (תהלים סט, לב) "שור פר מקרין מפריס" בצאתו מגן עדן, וגם נח הקריב קרבנות בצאתו מן התיבה. אברהם אבינו בנה מזבח לקרוא בשם ה'. יעקב הקריב זבחים לאלהי אביו יצחק. בני ישראל הקריבו שלמים למרגלות הר סיני, וכל זה - בטרם נצטוו על הקרבנות.

ולא זו בלבד, אלא שכאשר התבשר אברהם שזרעו יירש את הארץ, שאל (בראשית טו, ח): ה' אלהים, במה אדע כי אירשנה. ופירשו חז"ל (תענית כז:): באיזו זכות אוזכה לרשת את הארץ, והקדוש ברוך הוא ענה לו - בזכות הקרבנות. הרי לנו, שהקרבנות הן התשתית לקיומנו ולזכותנו על ארץ ישראל.

כעת עלינו לברר, מהי מהות הקרבן, והרי לכאורה, זהו מעשה המנוגד למהותו של היהודי, שהוא רחמן וגומל חסד, ולמה לו לשחוט בעלי חיים על לא עוול בכפם? אמנם, זו בדיוק הכוונה במצוה זו, כי כאשר האדם חוטא חלילה, הוא אמנם מצטער ומתחרט, אך בד בבד הוא גם מתרגל ומסתגל למצבו החדש. שכן שנינו (יומא פו:): "בין שעבר אדם עבירה, ושנה בה, נעשית לו כהיתר". ולכן חייבים לזעזע אותו ולהמחיש לו את נוראות המעשה.

וכך כותב בעל ספר "החינוך" (תרומה, מצוה צה): הלוא אמרתי, כי עיקרי הלבבות תלויים אחרי הפעולה. ועל כן, כאשר יחטא איש, לא יטהר לבו בדבר שפתיים בלבד, שיאמר בינו לכותל: "חטאתי, לא אחטא עוד". אבל בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים ולטרוח ולהביאם אל הכהן... מתוך המעשה הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא, וימנע ממנו פעם אחרת."

כלומר, דווקא כאשר יעמוד מול הבהמה הנשחטת, יראה את הדם הנזרק, את האמורים הנשרפים, אז יחשוב: כל זה - בגלל חטאי, בגלל המעשה שעשיתי, או אז יבין מה נורא הוא החטא. מה מזעזע הוא, שזו תוצאתו.

אך לא זו בלבד, אלא שבעל ספר "החינוך" זצ"ל מוצא כאן רעיון עמוק יותר, נפלא ונשגב.

וזה לשון החינוך (שם): וכי מהו 'מותר האדם מן הבהמה', זה בשר ודם וזו בשר ודם. ואכן, יש גישה כזו, זו הגישה הכופרת, הפסולה והשקרית. אבל אנחנו יודעים שיש הבדל מהותי ועיקרי: באדם – יש נשמה, יש פנימיות, קדושה, יש קשר ושייכות לבורא יתברך. כשהוא מקיים מצוות, לומד תורה, מתעלה – הוא מחזק את החלק הרוחני, הוא מתעלה להיות "איש אלהים". עליו אמר המדרש (ויק"ר פ"א סימן א) שהצדיקים נמשלו למלאכים, וגדולים מהמלאכים. אבל כאשר הוא חוטא הריהו מתנתק מהרוחניות, משפיל את עצמו ומטמא את נשמתו, ובכך מחזק את החלק הגשמי, והופך לבהמה בצורת אדם! "רשעים, דומים לחיות שביער". "נמשל – כבהמות נדמו" (תהלים מט, יג).

לפיכך, כאשר האדם שב בתשובה ומתנתק מדרגת "בהמה" ושב לדרגת "אדם", הוא בא לבית המקדש ומקריב את הבהמה, להורות על הכרתו שבבית ה' אין מקום לבהמיות. כי שם – בונים את האדם.

יתן ה', ובית המקדש ירד בימים אלו מן השמים, בית מקדש מאש להבה, ונעלה לשם כולנו להקריב את קרבן הפסח במועדו, ולשמוח לפני ה' שבעת ימים.

מדה כנגד מדה

עוד יש לפרש ולומר, כי עניינו של הקרבן הוא, שכאשר יראה האדם כיצד שוחטים הבהמה וכיצד זורקים את דמה ומפשיטים את עורה ושורפים את אבריה, יחשוב בלבו כי מן הדין ראוי היה שייעשה לו בעצמו כך בגלל חטאיו, אך בחסד ה' מקבל הוא את הבהמה לכפרה תחתיו, או אז יתעורר בלבו לשוב בתשובה שלמה וגמורה ויקבל על עצמו לא לשוב על מעשיו וחטאיו לעולם. (האלשיך הקדוש ע"פ הרמב"ן).

ובספר "צרור המור" פירש, כי הקרבן הנקרב על גבי המזבח הוא בבחינת "מכב" – מתוך האדם וממנו. דהיינו, כאשר האדם מתחרט, מתענה וממעט דמו וחלבו על ידי הצום, והרי הוא כאילו מקריב עצמו על גבי המזבח.

אשר על כן, התיבה "מכב" מרמזת באותיותיה את ראשי התיבות של מידה כנגד מידה. כלומר, כאשר ידע האדם בלבו, כי כל מה שנעשה בבהמה – סקילה, שריפה, הרג וחנק – הוא תחתיו ובמקומו – אז יתכפר ויתרצה לו.

הסוד הצפון בקרבן – תיקון הבריאה

האדם הוא נזר הבריאה, ודרגתו גבוהה מדרגתם של הבקר והצאן. הצומח הוא בדרגה נמוכה מן החי, והדומם הוא בדרגה פחותה עוד יותר מזו של הצומח. בהבאת הקרבנות

מקריבים אנו לקב"ה את כל הדרגות שבבריאה. החי - בקר, צאן ועופות, מהם הובאו לקרבנות. הצומח - ממנו הביאו את המנחות שהיו עשויות מסולת ושמן. הדומם - הוא המלח, שניתנה לו ברית מלח עולם להקריבו על המזבח ולהוסיפו לכל קרבן.

אי לכך, כל הבריאה מתוקנת על ידי הקרבת הקרבן. האדם אוכל או מקריב בהמה שאוכלת מן הצומח, והצומח ניזון מן האדמה - הדומם, ועל ידי כך, נתקן ונשלם העולם.

האדם נבדל מכל הבריאה, אמנם בגופו הוא בהמה, אך בכוח שכלו הוא מלאך ה'. גופו מלא תאוה, ואילו נשמתו מלאה אהבה. הגוף הינו בן חלוף, אך הנשמה נצחית. לאחר שהאדם נפטר מהעולם ומוסר את נשמתו למרומים, עומדת היא תחת כסא הכבוד וחוזרת לצור מחצבתה.

התורה התפילה והתענית כקרבן

רבנו החיד"א זצ"ל בספרו "רוח חיים" (דרוש י' לשבת זכור אות ה) רמז על הפסוק הפותח את פרשתנו רמז נפלא. דהנה אמרו חז"ל, שלושה דברים שאמרו חז"ל כי שקולים הם כקרבן. והם: תלמוד תורה, וכמבואר בסוף מסכת מנחות (ק'). שהעוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות, שנאמר "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם". ותפילה כנגד קרבן התמיד היא ואף גדולה מן הקרבנות, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לב): גדולה תפילה יותר מן הקרבנות, שנאמר (ישעיהו א, יא): "למה לי רוב זבחים - ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפילה אינני שומע". והתענית אף היא נחשבת כקרבן, שממעט על ידה חלבו ודמו.

וזהו שנאמר "וידבר ה' אל משה מאהל מועד" שבו ארון הברית והלוחות, והוא רומז לתורה. "לאמר", רומז לתפילה. "אדם כי יקריב מכם", היינו מעצמו, רומז לתענית. כל אחד מאלו חשוב כ"קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן".

חשיבות העיסוק בנושאי המקדש והקרבנות

הנביא חגי הביא את דבר ה' לעם, בימים שקדמו לבניין בית המקדש השני, בעוד המקדש חרב. ודבריו - דברים נוראים החודרים ללב, אשר עלינו להתעורר מהם וללמוד את גודל החיוב המוטל בימינו על כל אחד מעם ישראל, לעשות ככל יכולתו על מנת לעורר את הנושא של לימוד עבודת הקרבנות וענייני המקדש. וזו לשונו (חגי א, ג-י):

"כה אמר ה' צבאות לאמר, העם הזה אמרו: לא עת בא, עת בית ה' להבנות. ויהי דבר ה', ביד חגי הנביא לאמר: העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב, ועתה כה אמר

ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם, זרעתם הרבה - והבא מעט, אכול - ואין לשבעה, שתו - ואין לשכרה, לבוש - ואין לחם לו, והמשתכר - משתכר אל צרור נקוב, כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם, עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבדה אמר ה'... יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו. על כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה יבולה".

עם ישראל ידע על פי דברי הנביאים - שעתידי בית המקדש השני להבנות כעבור שבעים שנה מחורבן הבית הראשון, ולכן, מכיוון שעל פי חשבונם, שנעשה בטעות, לא מלאו עדיין שבעים שנה - לא מיהרו לעסוק בבניין הבית.

ה' יתברך פונה לעם, על ידי חגי הנביא, בנבואה שנדמה כי נאמרה לנו בימינו אלה ממש. בעוונותינו, שכן גם כיום המקדש חרב, ורוב העם טרוד בעסקיו, ורצים איש לביתו מבלי להתבונן ולשים על לב את גודל החיסרון הנורא שקיים בעולם, שעדיין בית ה' שרוי בחורבנו. **פעמיים**, בפסוקים קצרים אלו, מצווה ה': "שימו לבבכם על דרכיכם" - התבוננו בקורה אתכם, ותבינו שכל הבעיות, מקורן הוא אחד - חסרוננו של בית המקדש ועבודת הקרבנות. בפסוקים מפורטות בעיות הקרובות לליבו של האדם, כדי לעוררו. לדוגמא: אתם עובדים ומקבלים שכר, אך "המשתכר משתכר אל צרור נקוב" אין ברכה במשכורת, והיא "מתכלה" במהרה, כאלו יש לו 'חור' בארנק.

ואמרו על כך במסכת אבות דרבי נתן (פ"ד): "כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת, העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדים בזמנו, ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת, אין העולם מתברך על יושביו ואין הגשמים יורדים בזמנו. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, מפני מה עשית לנו כך, השיבתן רוח הקודש: "יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו", ואם אתם תעסקו בעבודת בית המקדש, אני אברך אתכם כבתחילה. מכאן למדת, שאין עבודה שהיא חביבה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מעבודת בית המקדש.

בימינו, הלימוד והעיסוק בנושא עבודת הקרבנות, וכן למוד צורת בית המקדש ועבודותיו, נחשבים ללומד כאלו הקריב קרבנות ועסק בפועל בבניין בית המקדש (על פי הזוהר הקדוש ורבתינו זיע"א). ומעורר רחמי שמים, ומקרב את הגאולה.

לימוד הקרבנות מהפך המקטרגים לסנגורים

התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, מרחיב בספר הזוהר הקדוש (וירא דף ק.) על אודות הסוד הרוחני העצום, הטמון בקריאת מעשה הקרבנות ולימודו בימינו.

ואלו דברי הזוהר הקדוש (בתרגום ללשון הקודש):

אמר רבי פנחס: פעם אחת הייתי הולך בדרך, ופגשתי באלהו הנביא זכור לטוב, ובקשתי ממנו שיאמר לי דבר טוב ומועיל לבריות, אמר לי: גזרה גזר הקדוש ברוך הוא, והיו לפניו כל המלאכים הממונים לקטרג ולהזכיר את עוונותיו של האדם, שכל זמן שיאמרו בני האדם את פרשת הקרבנות שציווה משה רבנו בתורה, ויכונו בהם, שכל המלאכים יזכירו אותם רק לטובה.

ועוד: אמר רבי כרוספדאי, כל מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענייני הקרבנות והמנחות ויכוון בהם, נכרתה ברית על זה, שהמלאכים המקטרגים שמזכירים את עוונותיו לא יוכלו לעשות לו כל רע, אלא רק טוב.

ומביא הזוהר ראייה על החשיבות העצומה שיש בקריאת פרשת הקרבנות, ממה שכתוב בפרשת וירא על המלאכים ששלח ה' אל אברהם אבינו ע"ה (בראשית יח, א-ז), ומבאר סוד גדול בפסוקים אלו:

"וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו" שואל הזוהר: מהו עליו, והלוא היה צריך לכתוב נצבים לפניו. ומבאר: עליו - לעיין בדינו. וכיוון שנשמת הצדיק הרגישה בכך, מיד - "וימהר אברהם האהלה" מיהר לבית המדרש ללמוד, ומה למד, "מהרי שלש סאים קמח סלת" - זה קרבנות המנחה. "ואל הבקר רץ אברהם" - זה פרשת הקרבנות. כיוון שראה אברהם אבינו ע"ה שמעיינים בדינו, מיד פנה אל בית המדרש לעסוק בתורת המנחה והקרבנות, על מנת להפוך את מידת הדין למידת רחמים. ומכיוון שעסק בנושא הקרבנות, נחו המלאכים מן הדין, ולא יכלו להזיק לו כלל. ולא עוד אלא שאותם המלאכים עצמם נהפכו למלאכים המביאים עמם ברכה ורפואה. ברכה לבן זכר שייולד כעבור שנה, ורפואה לאברהם אבינו ע"ה מהכאבים של המילה.

ממשיך הזוהר ומציין את המהירות הרבה בה פעל אברהם אבינו ע"ה: "וימהר אברהם האהלה ... מהרי שלש סאים קמח סלת ... ואל הבקר רץ אברהם". ללמדנו, כי בשעה שיש דין על האדם עליו למהר ככל יכולתו ולעסוק בפרשת הקרבנות, ובזה יציל, ויזכה לברכה וישועה.

והוסיף רבם של ישראל החפץ חיים רבנו ישראל מאיר הכהן וצוק"ל (תורה אור פ"ג): "דע, שלמוד זה מועיל לאדם, שלא ימצאו מקטרגים עליו מלמעלה, כפי המובא בספר הזוהר הקדוש, והנה מזה המאמר לבד נוכל להבין גודל הזריזות ללמוד הקרבנות. כי הלא ידוע, שטבע

האדם כשיש לו איזה משפט לפני מלך בשר ודם, והוא יודע שיש עליו מקטרגים, כמה תחבולות הוא עושה בכל מיני השתדלות שבעולם שלא יעמדו לקטרג עליו, שהרי חיי נפשו תלויים בזה. וכל שכן, אם יכול בפעולותיו לעשות שאלו המקטרגים בעצמם לא יוכלו לעשות לו שום רעה אלא רק טובה לפני המלך, בוודאי היה עושה את זה בכל כוחותיו, וממש היה מוסר נפשו על זה.

ואם כן בענייננו גם כן, הלא כל אחד יודע את נגעי לבבו שיש לו עוונות הרבה, וממילא יש עליו כמה מקטרגים, ה' יצילנו, כי מכל עוון נברא מקטרג אחד, וידוע כוח המקטרגים כמה גדול ונורא הוא מאוד, שכל אחד רוצה לבלוע דמו ונפשו של האדם, וכשיש לנו איזו עצה ותחבולה להשקישם, שלא יוכלו לקטרג עלינו, ואדרבה - יזכירוהו לטוב לפני ה' יתברך, כמה אנחנו חייבין לתת לבנו לעצה הזאת ולא להתעצל בזה, באשר בזה תלויים חיי נפשנו - בזה העולם ובבא, אם לא ימצאו מקטרגים עלינו". עכ"ל.

לימוד הקרבנות יחד עם מעשה הצדקה

ובהשמיטה למשנה ברורה (הובא בספר ווי העמודים וחשוקיהם, זילברשטיין עמוד נד ע"ש) כתב עוד: איתא במגילה (לא). שהשיב הקב"ה לאברהם אבינו על שאלתו, מה יגן על עם ישראל בזמן שלא יהיה בית המקדש ולא יקריבו קרבנות, אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, שכל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהן. [והכוונה, שיתבונן בפירושם ובאופני הקרבתם, וכמו שכתב רבנו בחיי, שאין לומר שתהיה הכוונה שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקים הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירושם. עכ"ל].

וכעין זה איתא בילקוט (ירמיה לג) על הפסוק (שם, יח): "ולכהנים הלויים לא יכרת איש מלפני, מעלה עולה ומקטיר מנחה, ועושה זבח כל הימים". אמרו שם, שאל לולינא אחד את ר' יוסי, אנו רואים את תורתכם פלסתר - לכהנים ולויים לא יכרת וגו' כל הימים, והרי בית המקדש חרב ובטלו הקרבנות. אמר לו: ח"ו אין דבר תורה פלסתר ולא שקר, אלא אמת היא כל התורה. וכך אמר להם הקב"ה לכהנים ולויים, אם אתם עוסקים בתורת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים בכל יום עולה וכליל, עכ"ל הילקוט. וכהאי גוונא איתא עוד כמה מאמרים בש"ס ובמדרשים, שהקב"ה מחשיב הלימוד במקום קרבן.

והנה, אם הקב"ה בעצמו השיב שהוא מקבל את הלימוד במקום קרבן, יש לשאול, איך אנו יוצאין ידי חובתנו בזמנינו במה שאנו מתרשלין מזה, הלא קורה כמה פעמים שאדם

נכשל בחלול שבת, ובפרט כשהיה במדינת אמריקה או שעבד בצבא איזה שנים, [ועל אלו פעמים שנצטוו מאת הממשלה (של הגויים בחו"ל) לעשות אין אנו מדברים, רק על איזה פעמים שאדם עושה מעצמו בלי ציווי, ולא ידע כי בנפשו הוא, וכן כמה פעמים נכשל במאכלות אסורים של חלב, בשעה שלא כפווה לזה, ולא יודע שעבר על חייבי כריתות בזה, ואפילו אם לא נחשבו למזיד עכ"פ חייב להביא חטאת לכפר על נפשו], ובזמן המקדש היה מחויב להביא קרבן חטאת, ובזמנינו יש לו ללמוד עכ"פ דיני קרבן חטאת, ויהיה נחשב לו כאילו הקריב חטאת. וגם לפעמים שנחלה ונתרפא והיה מחויב להביא קרבן תודה, וכידוע שהוא אחד מארבעה שצריכין להודות, ובזמנינו יש לו ללמוד עכ"פ דיני הקרבת תודה. וכן אם עבר על עשה, שהיה צריך להביא עולה למד דיני הקרבת עולה, ואז יקויים בנו מה שאמר הכתוב ונשלמה פרים שפתינו.

ואם ישאלך האדם: מה יעשה האיש שאינו יכול ללמוד בעצמו ולהבין בענינים אלו, גם לזה יש עצה, שימצא חבורות בישראל שיעסקו בדיני הקרבנות והוא יסייע בהחזקתם להספיק להם צרכיהם, ויחשב לו כאלו הוא ג"כ מאותן האנשים הלומדים. וכך היה גם בזמן שהמקדש היה קיים, שנחלקו הכהנים לכ"ד משמרות, וכל משמר היה צריך לעבוד עבודה בזמן משמרו. ואמרו חז"ל בתענית (דף כז.) שבזמן שהגיע זמן המשמר לעלות, חצי המשמר היה עולה לירושלים וחצי המשמר היה עולה ליריחו [עיר הסמוכה לירושלים] להספיק מים ומזון לאחיהם. ואף אנו נעשה ג"כ בזמנינו, שנחזיק האנשים שעוסקים בעניני הקרבנות ויחשב הלימוד גם עלינו. וכמו שמצינו בשמעון אחי עזריה (עין סוטה דף כא. וזבחים דף ב. ברש"י שם).

ודע עוד, דאפילו מי שיכול ללמוד בעצמו הלכות חטאת ואשם וכדומה, אם יודע בעצמו שעבר על חלול שבת או עניני מאכלות אסורות שחייב עליהן כרת, אינו יוצא בהלימוד לבד, אלא צריך להוציא מעות לצדקה כפי הערך שהיה צריך להוציא על קרבן, ומבואר זה בשו"ע אורח חיים (סי' שלד סעי' כו), ושיעורו כ"ז מעות [והיינו לכל פעם שעבר אם היתה לו ידיעה בינתיים]. ואם היתה באמת בישראל חבורה כזו שעוסקים בהלכות הקרבנות, היה ראוי כי מהמעות שמפריש לצדקה כשיעור חיובו, ליתן ג"כ להחזקת הלומדים באלו ההלכות ויחשב הלימוד גם עליו, ודומיא דזמן המקדש שהיו ישראלים מחזיקים להכהנים העוסקים בעבודה.

והנה ידוע מנהג ישראל שאומרים בכל יום פרשת התמיד וקטורת וכדומה, והוא מבואר בטור ושו"ע (סימן מח) עי"ש. והוא ג"כ מטעם שהוא במקום הקרבה כמבואר שם בטור. ומעולם תמהתי, הלא בזמן המקדש היה צריך כל אחד מישראל ליתן מחצית השקל ומזה היו קונים קרבנות, וכהיום אנו רוצין לצאת הכל בדיבור לבד, והלא מבואר בשו"ע בסימן של"ד שמי שעבר על ענין שחייב חטאת הוא צריך להוציא גם ממון כשיעור חטאת, ולא די לו במה שאומר פרשת

חטאת לבד כמבואר באחרונים שם, וגם ידוע שמצוה שהיא בריקניא אינה חשובה כ"כ כמבואר בזוהר הק'.

וע"כ מן הראוי שכל אחד מישראל יתן מחצית השקל ממש בכל שנה כמו בזמן המקדש, ולזה תהיה קופה מיוחדת, ומזה יושיבו בכמה מקומות חבורות ת"ח שיהיו עוסקים בעניני עבודה ויחשב לפני הקב"ה כאילו הקריבום, ותהיה זכות לכלל ישראל על ידי זה. עכ"ל.

סוד הקרבן

כתב ה"מגיד מישרים" למהר"י קארו (פר' ויקרא): אור ליום שבת י"א לאדר שני, ה' עמד, יסרני והוכיחני ללכת תמיד בהנהגת תורתו ויראתו, ובל אפריד מחשבותי אפילו רגע, רק להעלות מחשבתי אל מקורה, כי זהו סוד הקרבן שאדם מדביק רוחו בקרבן, ומתוך שעשן עולה למעלה גם רוח האדם מדובק עמו, וזה סוד אדם כי יקריב מכם קרבן לה' קרבן ממש, מכם ממש, שרוחכם ידבק בקרבן. עכ"ל.

מן המרכבות של הקדושה ושל סטרא אחרא יורדות נפשות הבעלי חיים, נפש הבהמות ששורשם בשתי המרכבות אם טהורות מצד ימין, אם טמאות מצד שמאל, ונפש העופות, מן הנשר, ונפש האדם מצד אדם. ולפעמים נמצא שבעונותיהם נתחייבו להתגלגל בבהמה או חיה, ואז מוסרים את הנשמה ההיא בקרבן, שהקרבן מקרב רחוקים. וכשהבהמה נקרבת, אם עושים בה עבודה הגונה מתקרבת לשרשה ונתקנת. ואף אם אותה בהמה הנקרבת אינה נשמה מגולגלת, מכל מקום במעשה ההקרבה ההוא מתקן אותם הניצוצות שנשארו עשוקים בשבירת הכלים הראשונים שנתערבו, ובקרבן מתקן הניצוץ אשר הוא עשוק. וזה סוד הטריפות והכשרות, כי בבהמה אשר נאכלת לבני אדם כשרים, נדבק בשרה בבשרו, ונתקן ניצוץ טהרה וקדושה. אמנם הבהמה אשר היא טהורה ונשחטה בהכשר ומום אין בה, אז ניצוץ הקדושה שבה מתקרב יותר אל הקדש כשנאכלת על ידי אדם כשר. וזהו עם הארץ אסור לאכול בשר שלא נתקן ניצוץ קדושה שבה בהכנסת לתוך גופו (ילקוט ראובני בשם כנפי יונה ח"ג סי' ל"ז).

סוד הקרבנות הוא פיוס פמליה של מעלה ומטה, כי כלם נהנים משולחנו של מלך. (מוסר חכמים).

איתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף רמ"א:), רבי שמעון היה הולך לטבריא פגע בו אליהו זכור לטוב, אמר לו שלום עליך מר, אמר לו במה עסוק הקדוש ברוך הוא ברקיע, אמר לו בקרבנות, ואמר מלים חדשות משמך, זכאי אתה ובאתי להקדים לך שלום. ומלה חדשה אני רוצה לשאול ממך להסכים במתיבתא דרקייעא שאלה ששאלו. הרי עולם הבא אין בו אכילה ושתיה, והלא כתוב (שיר השירים ה, א): "באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי". אמר לו, הקדוש ברוך

הוא מה ענה להם, אמר הקדוש ברוך הוא, הנה בר יוחאי בעולם ששייב, ובאתי לשאול ממך. אמר רבי שמעון כמה חביבות חבב הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל, ומרוב אהבתו שינה את המציאות ממה שהיה עושה, ואף על פי שאין דרכו במאכל ובמשתה, בגלל שבא לישראל עשה רצונם, ולמדנו מדוד וממלאכי השרת ששלח הקדוש ברוך הוא לאברהם, שאע"פ שבמקומם לא אכלו ושתו, בגלל אברהם אכלו ושתו.

הקרבת מתקן מחשבה דבור ומעשה

בזמן הקרבת הקרבן האדם מתקדש מתעלה ומתרומם, ועל ידי כך מתקן את המחשבה דבור ומעשה, וכמו שכתב הרמב"ן (כאן בפרשה פסוק ט') וז"ל: ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבת התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה. עכ"ל.

הקרבת מבטלים מזיקים

כתב הגאון חיד"א (בספרו "חומת אגד"), כי ראשי התיבות של עולה מנחה חטאת אשם - הוא: עמח"א והם ראשי התיבות של המזיקים: עוון משחית חימה אף. לומר לך, כי הקרבת מבטלות את המזיקים הללו.

ומוסיף בספר "ארץ החיים" (על תהלים, מזמור ד'), כי גם לקריאת שמע ישנה הסגולה לבטל את אותם מזיקים, שכן הפסוק 'שמע ישראל' מתחיל ב"שמע" ומסיים ב"אחד", שהוא אותיות ש"ד. לומר שע"י קריאת שמע מבטלים את השדים. ונשארו אותיות מעא"ח, שהם ר"ת: משחית עוון אף חימה, לרמוז שע"י קריאת שמע מבטלים את כל המזיקים הללו, כשם שהקרבת מבטלים אותם.

הקרבת מקרבים את הגאולה

אמר רבי אסי מפני מה מתחילין לתינוקות מפרשת כהנים ואין מתחילין מבראשית? אלא אמר הקדוש ברוך הוא: מה התינוקות טהורים אף הקרבת טהורין, יבואו טהורים ויתעסקו

בטהורים. כדי שידעו סדרי קרבנות וכל העבודות, כדי שתבא גאולה בימיהן ויעלו קרבנות ויקריבו כסדר. שאין גלויות מתעסקין תחלה אלא בקרבנות. וכן הוא אומר (ישעיהו נ, ז) והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי ואומר (תהלים סו, יג) אבוא ביתך בעולות, ואומר (ירמיהו לג, י-יא) כה אמר ה' צבאות עוד ישמע במקום הזה קול ששון וגו' מביאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'. הא למדת שאין מתעסקין תחלה לא בשמיטין ויובלות וכו' אלא בקרבנות.

זה הוא שאמר הכתוב (משלי י, יב) שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה. שנאה שנתנו ישראל בנייהן לבין אביהם שבשמים, היא עוררה עליהם דיני דינים, דאמר רבי שמואל בר נחמן, קרוב לתשע מאות שנה היתה השנאה כבושה בין ישראל לאביהם שבשמים, מיום שיצאו ממצרים עד שנתעוררה עליהם בימי יחזקאל, דכתיב (יחזקאל כ, ז) ואומר אליהם איש את שיקוצי עיניו השליכו, והם לא עשו כן, אלא וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי, ועשיתי עמהם בעבור שמי הגדול שלא יתחלל בגוים, שנאמר (יחזקאל כ, ט) ואעש למען שמי. ועל כל פשעים תכסה אהבה.

למה אין הקרבנות מכפרים לאומות העולם

רבנו יוסף חיים זצ"ל בדרשותיו (אדרת אליהו, ויקרא) מביא את דברי המדרש בזה"ל: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", בשעה שציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, נתקבצו אומות העולם אצל בלעם הרשע. אמרו לו: מפני מה ציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, ולנו לא ציוה. אמר להם: שוטים שבעולם, ישראל שקיבלו את התורה נתן להם פרשת קרבנות, אבל אתם שלא קיבלתם את התורה לא נתן לכם פרשת קרבנות.

והקשה רבינו יוסף חיים: מה הקשר בין התורה לקרבנות, אמנם תורה אין להם, אבל עבירות יש ויש, שהרי נצטוו בשבע מצוות, ומדוע א"כ לא תנתן להם האפשרות להתכפר.

ומתריץ ה"בן איש חי" משל לאדם שהיה ברשותו גביע זכוכית יקר ערך, ירושה מאבות אבותיו, בעל ערך כספי ורגשי כאחד. ויהי היום, ובמהלך עבודות הבית נפל הגביע מיד אשתו ונשבר. מה נייעץ לה לעשות, הלוא בוודאי העצה לזה היא - שתבשל תבשיל שהבעל אוהב, תערוך יפה את השולחן, ובכך תנהג כמו אסתר המלכה, ותשא חן וחסד לפניו. שהרי אין חשש שיגרשנה מחמת זה, רק אולי יכעס ויקצוף על האבידה, נמצא שבקל היא יכולה לפייסו.

לא כן, אם הפקיד את הגביע בידי אדם זר והלה שברו - אזי לא יועיל גם אם יזמינו למסעדה מהודרת ויקרה. כי ללא ספק יתבע אותו לשלם על הנוק במיטב כספו.

בזה ניתן לבאר את תשובת המדרש: קבלת התורה היתה למעשה כריתת ברית עם הבורא. והגם שהאדם עובר ח"ו עבירה חמורה, ואף שהיא משחיתה ומכעסה את הבורא יתברך שמו, עדיין אנו חשובים יותר ויקרים לפני הבורא יתברך, ועל כן הוא עצמו יעץ לנו לפייסו במעשה הקרבנות. לעומת זאת, אצל אומות העולם שלא קיבלו את התורה, ולא כרתו עמו ברית, הרי הם זרים אצלו, ומדוע יתפייס עמהם בקרבן, הלוא עליהם לשלם את מלוא המחיר על מעשיהם ולהיענש אף על השוגג כמזיד.

הבנה זו כל כך משמחת את הלב ומרגשת את הנפש, כי בנים אנו לה' אלהינו, עמו אנחנו ובני בריתו. והבן מבקש למצוא חן בעיני אביו וכן האשה בעיני בעלה, וגם אם לא שוברים כוס... משתדלים אנו לעשות לו מטעמים כאשר אהב - עוד מזמור תהלים, עוד שיעור תורה, עוד מצוה ועוד מעשה חסד. ולכן מתרצה לנו הקב"ה בקל אף אם ח"ו החטא חמור יותר!

מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם

בגמרא בסוטה (ה.) אמרו: בשעה שבית המקדש היה קיים, אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו. מנחה - שכר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר (תהלים נא, יט): "זבחי אלהים רוח נשברה".

ו**כתב** הרב "מכלל יופי" זצ"ל, מגדולי אלג'יר, שהוא מרומז בתיבת "אדם", ראשי תיבות: אברהם דוד משה, שהיו מפורסמים בענוותנותם: אברהם אמר (בראשית יח, כז): "ואנכי עפר ואפר". דוד אמר (תהלים כב, ז): "ואנכי תולעת ולא איש". ומשה אמר (שמות טז, ז): "ונחנו מה", וזהו 'קרבן לה'!

הקרבנות משתיקים חרון אף

וידוע, כי הקורבן משקיט חרון אפו של הקדוש ברוך הוא, ורמז לדבר 'קרבן' בגימטריא: 'ארך אפים' [352]. ולכן מקבלין קרבנות ממושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה, כי מומר לדבר אחד - בקל יחזור בתשובה.

הבל היוצא באמירת הקרבנות הוי כאש ע"ג המזבח

גם על מיכאל הכהן הגדול, יש מי שאומר שהוא מקריב כבשים של אש לפני הקדוש ברוך הוא. וזה מה שאומרים בתפילת שמונה עשרה: ואשי ישראל ותפילתם. וכשעוסקים בהלכות קרבנות, אזי ההבל שיוצא מפי האדם - הוא דוגמת אש של הדיוט, ומתקשר באש של מעלה.

איוב לא נתן חלק לסט"א

אמנם, קרבן עולה - עולה הוא כולו כליל לה', ולכן באיוב כתוב (איוב א, ה): והעלה עולות מספר כלם. והעולה עולה לגבוה ולא היה בו חלק לסטרא אחרא, ולכך שלט עליו השטן. ואם לא היו קורבנותיו עולות, והיה נותן חלק גם לשטן - לא היה יכול לשלוט עליו (זוהר הקדוש פרשת בא דף לד.).

חשיבות לימוד הקרבנות בזמנים מיוחדים

כתב בספר יפה ללב (סימן תרצ"ה) שכתב, כי טוב ללמוד בפורים מעשה הקרבנות, וז"ל: וטוב ללמוד ביום הזה בפרשת הקרבנות. וסימן לזה, ממאמר רבי לוי במגילה (דף יב:) אמר רבי לוי: כל פסוק זה [-והקרוב אליו כרשנא וכו'] על שום קרבנות נאמר: כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, כלום הקריבו לפניך [אומות העולם] כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך. שתר, כלום הקריבו לפניך שתי תורין. אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח אדמה. תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב בהו (שמות כח, כ): תרשיש ושהם וישפה. מרס, כלום מירסו בדם לפניך. מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך. ממוכן, כלום הכינו - שלחן [ולחם הפנים] לפניך. עכ"ד הגמרא.

וכתב רש"י: פסוק זה על קרבנות נאמר - והקרוב אליו - לשון הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש ברוך הוא את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי, ותבא אסתר ותמלוך תחתיה. עכ"ל.

ועוד כתב ביפה ללב (שם בהשמות סי' תרצ"ה ס"א) וז"ל: גם ילמד בפורים מריש פרשת כי תשא עד קודש קדשים תהיה לכם, אי משום שנאמר [שם] מר דרור, כי מ"ר ניהו מרדכי הצדיק (מגילה י:), ואי משום ללמוד בפרשת הקטרת. ואיתא בזוהר חדש (דף ל"ה:): דקטרת תבירו דיצר הרע, הוא ס"מ שרו של עמלק. וזה רמוז בשמו עמלק, נוטריקון: עיקר מפלתו לימוד קטרת.

ובספר "מועד לכל חי" (סימן ח' אות ח') כתב וז"ל: ואנוכי ההדיוט נהגתי לקרוא נמי קודם שעת מנחה גדולה [בערב שבועות] פרשת הקרבנות שבפרשת פנחס מפרשת התמיד עד סוף הפרשה, דידוע דסגולת קרבנות של חג הסוכות שהם שבעים פרים כנגד שבעים שרים דמתמעטים והולכים, וכל איש ישראל שיש לו איזה תביעה או עלילה וצרה ומצוקה, הנה קריאת הקרבנות הללו הם מסוגלים להנצל מהם, כמו שכתב בספר המדות יע"ש. וכבר ארע מעשה באחד שנתפס בבית האסורים על תביעה אחת, ואמרתי לו שילמד בכל יום בהיותו בבית הסוהר שהיה המקום מכובד ונקי - פרשת הקרבנות הללו, וזה היה בחודש אלול, ומאת ה' היתה זו

דיצא מבית האסורים ביום הושענה רבא, כי הוא היום אשר נשלמים הקרבנות של שבעים שרים. והיה הדבר לנס ופלא וענו כולם כי הוא בדוק ומנוסה. עכ"ל.

והוסיף בספרו "רוח חיים" (סי' תצד ס"ק ח), כי כשחל ערב עצרת בשבת, ילמד הקרבנות בערב שבת, ולא ילמוד בשבת ענין הקרבנות הבאים על חטא. והביא שם לקרוא עוד דברים מעניני הקרבנות, כגון פ"א במשניות זבחים, וברמב"ם ילמוד את הלכות מעשה הקרבנות.

דברי התעוררות לקריאת פרשת התמיד

ייחודו של קרבן התמיד

עבודת הקרבנות בבית המקדש הייתה נעלה ונשגבה עד מאוד, ומקשרת ומקרבת בין עם ישראל לאביהם שבשמים. וכתב רבנו ישראל מאיר הכהן זיע"א (תורה אור פ"א): "הנה עניין עבודת הקרבנות, הלא ידוע שהוא אחד משלשה דברים שהעולם עומד עליהן, וכל השפעת ישראל, בין המזון הגשמי ובין המזון הרוחני, הגיע אליהם על ידי הקרבנות".

ישנם סוגים שונים של קרבנות, חלקם קרבנות יחיד, אשר חובת הבאתם מוטלת על היחיד, כגון עולת ראייה בשלשת הרגלים, או קרבן הבא לכפרת עוונות וכדומה. וישנם קרבנות צבור, אשר חובת הבאתם מוטלת על כלל עם ישראל. קרבנות אלה נקנים מכספי הציבור וקרבים על גבי המזבח על ידי הכהנים, שליחי העם, כגון קרבנות המוספין הקרבים בשבת, בראשי חדשים ובחגים וכדומה.

יחיד ומיוחד הינו קרבן עולת תמיד - קרבן זה הוא קרבן צבור, אשר מאהבת ה' יתברך את עם ישראל ציווה על הקרבתו פעמיים בכל יום, בבוקר ובין הערביים, באופן תמידי ללא הפסקה, בכל יום מימות השנה ללא יוצא מן הכלל.

עולת התמיד מכפרת עוונותיהם של ישראל

ומובא במדרש (תנחומא צו סי' י"ג) על הפסוק (ויקרא ו, ב): "זאת תורת העולה": מהו 'עולה', אלא שהיא עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומכפרת על עוונותיהם של ישראל.

ואמרו עוד (במדבר רבה פנחס, פרק כא סי' כ"א) אמר רבי יהודה בר סימון: מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון. כיצד, קרבן תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה, ושל בין הערביים מכפר על עוונות שנעשו ביום. מכל מקום, לא לן אדם בירושלים ובידו עוון שנאמר (ישעיהו א, כא) "צדק ילין בה".

כתב הגאון הגדול הרב אליהו הכהן זצוק"ל בספרו "שבט מוסר" (פכ"ז) בשם ה'כלבו' (סי' טו), שכל המתענה ארבע פעמים בשנה, שלשה ימים רצופים ושלש לילות, הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו. והוסיף ה"שבט מוסר": וידוע שהתענית היא כקרבן שמקריב חלבו ודמו לקדוש ברוך הוא, על כן צריך להיות ממש דוגמת הקרבן בדבור במחשבה ובמעשה. ועוד אמרו רבותינו ז"ל (מנחות קי.), "כל העוסק בפרשת הקרבנות כאלו הקריב קרבנות. על כן מי שאינו יכול להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה, יעסוק בקרבנות ויהיה נחשב לו כאלו הקריב קרבן".

וכל מי שעוסק בפרשיות הקרבנות כראוי, הרי הוא כאלו ממש עוסק כל יום בבנין בית המקדש, ובנה מזבח ומקריב עליו הקרבנות, והקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, וינצל מכל הפגעים והוא סיבה לקיום העולם וזוכה עוד לדברים הרבה.

בכל יום מקריבים שני כבשים לקרבנות עולת התמיד, ולמה נקרא שמם כבשים, מובא במדרש (פסיקתא דרב כהנא, פיסקא ו'): "בית שמאי אומרים: כבשים - שהן כובשים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק (מיכה ז, יט): ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו. בית הלל אומרים: כבשים - שהן מכבסים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק (ישעיהו א, יח): אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. בן עזאי אומר: כבשים בני שנה (במדבר כה, ג) - שמכבסים עוונותיהם של ישראל ועושים אותם כתינוק בן יומו".

קרבן התמיד - שמירה והגנה מפני שונאינו

הלומד בהתבוננות את מדרשי רבותינו על אודות חרבן בית המקדש, מבין את החשיבות העצומה שהיתה להקרבת קרבנות התמיד, ואת הזכות והחובה שיש בימינו לקריאת "פרשת התמיד".

וכך מתארת הגמ' (ב"ק פב:) את סדר השתלשלות האירועים שהביאו למצור הכבד שנמשך למעלה משלש שנים על ירושלים עיר הקודש ועל תושביה - על ידי טיטוס הרשע והצבא הרומאי. מזעזע הוא תיאור הרעב הכבד שממנו סבלו תושבי ירושלים בימי המצור, והצער והסבל הנוראיים שהיו מנת חלקם.

על אף המצור והרעב, שגרם גם לאבדות רבות בנפש, ידעו חכמי ישראל כי עליהם לעשות כל מאמץ אפשרי, תוך גילוי מסירות נפש, כדי להמשיך להקריב מדי יום את קרבנות התמיד. שכן ידעו בבירור כי בדבר זה תלוי גורל ירושלים וגורל המקדש, ובזה תלויים חייהם של תושבי ירושלים. זהו פיקוח נפש אמיתי וממשי של כלל הצבור.

מכיוון שבתוך העיר לא נותרה אף בהמה, הדרך היחידה להשגת הכבשים להקרבה היתה לשחזר את החיילים הרומאים בממון רב. בכל יום היו משלשלים אל מעבר לחומת העיר שתי קופות מלאות בדינרי זהב, והיו הרומאים מעלים להם שני כבשים, ששימשו להקרבת קרבנות התמיד של אותו היום.

ואכן, כל אותן שנים שנמשך ההסדר הזה ונמשכה הקרבת קרבן התמיד, לא הצליחו האויבים לפרוץ את חומת העיר ולהחריבה, תוך שהם עומדים ותמהים: מהו סוד הקיום של עם ישראל, אשר בזכותו הם שורדים מול צבא אדיר וחזק כמו שלהם.

עד שבעוונותינו הרבים, זקן אחד רשע שהיה בתוך העיר והיה בקי בשפה היוונית, דיבר עם החיילים הרומאים ואמר להם: "כל זמן שהם מוסיפים להקטיר תמידים, לא תוכלו לנצחם". למחרת, שלשלו להם חכמי ישראל כדרכם, קופות מלאות בדינרי זהב, אלא שהפעם העלו להם הרומאים בחזרה... חזיר. כיוון שהגיע לחצי החומה, נעץ החזיר את צפרניו בחומה, ובאותו הרגע נודעזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.

משבטלה הקרבת קרבן התמיד, גברה ידם של הרומאים ונפרצה החומה ונכבשה העיר, או אז נכנסו האויבים וערכו טבח ביושבי ירושלים ובכהני ה', אשר לא פסקו מעבודות המקדש אפילו לרגע אחד. וכך החרבו ושרפו אויבנו את בית מקדשנו ותפארתנו, אשר שרוי בחרבנו עד ימינו אנו.

בזכות קריאת פרשת התמיד - תבנה ירושלים

אמרו במדרש (תנחומא, צו סי' י"ד): "אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקדוש ברוך הוא, אין ציון וירושלים נבנות, לפי שאין נבנות אלא בזכות קרבן עולה שהיו ישראל מקריבים לפני הקדוש ברוך הוא".

"אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה הואיל וכך העולה חביבה עלי, לכך צוה את אהרן ובניו שיהיו זהירין בה להקריב אותה לפני. למה אמר זאת תורת העולה, ירצה לומר קריאת תורה, ראו כמה חביבה קריאת תורה לפני הקדוש ברוך הוא כי יש חיוב באדם לתת כל ממונו ללמד תורה לעצמו ולבניו, שנאמר (להלן ו, ב) צו את אהרן ואת בניו לאמר, כלומר, שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה, שאע"פ שמקריבין עולה - עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה".

"לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, אף על פי שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות ואין קרבן עולה נוהג, אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות,

מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני. שנאמר: וזאת תורת העולה, כלומר מי שהוא עוסק בתורת העולה זוכה לחיי העולם הבא". עכ"ל המדרש.

אכן בעוונותינו, בית מקדשנו ותפארתנו עדיין חרב, ובטלה הקרבת קרבן התמיד, לכן עלינו לאחוז בכל כוחנו בדברי רבותינו הקדושים, ולקרוא בכוונת הלב גדולה מדי יום את פרשת קרבן התמיד פעמיים - בבוקר ובין הערביים, שבקריאה ואמירה בשפתיים בלבד ייחשב הדבר לכלל עם ישראל כאילו הקרבנו את קרבן התמיד בזמנו.

דבר זה יגרום ללא כל ספק, לסנגוריה גדולה על כלל ישראל, לבטל מעלינו כל גזרות ולעמוד כחומה בצורה נגד כל אויבי ישראל. כפי שראינו, שכל זמן שהקריבו את קרבן התמיד - ניצלו מידי שונאיהם. ובנוסף, גורמת הקריאה נחת רוח גדולה לאבינו שבשמיים, ומראה לה' יתברך עד כמה אנחנו משתוקקים מצפים ומייחלים בכל לבנו לבניין בית המקדש ולהתגלות מלכות שמיים בעולם במהרה בימינו, אמן.

דברי התעוררות ללימוד סדר המערכה

חתנו של רבן של ישראל, רבנו ישראל מאיר הכהן זצוק"ל זיע"א, בעל ה"חפץ חיים" - הלוא הוא הגאון רבי אהרון כהן זצ"ל, בהקדמתו לספרו "עבודת הקרבנות" הביא בשם חותנו החפץ חיים - משל נפלא על חשיבות לימוד "סדר המערכה":

איש אחד, שהיה מכבד התורה ולומדיה, חנן אותו הקב"ה בבית יחידה מושלמת, בעלת יראת שמיים ואוהבת תורה. שאיפתו של האב היתה - ליקח בעבור בתו חתן שיהיה מצויין וגדול בתורה. והנה בא אליו שדכן והציע לפניו בחור מופלג מאוד הבקי בכל מכמני הש"ס, ומופלג הוא בתורה.

שלח האב אל החתן המיועד, איש גדול בתורה שיתנה על קנקנו. שאל החכם את הבחור: מה הן ידיעותיך בתורה, ענה לו החתן המיועד, כי הוא בקי בכל הש"ס. והיה לו לאותו חכם לפלא, כיצד בחור צעיר לימים כמוהו יהיה בקי בש"ס. התחיל אפוא האיש לבחון אותו, והתברר כי הוא ריק מכל. שאל אותו בשנית: במה בקיאותך, ענה לו הבחור לפי תומו, כי הוא בקי ויודע בסדר שמות המסכתות שבש"ס, זו אחר זו: המסכת הראשונה שבש"ס היא ברכות, והשנייה שבת, ואחריה עירובין וכן הלאה עד המסכת אחרונה - נדה.

שחק החכם על דבריו, וענה ואמר לו: ידידי, ידיעה כזו יודע גם כורך הש"ס, שהרי בלי ידיעה זו איך היה יודע לרשום את שמות כל המסכתות כסדרן, ומהי אפוא חכמתך וגדולתך.

כך הוא הנמשל לענייננו: בכל יום אומרים אנחנו בשחרית, קודם התפילה: "אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא וכו', מערכה גדולה קודמת למערכה שנייה של קטורת, ומערכה שנייה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים" וכו'. בקריאה זו, אנחנו רק יכולים לומר איזו עבודה קודמת לזו שאחריה, אבל כיצד נעשית כל אחת מאלו העבודות, כמו קבלת הדם, ההולכה, הזריקה, הקמיצה, ההקטרה, על כך אין אנחנו יודעים מאומה, האם זה לקרבן ייחשב.

גם בשל"ה הקדוש מובא, כי אין די לו לאדם באמירת פרשת הקרבן בלבד, אלא צריך האדם לכוון ולסדר כל פרטי מעשי הקרבן כאמירתו, כמו שהיו מעשי הכהן במקדש עם הקרבן, ורק אז תחשב לו קריאתו כמו הקרבה ממש. ועל זה נאמר (הושע יד, ג): "ונשלמה פרים שפתינו". וכך יוכל כל איש זר אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, לעשות עבודתו כמו הכהן במקדש, ויתקבל לרצון אם עולה - עולה, ואם חטאת - חטאת, וכן כל הקרבנות כולם במועדם.

על כך מוסיף חתן הח"ח וכותב: "אם כן, לפי דברינו, נכון לכל איש זר, אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, להכניס עצמו בזה. ולבקש לכהן בעבודה בעת אשר יש לאל ידו. והכוונה בזה היא, שהרי כאשר יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, אזי תימסר העבודה דווקא לידי הכהנים, כי אז העבודה בזר פסולה. ועתה היא העת המוכשרת להיות גם זר - ככהן, ומדוע יתעצל כל איש נבון לעשות עבודה כאחד מן הכהנים בני אהרן בעת שיש לאל ידו".

דברי התעוררות ללימוד משניות "איזהו מקומן של זבחים"

חכמי ישראל קבעו בסדר תפילת שחרית את קריאתו של פרק המשניות "איזהו מקומן של זבחים" (מסכת זבחים פרק ה'). פרק זה, הינו מעין סיכום קצר לכל נושא עבודת הקרבנות, ולימודו והבנתו מקנים ללומד ידע בסיסי על אודות סוגי הקרבנות וההבדלים ביניהם.

כתב הקדוש ר' אלכסנדר זיסקינד זצוק"ל, מחבר ספר "יסוד ושורש העבודה" (שער האשמורת פי"א): "ייעין האדם בכתבי האר"י ז"ל ויראה גודל מעלת פרק 'איזהו מקומן', שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תיקון בפני עצמו בעולמות העליונים, ולכן יזהר לאמרו בהבנת הפירוש ובמיתונו. ויכוון באמירתו: 'אני רוצה לעשות נחת רוח ליוצרי ובוראי יתברך ויתעלה, ואז בוודאי תעשה אמירתו רושם ותיקון בעולמות העליונים על אף שאינו יכול לכוון את כוונות האר"י ז"ל".

בפרק זה, אין כל מחלוקת בין החכמים, כמו שאנו מוצאים בשאר פרקי המשנה. דבר מיוחד זה, מעיד על הסגולה שבקריאת משניות אלו, להביא שלום לאדם ולעולם ולבטל

מחלוקות. וכל הלומד פרק זה זוכה בכפליים - הוא זוכה לכל המעלות שנאמרו על אודות העוסק בפרשת הקרבנות, וזוכה לכל המעלות שנאמרו בדברי רבותינו על אודות הלומד משניות.

מִרְן "הבית יוסף" רבנו יוסף קארו זצוק"ל, מחבר ה"שולחן ערוך", היה עוסק רבות בלימוד המשנה עד שזכה לגילוי של מלאך מגיד משמים, אשר היה לומד עמו ואף מדרך אותו בעבודת ה' יתברך. המלאך המגיד אמר למרן הבית יוסף על לימוד משניות קדשים: "בכל עת שאתה קורא בהם, הרי אתה כמקריב זבחים ועולות לפני ה' בבית המקדש!"

מוֹבָא במדרש (תלפיות והוא שם באות א, ענף אפוד בערכו של אשר), שאשר, בנו של יעקב אבינו ע"ה, היה עוסק בתורה ובמשנה יותר מאחיו, ולכן הוענק לו כוח מיוחד: כאשר אדם מישראל נפטר, וחלילה נידון לגהינם, מיד הוא מנסה לצעוק ולבקש עזרה והצלה, ובצערו ומצוקתו הוא קורא לשבטי ישראל: יהודה, שמעון וכן הלאה, ואין קול ואין עונה.

כֹּאשֶׁר הוא קורא לאשר, שואלו אשר שאלה אחת: האם קראת משנה מימך, אם אומר לו: הן. מיד מוציא אותו מהגהינם. זהו שנאמר בפסוק: "מֵאֲשֶׁר שִׁמְנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מֵעֲדֵי מֶלֶךְ" - שמנה אותיות: משנה. בשביל שקרא משנה, יקבל מעדני מלך, רוצה לומר עדן של מעלה.

וְכֵן לימוד המשנה גדולה מעלתה לעילוי נשמת נפטרים אשר יכול להעלות את נשמתם מעלה מעלה עד למקום מנוחתם הנכון. וסימן יש בידינו: משנה אותיות נשמה. שעל ידי לימוד המשניות, תינצל הנשמה מדין גיהנום ותעלה למעלה. וכנרמז הדבר בתהילים (ל, ד): "ה' העלית מִן שָׁאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתִנִּי מִיַּרְדֵּי בֹרֶךְ". ראשי תיבות משנה.

וְעוֹד אמרו רבותינו, שבסגולת לימוד המשנה ישלח ה' את משיח צדקנו ותבוא הגאולה, במהרה בימינו אמן.

פרשת ויקרא

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

ענין הא' זעירא

קודם הקב"ה קרא למשה ורק אחר כך דיבר אליו

אם נתבונן בלשון הפסוק נגלה, שקודם הקב"ה קרא למשה - ורק אחר כך דיבר אליו. ומכאן למדו חכמים (ראה רש"י), שבכל מקום בתורה שאתה מוצא פרשה שמתחילה במילים "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה' אל משה", קדמה לה 'קריאה', כמו שכתוב כאן: "ויקרא" ואחר כך "וידבר", וזהו בנין אב לכל הדברות והאמירות מיום הקמת המשכן ואילך.

והנה כאשר הוקם המשכן בא' בניסן, כותבת התורה הקדושה (שמות מ, לד-לה): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", הרי שמשה נשאר ממתין בחוץ. ולכן מאז הקמת המשכן, כאשר רצה הקב"ה לדבר עם משה, שמע משה את קול ה' קורא אליו "משה משה", שתי פעמים. ואמר משה: "הנני", ובא פנימה לאהל מועד, ומאהל מועד פסע ובא לפני ולפנים לקדש הקדשים עד כנגד בין הבדים של הארון, ורק אז שמע את הדיבור, והגיע לחלק של: "וידבר ה' אליו".

וכן בכל פעם שנתעורר משה לבוא ללמוד מפי הגבורה, המתין בחוץ עד ששמע את הקריאה "משה משה", ושאר כל העם העומדים אתו לא שמעו, ואמר "הנני", ואז נכנס לקודש הקדשים ושמע את הדיבור או את האמירה.

והיה אותו הקול אדיר כקול ה' בסיני בעת מתן תורה, קול שובר ארזים ומחולל אילות, אותו קול ששמעוהו ישראל ופרחה נשמתם, ורק משה היה יכול לעמוד בו.

והיה שם נס בתוך נס, כי היה נפסק הקול ולא נשמע ממנו כלום לבחוץ, ואמרו חכמים (תנחומא, ויקרא א): גזר הקב"ה על הדיבור ועשה לו שביל עד שהגיע למשה ולא היה נשמע לכאן ולכאן, וכל ישראל לא שמעו ולא ידעו את דבר השם אלא מפי משה בלבד.

ומענין זה נבין ענין א' זעירא, כי אלמלא חטא העגל היתה הקדושה מתפשטת בכל בחינות העש"ן - ר"ת עולם שנה נפש, אבל כיון שחטאו והוקם המשכן הרי הקול היה מצטמצם עד למחיצותיו ומגיע לאזני משה רבינו ע"ה בלבד, והקול הוא קול ה' שהיה יוצא מבין הכרובים

ונרמזו באֶלֶף זעירא, כי האות א' כידוע מורכבת מהאותיות יו"י שהם גימטריא (26) שם הוי"ה, ובזה נרמז, שכתוצאה מהחטא הצטמצם הקול לאוהל מועד בלבד. (באתי לארמוני).

רמז לענוה שהיתה למשה רבנו

כתב בעל הטורים: אות אֶלֶף דתיבת ויקרא זעירא, כי משה היה עניו גדול ולא רצה לכתוב אלא "ויקר" לשון מקרה, כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ה"אלף", ומשה מחמת רוב ענוה כתבה קטנה יותר משאר אלפי"ן שבתורה קטנה, ע"כ.

וביאר מו"ר מופת הדור הגר"ע יוסף צוק"ל, כי כאשר כתובה א' זעירא, אזי מרחוק לא רואים את האל"ף וקוראים 'ויקר' ולא 'ויקרא'.

והנה, כל סדר המשכן וכליו הקמתו והשלמתו היה בא' בניסן, וכאשר הקים אותו משה עשה יחוד גדול בעולמות העליונים ויחוד גדול דקב"ה ושכינתיה, וכיוון שהיה יחוד נורא ועליון, לכן לא נכנס משה רבנו לאהל מועד אחר הקמתו, וכל זה מחמת שהיה עניו גדול והקטין עצמו ולא דחק עצמו להיכנס בלא קריאה.

ולכן זכה לסוד הָאֵלֶף שהוא מלשון לימוד, כמו שכתוב (איוב לג, לג): "אאלפך חכמה", רמז שמי שמקטין את עצמו זוכה ללמוד והלימוד מתקיים אצלו. ודרשו רבותינו: אל"ף, ר"ת: פתחי לי אחותי. אחותי היא החכמה, והיא פותחת לו פתח שהוא ג"כ סוד החכמה, וזכה לתורה שניתנה בארבעים יום.

וזהו שאמרו (אבות פ"א משנה א) "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", היה צריך לכתוב 'בסיני' ומדוע אמרו 'מסיני'? אלא אומרים חז"ל שמשה רבנו למד מהר סיני איך להתנהג, כל ההרים רבו על מי הקב"ה יביא את התורה לעם ישראל, והר סיני שתק ולא דיבר, אמר הקב"ה זה הקטין עצמו - עליו אתן את התורה, ולמד מזה משה רבנו להקטין את עצמו ולא להתגאות, וכך האדם זוכה לקנות את התורה.

רמז לרבי עקיבא

ידוע מ"ש הזוה"ק (שלח דף קסח.) מאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל משה רבינו ע"ה שכתב על עצמו אל"ף זעירא, בסופו אמר לו הקב"ה רב לך - שלא יכול לומר עוד שהוא זעיר. ומפני מה נקטו חכמים בלשון 'זעירא' ולא אמרו 'קטנה'. מפני שבשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרזיא"ל המלאך, שיכריז ברקיע בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, שכל צדיק וצדיק

כפי מעלתו ומדרגתו - יתן למשה כבוד ומתנה. וכשהגיע למתיבתא דרבי אליעזר, אמר לו: בן אחד יתן לך השי"ת, ותקרא אותו על שמי. אליעזר ר"ת: עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה. וזהו שכתוב (שמות יח, ד): ושם האח"ד אליעזר, ה"א רבתי, להורות באצבע שהוא אותו אליעזר שהיה מיוחד ברקיעא.

וכהגיע למתיבתא דרבי עקיבא, ראה כמה תלמידים לומדים תורה מפיו וכמה זכותו רבה. אמר לו רבי עקיבא למשה: תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יש מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך. ומשה שמר בלבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם: בואו ותקחו ממני חשבון של משכן, לקיים מה שנאמר (במדבר לב, כב): והייתם נקיים מזה ומישראל. אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה (במדבר יב, ז): לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. אמר משה: אע"פ כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון. אך החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף, והיה משה עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים: וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה.

ויפול משה על פניו ארצה ויאמר, לא יש שעת צרה כשעה הזאת, ואני צריך להזכיר את רבי עקיבא. מיד נשא עיניו לשמים והתפלל שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עיניו ואמר בקול גדול: ואת האלף (ה"א רבתי, כי היה מורה באצבע) ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים. ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים, והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וזהו שאמרו רז"ל (שבת צו.) החושד בכשרים לוקה בגופו ד"קא, כי אין לו רפואה.

והקשו רז"ל, למה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא, בזה רמז להם שמשא אוהב שלום ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם הידיים ידי עשו. כי צפ"ר גימטריא שלו"ם, ואם אתם מפירים את השלו"ם תגבר ידו של עשו, שהרי שלו"ם גימטריא עש"ו, וזהו שכתוב: ויקרא א"ל מש"ה, גימטריא: צפ"ר, ומי קרא למשה? נשמתו של ר"ע.

ומפני זה נקטו חכמים בלשון זעיר"א ולא קטנה, שהוא נוטריקון זה רבי עקיבא יזכיר אותו. וגם באותו יום שהתפלל משה תקט"ו תפילות כדי להיכנס לארץ, ורצה להזכיר זכות רבי עקיבא שיענה אותו, אמר (דברים ג כה): אעבר"ה נא ואראה נוטריקון: אזכיר רבי עקיבא בהיכל האהבה. אמר לו הקב"ה: רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. אמנם פעם אחת נתן לך רשות רבי עקיבא להזכיר אותו, אך לא בכל פעם ופעם, ועכשיו הגיעה שעת מיתתך. בעולם

הבא אתה ר"ב ולא זעיר, וכשהיית בעולם הזה היית זעיר ועכשיו רב לך, ועל זה נאמר ויקרא אל"ף זעירא.

וכתב מגלה עמוקות (אופן ע"ג), שהראה הקדוש ברוך הוא למשה א' זעירא שהוא סוד רבי עקיבא, שכן אל"ף זעיר"א בגימטריא רבי עקיבא. (אל"ף זעיר"א - 399, רבי עקיבה - 399). ואחרי שתוריד הא' זעירא נשתיירו אותיות ויקר, לרמז על דברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין לח:), על הפסוק (תהלים קלט, יז): ולי מה יקר רעיד אל - זה רבי עקיבא.

וכתב עוד הגאון חיד"א בספרו חומת אנך, כי זעיר"א הוא ראשי תיבות זה רבי עקיבא ישיג אותו, לפי מה שכתב מהר"י צמח זצ"ל, שרבי עקיבא השיג קצת משער החמשים. ואמרו גם, הן כל יקר ראתה עינו - זה רבי עקיבא, כ"ל [50] יקר - זה שער החמשים.

המלאכים עשו כבוד גדול למשה ומסרו לו סודות גדולים

טעם אחר, ויקרא אותיות אוקי"ר אנוש מפז (ישעיהו יג, יב), שהמלאכים עשו לו למשה יקר וגדולה. כשראו זה הנס של ווי העמודים שנעשה לו בזכות רבי עקיבא, ומסרו לו סוד קדושה שאומרים בתפלתם קדוש קדוש קדוש, כמו שאנחנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו'.

והשרפים מסרו לו את הפסוק ברוך שם, כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב): שרפים עומדים ממעל, ר"ת: שמ"ע, שש כנפים כנגד הפסוק הראשון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שהוא שש תיבות, ועוד שש כנפים כנגד בשכמל"ו, וזהו שכתוב: שש כנפים שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו היינו שמכסים העיניים בפסוק ראשון, ובשתים יכסה רגליו, שעומדים בתפלה ברגל ישרה ואומרים ברוך אתה ה' [וגם פותחים את תפלת שמו"ע בפסוק אדני שפתי וגו' שהוא שש תיבות].

ומלאך פלוני מסר לו על מעלת אמירתו של פטום הקטורת כשיש דבר ומגפה בר מינן, שיעמדו הקהל בארבע פינות בית הכנסת או העיר או המדינה, ויאמרו פטום הקטורת בכוונה שלימה ותעצר המגפה במהרה.

ורבי חנינא בן דוסא שהיה לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כה). מסר לו שם ק"ב, שיזכיר לפעמים בשעת צרה ויענה אותו. אך משה היה ערל שפתים ולא היה יכול לבטאות את האות קו"ף, ומפני זה לא היה יכול לומר ק"ב אומר כמו כ"ב, על כן אמר לו: אם כן תזכור שתי פעמים נ"א ואנכי אענה אותך, ומפני זה כשעמד בתפילה על מרים אחותו אמר (במדבר יב, יג) אל נ"א רפא נ"א לה ונתרפאה.

וכשחטאו ישראל בעגל, עמד משה בתפלה ואמר (שמות לג, יג): ועתה אם נ"א מצאתי חן בעיניך הודיעני נ"א את דרכך וגו', ואח"כ התפלל: אם נ"א מצאתי חן בעיניך ה' ילך נ"א ה' בקרבנו. וגם כשחטאו במרגלים הוא אומר בתפלתו (במדבר יד, יז): ועתה יגדל נ"א כח ה' וגו', סלח נ"א לעון העם הזה וגו'. וכן כשרצה להיכנס לארץ ישראל אמר (דברים ג, כה): אעברה נ"א ורצה להזכיר עוד פעם נ"א, אמר לו הקב"ה רב לך, אל תאמר נ"א פעם אחרת.

וזהו שכתוב: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. מה היה הדבור, זהו שהקב"ה צוה למלאך אכרזיא"ל שיכריז בשמים שיתן כל אחד ואחד מתנה טובה למשה, ודפח"ח. (כסא רחמים).

ענין כ"ב אתוון זעירי - כל הפסוקים מדברים על ענוה

והנה, אנו מוצאים כי יש בתנ"ך את כל כ"ב האותיות זעירא, ואת כולם אפשר לדרוש על הענווה, כדלהלן:

א. ויקרא, א' זעיר"א ללמד שהיה משה עניו.

ב. משלי (ל, טו): לעלוקה שתי בנות הב, מי שהוא עניו אינו נכנס לגיהנם ששם אומרים הב.

ג. איוב (ז, ה): לבש בשרי רמה וגוש עפר, מי שיש לו מדת ענוה כמו אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז): ואנכי עפר ואפר, וזהו הרמז בתיבה: וגו"ש, שעולה עם ב' כוללים גימטריא: אברה"ם אבינו, ללמד, שמי שמניח עצמו כעפר שהכל דשין בו - אינו נכנס לגיהנם.

ד. משלי (כח, יז): אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, מי שהוא עניו כאותם הצדיקים שבלטו בענוותנותם, שסימנם: אד"ם, אברהם דוד משה - אינו רואה פני גיהנם (-בור) וזוכה לגן עדן, והסימן לזה הוא גם אד"ם, נוטריקון: ארץ דשא מים, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ב): בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני וגו'.

ה. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד), אותיות באברה"ם, כי הצדיק והעניו הוא יסוד השמים והארץ.

ו. את בריתי שלום (במדבר כה, יב), בתיבה שלום - הוא"ו קטיעא, דהיינו זעירא. לרמוז למי שהוא עניו אוהב שלום ורודף שלום כמו אהרן הכהן.

ז. ויזאת (אסתר ט, ט), כי מי שהוא עניו הקב"ה מזכהו לזיו וקרני הוד. ויזאת אותיות זי"ו א"ת, אפילו שהיה רשע בן המן - היתה לו מדת ענוה יותר מאחיו, ושכרו שתלו אותו גבוה מן

הארץ ולא אכלוהו החיות, ומאידך, לא תלו אותו למעלה מעל כולם בכדי שלא יאכל הנשר את הרשע הזה.

ח. איוב (לג, ט): זך אני בלי פשע חף אנכי ולא עון לי, לרמוז שמי שיש לו מדת ענוה אינו נקרא פושע ואינו חוזר בגלגול, כמו שאמרנו בכמה מקומות.

ט. טבעו בארץ שעריה (איכה ב, ט), מגאותם של ישראל נחרב בית המקדש, ולא נשרפו שעריה אלא טבעו. שהיו השערים מקשיבים לקול הקב"ה כמו שכתוב (זכריה יא, א) פתח לבנון דלתית, ולא היו נפתחים עד שנתן להם רשות וטבעו שעריה ועתידים לעלות למעלה.

י. צור ילדך תשי (דברים לב, יח) - יו"ד זעיר"א, מי שיש לו מדת ענוה, יצר הרע ירחק ממנו. והרמז כי סמא"ל גימטריא: ענו"ה, תש"י אותיות שת"י, לומר שיש לך שתי תורות שהם שתי אבנים טובות דהיינו שני לוחות אבנים, ומרמזים על שתי דרכים שהם יצר הרע ויצר הטוב, ועליו להידבק ביצר הטוב.

כ. ולבכתה (בראשית כג, ב), כ"ף זעירא, לרמוז שיכוף את היצר הרע ויעשה תשובה ויקטין את עצמו. כאיוב שלא דבר חירופין וגידופין ביסוריו ולא הרהר אחרי הבורא כלל. ויבא אברהם לספד לשרה ולבכת"ה, אותיות כבתול"ה שהיא כפופה תחת יד בעלה.

ל. לוא אליכם כל עוברי דרך (איכה א, יב), לו"א גימט' ל"ז, לרמוז על יצחק שכאשר נעקד על גבי המזבח היה בן ל"ז שנים, ונתן כבוד לאביו ולהקב"ה.

מ. מוקדה על המזבח (ויקרא ל, ב), שיהא עניו כמו הקידה שיש לו ריח טוב, והנה, אם תקח האות מ"ם מ'מוקדה', ישאר וקד"ה, וקדה חמש מאות (שמות ל, כד), ויתקן מעשיו שלא יפגם ע"י גאווה וגאות לנר"ן שלו.

נ. משלי (משלי טז, כח) ונרג"ן מפריד אלוף, דהיינו אלוף של עולם. וגם נו"ן פשוטה זעירא יש בישעיה (ישעיה מד, יד): נטע ארן וגשם יגדל, לרמוז שישיריש שרשיו שיהיו כמו אר"ן הקדש, ולא יגביה אותו רוח סערה דהיינו ס"מ.

ס. נחום (א, ג): בסופה ובסערה דרכו, שיעלה מעלתו כמו אליהו שעלה לשמים בזכות ענוותנותו. ע. לעות אדם בריבו ה' לא ראה (איכה ג, לו), היצר הרע אומר כל מה שאתה עושה הקב"ה אינו משגיח, יורד ומשטין עולה ומקטרג.

פ. דניאל (ו, כ): בשפרפרא יקום בנגהא, כמו כוכב של שחר כך הקב"ה מאיר לו ומזריח שמשו. בשפרפר"א אותיות בשפ"ר פר"א, לומר שיהיה לו אמרי שפ"ר ולא יהיה פר"א אדם, כי

הקב"ה מרפ"א את נשמתו, ומי שהוא עניו לא יחזור בגלגול, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עח, לט): ויזכור כי בש"ר המה רוח הולך ולא ישוב. ותפלתו תהיה נשמעת כמו תפלת שערי ירושלים, שבהם עולות כל התפלות לשמים, כמו שכתוב (בראשית כה, יז): וזה שער השמים.

צ. ירמיה (יד, ב): וצוחת ירושלים עלתה, אפילו ששפך הקב"ה חמתו ואמר קצתי מבנות ירושלים, אפילו הכי חזרה השכינה לכותל המערבי, שאין שכינה זה מכותל מערבי לעולם.

ק. קצתי בחיי מפני בנות חת (בראשית כו, א), קו"ף של קצת"י קטנה, אם תקחנה ישאר צת"י, נוטריקון: ימינך תתיר צרורה, לרמוז שנשמתו תהיה צרורה בצרור החיים, וזהו שאמר קצתי בחי"י דייקא.

ר. שמואל (ב' כא, יט): ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי, הרי"ש של יער"י זעירא, שהיתה לו מדת ענוה. והקב"ה אמר עליו (שיר השירים ה, א): אכלתי יער"י עם דבשי. והיה אורג פרוכת למקדש, וא"ל חנ"ן אותו.

ש. פרמשתא (אסתר ט, ט) ש' זעיר"א, אם הוא עניו שפ"ר קדמי להחויא, ואיש אמ"ת הוא ולא שקר, והרמוז: פרמשת"א, אותיות אמ"ת שפ"ר.

ת. של פרשנדתא (שם ט, ו) זעיר"א, אם הוא עניו - הקב"ה מפרש לו ומגלה לו כל רזי התורה כולה, פרש"ן דת"א, דתא היינו תורה, כמו שכתוב (במדבר כא, יח): וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, מי שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תהיה לו תורה במתנה וירושת אל, וזהו שכתוב: ומנחליאל במות. (כסא רחמים).

משה רבנו תיקונו של אדם הראשון

פירש הרב "מגלה עמוקות" ז"ל (פרשת ויקרא, אופן ס"ט) משה רבנו ע"ה היה תיקונו של אדם הראשון שחי תתק"ל שנים, שהוא סוד ג' פעמים "יקר" הנאמר בתהלים מזמור מ"ט. ומשה רבנו ע"ה זכה בהר סיני לשני שלישים מהם, שהם תר"ך אותיות, כת"ר אורות, שהם ב' פעמים יק"ר. ולכן האל"ף זעירא, לרמוז על החלק השלישי שלא זכה בו בהר סיני ועתה נשלם לו, "כלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו).

קרני ההוד של משה באו משיירי הדיו

כתב בילקוט ראובני, אל"ף זעירא של ויקרא - עשה משה מדעתו, בהיותו קרוא לשכינה, ודע כי שיור הדיו של האלף זעירא, ושיור הדיו של ו"ו זעירא מהפסוק (במדבר יב, ג): והאיש

משה עניו, שהקטין משה מדעתו, נתעלה וישב על קרני ההוד של משה, ה-א' בימינו וה-ו' בשמאלו.

משה רבנו המתיק רק מאה ותשעה עשר צירופי אלהים

והנה ידוע, כי יש מאה ועשרים צירופי אלהי"ם, ומשה לא היה יכול להמתיק רק מאה ותשעה עשר צירופים כמנין מע"ט, שנאמר (תהלים ח, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים". וזהו שאמר "ויקרא אל משה מאהל מועד" בגימטריא מאה ועשרים, ולזה בא ה-א' זעירא, לרמוז שחסר אחד מן הק"כ צרופים (מגלה עמוקות).

לרמוז שהשכינה ירדה לשכון למטה

עוד טעם אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא כשהוא שורה מלמעלה הוא מלך עילאה, וכיון דנחית לתתא מלך איהו, אבל לא עילאה כבקדמיתא, בגין כך האל"ף זעירא. משל למלך שכאשר הוא יושב בכסא וכתרו עליו, אקרי מלך עילאה, וכד נחית ואזיל לכי עבדא מלך זוטא אקרי.

לרמוז שהקריאה הייתה במשכן

ועוד טעם אחר, היות והקריאה הזאת לא הייתה בשלמות, שכאן היתה במשכן שהוא ארעי ולא במקדש וגם היה במדבר שהוא ארץ נוכריה לכן אמר בלשון ויקר שהוא ארעי ולא קבע (ילקוט חדש ערך משה אות נב).

מ"ט שר הפנים

ויקרא אלף זעירא, שהוא מט"ט שר הפנים שהוא בגימטריא אלף חסר אחד, [כי 'מטטון שר הפנים' עולה: תתקצ"ט], אל משה - שזכה משה למט"ט (מגלה עמוקות אופן רנ"ב).

לרמוז שיקטין החכם את עצמו

וגם אל"ף זעירא, לרמוז אף שהוא חכם מופלג, כי אותיות אל"ף הוא פל"א, אע"פ כן יהיה בעיניו כתינוק קטן, וידע נאמנה כי אפילו אל"ף שהיא תחלת האותיות - לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שמובא בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא כי עדיין לא בא אל תכונתה. ועל דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל, יוצר אור ובורא חושך דלגבי דידן היצירה היא אור, והבריאה - חושך, ואין אתנו מי שיודע ואין לנו השג יד בבריאה, ואם יחזור על לימודיו ויהיה עניו, יזכה לנצח של משה רבנו. ובעסקו בתורה - יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא והשכינה עמו ומאירה את עיניו.

עוד יש לרמוז באלף זעירא, שמי שהוא ראש אחד ומיוחד, יקטין עצמו כמו האל"ף שהיא תחילת הענין ויסוד כל הבנין ולמרות זאת היא זעירא. וכמו שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי ממתיבתא דלעילא, מאן דאיהו זעיר איהו רב (פני דוד אות ו).

כ"ב אותיות מוריקים שפע

וכתב עוד החיד"א בנחל קדומים, דע כי כנגד כ"ב אותיות התורה יש כ"ב צינורות שיוורד מהם השפע לעולם, ועם מנצפ"ך הם ז"ך, שהם ז"ך צינורות אחרים המורידים שפע לעולם, ונחלקים לב' חלקים: י"ג מהם נגלים, וי"ד נסתרים, והסימן: ופי"ג-י"ד תהלתך, ולכן מ"ט שערי בינה הם מורכבים מכ"ב וכ"ז שאותם השיג משה, ושער החמשים הנקרא איתן לא השיגו, ולכן כתוב (איוב יא, ט): ארוכה מארץ מדה, מדה בגימטריא מ"ט, ורחבה מני ים, י"ם בגימטריא חמישים.

הקרבנות ממתקים את חטא העגל

א' דויקרא זעירא, ובאה לרמוז על פגם וחסרון. והנה, במעשה העגל גרמו עם ישראל למשה רבינו ע"ה שנסתלקו מעליו תתקצ"ט חלקים מתוך אלף מאורות שהיו מאירים בו, ולא נשתייר לו אלא רק אחד מני אָלֶף. ונבאר יותר: הנה ת' גימטריא 400, ואחריה ישנן אותיות סופיות כמנפ"ן, והאות ד' עולה 500, וכן הלאה, כך שהאות ז' - עולה 900, ואחריה מתחילין שוב מהאות א' רבתי שהיא גימטריא 1000. וכיון שאל"ף רבתי היא 1000, הרי שאל"ף זעירא היא אחד מ-1000.

והנה משה עולה בגימטריא 345, שעולה גם בגימטריא: אל שדי, שהוא השם המאיר בספירת היסוד. והיסוד הוא משפיע, שכן תפקידו בגוף הוא להשפיע לנקבה, וכן בעליונים הוא מעביר מן המשפיע למקבל. ועל כן משה שהוא בבחינת יסוד - השפיע לנו תורה שבכתב. והואיל והוא עולה כשם 'אל שדי', נמצא שהוא יכול לקבל ולהשפיע כמנין מילוי שם אל-שדי כזה: אל"ף למ"ד, שי"ן דל"ת יו"ד שהוא גימטריא 1000, ולא נותר לו מחטא העגל כי אם אחד.

עובדה זו, פגעה גם בעם ישראל, כי משה הוא בחינת נשמת ישראל, שכן לא יכול היה משה לבטל את גזירת הפורענות לגמרי, וכפי שאמרו ז"ל: "אין פורענות שבאה על ישראל שאין לה אוקיא (חתיכה, משקל קטן) מחטא העגל". כלומר, בכל פורענות שבאה על ישראל לאורך כל ההיסטוריה יש שם מעט תשלום חוב על חטא העגל, כמו אדם שנגזר עליו להיסקל באבן גדולה, והמיר השופט את סקילתו באבנים קטנות רבות העולים יחד למשקל האבן הגדולה, וגם משך העונש נקצב לשנים רבות.

וזהו סוד פסוק (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים", אלהים הוא שם דין, וכידוע בשם אלהים יש ק"ך צירופים (כי חמש אבנים בונות 021 בתים, בנוסחא 'חמש עצרת' דהיינו 021=17237475). ועל משה נאמר שהיה "איש האלהים", אם כן "ותחסרהו מעט" - קאי על משה שהצליח להמתיק רק קי"ט צירופים (מתוך ק"כ) כמנין "מעט", כמו שכתבנו לעיל.

וזה מה שכתב: "ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד", 'מועד' גימטריא 021, רמז למספר צירופי שם אלהים כנ"ל. וזהו א' זעירא של ויקרא - שנכתב ויקר אלף.... מאהל מועד, דהיינו אחד מן הצירופים היה חסר. והצירוף האחד הזה שלא היה בכוחו של משה להמתיקו בגלל חטא העגל, היה צריך להמתיק ע"י הקרבנות. וזאת הסיבה שניתנו הקרבנות עתה עם הקמת המשכן.

וזהו גם סוד הגמרא (חולין קלט:) רמז למשה מן התורה מנין, ועונה הגמרא: "בשגם הוא בשר", "בשגם" גימטריא: משה (543). ומזה מתבאר תפקידו, שרצה למתק את הדינים מעל ישראל הקרויים "בשר" (משום שאיבדו צורת 'אדם' בחטאם, ולכן נקראים רק "בשר"). ולכן כשנתעוררה כל קומת הדינים על עם ישראל בחטא העגל, שהדין נרמז בשם אלהים, וקומה שלימה היא עשר פעמים שם אלהים, העולה בגימטריא 068, ומשה מיתק רק בחינת "בשגם" הוא בשר" העולה בגימטריא 958, נמצא שחסר לו אות אחת להמתיק את כל כוחות הדין.

עוד יש לבאר בס"ד, כי בעשרה פעמים שם אלהים יש סה"כ נ' אותיות. וזה סוד מה שכתוב (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך", רד מ"לך" (50-), דהיינו שאינך יכול למתק עוד את ה-נ' אותיות, ולכן נתחייבו בעבודת הקרבנות לכפר. ועוד שהרי עניין הקרבנות הוא בסוד "בשגם" הוא בשר", שכן הקרבן הוא להעלות בשר הבהמות והעופות על המזבח, לכפר על בשר החוטאים, שהחטא בא מן הבשר שבו התאוות והעינוגים של העולם הזה, ולכן עונש חיבוט הקבר הוא לבטל את ההנאות המיותרות של העולם הזה שמוציאים את האדם מתכליתו, והקרבן בא לעורר את האדם איך לכוין את עצמו חזרה לתכליתו. (באתי לארמוני).

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיֹּדְבֶר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

שלימות המצוה כשנעשית בענווה

מפורסמת היא העניות שהיתה בביתו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, אשר זעקה מכל פינה ומכל עבר. מצבו הכלכלי היה כבי רע בכל עת, אלא שאם אמנם בימים כתיקונם, רגילים היו בני ביתו לחיות עם אמונה וביטחון, ותדיר היו שגורים על לשונם פסוקי אמונה ונחמה, משהגיע הר"ר זושא לפרק בתולה נישאת - נישואי בתו הבכירה, כבר הגיעו מים עד נפש.

הרחק משם, בעיר מעזריטש, דלת חדרו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע נפתחת לפתע, דמותו של המגיד במלוא הדרה מופיעה בפתח, כאשר המגיד פונה למשמשו ומבקשו להודיע לתלמידו רבי זושא שיבוא אליו. משנודע הדבר לרבי ר' זושא, תיכף ומיד ארז את צקלונו הדל ויצא מעזריטשה. משאך נכנס אל הקודש פנימה פנה אליו מיד המגיד, מסר בידו צרור מעות תוך שהוא אומר: 'הא לך חמש מאות רובל - ומן השמיים יסייעו בידך למצוא חתן ראוי לבתך, מזל טוב'.

בדרכו חזרה, הגיע ר' זושא לעיירה, והנה ברחוב בוקה מבוקה ומבולקה, רעש ומהומה, קול זעקה גדולה ומרה. בחזית המהומה עומדת אלמנה בוכייה תחת חופת בתה הכלה האומללה, כאשר זעקות שבר בוקעות מגרונם אודות כספי הנדוניה שאבדו להם בסך חמש מאות רובל, עליהם עמלו וטרחו ביגעה עצומה במשך שנים. הנוכחים נרתמו לחפש בכל פינה וסדק, אך האבידה לא נמצאה. החתן מצידו הודיע, כי אם לא יושלשו דמי הנדוניה, אינו מוכן להיכנס תחת החופה. 'ותרב בבת יהודה תאניה ואניה'.

הרבי ר' זושא ידע את אשר עליו לעשות, הן באמתחתו סכום זהה אותו נתן לו רבו, ומיד נודעק ואמר: 'חמש מאות רובל? אני מצאתיה! חכו כמעט רגע עד שאלך לחדרי בפונדק ואשיב את האבידה לבעליה'. שמחת הנאספים הרקיעה שחקים, צלילי נגינת החופה שבו להריע בעוז, והכל המתינו לשובו של הרבי ר' זושא. רבי זושא אכן שב במרוצה, הוציא את הצרור וספר את הרובלים, חמש מאות במספר, טבין ותקילין עוברים לסוחר.

אלא, שלתדהמת כולם, מותיר ר' זושא חמישים רובלים אצלו, ומגיש לאלמנה את היתרה על סך ארבע מאות וחמישים רובל, בנמקו את מעשהו, כי כשכר טרחה על העסק בהשבת הגזלה מגיעים לו חמישים רובל אלו.

בבת אחת התהפכה הקערה והשמחה על פיה... האלמנה והשושבינים התמלאו חימה, הקהל מסביב גערו בו בכעס רב: הראיתם הלך עני זה הגונב לאור יום חמישים רובל מאלמנה, ונוטל שכר על מצוותו...

משראו כי ההלך עומד על שלו, ניגשו אל רב העיר, וסיפרו לו דברים כהווייתן. מששמע הרב את הצדדים, פסק על אתר לטובת האלמנה. הנוכחים שסבלנותם כבר פקעה, החליטו להוציא ממנו את מעות "שכר טירחה" בכח, כמה דחיפות ומעידות ומלקות כדבעי - עשו את שלהם, והנה מצאו המעות את עצמם בידי האלמנה. הרבי ר' זושא נגרר בבושת פנים וגורש מן העיר, ואילו בני העיר שבו לעריכת החתונה לקול מצהלות כלי השיר.

עברו ימים מספר, והמגיד הגדול ממעזריטש עבר גם הוא בעיירה זו, משבא רב העיר לבקרו כנהוג, סיפר לו בין הדברים על מעשהו הנבזה של אחד מחסידיו, ואת כל פרשת הכסף אשר חשב להחזיק לעצמו כשכר טרחה על מצוותו, וכדי ביזיון וקצף... הרב הוסיף ותמה: וכי כך היא דרכם של חסידים ללסטם את הבריות ולבקש עליהם שכר כפנחס. המגיד הבין לאלתר במי מדובר, והסיק כי היה זה לא אחר מאשר תלמידו חביבו רבי זושא, אשר וויתר על ממונו אותו נתן לו הוא עצמו עבור הוצאות חתונת בתו, ותרם אותם לצורכי האלמנה ובתה.

בהזדמנות הראשונה בה נפגשו שוב, שאל המגיד את תלמידו הרבי ר' זושא לפשר התנהגותו זו, הרי עבור בתך הכלה נתונות היו המעות, ומדוע נתת אותן לזולת. ימחול לי רבינו, השיב, אך לא יכולתי להתאפק, האיך אוכל וראיתי באובדן כספי הנדוניה של אותה כלה יתומה ואמה האלמנה, ומשכך שקלתי בדעתי, כי הגם שהכסף היה מיועד עבורי, אך מכל מקום להכנסת כלה הוקדשו, וא"כ מה לי הכא מה לי התם, הלוא 'מצווה הבא לידך אל תחמיצנה', משכך, מיהרתי תיכף להעביר להן את המעות שקיבלתי.

גדולה ורבה היא מצותך, ענה ואמר לו המגיד, אלא שלא הבנתי מה טיבם של אותם חמישים רובל אשר חפצת לעכב בידך, והלא בכך הורדת מערך המצוה הגדולה שעשית.

אדרבה, השיב רבי זושא לרבו, אותם הרובלים הם שעשו את המצוה מושלמת, כי הנה בעת שהלכתי להביא את המעות מחדרי, התגנב היצר אל ליבי ובטענת כסיל התפאר בי: אה, זושא, איזו גדלות! איזו מסירות נפש! איזה צדקה וחסד! גדול אתה מאברהם אבינו עמוד החסד, אשריך!. לכן טיכסתי עצה בליבי היאך לעשות את המצוה בשלימות מבלי ליפול לזרועותיו של הלזה, ומיד עניתי לו בעזות: 'שוטה שבעולם, לא רק שלא אתגאה עם מצוה רבה זו, אלא אגרום כי אך ורק ביזיונות אנחל ממצווה רבה זו'. על כן עשיתי תכסים זה, בכדי שיוציאו ממני את המעות בבושת פנים ובביזיונות.

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

עתה תלמד לישראל סדר הקרבנות

מלמד שכיון שהוקם המשכן נתייאש משה ואמר מעתה אין לי עבודה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות. ללמדך, שכל הבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. לכך נאמר: ויקרא אל משה וידבר אליו - לאלתר (מדרש לק"ט).

משעה שהוקם המשכן היה יחוד ה' בשלמות

בפסוק שמע ישראל, יש כ"ה אותיות, וכן בפסוק של ויקרא יש בו כ"ה אותיות. לרמוז כי משעה שהוקם המשכן - היה יחוד ה' בשלמות.

הנהגת משה עם השכינה

מובא במדרש הגדול, ויקרא אל משה, להודיע ענוותנותו וצניעותו של משה, שאף על פי שהיה רגיל לדבר עם השכינה הרי הוא עומד ומרתיע לאחריו ונוהג כבוד בשכינה כאילו לא נדבר עמו מעולם, ובדבר הזה זכה שכל זמן שיכנס, מיד השכינה מדברת עמו, ושלושה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה - שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן.

"מֵאֵהָל מוֹעֵד" (א, א)

ממנו יוצאות המועדות לעולם

רבי יצחק אומר, למה נקרא אהל מועד? שממנו יוצאות מועדות לעולם. כי כל זמן שהיה קיים, היו מועדות וימים טובים מתקיימים כהוגן. וכן הוא אומר (ישעיהו לג, כ): חזה ציון קרית מועדינו, שממנה מתקנים את המועדות לישראל, וכן הוא אומר (ישעיהו ב, ג): כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

"אָדָם בִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנֵכֶם" (א, ב)

להקריב להקב"ה את הנפש הבהמית שבתוכנו

כתב הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זי"ע לרמוז בענין הקרבנות, כי כל איש נברא 'חציו איש וחציו בהמה' (חגיגה טז). ואותו חצי הבהמי הוא המושך אותו בכל עת למטה, לעשות מעשה בהמה ללכת אחר רצונותיו ולמלא כל תאוותו. וז"ל: וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוקיהם בכל לבבם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוקיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו.

ולזה יאמר הכתוב: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש, אם ירצה אדם להקריב מכם, כלומר מעצמכם - את גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה - שיקריב לה' מן הבהמה

שלו (שבקרב), להמעט מתאוות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתיה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן נאמר: מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל הקרבנות בקר וצאן - יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם, כי זה עולה על כולנה.

ויש לך ללמוד ארחות חיים מהנהגת העולם - החרישה והזריעה וכיוצא בזה, הדורשים מהאדם זמן מסוים והשתדלות מועטת (לעומת מלאכות אחרות), ואח"כ על האדם רק להמתין ולייחל. וכל תוספת השתדלות בזה - הלא היא רק שטות וטיפשות, כי אדרבה, הוא מקלקל ומאבד בזה את כל עמלו שיגע בראשונה. וממנו ניקח לעבוד את בוראנו, במיעוט ההשתדלות כפי הנצרך, וריבוי הייחול להיות בתחילה מאמין בחי עולמים, ורק אחר כך - זורע. ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים', כי דווקא משם נלמד אמונה ובטחון על ה', עד היכן הם מגיעים.

אבל ריבוי ההשתדלות לא יועיל ולא יציל. וכלשון חז"ל (במדב"ר כב, ח), על הפסוק (תהילים עה, ז) "כי לא ממוצא וממערב" - לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה ממזרח למערב הוא מעשיר, אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר, ומה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על סדר יומו, מתשובתו הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממחר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו הוא נפנה להתפלל שחרית. אמר לו הרבי: לא זו הדרך, תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיך ותצליח בהם.

הצטדק החסיד ואמר: רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי - לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם. אמר לו הרבי: אספר לך מעשה שהיה אודות 'מלמד' אחד שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקווה שלאחר שיעבור ה'זמן' ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, ואז ישוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו.

בגמר מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר צרור כסף, ופנה לדרכו הארוכה עד לביתו. ויהי ביום השישי, והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה המלמד לשבות באכסניית הדרכים, אך מלמד זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צורו בעומק לפניו מעומק.

במוצאי מנוחה, כאשר אך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו, הוציא את צרור הכסף והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם. אמרו לו הנוכחים: על מה ולמה תבזבז מזמנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם לא כן, בוודאי היה נוטל את מטבעות הזהב...

כך, אמר ה'מגיד' לחסיד, אם ראית שהקב"ה החזיר לך את נשמתך (הנמשלת למטבעות הזהב), עדיין תדאג על הפרנסה (הנמשלת למטבעות נחושת)? בטח בה', התפלל אליו, והוא יכלכל בהרחבה גדולה.

"אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם קֶרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנֵכֶם" (א, ב)

מוסר השכל הנלמד מהפסוק

כתב מו"ר הבן איש חי זיע"א (בן איש חיל ח"ב דרוש א לשבת הגדול): מעשה בחסיד שהיה לו בית המדרש בביתו ושם היה מתפלל בכל יום עם תלמידיו וגם שונה עמהם שם, ולא היה רואה פני השוק כלל. והנה יום אחד אמר לתלמידיו: אני רוצה היום לצאת לטייל בשוק בואו עמי. אמרו לו: רבנו, מה טיול יש בשוק שכולו עסקים ובני אדם נדחפים, והטיול טוב יותר בשדה. אמר להם: רצוני שנלך לשוק דוקא ולא בשדה, וילכו כולם יחד.

כאשר קרבו לשוק, ראו ששה בני אדם נושאים כל אחד על שכמו משא גדול וכבד, ומרוב גודל המשא היתה נוטפת מכל אחד מהם זיעה בשטף רב, ויאמר הרב לתלמידיו: כמה מוסר אנחנו לומדים מאלו הַפְתָּפִים, שמכובד המשא - עצמותיהם מתרסקות בשביל איזה פרוטות, וכן בכל יום ויום כמה וכמה פעמים, והם בריאים כמקודם, על כן אתם ידידי, ודאי לא תקוצו מיגיעת התורה, ואפילו אם תשבו לִפְנֵי שש שעות בחום היום עם זיעה, ודאי כל מה שתהיו יגעים לא תגיע היגיעה שלכם לחצי היגיעה של הכתפים, ואם אלו על פרוטות אחדות יגעים כל כך, כל שכן וכל שכן שראוי לאדם להיות יגע בתורה שיש לה שכר נצחי עצום ורב - עין לא ראתה, ולכן אם נמשך זמן לימוד הסוגיא שעה אחת יותר על הזמן, בודאי לא תהיו קצים בזה. ויענהו התלמידים: כן דברת רבנו, הנה דברך טובים ונכוחים.

אח"כ נכנסו בפונדק שבשוק וראו חנות גדולה, והסוחר כותב בכפית ראשו, וראו כי המשרת שלו הביא מהבית קערה גדולה עם תבשילים וישם על השלחן לפני הסוחר. והוא, מחמת שהיה טרוד בחשבונותיו - לא הרגיש ולא נשא עיניו. כחלוף שעה בא בנו, וירא והנה התבשיל

נתקרב ונקרש השומן שעליו. ויענהו אביו: הייתי נבוכ בחשבון ורואה שחסר לי מהחשבון, ורציתי לדעת היכן נפלה הטעות. והרב ותלמידיו שומעין. ויאמר הרב: עתה נחזור, כי למדנו מוסר גדול מהסוחר העשיר שנעשה עבד לממונו, וכפף ראשו בלא אכילה, ואיך אנחנו קצים בלימוד שצריך עיון רב להוציא לאורה התשובות, וגם נלמד מוסר מהסוחר שכפף קומתו שלש שעות בשביל ממון קל, ואיך אנחנו קצים בלימוד בישיבה ולא בעמידה, ואיך אנחנו קצים בעמדתנו על רגלינו בחזרה של שליח ציבור בתפילת שמונה-עשרה שהוא שיעור חמשה רגעים. אמרו לו: כן דברת רבנו, דברך טובים ונכוחים.

אחר-כך חזרו לבית הרב דרך רחובות העיר, וימצאו ברחובות נערים קטנים מפוזרים זה רץ יחף וזה מדלג וקופץ, וזה אוכל מקערתו ברשות הרבים, זה צועק וזה מנגן, וזה עושה צרכיו בפני הכל. ויאמר הרב לתלמידיו: גם ממעשה הקטנים נלמד מוסר, כי אנחנו רואים כל ילד מאלו הילדים, שבשביל תאוותו ורצון לבו עושה כל מה שלבו חפץ, ואינו חושש אם משחקים ומלעיגים עליו. וכן ראוי לנו בעסק התורה, לא נחוש אם ישחקו וילעיגו עלינו, ואפילו נשמע חרפת עם הארץ, אנחנו נעסוק בשלנו כאשר ציונו ה' אלהינו. ויענו התלמידים: צדקת רבנו בדברך הנעימים.

הנה נמצא, שצריך ללמוד מוסר כדי לגשת אל הקודש לפניו יתברך, מכח שלש בריות שליומד הרב החסיד ההוא מוסר השכל לתלמידיו. ובזה יובן הרמז "מן הבהמה" - אלו הכתפים שנושאים משאות גדולות וכבדות כמשא הבהמות הגסים. וגם "מן הבקר" - אלו הסוחרים שדרכם לעשות ביקור על חשבונם, לדעת אם יש טעות ויתקנו אותו. ו'בקר' לשון ביקור. וגם "מן הצאן" - אלו הילדים הקטנים שעושים מה שלבם חפץ באכילתם ומהלכם, ואין מקפידים אם ילעגו עליהם. הנה מכל אלו מיני הבריות - "תקריבו את קרבנכם", ר"ל ההתקרבות שלכם שצריכים אתם להתקרב בעבודת הקודש.

"אֲדָם בִּי יִקְרִיב מִכֶּם" (א, ב)

"זוּבַח תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי"

אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזוּבַח יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא. שנאמר (תהלים נ, כג): "זוּבַח תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי" ומה שכרו? "אֲרָאֲנוּ בִישַׁע אֱלֹהִים" (סנהדרין דף מג:).

במקום המזבח נעקד יצחק

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ב) כתב: ומסורת ביד הכל, שהמקום שבנה דוד ושלמה המזבח בגורן אֶרְנָה, הוא המקום שבנה בו אברהם את המזבח ועקד עליו את יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המקום שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא. ע"כ.

המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן

"מכם", אמרו מכאן, שכל המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן. מנין, מכ"ם קרבן לה', מכ"ם עולה מאה. לומר שהמברך נחשב כמקריב קרבן, כי מקריב נפשו לפני בוראו. (ילקוט מעין גנים).

חלומי של רבנו חיים פלאג'י

כתב בספר 'תנופה חיים' (ויקרא אות ד') לרבי חיים פלאג'י זצ"ל: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זה נגלה אלי בחלום ליל שמירת (- ברית יצחק) בני אברהם השם ישמרהו ויחייהו, דאפשר לומר על פי מה ששמעתי באומרים לי, ומטו בה משמיה דגברא רבא - מורנו רבי אברהם בן עזרא ז"ל בעל ספר בתי כנסיות, שפירש כוונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (תהלים מד, כג): כי עליך הורגנו כל היום זו ברית מילה. נחשבנו כצאן טבחה - אלו הקרבנות. והוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא פרק קמא דחולין (יא.), מנלן דאזלינן בתר רובא, משחיתת קדשים - ונתח אותנו לנתחיו... ולא נתחיו לנתחים, ואם כן יש לחוש במצות המילה משום סכנה, אלא היינו טעמא דאזלינן בתר רובא, דרוב אינם נוזקים.

וזה אמרו - כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, דאיכא ספק פיקוח נפש, ועם כל זה מוסרים עצמנו למיתתה. ואם תאמר, לא הותר בכהאי גוונא, לזה אמר נחשבנו כצאן טבחה, אלו הקרבנות דאזלינן בתר רובא.

כתוב בבראשית רבה סדר וירא ובסדר שמיני, ומה זה שבנה מזבח לשמי, אני נגלה עליו ומברכו, המל את עצמו על אחת כמה וכמה. ונראה דהכי נמי המל את בנו יחידו, דהרי קיימא לן כבן עזאי, דאדם אוהב את בנו יותר מגופו, וכמו שכתב ראב"ן בתשובה (סימן לח). וגם רבותינו זכרונם לברכה אמרו, כי המל את בנו הוי כמקריב קרבן, אם כן זה שכתוב - אדם כי יקריב מכם, ממש אדם כמוהו, קרבן לה', דהיינו למול את בנו דהוי קרבן ממש. ואם תאמר, איך הותר למול תינוק בן שמונה ימים דאיכא סכנה, לזה אמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שמשם נראה ראייה דאזלינן בתר רובא. תקריבו את קרבנכם - שלכם, דהיינו המילה.

”מקריב נשמותיהם של ישראל”

הגמרא במסכת חגיגה (יב): אומרת שמיכאל שר ישראל מקריב נשמותיהן של ישראל ומביא אותם קרבן לקב”ה, כי הוא הכהן העליון וזהו שאמר: מכם, גימטריא מאה, ועם הכולל הוא מאה ואחד כמנין מיכאל. לומר לך שמיכאל הוא שמקריב את הקרבן, שהוא נשמותיהן של ישראל.

”מן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן” (א, ב)

שלא להטריח על ישראל

כתב החפץ חיים (על התורה, כאן), מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מיכה ו, ג): עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי. אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, עשר בהמות טהורות נתתי לך, שלש ברשותך - שור כשב עז, ושבע אינן ברשותך אייל צבי וכו'. כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך.

ובעין זה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (ויק”ר אמור פכ”ז), על הכתוב באיוב (מא, ג) מי הקדימני ואשלם. אמר רבי ירמיה ברבי אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת - כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו, ורוח הקודש צווחת מי הקדימני ואשלם, מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו'. והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב כי משלו הוא נותן ומחסר נפשו, שהרי הקדוש ברוך הוא לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אלא תן לו משלו.

אדם ובהמה תושיע ה'

כתב מו”ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זכר צדיק לברכה בספרו 'קול יהודה': ושמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטיה זכר צדיק לברכה על הפסוק (תהלים לו, ז): צדקתך כהררי אל משפטִיךָ תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'. והנה ראיתי מקום לרשום כאן את אשר ראיתי בפירוש הפסוק הזה מאת הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ”ל (הרב הראשי לישראל הובא בפתחה לספרו היכל יצחק ח”א) וכה דבריו: הר גבוה ביותר ותהום עמוקה ביותר, שניהם עלולים לגרום סחרחורת לאדם שמסתכל בהם, והוא יכול לאבד את שיווי משקלו וליפול. אולם יש הבדל גדול ביניהם, שכן מי שעומד לרגלי ההר ומסתכל בהר, אפילו אם נופל, לארץ נופל, וחבלתו

קלה, אבל העומד על פי תהום אם נופל, לתוך עמקה של תהום נופל, וחבלתו קשה. כך הנכשל בצדקותו, מכתו אינה קשה כנופל לרגלי ההר, אבל הנופל בהלכות ופסקים, אם הוא טועה טעותו יורדת עד התהום. וזהו שאומר "צדקתך" היינו הנופל בצדקתו זה "כהררי אל" כאדם המסתכל על גובה ההר. אבל "משפטך" הנופל במשפטים ודינים זה כתהום רבה.

ומה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן? אלא ידוע מה דאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה, חוטא מה דינו, אמרה: הנפש החוטאת היא תמות. כלומר, מבחינת החכמה אין תקנה לחוטא. למה הדבר דומה? אדם שירה בעצמו בשוגג, איזו תקנה יש לו, כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו הירייה? אלא בהכרח, שהירייה תפעל בו והוא ימות, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהיה שוגג. ובכן, אם זה בנוקי הגוף, בנוקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב (ויקרא יח, ה): וחי בהם, אם אין מצוות אין חיות וזה טבעי לנפש. ולכן החכמה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שכן אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה. אמנם זה היה מצד החכמה. עזבו את החכמה ופנו לתורה ושאלו אותה: אדם החוטא מה יעשה, אמרה: יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו את הקדוש ברוך הוא מה יעשה, אמר: יעשה תשובה ויתכפר לו. ולזה אמר (תהלים לו, ז): אדם ובהמה תושיע ה' שהושיע את שניהם, א"כ למה ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלמה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא א"כ יראה בעיניו. אבל אין הכי נמי, בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלות, לא יתייאש אדם מן הרחמים, כי התשובה תכפר על הכל וזהו שאמר - אדם ובהמה תושיע ה', ודו"ק כי הרחבתי הדברים על לשון מרן זצ"ל.

"וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּשָׂבִים" (א, י)

כמה מיני בני אדם הצריכים תשובה

"צאן" - רמז לישראל שנקראים "צאן" (יחזקאל לד, לא), המתקרבים לעבודת ה' וחוזרים בתשובה. "מן הכבשים" - הם בני אדם אשר בנקל יוכל להשיבם. "או מן העזים" - הם בני אדם קשים ועזים. הנה קרבן כזה צריך להיות דומה לעולה, כמו שהעולה כולה כליל, כן המקריב בעלי תשובה על ידי תוכחתו צריך להקריבו כולו כליל, כי החוטא פוגם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, וכאשר מחזירו בתשובה צריך לקדשו ולתקנו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. והכוונה, שישתדל לעשות לו תיקון על כל עוונותיו באופן שיהיה דומה לעולה שכולה כליל. גם צריך לעשותו דוגמת ה"זכר", דהיינו שיהיה אדם טוב הזהיר במצוות, שיהיה משפיע גם לאחרים כמו הזכר. (בן איש חי).

"מן הכִּשְׂבִּים" (א, י)

כבש מלשון כיבוס

מדוע נקרא כבש בשם זה?

המלבי"ם כותב בספרו "הכרמל" (מובא בספר אוצר הידיעות) שכבש הוא מלשון כבוס, והכבש נקרא בשם זה - משום שמכבסים את צמרו. ומפני שכאשר מביאים אותו כקרבן, הוא מכבס את עוונותיהם של ישראל.

זהו ההסבר למה שאומרים בשעת התשליך: "יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאותם", כשתיבת "יכבוש" היא מלשון כבש.

"וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה' " (א, יא)

צריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים

כתב בספר 'אילנא דחיי' שצריך האדם לשחוט את היצר הרע בכל יום בשלשה דברים הרמוזים בפסוק זה, ואלו הם:

"על ירך" - דהיינו, לשמור ברית הלשון וברית המעור. שלא יהיה ח"ו פוגם בברית.

"המזבח" - הוא השלחן שנקרא מזבח, שלא ימלא כריסו כבהמה אלא רק לשם שמים.

"צפונה" - הוא הממון, שיהיה שונא בצע, כי מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), ואז יכול לבוא למדרגה שיהיה 'לפני ה'.

וזהו שאמרו חז"ל (שבת קט:): כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ופירוש "העונה" לשון עינוי, אם מענה אדם עצמו משלשה דברים שהם. אכילה, ממון, ניאוף, שהם ר"ת אמ"ן, אז פותחין לו שערי גן עדן וממלאים לו את כל משאלותיו לטובה.

וכיצד ישחוט את אלו התאות המוזכרים. את תאוות הנשים - על האדם לקדש את עצמו כמה שהתירה לו התורה. ואת אכילה יתירה - יש להרבות בצומות והגבלות מיוחדות. ואת תאוות הממון - יש להרבות בצדקה, תרומות ומעשרות. (ע"פ רבי נחום מטשרנוביל).

בעל הגאווה לא מצפין את עבודתו

צפונה לפני ה', פרש"י ז"ל: ואין צפון בבמה. פירשו הצדיקים שמי שהוא כבמה, כלומר בגאווה ובגדלות, אין עבודתו נצפנת, שכן אם הוא עושה מצוה או לומד, הרי הוא מהדר שיהיה בפרהסיא וגלוי לכל (אילנא דחיי לרמ"מ מרימנוב).

ע"י קרבנות הקב"ה זוכר עקדת יצחק

אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים - אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה? שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד על גבי המזבח וקורין צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקדת יצחק. [ואומר:] מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי ובין ישראל, שאני זוכר העקידה. (מוסר חכמים).

"וְהִסִּיר אֶת מְרֹאֲתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ כְּדָמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (א),

(טז)

זהירות מן הגזל

כתב רש"י: בנוצתה עם בני מעיה. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר: והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר, אך בעוף שניזון מן הגזל נאמר: והשלך, כי המעיים אכלו מן הגזל.

מידי פעם היה הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל, עורך מגביות עבור ישיבתו. פעם, כששב ממסעו, נתן כדרכו לגבאי המוסד דין וחשבון על הכנסותיו והוצאותיו, בתוך הדברים הוא מסר לידם חצי סיגריה. בתשובה לשאלת הגבאים לפשר הדבר, סיפר להם שבזמן סיום עבודת שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, כי רק את חציה הוא הספיק לעשן בימי תפקידו, ולכן הוא מחזירה עכשיו לרשות הגבאים. (תנועת המוסר ח"ב ר' שלמה זיסל פ"ד).

הגאון רבי נתן צבי פינקל- ה'סבא' מסלבודקא, לא נהנה שנים רבות מהישיבה, והתפרנס מחנותה של אשתו הרבנית. בשעה שראה הכרח להנות מהישיבה, נסע במיוחד לברסק לשאול את הגאון רבי חיים סולובייצ'יק האם מותר לו לקבל הקצבה מן הישיבה וכמה שיעורה. ומלבד קצבה זו - לא רצה לקבל מהישיבה מאומה.

סיפר ר' נח פליי, שפעם הגיע לסלבודקה מהעיר מלץ ושמע שבנו הצעיר של הסבא, לבוש נעלים קרועות, בקשה הרבנית מר' דוב צבי שהיה הגזבר של הישיבה שישלח מיד כסף לבנה לקניית נעלים, אלא שהרב התנגד ואמר: מה לישיבה ולמשפחה? אין כל רשות לקחת כסף מהישיבה למטרה זו. (המאורות הגדולים עמוד רמא).

גם על הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת אוהל תורה בברנוביץ, מסופר כי קבל עליו את כל העול הכספי של הישיבה, זאת מלבד השיעורים הקבועים שהיה נותן, וכיתת את רגליו למרחקים בכדי לגייס כסף לישיבה. אך אף על פי כן היה סבור שמגיעה לו רק משכורת

רגילה כמו אחד הרמ"ם מהשיעורים הנמוכים, וכשהיה חוזר מגיוס תרומות - היה מוסר את הכסף למנהל הישיבה, באומרו שכאשר יחלקו משכורות לכולם יבוא גם תורו...
אף הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה, לא היה נהנה מהמוסדות הרבים שהקים, ולפרנסתו מצא לו מקור הכנסה שאינו קשור לישיבה. פעם הוצרך הרב לנסוע לגדרה לצורך הישיבה, ובמקרה כזה היה נוטל מהישיבה רק את דמי הנסיעה. בשהותו בגדרה הוזמן לשמש ככהן לפדיון הבן, לאחר מכן אמר הרב: עתה, לאחר שהשתתפתי בשמחה שאין לה קשר לישיבה, נמצא למפרע כי הוצאות הנסיעה היו לצרכים פרטיים, ואם כן עלי לממן את הנסיעה הזו. ואכן, מיד כשחזר לבני ברק, נכנס למשרד הישיבה והודיע למזכיר שירשום שהוא חייב לקופת הישיבה עשרים ותשע גרוש - דמי הנסיעה. (מוסר חכמים). ועיין עוד מה שכתבנו לקמן על הפסוק "והשיב את הגזילה" (ה, כג).

"אֶל מְקוֹם הַדִּשָּׁן" (א, טז)

היה נבלע בנס

שהיה נבלע שם בנס, ואין שם אלא מקומו. (מהר"ר וידאל צרפתי כתב יד).

"וְנִפְשׁ בִּי תִקְרִיב" (ב, א)

התשובה גדולה כמו קרבנות

תקרי"ב בגימטריא (עם הכולל) תשובה, לרמזו שהתשובה גדולה כמו קרבנות (רבנו מגרמייה). קרבן מנחה מאפה תנור, סופי תיבות בגימטריא: זה אברהם. שהפיל עצמו לכבשן האש לקדש שם שמים. ו-"מנחה מאפה תנור" בגימטריא עם הכולל: אלו הם חנניה מישאל ועזריה. "מחבת" - מכפרת על הרהור הלב שהוא נעשה במחבא. "מרחשת" - מכפרת על ריחוש השפתיים בעבירה. (חומת אנ"ך אות נ' בשם נצח ישראל כ"י).

"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל שֶׂאֵר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'" (ב, יא)

להתרחק מהגאווה עד קצה האחרון

הטעם שמאס השי"ת בשאור ובדבש, משום שדרך השאור כשמתחמץ הוא מתנפה. וכן הדבש כשיחממו אותו יתנפח, שזה מורה על הגאווה, ולכן מאס אותם השי"ת מלהקטירם, ללמד שיתרחק מהגאווה עד קצה האחרון ובפרט בתפילה, שנאמר (תהלים קל, א): ממעמקים קראתיך ה', וכן כתוב (תהלים נא, יט): זבחי אלהים רוח נשברה.

ובמסכת סוטה (דף ה.) אמר רב נחמן לא מינה ולא מקצתה, וכן כתוב (תהלים קא, ה): גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והטעם כי גבה עינים ורחב לבב, הם כדמיון שתי וערב - עבודה זרה [שכן הולך הוא לגובה ולרוחב], וזו מידתו של בלעם הרשע. (ילקוט המוסר ואבני השמים).

לא ירדוף אחר המתוק לחכו

וטעם הרחקת הדבש - להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחכו (ספר החינוך מצ' קכ"ו). והרמב"ן נתן טעם, כדי שיהא שיתוף רחמים בדין, ולא יהיה מתוק לגמרי. (מדבר קדמות).

תפילה שלא בזמנה אינה מתקבלת אף אם היא עריבה

אמרו חז"ל בברייתא דפטום הקטורת (כריתות ו.) אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. ויש לשאול, מה ראה התנא לומר לנו כי לולי אסרה תורה - ריחה של הקטורת היה נפלא שבעתים.

וראיתי בשם האדמו"ר רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל שפירש, כי זה אמור כלפי אותם צדיקים המאחרים את תפלתם לאחר זמנה בכדי להתפלל בכוונה ובדבקות, ולזה בא התנא ולימד, שכשם שאין אנו יכולים לערב דבר בקטורת אף על פי שעל ידי זה ישתפר ריחה עד שלא יוכל אדם לעמוד מפניה, והיה יכול האדם להעלות בדעתו שיש בזה הדור מצוה, מכל מקום מחמת איסור תורה - אין מערבין בה דבש. כך הוא לעניין התפילה, אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אף אם היא תערב לנו בכפל כפליים, כל עוד התפלה נאמרת לאחר זמנה ושלא כדינה.

"כִּי כָל שָׂאֹר וְכָל דָּבֶשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה' קָרֶבֶן רֵאשִׁית תִּקְרְבוּ אֹתָם לַה'"
(ב, יא-יב)

לעולם ילך האדם בשביל הזהב

רבי יוסף שאול נתנון בספרו "דברי שאול" באר פסוק זה על פי דברי הרמב"ם הנודעים בתחלת הלכות דעות: דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל, ואם יכעס, יכעס כעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלך בתאוה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה

אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר (קהלת ה, ט): אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון; מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורך לבב ואמין לב, וכיוצא בהן.

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה - אינו דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו".

בכל מדה ומדה בחיים צריך האדם למצוא את השביל האמצעי, שביל הזהב, לא להיות קיצוני לצד אחד.

והנה, ה"שאור" הוא קיצוני לצד אחד בהיותו מחמין, וה"דבש" קיצוני לצד השני בהיותו מתוק ביותר, ועל כן אמרה התורה: "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" - הקיצוניות אינה טובה, תמיד יש ללכת בדרך האמצעית.

ויתכן להוסיף, שאמנם הדרכה זו נכונה לאדם שכבר הגיע להנהגה הטובה. אבל אדם שהיה פגום במידה מסוימת, הרי אומר הרמב"ם שילך לקיצוניות, לצד השני, ורק אחר כך יחזור לאמצע. ואם כן, יתכן שזה ההמשך: "קרנן ראשית תקריבו אותם לה", כלומר אם אתה בתחילת העבודה, צריך את הקיצוניות.

"וְכָל קָרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמִּלָּח תִּמְלֹחַ" (ב, יג)

המקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה

"במלח" - ראשי תיבות ברית מילה ליום ח' (מרבנו אפרים). וע"פ זה ניחא מה שאמר וכל קרבן מנחתך, שהמקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה.

וכן אמרו במדרש שוחר טוב (מזמור קיב), כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה, והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה משתה ושמחה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם, שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

ואפשר להסמיק לכך רמז, "תמלח" - ראשי תיבות: תכין משתה ליום ח', ולא כמי שנהג לעשות הסעודה בליל תשיעי אחר יום המילה. ועוד, כתיב "הגמל", ודרשו (פסיקתא זוטרתא, בראשית שם): ה"ג-מל. כלומר ביום השמיני העולה בגימ' ה"ג מל את בנו.

משכני אחריו נרוצה - ולא ע"י יסורים

אמרו בגמרא (ברכות ה.), אמר ריש לקיש... מה ברית האמור במלח - מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם.

האדמו"ר בעל "תפארת שלמה" מראדומסק, כתב ביאור נפלא עד מאוד על הפסוק בשיר השירים (א, ד): "משכני אחריו נרוצה". וכך הוא כותב:

בגמרא (קידושין כב:) נאמר, שיש שני אופנים של קנין 'משיכה' שבהם יכול אדם לקנות בעלי חיים: הדרך האחת - "קורא לה והיא באה", כלומר האדם קורא לבהמה הנקנית והיא באה אחריו. והדרך השניה - "הכישה במקל ורצתה לפניו", האדם מכה בבהמה והיא ממהרת ורצה לפניו.

כאשר רוצה הקב"ה לקנות את עמו ישראל ולקרבה אליו, אף הוא נוקט באחת משתי דרכים אלו: דרך אחת היא דרך היסורים, שהיא בחינה של 'הכישה במקל', הדרך השניה היא בחינה של 'קורא לה והיא באה' - ה' קורא לבני ישראל באהבה שישובו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו.

ואנו מבקשים מה' יתברך, שימשכנו אליו ויקנה אותנו בדרך של "משכני אחריו נרוצה", שיהיה זה בחינת 'קורא לה והיא באה', - בדרך של אהבה, ולא חלילה בדרך השניה של יסורים, של 'הכישה במקל'.

והגם שייסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם, מבקשים אנו מהקב"ה את הדרך השניה של 'קורא לה והיא באה', ועל ידי התשובה נמחלים עוונותיו. ומעלה נוספת יש בתשובה, שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבה - זדונותיו נהפכים לו לזכויות. (להתעדן באהבתך).

"כָּל חֶלֶב לַה'" (ג, טז)

לשמר את ההתלהבות לה' יתברך

דרש הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, בספרו "תפארת שמשון" (ויקרא, עמ' לז): כתב הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ז ה"א): "ויביאו קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא

ממנו וכו', והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה".

והנה לרבים מאתנו ישנם הרבה רגעים של התלהבות, של התעוררות שבטוחים אנו שיובילו אותנו לשינוי בכל מהלך החיים, ואכן מכח אותם רגעים ממשיכים אנו לחיות את חיינו כבני תורה, אך בחלוף הזמן ההתעוררות דועכת.

בפסוק כאן כתובה עצה נפלאה: "כל חלב - לה"!

בכדי להקדיש בהמה להיות קרבן, הסדר הוא: נכנסים לרפת, בוחרים בהמה ואומרים: 'הרי זה הקדש', ולפי ההלכה הבהמה הופכת מיד להיות נכס של השי"ת.

מדוע התורה אומרת לנו לפעול לפי הסדר הזה? מדוע אי אפשר פשוט לקחת בהמה, להביא אותה לבית המקדש ולהקריבה, בלי שתיהפך קודם להיות ממון הקדש?

טמון כאן רעיון נפלא. נצייר לעצמנו אדם שעשה עסק גדול והרוויח ממון רב. הוא שמח שמחה גדולה, ב"ה יש לו כלפי ה' יתברך הכרת הטוב. מתוך השמחה הגדולה בא לכלל החלטה להביא לבית המקדש קרבן, שהוא ביטוי של אהבה ע"י שפיכת הדם על גבי המזבח.

הוא נכנס לרפת לבחור בהמה מתאימה, כמובן את הטובה ביותר, הוא קורא למומחה, בוחר את הבהמה המשובחת והנאה מכולן, ומכריז: "הרי זו לה". זהו השלב הראשון. ואילו את השלב השני - העליה לירושלים והבאת הבהמה לבית המקדש, הוא יבצע במשך הזמן, אולי עוד שבוע אולי בחודש הבא.

בינתיים הדברים משתנים, מצבו הכלכלי שוב אינו שפיר כשהיה, עליו לשלם חובות. כשמגיע זמנו לעלות לירושלים ולהביא את הבהמה לקרבן, הוא חושב לעצמו: בעצם, זו בהמה יקרה, אני לא יכול להרשות לעצמי להביא לקרבן כזו בהמה. אך זה מאוחר מדי, הוא כבר התחייב כשאמר: "הרי זו לה" - הבהמה כבר מוקדשת ונחשבת רכוש ההקדש, ואין באפשרותו להתחרט.

מספרים על האדמו"ר מויזניץ זצ"ל, שפעם התקשר לאחד מחסידיו והזעיקו לבוא מיד. כשהגיע אמר לו: אני צריך כסף לצדקה. שאל החסיד: מדוע הרבי הזעיק אותי היום, מה היה קורה אילו הייתי בא מחר. ענה הרבי: היום הכסף הזה הוא בגדר רווח, מחר הוא כבר יהיה בגדר קרן, לכן קראתי לך היום כדי שתתן מיד את הכסף לצדקה ללא יכולת להתחרט.

שמעתי מעשה נפלא שהיה עם מרן החפץ חיים זצ"ל.

לחפץ חיים זצ"ל היה בן יקר, חלק מהמשנה ברורה הוא כתב יחד אתו. והנה למרבה הצער הבחור שבק חיים לכל חי. בעת פטירתו, החפץ חיים לא היה בראדן, וכשהגיע לשם, היה זה ממש אחרי הקבורה כאשר האנשים היו עדיין סביב הקבר. הוא ביקש מהם להמתין מעט, ואז פתח ואמר את הדברים הבאים:

בתקופת האינקוויזיציה חיה בספרד אשה אלמנה ולה בן יחיד אשר היה כל עולמה, מלבדו לא היה לה מאומה בחיים. רח"ל אותו בן יחיד נהרג, וכשזה קרה היא אמרה כך: רבש"ע, אני מודה ומתוודה לפניך, שכאשר בני היה חי היה מקום בלבי גם לו, ולכן לבי לא היה שלם באהבתי אליך. עד עתה, כשהשגחה גרמה שאינו בין החיים יותר, לבי שלם באהבתך.

המשיך החפץ חיים ואמר: רבש"ע, כשבני היה חי, היה מקום בלבי לאהבה אליו, וכעת את האהבה הזו אני מקדיש לך, הקב"ה!.

כלומר, הח"ח הביא סיפור וניסה ליישם אותו על עצמו, אך כמדומה שאם נדייק בדברים - נגלה הבדל משמעותי בין הסיפור ליישום שלו, כיון שסוף כל סוף החפץ חיים חי כמה דורות אחרי אותה צדקת שחיה בזמן קדום יותר, והרגשותיה לא היו באותה דרגה כמו שלו.

היא אמרה שעתה לבה שלם באהבת ה', והמשמעות היא מיידית - עכשיו לבה שלם. החפץ חיים לא אמר - רבש"ע, האהבה שישנה כעת בלבי היא אליך, אלא - "את אותה אהבה שהיתה לי כלפי הבן - אני מקדיש לך".

שכן, מרן הח"ח בא עם הכוחות וההתלהבות למלא את לבו באהבת ה'. הוא הבין: כעת אני מתלהב, זהו רגע מרגש עד מאוד, הלוויית הבן שהיה כה יקר, אך מה יהיה מחר ומה יהיה מחרתיים, ומה לאחר מכן? בגאונותו ובצדקותו אמר: אני מקדיש את אהבתי אליך יתברך! ממילא, בעתיד לא תהיה לי ברירה, אצטרך לעשות הכל כדי להישאר במדרגה הזו. היתה זו גאונות בעבודת ה'.

טמונה בדברים עצה מעשית.

נצייר לעצמנו יהודי אוהב תורה, רוצה ללמוד בכל מאודו. הוא מגיע הביתה אחרי יום עבודה מפרך, מוציא גמרא מהארון ומתחיל ללמוד. כמה זמן? כמה שיוכל... אחרי שלוש דקות העיניים מתחילות להיעצם והראש נשטט על צדו. הוא מתיישב על הספה לנוח מעט - ובזה נגמר הסיפור...

הציור ודאי מוכר לכולנו. מה בכל אופן ניתן לעשות במצבים הללו?

אתן לכם עצה נפלאה. כשמתיישבים ללמוד, יש להחליט לפני כן [כמובן בלי נדר] כמה זמן מתכוונים ללמוד. לעשות קביעות עתים - והזמן הזה שייך לה'. זהו קרבן עולה, כליל לה', ואז - אם העיניים מתחילות לבעור, יאמר לעצמו: מה כבר יכול לקרות לי? הרי אף אחד עוד לא מת מעייפות... ובמקרה הכי גרוע אמות על קידוש ה'. ברגעים קשים אלו יזכיר לעצמו את דברי חז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'" (ילקו"ש תורה רמז תשס).

בצורה כזו, רוב הסיכויים שלימודו יראה אחרת לגמרי. אם מתחילים ללמוד מתוך החלטה נחושה, עם חשק פנימי - גם אם באמצע - התינוק מתחיל לבכות והאשה מצפה לעזרה, זה אחרת, כי הרי הקדיש את השעה הזו לה' במסירות נפש.

צריך לדעת, ואני אומר זאת רק בהשקפה, לא מבחינת הלכתית - כשקובעים שעה ללמוד תורה, הזמן הזה שייך לקב"ה. אדם נדב את הזמן זה, וכעת כביכול הזמן שייך לקב"ה.

לרבים מאתנו יש מדי פעם כאב לב, כתוצאה מבעיות בפרנסה, בחינוך הילדים, בריאות וכו', ועלינו לדעת כי מבחינה מסוימת כאב לב הוא דבר יקר מאוד, יהלום שצריך לדעת איך להשתמש עמו.

מסופר על הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שבהיותו ילד קטן, פעם אביו נתן לו מכה והוא התחיל לבכות. באמצע הבכי נטל הילד סידור בידו והתחיל להתפלל תפילת מנחה. שאל אותו אביו - מדוע אתה מתפלל מנחה עכשיו? ענה ר' ברוך בער: הרי ממילא אני בוכה, עדיף כבר שאנצל את הדמעות ואתפלל כעת תפילת מנחה!

דמעות הן יהלומים, "אף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו" (ב"מ נט.), וכשקורה וכבר בוכים מסיבה כלשהי - יש לנצל את הדמעות לתפילה מעומק הלב, תפילה עם דמעות. ביום כיפור הגברים עומדים בקדושה ובטהרה כל היום בבית הכנסת ומתפללים, ואילו הנשים פעמים רבות נאלצות להישאר בבית, עם הילדים הקטנים. אותה אשה שנשארה בבית ביום הקדוש מרגישה את עצמה אומללה, לא ניתנה לה האפשרות להתפלל בבית הכנסת. היא לוקחת סידור, מתחילה להתפלל, ומדי פעם מורידה דמעה. אין לשער ערכן של דמעות אלו. אשה שמורידה דמעה, יכולה לפתוח את כל השערים.

כמה יקר הוא כאב הלב, בכוחו לפרוץ את כל המחיצות!

"נֶפֶשׁ בִּי תִחַטָּא" (ד, ב)

עשרה דברים משמשינ את הנפש

עשרה דברים משמשינ את הנפש, הושט למזון, והקנה לקול, והכבד לחימה, והריאה לשתייה, המסס לטחון, והטחול לשחוק, והקיבה לשינה, והמרה לקנאה, והכליות מחשבות, והלב גומר, והנפש למעלה מכלם. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עשיתך למעלה מכולן, ואת יוצאת גזולת וחומסת וחוטאת. (ויקרא רבה פרשה ד' ס"ד).

"וּמִן הַדָּם יִתֵּן וְכֹו' וְאֵת כָּל חֲלָבֹו יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה" (ד, יח-יט)

כוחות הפכיות לחלקי המצוות

הטעם שציוה השי"ת בכל הקרבנות ליתן הדם והחלב על המזבח, יתבאר על פי משל לסוחר שהלך לבית המדרש, ובתוך כך בא אחד ממרחקים לקנות סחורה. וישאל את אשתו: איה בעלך, ותאמר הנה הוא בבית המדרש. והאיש לא רצה להמתין, וילך לסוחר אחר ויקנה ממנו. ואחר שבא מבית המדרש ונודע לו מזה, וירע בעיניו על הרווח שהיה יכול להרוויח מאותה הסחורה. ויאמר לאשתו: מהיום והלאה כשיבוא איש וישאל עלי, מהרי לשלוח אחרי ואבוא לביתי.

לימים, בא איש לתבוע את חובו ממנו, ולא מצאו. ותאמר לו אשתו: המתן כמעט רגע ואני אשלח לקרוא אותן, ותשלח את משרתה ויקרא לו, וימהר לרוץ בכל כוחו. ובבואו עיף ויגע, והנה הנושה לנגד עיניו, ואין לו לשלם מה שחייב לו, ויחרפהו ויבזהו. ואחר שיצא הנושה אמר זה לאשתו: הוי אשת כסילות החלפת השיטה, כי כאשר בא הסוחר לקנות הסחורה, היית עצלה לשלוח לקרוא אותי, וכאשר בא הנושה לתבוע ממני ממון, היית פחוז כמים לקרוא אותי.

הנמשל, על דרך זה חלקי המצוות שתיים הם: מצוות עשה ולא תעשה, ולהם צריך שני כוחות הפכיות. והוא, כי למצוות עשה צריך כח הזריזות, ולמצוות לא תעשה צריך כח העצלות. ואדם החוטא מחליף השיטה, כי מעורר כח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, ואת מדת העצלות מנצל להתעצל מלעשות המצוות עשה. והקרנב בא על חטא אחד משתי אלה, או שחטא בכח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, או שחטא במדת העצלות מלעשות את מצוות עשה.

והנה הדם הוא כח החום לעורר כח הזריזות, והחלב הוא כח הקרירות לעורר את מדת העצלות. ולכן צוה השי"ת להקריב על המזבח לכפרה גם את החלב וגם את הדם אשר בסיבתם בא החטא. והשי"ת יזכנו במידת הזריזות בעבודתו אמן.

"וּנִפֶּשׁ כִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֶה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹוֹנוֹ" (ה, א)

להעביר על מדותיו

בספר "ילקוט חמישא" הביא בשם ספר "דן ידן ואלף המגן" לפרש פסוק זה: **הנה** איתא במס' יומא (כג.) אמר רבא: כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וזה רמז הפסוק "ונפש כי תחטא" - אם אדם עשה ח"ו חטא, מה תקנתו - "ושמעה קול אלה", אם שמע שמקללים אותו, אפילו ברור לו הדבר, "והוא עד או ראה או ידע" (-וברור לו שהוא צודק), "אם לא יגיד" לאותם מחרפים ומגדפים, אלא בולם פיו בשעת מריבה, אז - "ונשא עווננו" - הקב"ה מוחל על פשעיו, וכפי דברי רבא.

וכתב החיד"א, שהסיבה לכך שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו היא, כיון דאיתא בזוהר שעוונותיו של אדם מכבידים על כנפי השכינה, ועל כן כאשר אדם מוחל לחברו כדי שלא יהיה כבד לכנפי השכינה, א"כ מידה כנגד מידה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו כדי שלא יכבד על כנפי השכינה. ושם הביא מעשה שחרפו וגידפו את רבנו ה"אור החיים" הקדוש, ושתק. וביאר לאותם ששאלו אותו, שהטעם שמחל לאותו שחירף וגידף אותו הוא שלא יהיה צער לשכינה. ודו"ק, כי יסוד גדול הוא.

לפי"ו יוצא, שהמעביר על מידותיו, לא די בכך שרק לא יענה למחרפו, אלא צריך שגם ימחול על עלבונו, כי אם לא כן, עדיין יהיה צער לשכינה מחמת קפידתו. (נפלאות מתורתך).

"וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֱלֹהִים" (ה, ה)

תשובתם של חכמי ישראל

מסופר, כי במשך כחמש עשרה שנה היו שומעים את רבי ישראל סלנטר מתוודה ואומר: חטאתי נגדי תמיד. היה זה על אשר שכח פעם אחת לבדוק את כיסיו בערב שבת כפי מצות חכמינו זכרונם לברכה (שבת יב.) שחייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה, ומצא אחר כך פיסת נייר בכיסו. וכן על אשר שכח לבדוק לפני פסח את המקום בו נמצא המלח שמשתמשים בו כל השנה. הרי לנו, כי על חשש איסור כל שהוא היו גדולי עולם עושים תשובה.

כך מסופר, כי באחת השנים עבר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ניתוח בעיניו, ובעת הניתוח עלה לפתע לחץ דמו באופן מבהיל ופקעה לו עין אחת, והיה בסכנה גדולה, וכפסע היה בינו ובין המות. כעבור כמה שנים, עבר הרב לאפיאן ניתוח נוסף בעיניו, אלא שאז הכל עבר בשלום.

כשבאו תלמידיו לבקרו, ראוהו שוכב במיטה ופניו מאירות. ענה ואמר ר' אליהו למקורביו: בניתוח הראשון בעיניי הייתי בסכנה גדולה, והסיבה לכך היתה, כי לפני שעליתי על שלחן הניתוחים חשבתי לעצמי הלא כעת דנים אותי למעלה, ואם כן צריך אני לעשות תשובה. ואז התחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר אותם בפרוטרוט מעת שהייתי ילד בן שנים עשרה עד עכשיו. ומכיון שחשבתי על העבר שלי, גבר לחץ הדם והייתי בסכנה גדולה. לא כן עכשיו בניתוח זה, נזהרתי מכך ולא חשבתי על כך כלל, וברוך השם הכל עבר בשלום. (מוסר חכמים).

"וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לְה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעוֹלָה" (ה, יז)

אלול ר"ת א' אחד ל' חטאת ו' אחד ל' עולה

"אחד לחטאת ואחד לעולה" - ר"ת אלול, ללמד כי חודש אלול הוא זמן של תשובה, ומי שחוטא ומביא קרבן צריך לחזור בתשובה. ועוד, שיעשה אחד לעולה, כלומר שמכאן ואילך גם במשך כל השנה יתחזק בתשובה כמו בחודש אלול. (תורת החיד"א).
"וְאִתָּא אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עֲלָיו" (ה, טז)

תשובה תשוב - ה שהפריד בעוונותיו

מובא ב"ילקוט חמישאי" בשם ה"אדרת אליהו":

ידוע שהאדם שעושה עבירה, פוגם וגורם להפריד את אות ה' האחרונה מהשם הוי"ה, וכמו שאמרו המפרשים ש"תשובה" הוא: תשוב-ה', כי ע"י התשובה הוא מחזיר ומשיב את האות ה' למקומה.

וזה רמז הפסוק: **"ואת אשר חטא"** - אותו אדם שחטא, היינו שהחסיר **"מן הקודש"** - משמו הקדוש של הקב"ה שהפריד את האות ה', **"ישלם"** - צריך להתוודות ולעשות תשובה ולהשלים את האות. והיינו **"ואת חמישיתו"** - את האות ה' שהיא האות החמישית באותיות, יוסיף אותה לשם הוי"ה, וע"י זה יתכפר לו.

"אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם לְה'" (ה, יט)

רמז לצדיקים שצמו מ' יום

הקשו רבותינו ז"ל, למה הזכיר בפסוק שלש פעמים את התיבה 'אשם', ולמה הפסוק רק בן חמש תיבות ולא כמו פסוקים אחרים שהם ארוכים.

ונראה לומר, כי הנה היו שלשה שלא אכלו ולא שתו ארבעים יום ושכרם היה רב, ואפילו הכי נענשו על דבר קל. ומי הם, משה רבינו ע"ה, ואליהו הנביא, ושלמה. משה, דכתיב (דברים ט, ט): ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שלמה, כמו שאמרו רז"ל (ילקוט"ש ריש משלי) על מ"ם של 'משלי' שהיא רבתי, לרמוז שישב בתענית ארבעים יום, וה' נתן חכמה לשלמה, כדכתיב (מלכים א' ה, יא): ויחכם מכל האדם. ואליהו, דכתיב (מלכים א, יט): וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב.

וזה הרמז **אש"ם** נוטריקון: אליהו שלמה משה. ושלוש פעמים אשם נאמר כנגדם, כי סופם שנענשו. משה נענש על מי מריבה, ועל שאמר שמעו נא המורים, ועל שאמר למה הרעתה, ולא נכנס לארץ. והתפלל תקט"ו תפלות, ואמר לו הקב"ה רב לך. ושכרו רב, שכתוב בו (דברים לד, י): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

ושלמה על שעבר על דברי תורה (דברים יז, טז): לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו, ולקח את בת פרעה נכה והסירה את לבו מעבודת ה', נענש שהיה חוזר על הפתחים ואומר אני קהלת, ואין שום אדם משגיח בו.

ואליהו נענש על מה שאמר (מלכים א' יט, י): עזבו בריתך בני ישראל. וכשהלך אל בית האלמנה - מת בנה, ואמרה לו: באת אלי להזכיר את עווני. ואיזבל שלחה ואמרה (מלכים א' יט, ב): כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, וירא ויקם וילך אל נפשו, שראה עצמו בסכנה על ידי אחאב ואיזבל אשתו שהיו עובדים עבודה זרה, עד שאמר אליהו (מלכים א' יט, ד): רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי.

ודוד המלך ע"ה, גם הוא רמז בתהלים על אלו שלש האשמות שאמרנו (תהלים ח, ב): ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והנה, מה אדיר שמך הם ר"ת אש"ם, כנגד אליהו שעלה לשמים והוא פינחס בן אהרן הכהן, וידוע שאהרן הוא כנגד ספירת הוד, וזהו שאמר הכתוב (שם) אשר תנה הוד"ך על השמים.

ועוד אמר דוד (שם פסוק ד) כי אראה שמך מעשה, ר"ת אש"ם. כנגד משה שעלה למרום לקבל את התורה, ואמרו מלאכים: מה אנוש כי תזכרנו. וזה הרמז - כי אראה שמך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו וגו'.

וכנגד שלמה אמר דוד (שם פסוק י) ה' אדנינו מה אדיר שמך, ר"ת אש"ם. שהיה מושל על עופות ודגים ועל הבהמות. ולכן כתיב שם כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם

בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, דייקא, כי היה מלך על כל הארץ.

ומכך למדנו, שאין לפניו לא משוא פנים ולא מקח שחד, ונתן לאותם צדיקים שכרם ועונשם, וכן נותן לנר"ן שכר ועונש, כי שלש אשמות שאמר הם גם כנגד נפש רוח ונשמה, והגוף אינו עיקרי אלא חומר, כדכתיב (בראשית ג, יט): כי עפר אתה וגו'. וזהו שאמר: אשם אשם. (כסא רחמים).

"וּמַעֲלָה מַעַל בַּה' וּבַחֹשֶׁךְ בַּעֲמִיתוֹ" (ה, כא)

מי שהזהיר על השבת הזהיר על הגזל

חורגלו האנשים לזלזל בדיני ממונות ומשפטיהם, וגם אותם המהדרים ביותר במצוות שבין אדם למקום, מקילים ראש באיסור גזל ודומיהם. ולזה אמרה תורה שהמכחש בעמיתו וגזלו - מועל בה', כי אין מצוותיה של תורה חלוקות, וכולם מרועה אחד ניתנו, ומי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה, הזהירנו לבל ניקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה.

"וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל" (ה, כג)

זהירותם הגדולה של גדולי ישראל מאיסור גזל

בשובו לביתו ממסעותיו, גילה החפץ חיים כי אשתו תיקנה את המדרגות המובילות מרשות הרבים לביתם, ושם ליבו כי חלק מהמדרגות היו נוגעות באדמת רשות הרבים, רבי ישראל מאיר סירב להיכנס לבית, הוא טען שיש בכך משום גזל, וצוה מיד לשנות את המדרגות. (תנועת המוסר ח"ד עמוד 124).

מעשה נוסף, רבי משה אלכסנדרוב, היה תלמיד בישיבת ראדין שעזר לחפץ חיים בהעתקת כתב ידו, והחפץ חיים קבע לו בשכר העתקת כל גיליון בן מספר שורות מחיר קצוב. לאחר זמן מה, בא החפץ חיים בבהלה לאותו תלמיד ואמר לו שקרה אסון גדול, והוא נכשל בעוון גזל, שכן מצא הוא בין הגיליונות שהעתיק, כמה מהם שיש בהם יותר שורות ממה שנקבע, ונמצא שהטעהו ושילם לו פחות ממה שמגיע לו, והיות שאי אפשר לברר כמה שורות היו בכל הגיליונות, הרי שנעלם ממנו שיעור הגזילה ואינו יודע כמה להשיב, זאת למרות שללא ספק המעתיק וויתר ומחל על השורות הנוספות שהעתיק. אך החפץ חיים לא זו משם, עד שהגיע אתו לעמק השווה כמה צריך לשלם, ושילם לו לאחר פיוסים רבים ובקשת מחילה. (שם עמוד קכ"ה).

פעם בערב שבת בשובו מבית המרחץ נזכר רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי היות ולא הספיקו בגדיו להיכנס לתא אחד, השתמש גם בתא הסמוך, ועתה משהפך בדעתו על כך חשב לעצמו, אם השתמשתי בתאו של אדם אחר עלי לשלם לבעל המרחץ מחיר כרטיס נוסף. אחד התלמידים הציע את עצמו ללכת ולשלם לבלן כרטיס נוסף. השיבו רבי איסר זלמן, הרי דין מפורש הוא כי הגזול מחברו חייב גם לפייסו, וא"כ מלבד השבת הגזל - מחוייב אני בעצמי ללכת ולפייס אותו. (אישים ושיטות, זיוין. עמוד שיט).

על רבי אליהו דושניצר זצ"ל משגיח ישיבת לומז'א מסופר, כי בחצר ליד הישיבה בפתח תקוה היה גר יהודי שהיו שייכים לו שני עצי אקליפטוס גבוהים, וכשהגיעו הימים שלפני חג הסוכות, היו באים ילדי הסביבה וקוטפים ענפים לסכך, בלא נטילת רשות הבעלים. בעקבות כך, נוהג היה רבי אליהו מדי שנה ללכת לבעל העצים לקנות ממנו את כל הסכך שקטפו הילדים, ואחר כך היה מקנה את הסכך לכל מאן דבעי, בכדי שלא יכשלו באיסור גזל וישבו בסוכה גזולה. (נחלת אליהו דושניצר עמוד יח).

"וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן וְכו' לְאַשְׁמָה בָּה" (ה, כו)

השומר שבת מתכפרים עוונותיו

"לאשמה בה" - ר"ת לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, כלומר שהשומר שבת כהלכתו, ע"י זה מתכפרים עוונותיו ומקרב את הגאולה, ונמצא שסיים את הפרשה בכי טוב. ועוד יש לומר, וכפר עליו הכהן, ר"ת גימטריא: אף. וסופי תיבות: נר"ו, שהם ר"ת: נפשו רוחו ונשמתו. לרמזו שע"י הקרבן מתכפר כל חרון אף שהיה עליו ע"י עוונותיו, ומזכה את נפשו רוחו ונשמתו לעולם הבא. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

דרושים לפרשת זכור

דרוש א' לפרשת זכור

מלחמה לה' בעמלק

מטרתו היתה להטמיעם בנ' שערי טומאה

איתא בזוהר הקדוש פרשת בשלח (דף סה ע"ב) מלחמת עמלק היא המלחמה הקשה ביותר, שמיום שנברא העולם ועד מלחמת עמלק, וממלחמת עמלק עד שיבוא מלך המשיח, ואפילו בימיו של גוג ומגוג, לא נמצא מלחמה כזו. ולא משום שהיו להם חיילים תקיפין [חזקים] ומרובים, אלא משום שעמלק נלחם עם הקב"ה מכל הצדדים, והכח של עמלק מחמת שהוא שער החמשים של הקליפה, ובמלחמתו רצה להשקיע את עם ישראל בתוכו, ומשם אין יציאה עולמית והקב"ה הצילנו ומצילנו מידם בכל דור ודור. לכן אומר הפסוק (דברים כה, יז): "זכור את אשר עשה לך עמלק", 'לך' גימ' חמשים, וזה רומז לחמשים שערי טומאה שרצה עמלק להתגבר ולהכניס לשם את עם ישראל, ומטרתו היתה להטמיעם בנ' שערי טומאה. ומלחמה זו תוכרע רק בביאת משיח צדקנו, שאז הקב"ה יגלה את שער הנ' של הקדושה, ועל ידי זה יכניע את שער הנ' דקליפה, ועל זה אמר, "כי מחה אמהה את זכר עמלק" (שמות יז, יד), 'מחה אמהה' דייקא דהיינו הקב"ה.

שלוש פעמים נלחם עמלק בישראל

והנה, שלוש פעמים נלחם עמלק בישראל, וכל פעם שהיו ישראל צריכים לקבל איזה מתנה או איזה מעלה נשגבה, נתקנא בהם, וכל רצונו היתה להכשיל את עם ישראל כדי שיפסידו מעלה זו.

א. קודם מתן תורה, שאז נבחרו עם ישראל לעם סגולה ועלו לגדולה, ונקראו בנים למקום - מיד כתיב (שמות יז, ח) "ויבא עמלק".

ב. בזמן יהושע בן נון, לפני שנכנסו לארץ נתקנא בהם עמלק, ולא חפץ שהם יקבלו את ארץ ישראל, שהיא מבחר העולם (דברים יא, יב) "אשר תמיד עיני ה' אלוהיך בה".

ג. בימי מלכות שאול, כששאול נמשח להיות מלך על ישראל, והוא היה המלך הראשון בעם ישראל, ובאותו זמן מלכות ישראל החלה להתבסס, וזה היה לצנינים בעיני עמלק, ולכן בא להלחם (שמואל א פרק טו).

ובכל ג' מלחמות אלו נחל עמלק מפלה גדולה אשר תכליתה ואחריתה תהיה בביאת משיח צדקנו. וזה אחד הטעמים שתיקנו רבותינו לקרוא פרשת 'זכור' בחודש אדר, כיון שחודש זה הוא הכנה לחודש ניסן, שהוא זמן גאולתן של ישראל.

תרוממנה קרנות צדיק

בעלי הרמז רמזו זאת בפסוק (תהילים עה, יא): "וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק". קרן פירושו פינה, והקרנות - הקצוות של המילה 'רשעים' הם אותיות ר"מ - רמז לרשעים שהם מלאי גסות הרוח וגאווה, וכן עמלק בגימ' ר"מ. 'אגדע' - פירוש אכרית אותם מן העולם, ואז באותה שעה 'תרוממנה קרנות צדיק', הקרנות של המילה 'צדיק' הם צ"ק אותיות קץ, כלומר שעל ידי שקליפת עמלק תבוטל מן העולם - יגיע קץ הגאולה. (ברכת אברהם פילד בשלח ד"ה יודי משה כבדים).

עמלק הר"ת שלו הוא ע'מרם מ'שה ל'וי ק'הת

עוד ידוע מה שדרשו רבותינו את הפסוק (משלי יד, יב): "יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות", על עמלק. דהנה עמלק נתגאה בשמו, שר"ת שלו הוא עמרם משה לוי קהת, ולכן חשב להתגאות על ישראל ולנצח. וזהו 'יש דרך ישר', דהיינו שהגאווה שלו נבעה מהר"ת של שמו, שהם שמם של מנהיגי ישראל, אבל 'אחריתה דרכי מות' דהיינו שהס"ת (אחריתה) של שמות אלו הוא 'מיתה', ונהפוך הוא, שדוקא בשמו מרומז גם מות. (בני שלמה במדבר כד כ).

'עד יעבור זע"ם' ר"ת ז'כר ע'מלק מ'העולם

בדומה לזה, פירשו המפרשים את הפסוק (תהילים לו, ו): "כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה". "כי רגע באפו" - רג"ע ר"ת (במדבר כד, כ) ראשית גויים עמלק, שחרה אפו של עמלק על ישראל ונתגאה עליהם. 'חיים ברצונו' - שעמלק רוצה לחיות, ידע לו, כי 'בערב ילין בכי' - שבערוב ימיהם רק בכי, ולבקר רנה' - כלומר שלעתיד לבוא כשימחה שמו לגמרי מן העולם, אז יהיה 'רנה' לישראל. וזה שכתוב (ישעיה כו, כ) "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם", ומהו 'חבי' עתה בגלות, עד 'כמעט רגע' - עד שיתמעט רג"ע, דהיינו עמלק כנ"ל, 'עד יעבור זעם' עד יעבור זכר עמלק מהעולם, ר"ת זע"ם, ואז יתגלה כבוד מלכותו. (ליקוטים מפרדס ח"ג ערך עמלק אות א).

משה נלחם עמהם למעלה בעולמות העליונים, ויהושע נלחם פה למטה

אומר הזוהר הקדוש (ח"ב דף סה ע"א) שמלחמה זו עם עמלק היא לא רק למטה אלא גם למעלה, וגם שם יש מלחמה חזקה, שהרי השר שלהם למעלה הוא הס"מ, וזה רמזו במילה 'עמלק' דהיינו מחלקים את המילה 'עמלק' לשנים ה'עם' של 'לק', ו'לק' (עם הכולל) בגימ' 'סמא' ל' (130). וזה מה שכתוב במלחמת עמלק (שמות יז, ט) "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק", ומקשה הזוהר הקדוש, למה משה סילק עצמו מלהלחם עם עמלק, וצוה על כך את יהושע? ומבאר רשב"י הקדוש, אלא, זכאה חולקיה דמשה, שידע את סוד הדבר, שיש מלחמה גם עם השר שלהם למעלה, ולכן אמר משה ליהושע, אני אזמין את עצמי להלחם עמהם למעלה בעולמות העליונים, ואתה יהושע תלחם פה למטה [שהרי משה שורשו מהדעת העליונה, ולכן יכל להלחם עם שרו של עמלק למעלה שהם קליפת הדעת, ויהושע הוא סוד מלאך מטטרו"ן והוא ראוי להלחם למטה כמו שיבואר בהמשך] והיינו דכתיב (שם, יא) "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" - היינו גבר ישראל דלעילא.

ידע משה שרק ליהושע יש את הכח להכניע את עמלק

עוד שואל שם הזוהר הקדוש (שם ע"ב), למה בחר משה דוקא ביהושע, והרי באותו הדור היו זקנים ותקיפים הרבה יותר ממנו, והוא היה רק נער דכתיב (שמות לג, יא) "ויהושע בן נון נער?" ומיישב, כי משה הסתכל בחכמה, וראה שהס"מ יורד מלמעלה לסייע את עמלק למטה, והבין שתהיה מלחמה קשה, ובאותו זמן יהושע היה במעלה גדולה יותר משל הזקנים, ולכן הוא היה הראוי ביותר לנצח את עמלק, וזה מכיון שהיה יונק מן השכינה, בסוד הכתוב (שם) "נער לא ימיש מתוך האוהל", שהוא סוד מלאך מטטרו"ן, וידע משה שרק ליהושע יש את הכח להכניע את עמלק. ע"ש.

כל היניקה שלו, זה מהעוונות של עם ישראל

והנה, עמלק הוא כוח טומאה גדול, והוא טורח הרבה להחטיא את ישראל, וכל היניקה שלו הוא מעוונותיהם של ישראל. וזה הנקרא 'שאור שבעיסה' (ברכות יז), שכשם שהשאור כשנתפס בעיסה תופח ותופח, כך עמלק הוא קליפה קשה, שנתפס אל האדם כשחוטא, ואפילו כשחוטא בשגגה, כבר יש לו שם יניקה, ומקבל שפע ומתעצם ממנו. כדוגמת הזבוב שמחפש איזה פתח פתוח, פרצה קטנה בבשר ומשם יונק ומוציץ, ויש לזה רמז בפסוק (שמות יז, יד): "כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע", וכתב בעל הטורים שהמילים 'זכרון בספר ושים באזני' ר"ת זבוב, שזה היה דרכו של עמלק, להרוס כל חלקה טובה בעם ישראל, על ידי שיונק

מכל חטא ועוון שלהם. גם ר"ת זכו"ב: זה בכה וזה בכה, שעמלק גם כן היה מפריד אלוף בעם ישראל להסיר מהם את האחדות, ועל שם זה נקרא פורים מלשון פירורים, וההתגברות עליו הוא רק על ידי לימוד התורה הנקראת 'טוב', וזה מכניע את הזכוב. וזה רמז במילת 'זכוב' שעולה גימ' טו"ב, לומר שעל ידי התורה אפשר להכניע אותו.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים

רבינו יוסף חיים זי"ע הביא עוד רמז שמחלמת עמלק היא על ידי לימוד תורה מהפסוק (שמות יז, יד): "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", הדרך למחות את עמלק היא 'מתחת השמים', דהיינו האותיות - שהם מתחת לאותיות שמים, שהם האותיות שלאחריהם, אחרי ש' ת-ת', אחרי מ' נ-נ' ואחרי י' כ-כ', אותיות תנ"ך [את האות מ"ם סופית של המילה שמים אין לחשבן כיון שהיא כפולה], נמצא שרק על ידי לימוד התורה נוצחים את עמלק. (אדרת אליהו פרשת כי תצא).

ודע כי הזכירה שציוותה התורה (דברים כה, יז) "זכור את אשר עשה לך עמלק", אין זה רק על המלחמה הגשמית שנלחמו עמלק בישראל כשיצאו ממצרים, כי הוא כבר נאבד מן העולם. אלא הכוונה היא על המלחמה הרוחנית, שהיא עומדת בתוקפה עד היום בעוונותינו הרבים, כמבואר בספרים הקדושים.

וידוע כי משחרב בית המקדש, יש מחיצה גדולה המפסקת בנינו לבין אבינו שבשמים. ובודאי שאין המחיצה מצד ה' יתברך, שהרי נאמר (תהילים קלט, יב): "גם חושך לא יחשיך ממך", אלא החיצונית היא מצד המקבלים שהם עם ישראל, בסוד הכתוב (ישעיה נט, ב): "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין ה'", והמסך הזה המבדיל, הוא עמלק הרוחני שבחינו 'גסות הרוח וחוצפה וגבהות הלב', שזה קליפת עמלק.

ועבודתינו היא לגבור על קליפת עמלק, על ידי עסק התורה.

פעולותיו של עמלק להזיק לישראל, והדרך לנצחו

דרכו של עמלק לקרר את ליבותיהם של ישראל, בכל מיני שיטות ואופנים, ונבארם אחת לאחת. א. כשבני ישראל יצאו ממצרים, ה' יתברך עשה עמהם נסים ונפלאות, כל מכות מצרים, קריעת ים סוף וכו', וכששמע זאת עמלק לא פחד, ומסר עצמו להלחם בישראל. וכדברי קודשו של רש"י על הפסוק (דברים כה, יח) "אשר קרך בדרך", ואלו דבריו: משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכול לירד בתוכה, בא בן בליעל וקפץ וירד לתוכה וציננה מעט, ואחר כך נכנסו כולם ע"כ.

וכך אצל עמלק כל האומות פחדו להתעסק עם בני ישראל, דכתיב (שמות טו, יד - טו) "חיל אחז כל יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען", ובא עמלק ונלחם בעזות מצח בעם ישראל, ללא פחד ומורא, וקירר את הקדירה לשאר האומות שיבואו וילחמו. וכשנתבונן נבין שענין הקרירות הזו הוא, שלא להתפעל משום דבר.

וקליפת עמלק הזו נכנסת בעם ישראל ומקררת את ליבותיהם, ומשפיע גם על החיצוניות של האדם, ליטוע בו מידות רעות, וזה שורש הגאווה וגסות הרוח וכדו'. וזה פועל אצל האדם, ברדיפת כבוד והנהגת הגוף בתענוגות ומלבושי יקר וכדו'. ובספר אמרי אהרן (רוט פר' כי תצא) נתן לזה סימן, עמלק ר"ת עמלק מקרר לבבות קדושות.

מפריד בין המח ללב

ב. הנה עמלק הוא דעת דקליפה (עיין זוה"ק ח"ב דף סה ע"ב ובמקדש מלך שם), והוא עומד אצלנו בעורף, וכל הרצונות הטובות שאדם רוצה להוציא מהכח אל הפועל, ולהעבירם מהמוח אל הלב עוברות דרך העורף, עמלק בא ומטיל בהם ספק, ומחזירם אל המוח. והנה, המוח הוא בחינת שמים שבאדם, והלב הוא בחינת הארץ, ועמלק מנסה להפריד בניהם, בבחינת (תהילים קיג, ד) "רם על כל גיִים ה', על השמים כבודו", דהיינו, שכל ההחלטות הטובות ישארו רק בשמים. וקליפת עמלק הזו רוצה גם להאחז חזק בשכינה, ולישב במקום שבו עובר כל השפע, והוא בית המקדש, והיא שולטת שם, לכן השכינה בגלות ולא בבית המקדש, כדי שלא תהיה להם אחיזה גדולה. ורמזו בזה, דהנה עמלק בגימ' 'ספק', שהוא מכניס בלב האדם כל הזמן ספיקות בעבודת ה', וספיקות באמונה בה' יתברך. וכן מובא בזוהר הקדוש (פרשת בשלח דף סה ע"ב) על מלחמת עמלק, שמלחמה זו היתה בגור דין קשה, כמבואר ברש"י על התורה (שמות יז, ח) שעמלק בא בסיבת שהיו להם פקפוקים באמונה בהשי"ת. והנצחון שלנו כנגדו הוא, על ידי התחזקות באמונה, וזה שאמר הכתוב (שמות יז, יב) "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש", ללמדנו שעל ידי ההתחזקות באמונה החלישו את כוחו של עמלק. ורמזו יש לזה שהרי 'אגג' ו'המן' עולים בגימ' 102, שהוא גימ' 'אמונה'.

גורם למחלוקת

ג. עמלק, הוא בבחינת הפירוד, שהוא מפריד אלוף כמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא כי תצא יא) שכל זמן שזרעו של עמלק בעולם אין שמו של הקב"ה שלם, והוא גם מפריד בשמות הקודש שיש לו בהם אחיזה, וגורם בהם פירוד. וגם גורם פירוד בישראל שלא תהיה ביניהם אחדות. ובמקום שאין אחדות הוא מיד נכנס, וזה שכתוב (דברים כד, ט) "זכור את אשר עשה לך עמלק".

דהיינו שעשייתו של עמלק הוא להפריד, שאדם ידאג רק לצרכיו ולא לשל חבירו, וזהו 'לך' להנאתך ולטובתך בלבד. ועל ידי שעם ישראל באחדות מרחיקים את עמלק מהם, ואף אומה בעולם אינה יכולה לשלוט בהם, כמאמר הפסוק (הושע ד, יז) "חבור עצבים אפרים - הנח לו", כשעם ישראל מחוברים - הנח לו, ואי אפשר לנגוע בהם לרעה. ועמלק מחפש את הפרצות ומרבה את המחלוקת בעם ישראל כדי לשלוט בהם, ולנצחם.

גורם שידחו את התשובה

ד. אמר משה ליהושע (שמות יז, ט) "וצא הלחם בעמלק מחר". ואמרו רבותינו (עי' במגלה עמוקות ואתחנן אופן קמ) שעמלק הוא הס"מ. ורצונו הוא להחליש את האדם מלעבוד את ה' יתברך, ויש לו בזה דרך נוספת, והיא שיטת ה'מחר', כגון, שעמלק רואה אדם שהחליט לחזור בתשובה ולהתחזק, ומעתה לעבוד את ה' תמידין כסדרן, אומר לו - טוב, תהיה צדיק, אבל היום יש לך עיסוקים וטרדות וכו', לכן כדאי וראוי שתתחיל 'מחר', ולמחר אומר לו, אתה עסוק עדיין, כדאי שתדחה את התשובה בעוד שבוע שבועיים וכדו', ובנתיים מכשיל אותו בעוד כמה עבירות, עד שמוריד אותו מדחי אל דחי. ולא רק זה, אלא שמשכנע אותו בטענות של תורה, ואומר לו, עכשיו לך תעבוד תתעשר, ותאסוף לך כל הון שבעולם, ואחר כך תשוב על חטאיך, ותשב על התורה ועל העבודה בנחת ושלוה. וכשהאדם שומע לו והולך בעצתו, הוא מפילו לשאול תחתית. וזה שאמר משה ליהושע צא להלחם ב - 'עמלק מחר', בעמלק הזה שאומר לאדם מחר... ולכן כשהאדם מקבל עליו איזה קבלה או חיזוק, מיד יתחיל בזה, לפני שיבוא עמלק לעכבו ולדחות אותו.

להרפות מן התורה

ה. "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות יז, ח). ואיכא למ"ד (סנהדרין קו.) שנקרא המקום רפידיים - על שריפו עצמם מדברי תורה, וכן אמר יצחק אבינו לעשיו (בראשית כז, מ) "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך". כאשר ישראל רפויים מן התורה, אז גוברת ידו. ועל ידי שמגבירים כח התורה, אז נוצחים את עמלק, כמו שאמר הכתוב (שמות יט, ב) "ויסעו מרפידיים" - כשנסעו מהרפיון ידים, "ויחן שם ישראל נגד ההר" שהלכו לקבל את התורה, ונצלו על ידי זה מעמלק.

מכניס לאדם עצבות

ו. עבודת ה' צריכה להיות בשמחה ובטוב לבב, אבל כשאדם נמצא בעצבות ח"ו, הכל הולך לטמיון, ולאט לאט יורד ח"ו החשק בעבודת ה'. ויצר הרע, הוא קליפת עמלק, והוא מוביל

את האדם לעצבות נוראה, או לאיזה 'מרה שחורה', וכל זה על ידי הקרירות שמכניס בלב האדם, המשכנעת את האדם שלא יצליח, ומונעת ממנו לעבוד את ה' באמת.

וזה היה דרכו של נכדו המן הרשע, שבדורו ירדו ישראל בעבודת ה', עד שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחוו לצלם (מגילה יב.), והגיעו לכך מחמת הקרירות שהכניס בהם המן בזה שאמר (אסתר ג, ח) "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", שיש ביניהם פירוד, וגם יש להם רפיון ידיים מן התורה, שאינם מקיימים תורה שבע"פ.

ובזה מבואר דברי המדרש (אסתר"ר פרשה ח), על הפסוק (אסתר ד, ז) "ויגד לו מרדכי (להתך) את כל אשר קרהו". שכוונתו של מרדכי היתה לומר לו, בן בנו של 'קרהו' בא עליהם. שכל הגזירה הזאת היא מפני ששלט בהם קליפת עמלק והתקררו מאוד בעבודת ה', לכן קם עליהם המן הרשע שהוא מזרע עמלק, ואז מיד לבש מרדכי שק ואפר, ונעשו שם תקנות גדולות כדי לבטל את קליפת עמלק.

ועתה יבוארו כיצד תקנו ישראל את כל מעשיהם הרעים, ובזכות זאת נתבטלה הגזירה:

א. ראשית בקשה אסתר (אסתר ד, טז) "לך כנוס את כל היהודים אשר בשושן ואל תאכלו ואל תשתו וכו'", מיד יישבו בתענית ועשו תשובה על כל מעשיהם, ובזה התנקו מההתקררות של עמלק.

ב. ועל ידי שהתכנסו כולם באחדות גמורה, גברו בזה על קליפת עמלק, שדרכו לעשות פירוד, ונתחברו באהבה ואחוה יחד כולם. והוסיפו לשלוח מנות איש לרעהו שזה מוסיף אחדות גדולה.

ג. עוד אמרו (אמרי חיים הגר ליקוטים עמ' קמ) "את כל היהודים אשר בשושן" (אסתר שם), בשושן אותיות 'בששון', שיכנוס רק את היהודים שהם במצב של שמחה ולא בעצבות. ולזה תיקנו חז"ל בפורים לעשות מעשים המשמחים אותו, כגון 'משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים'.

ד. ואם נתבונן נראה עוד, שמרדכי רצה לבטל גם את קליפת עמלק 'מחר', זה שדוחה את האדם למחר כנ"ל. שהרי ביום י"ג ניסן, שזה היה היום שבו התפרסמו האגרות ששלח המן הרשע, והעיר שושן נבוכה ויצא מרדכי לרחוב העיר... באותו יום כינס מרדכי את היהודים, וצמו שלשת ימים לילה ויום, שזה היה י"ג וי"ד וט"ו ניסן, וצמו ביום א' דפסח, כדרשת חז"ל (מגילה טו.) על הפסוק (אסתר ד, יז) "ויעבור מרדכי". ולכאורה, היה לו למרדכי לחכות מעט, ולדחות את

התענית עד שיעבור חג הפסח, ומנ"ל לדחות הפסח בשביל זה. ואפשר לומר שכוונתו היתה לבטל את קליפת עמלק הזו הנקראת 'מחר'.

ה. וגם את רפיון ידיהם מן התורה חזקו עם ישראל שבאותו הדור, והשלימו את קבלת התורה מאהבה. כמובא בגמרא מסכת שבת (פח.) על הפסוק (אסתר ט, כז) "קימו וקבלו", הדור [חזרו] קבלו בימי אחשורוש. שקיבלו את התורה ברצון, שבמתן תורה קבלוה בכפיה. ובמדרש (אסתר"ר פרשה ט אות ד) מובא שמרדכי היהודי קיבץ עשרים ושנים אלף תינוקות של בית רבן, וזה כמנין כ"ב אותיות התורה. ובזכות לימוד תשב"ר באה הישועה, שלימוד תורתם היא זכה וברה, ורמז לזה הביא בספר מנורת המאור (אלנקואה ח"ד פרק גידול בנים עמ' 139) על הפסוק (משלי כה, טו) "לשון רכה תשבר גרם", דהיינו, 'לשון רכה' של 'תשב"ר' - ר"ת תינוקות של בית רבן, 'גרם' - ר"ת גזירות רעות מבטלים.

ועל ידי אלו המעלות שהתחזקו בהם עם ישראל התבטלה קליפת עמלק, וביום ט"ז ניסן תלו את המן על העץ אשר הכין לו... ורמזו אמרו בה (עי' תוספות השלם בא יב, יד אות ב) מהכתוב (יהושע ה, יב) "וישבות המן ממחרת הפסח".

מרדכי ניצוץ משה, ואסתר ניצוץ בתיה, והמן ניצוץ המצרי

כתב רבי יונתן אייבשיץ בספרו 'ערוך דבש' (ח"א דרוש ג ד"ה והמקובלים) סוד מרדכי היהודי והמן הרשע. שמרדכי היהודי היה ניצוץ של משה רבנו. ואסתר המלכה, היתה ניצוץ של בתיה בת פרעה שגידלה את משה רבינו. והמן הרשע, היה גלגול של המצרי שהטמין משה רבינו בחול. ע"ש.

ויש להביא רמזים לדברי קודש אלו: משה עולה גימטריא שמ"ה, וגם 'איש יהודי' עולה גימ' שמ"ה. ומרדכי היהודי יש בכוחו להכניע את המן, כשם שנלחם משה עם עמלק ונצחו. גם ס"ת משה בן עמרם - המן, לרמזו שיש בכוחו להכניעו. ובתקופת מרדכי קם עליו המן הרשע ורצה להשמידו, יען שהמן הוא הניצוץ של המצרי שהרגו משה, ורצה כעת להשיב רעה להרוג את מרדכי שהוא ניצוץ משה. ולכן מובא במדרשים (עי' אסתר"ר פרשה ז, יג) שכאשר הגיע לאזני מרדכי שִׁמְעַה הגזירה הקשה, מיד הלך והשתטח על קברי האבות, ואחר כך הלך אל הירדן, והיה צועק אל משה, בא תראה איך בניך גלו וגוזרים עליהם גזירות רעות. ואסתר שהיתה ניצוץ של בתיה בת פרעה, והיא גידלה את משה רבינו, כעת מרדכי שהוא ניצוץ משה רבינו גידל אותה, כדכתיב (אסתר ב, ג) "לקחה לו לבת".

וכידוע, משה רבינו הרג את המצרי בשם המפורש, שהוא שם כה"ת [שם מע"ב שמותיו יתברך]. ודבר זה נרמז בפסוק (שמות ב, יג) "ויצא ביום השני וירא שני אנשים עברים

ניצים ויאמר לרשע למה תכ"ה רעד", תכ"ה אותיות כה"ת. וזה שאמר בפסוק שלאחריו: "הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי", דהיינו שאתה רוצה להרוג אותי באותו שם המפורש שהרגת בו את המצרי. [וכיון דאתינן להכי, דע כי שם זה 'כה'ת' הוא שם שמיני משמות ע"ב, והוא ר"ת הפסוק (תהילים קנ, ו) כל הנשמה תהלל, ועל ידי השם הזה מכריתים את הס"מ, ובכתבי האר"י (פרי עץ חיים שער קריאת ס"ת פ"ה) מובא, לכיון אותו בתפילת 'ברוך אלהינו', כשאומרים שם (תהילים ט, יא) "כי לא עזבת דורשיך ה'" - ס"ת כה"ת, ועל ידי זה ניצולים מאדם רע - הוא הס"מ].

וכששמע מרדכי על הגזירה הקשה, מיד כתוב (אסתר ד, א) "ויצא ברחוב העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה", מיד "ותקרא אסתר להתך... ותצוהו על מרדכי", וזה מפני שאסתר ידעה הסוד הזה, שמרדכי הוא ניצוץ של משה רבינו, והמן הוא ניצוץ של אותו מצרי. ולכן טענה אסתר למרדכי, שאפשר לכלות את המן על ידי השם קדוש הזה, כמו שמשה רבינו הרג את המצרי, וזהו - "ותקרא אסתר להתך, ותצוהו על מרדכי", דהיינו שקראה לאותו שם קדוש, 'הת'ך' אותיות כה"ת, וצוותה למרדכי להשתמש בשם הקדוש הזה, לכלות את המן הרשע. אך מרדכי השיב לה, שעכשיו לא יועיל להרוג אותו על ידי שם קדוש, כיון שהגזירה באה עליהם, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ולכן חייבים לחזור בתשובה. וכל זמן שעם ישראל לא יחזרו בתשובה, גם אם נהרוג את המן על ידי שם זה או באופן אחר, יקום רשע אחר במקומו. (ע"פ מגלה עמוקות אופן קצה).

והנה אסתר לא רצתה ללכת בעצמה אל המלך כדי שלא יעשה בה עבירה, כי עד היום היתה שולחת שד בדמותה כמו שכתב הזוהר הקדוש (רעיא מהימנא ח"ג דף רעו ע"א), וכאן אומר לה מרדכי (אסתר ד, טז): "אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך" שתעשי את "דמותך" ואת עצמך לא תכניסי אל המלך, "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת" ותכניסי שידה בדמותך, "ריווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", כמו שהיה המעשה עם הרשב"י ע"ה בדמות בן תלמיון, ואחר כך בכה רשב"י על הנס שבא מצד הסט"א (עי' מעילה יז.), ואז הסכימה אסתר ואמרה כאשר "אבדתי אבדתי" וכו'.

כל אשר קרהו

רמז לזה יש בפסוק (אסתר ד, ז) "ויגד לו מרדכי (להתך) את כל אשר קרהו", כי מרדכי השיב לאסתר שסיבת הגזירה היא משום 'קרהו'. כלומר, ה'קירור' שהצליח המן בן בנו של עמלק לקררם, על ידי שנהנו מסעודתו של אחשוורוש. ולכן לא יועיל אם יהרוג את המן, אלא רק אם יעשו תשובה, ואז קליפת המן תתבטל מאליה. וכמבואר בגמרא (מגילה טו:) שהסיבה שהזמינה

אסתר את המן למשתה היין הוא כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים, וכשימנה אותו אז התחילו לפחד שמא היא בעצה אחת אתו, והבינו שאין הדבר תלוי אלא בתשובתם. ואז אסף מרדכי את כל היהודים מנער ועד זקן, וציווים לצום ג' ימים לילה ויום כפי בקשת אסתר, ועשו תשובה גדולה, ועל ידי זה נתבטל המן, ותלו אותו ואת בנו על העץ. והמעין במדרשים יראה, איזה התעוררות גדולה היתה בעם ישראל על ידי מרדכי באותם שלושה ימים שעמדו כולם בתפילה צום ובכי ומספד, ובקשו רחמים מאת ה' יתברך שיצילם מהמן הרשע, וגם אסתר ונערותיה צמו ועמדו בתפילה, וזכר לזה אנו מתענים תענית אסתר, ללמדנו שעיקר הגאולה וההצלה היתה על ידי ששבו בתשובה.

ולכן צוה הקב"ה למשה (שמות יז, יד) "ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים", ואחר כך כתיב (שם, טז) "ויאמר כי יד על כס יה, מלחמה לה' בעמלק מדר דר". שהמלחמה הזאת עם עמלק, תמשך מדור לדור, עד שהקב"ה ימחה אותם לעתיד בביאת משיחנו, וכשעם ישראל ח"ו רפויים מן התורה, מיד ויבא עמלק. וברש"י ישעיה (לד, י) כתב 'מדור לדור' - מדורו של משה לדורו של שאול, ומשם לדורו של מרדכי, ומשם לדורו של מלך משיחנו. עכ"ל. הרי שמלחמה זו עדיין נמשכת עד לביאת משיח צדקנו, שאז הקב"ה ימחה את שמם מתחת השמים. ואמרו ברמזיה (עי' טוב הארץ שפירא לח ע"ב הביאו הרב חיד"א בנחל שורק של הפטרת פרשת זכור אות ב) שבמילת 'אמחה', רמוזים מנהיגי הדורות, שהיו באותם מלחמות עם עמלק. המלחמה שהיתה בימי משה רבינו, ר"ת 'אמח"ה' אהרן, משה, חור, ה' יתברך. וכן מה שהיה בימי מרדכי רמזו בזה, ר"ת אסתר, מרדכי, חרבונא, ה' יתברך. וכמו כן המלחמה שתהיה לעתיד לבוא בביאת המשיח, רמזה גם כן בר"ת אלו, אליהו הנביא, משיח, ח' נסיכים, ה' יתברך. ומילת 'אמחה', רומזת גם להמן, שנכתב במגילה נ"ד פעמים, גימ' אמחה.

רב שמואל בר שילת

בגמרא (גיטין נז:) איתא, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. ובעין יעקב נוסף - ומנו, רב שמואל בר שילת. וכן כותב רבינו האר"י ז"ל בליקוטי תורה על הפסוק (שופטים ה, כ) "הכוכבים ממסילותם", שרב שמואל בר שילת, הוא משורש קין.

ובזה מבאר הגאון ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע (ליקוטי מאמרים טז אות לב סד), מה שהיה עם שאול המלך. ידוע ששאול המלך ערך מלחמה רבתי עם עמלק, ונצטוה באזהרה על ידי שמואל הנביא, לא להשאיר מהם שריד ופליט, ולא לחמול על שום נפש מעמלק. ועל שאול המלך כתיב (שמואל א יג, א) "בן שנה במלכו", ודורשת הגמרא (יומא כב:) שאול נתמנה למלך

כבן שנה שהיה ללא חטאים. ואם כן תימה גדולה, איך יתכן שחמל שאול על אגג ועל מיטב הצאן והבקר, כמו שכתוב (שם טו, ט) "ויחמול שאול והעם על אגג וכו'". ועבר בזה על דברי ה'. אלא שידע שאול שיתכן שהעמלקים יתחפשו לבהמות על ידי כישוף, והטעם שלא הרגם, משום שידע להבחין בעיניהם, אם זו באמת בהמה או עמלק בכישוף. ומה שריחם על אגג הוא מכיון שראה בו את שורש נשמת ר' שמואל בר שילת. וזה ביאור הפסוק "ויחמול שאול על אגג", לומר, שריחם על הניצוץ הקדוש הזה שעדיין לא יצא ממנו.

ובזה מבארים עוד טעם מדוע זימנה אסתר את המן אל המשתה, מפני שהיא רצתה לעורר אצל המן את הניצוץ הקדוש שיש בו, שהוא שורש נשמת רב שמואל בר שילת, וכוונתה היתה שעל ידי אותה התעוררות יעלו בליבו הרהורי תשובה וידבר טוב על ישראל. ובאמת אחר כך כתוב (אסתר ה, ט) "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב" - היינו שהתעורר בו הניצוץ הקדוש, אבל כשראה את מרדכי שלא קם ולא זע ממנו, מיד "וימלא המן על מרדכי חמה", וכיון שנתמלא כעס, איבד והחשיך את הניצוץ שבער בו, ואז היתה מפלתו.

והוסיף על זאת הרמ"ע מפאנו זי"ע, במאמר צבאות ה' (ח"א סי' יב) שרב שמואל בר שילת, היה תמיד מייחד ומחבר שם הוי"ה ב"ה. לתקן מה שעשו אבות אבותיו להפריד שמו של הקב"ה. ורמזו את זה, דהנה 'שילת' - ר"ת שויתי יי' לנגדי תמיד.

והנה, בא המן הרשע זרע אגג, ו"הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ומחודש לחודש" (אסתר ג, ז). וביאר ביערות דבש (ח"א דרוש ג ד"ה הביטו נא עמ' קח), שהרשע הזה עשה שני גורלות, אחד מיום ליום (גורל על 354 ימות השנה), ואחד מחודש לחודש (גורל על י"ב החדשים) ושני הגורלות נפלו לו בחודש אדר. ושמח שמחה גדולה, כיון שבחודש זה מת מושיען של ישראל, אבל לא ידע שבאותו חודש, הוא גם יום לידתו של משה רבינו, ומזלם של ישראל למעלה. ונהפוך הוא, שהוא 'הפיל פור', ובסוף 'הוא הגורל', נהפך עליו שהוא עצמו נתלה על העץ.

ויש בזה עוד ביאור נחמד, דהנה 'פור' בלשון ערבי זה 'קוביה'. ובמדרש תלפיות (ענף המן) איתא, שהמן הרשע זרק את הקוביה ג' פעמים, כדי לעשות הגורל על עם ישראל. ועלה לו בפעם ראשונה מספר 1, ובפעם ב' עלה לו מספר 3, וכן בפעם ג' עלה לו 3, יחד יצא לו, אותיות 'אגג'. והנה כשהקוביה מראה למעלה 1, למטה מספר 6. וכשמראה למעלה 3, למטה יש מספר 4. ושמח על זה המן הרשע מאוד, שיצא לו 'אגג' למעלה ו'דוד' למטה. אבל הקב"ה ברחמיו עשה לו 'ונהפוך הוא', הפך לו את הקוביה, ונהיה דוד למעלה ואגג למטה.

ונסיים בפסוק (ירמיה ל, ז) "כי עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע". וכתוב בפירוש בעל הרוקח רבינו אלעזר מגרמייזא (סוף מגלת אסתר), 'וממנה' אותיות 'ומהמון' - יושע, בכל דור ודור קמים עלינו לכלותינו, וכשאנו נתחזק בתורה ובתפילה ובעבודת ה' יתברך, וגבר ישראל.

דרוש ב' לפרשת זכור

להכניע את עמלק על ידי האחדות

אור גדול שבפורים

איתא בזוהר הקדוש (תיקוני הזהר תיקון כא דף נו ע"ב) "פורים אתקריאת ע"ש יום הכיפורים".
ודבר זה נרמז בפסוק (ויקרא כג, כז) "יום כפורים הוא לכם", יום שהוא כ-פורים לכם.
ועוד הרי אמרו חז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) שבפורים כל הפושט ידו נותנין לו, ובא לרמז שמי שעושה תשובה בפורים מתקבלת תשובתו מיד, כמו ביום הכיפורים. מכיון שבפורים אדם מגיע לאהבה עצומה להשי"ת, ומכוח זה מתעורר אור גדול, וכמאמר הפסוק (אסתר ט, כח) "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור". שבכל שנה ושנה מתגלה אותו אור שניצח את הקליפה שהיתה באותו דור, שאז הקב"ה האיר אור גדול, והוא סוד מרדכי היהודי ונקרא בלשון המקובלים (עי' שער הכונות דרוש לפורים קט ע"ב) 'עטרת יסוד דאבא', שאור גדול זה בא פעם בשנה, והוא מבטל מן האדם כל גזירות קשות ורעות, והוא סוד מה שפושטים את המגילה - להראות איך שהאור הגדול מתפשט.

ויסעו מרפידים

עמלק נלחם בכל כוחותיו לנצח את עם ישראל, וכתוב (שמות יז, ח) "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ומפרש הכלי יקר כי 'רפידים' מלשון פרודים. ידע עמלק שכדי לנצחם, צריך להפרידם שלא יהיו מאוחדים. ועל זה כתוב (שם יט, ב) "ויסעו מרפידים - ויחן שם ישראל נגד ההר", ומפרש שם רש"י ויחן - כאיש אחד בלב אחד, שכאשר עזבו את הפירוד, וחנו באחדות כאיש אחד בלב אחד, אז יכלו להכניע את עמלק.

מעלת האחדות והתשובה

כך בזמן מרדכי היהודי והמן הרשע. שאמר לו המן לאחשורוש (אסתר ג, ח) "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים וכו'", וכוונתו בזה, 'ישנו' - ישן הוא האלוה שלחם (עי' אסתר רבה

פרשה ז' (ב) וכדברי רבינו האר"י (שער הכונות ענין הפורים דרוש א), שהמן הרשע היה אוסטורלוגוס גדול, וידע שהפרצוף העליון ישן, בלשון המקובלים זה נקרא ש'נכנס לעיבור'. וזה אמת, שבאותם הימים לא היתה השגחה, אלא רק מצד השכינה, והוא חשב שכעת זה הזמן הכי מתאים לעשות כל מה שחפץ. ועוד פירוש 'ישנו' מלשון התיישנות, דהיינו שעם ישראל התיישנו מהתורה והמצוות. והוסיף לומר לו שהם מפורדים, ולכן אפשר לעשות להם כמו שעשה הסבא שלו 'עמלק'. וכשישראל שבאותו הדור עשו תשובה, וחזר להיות האחדות ביניהם, ולכן אמרה אסתר למרדכי (אסתר ד, טז) "לך כנוס את כל היהודים", דהיינו שיתכנסו כולם יחד באהבה ואחוה, מיד גברו על קליפת עמלק.

ע"י האחדות נחלש כוחו של עמלק

וזה גם כן הטעם ששלחו מנות, להגביר האחוה ביניהם, ולהוסיף אחדות. וזה רמוז בפסוק, (אסתר ט, יט) "ומשלוח מנות איש לרעהו", 'מנות איש לרעהו' - עולה בגימ' תתשי"ח, וזה גם גימ' של הפסוק (דברים ו, ד) "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", המורה על האחדות, שעולה ג"כ תתשי"ח בדיוק. ועל ידי זה מבטלים את קליפת עמלק. וביטול זה נמשך עד ערב פסח בשריפת חמץ, ששם שורפים אותו. והרמז בזה שגם 'שרפת חמץ' עולה גימ' תתשי"ח בדיוק. ועוד רמז, שהרי המילה 'מנות' - גימטריא תצ"ו, והוא כמנין 'מלכות', שזה גימטריא פעמיים רמ"ח. והענין, שעל ידי החיבור של רמ"ח איברים שלו עם רמ"ח איברים של חבירו, עולה יחד כמנין 'מנות', לרמוז על האחדות.

על ידי אחדותם של ישראל מתבטלת קליפת עמלק

הנחש הקדמוני מתגלה בגלגול הבא בעשו, ובצאצאיו - עמלק (עי' במהרש"א ח' אגדות חולין קלט: ד"ה המן העץ). ומבאר הכלי יקר על הפסוק (שמות יז, ח) "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", "כי רפידים אותיות פרידים... שנפרדו מאת ה' ופירוד לבבות שביניהם". גם בזה עולה ריח הקטורת להלחם בעמלק, כי סוד הקטורת - באחדות העם. כך שנינו בגמרא (כריתות ו:) "א"ר חנינא בר בונא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת. אביי אמר מהכא, ואגודתו על ארץ יסדה (עמוס ט, ו)". וכן פירש רש"י "חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת שלא יקל בעינינו לצרף עמנו פושעי ישראל בתפילתנו", בחינת "ואם חסר אחת מכל סממניה..." וזה כנגד גורם הפירוד שמנסה עמלק להחדיר בתוך עם ישראל, ועומד בפניו צבור שהוא התלכדות של - צדיקים בינוניים ורשעים. כי בתוך כלל ישראל, גם פושעי ישראל שהם מלאים הם מצוות כרימון (חגיגה כז.). גם הם עוזרים להעלות את ריחם הטוב של ישראל. ועל

כן הקטורת המכילה גם את סימנם של פושעי ישראל שריחם רע, היא הסגולה למלחמת עמלק. ורמז לכך כתב מרן החיד"א (בהגהות ניצוצי אורות על הזהר ח"ב דף קי"ז ע"א): "עמלק בגימטריא 'מר' - כלומר הקטורת [מור] מבטלת ומכניעה כוחו של עמלק, שהרי על ידה לא יכול הסטרא אחרא לשלוט". ועוד כתב, "מחיית עמלק עם הכולל עולה במכוון קטרת [בתורה כתוב קטרת חסר ואו] משום שהקטורת המבטלת את היצר הרע, ומוחה ומכניעה את עמלק שהוא שורש הקליפות. והיינו בגלל האחדות שיש בה בנגוד לעמלק שמהותו פרוד". וגם בזה מצאנו קשר בין חוש הריח לפורים שעיקרו מחיית עמלק.

מעתה נתבונן במצוות יום פורים, 'משלוח מנות', ו'מתנות לאביונים' ובלגימה היתרה המקרבת אף את הרחוקים, ככולם שזורה היא אחדותם של ישראל. כי בזאת המידה מקדימים אף אנו רפואה למכתו של עמלק הפירוד בעם, ובאותה מדה גם מתחדש עלינו בכל שנה אורו של פורים, כנגד (אסתר ג, ח) "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", מצוה אסתר (שם ד, טז) "לך כנוס את כל היהודים", כי האחדות היא סוד כוחנו במלחמה עם עמלק שהתחילה ברפידים לשון פירודים.

ע"י האחדות מתבטל כוחו של המן ועמלק

עוד רמז יש בפסוק זה, המילה 'מנה' הוא אותיות 'המן', וידוע מה שאמרו רבותינו (עי' אמרי אדקים לבטוב י ע"ב בשם מהר"ר חיים מקראסני), שכל הקללות הם גם ברכות כמו שכתוב (דברים כג, ו) "ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה", וכאשר נמלא את האותיות שלהם הרי הם נהפכים לברכות. כגון אות א' המילוי שלה הוא 'אלף', ואות ב' המילוי הוא 'בית', וכן ע"ז הדרך. אמנם מילת המן, גם מילוי אותיותיו הוא המן, שהרי המילוי שלו הוא 'הה מם נן', ואם כן המן הוא דין שאי אפשר למתקו על ידי מילוי. ודבר זה רמז בפסוק (אסתר ג, ה) "וימלא המן חמה" דהיינו, גם אם תמלא את האותיות של המן ישאר עדיין חמה שאי אפשר להפוך את חמתו על ידי מילוי. ולכן כדי לבטל אותו ואת מילוי, אמר הקב"ה לקחת שתי מנות, מנה אחת שלך ומנה של חבירך, ואז שמו ומילוי מתבטלים, נמצא שעל ידי האחדות מבטלים את כוחו.

עוד רמז יש במלחמת עמלק, שם אמר משה רבינו ליהושע (שמות יז, ט) "בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק", 'בחר' - אותיות 'חבר', וצא הלחם בעמלק - 'צא' - גימ' הוי"ה אדנו"ת, להכות אותם על ידי 'חרב' זו, שהיא אותיות 'חבר', להכותם ולבטלם על ידי האחדות. ואחר כך כתוב (שם, יג) "ויחלוש כיהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב". חרב אותיות חבר שעל ידי זה הכניע והחליש כוחו של עמלק.

אזה למושב לו

כתב רבינו האר"י ז"ל (אוצ"ח שער רפ"ח ניצוצין פ"ד), שעמלק לא יכול ליגוע ב - י"ה דשם הוי"ה, רק ב - ו"ה. כמו שכתוב (שמות יז, טז) "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ודרשו חז"ל (ברכות ג.) אין הכסא שלם ואין השם שלם, עד שימחה שמו של עמלק, שהכסא כתוב חסר א' ובשם חסר אותיות ו"ה. ולעתיד לבוא, שאז הקב"ה "אזה למושב לו" (תהילים קלב, יג) וימחה שמו של עמלק מן העולם, אז יושלם ויתחבר שם הוי"ה, והכסא יהיה שלם. וזהו "אזה למושב לו" ה - א' תשלם לכסא, וי"ה לשם הוי"ה ב"ה. (שמחת הרגל מו ע"ב ד"ה ועל ציון).

ויש לזה רמז במגילה, שנאמר (אסתר ד, א): "ויצא ברחוב העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה". 'ומרה' באמצעו יש אותיות מ' ר' שזה כמספר עמלק, ומבחוץ יש אותיות ו' ה' - שעמלק מפריד בניהם. וע"י החיבור והאחדות מכניעים את עמלק, ומתחבר שמא קדישא.

עוד נצטוינו, (שקלים א, א) "באחד באדר משמיעין על השקלים", ואמרו חז"ל (מגילה ג:) גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין וכו'. וידוע, שהשקל גם מורה על האחדות, שהרי נצטוינו להביא רק מחצית השקל, ולא שלם, להורות שהאדם לבדו אינו מושלם אלא כשיצטרף עם חבריו. וכתבו התוספות (תוס' השלם שמות ל, יג אות ו) שקל גימ' נפש, וכשאינו מתחבר עם חבריו, הוא רק חצי נפש.

להשאר תמיד בעלייה

ושמעתי רמז נאה דהנה ישראל בגמטריא תקמ"א (541), וכשתוציא המספר א"ש (301) מתיבת ישראל"ל אז ישאר המספר עמל"ק (541 - 301 = 240) כלומר דישארל בלא אש וחמימות זהו 'עמלק' אשר קרך בדרך.

על פי זה יש לבאר מה שמצינו במדרש (תנתינא כי תצא ז) שהסמיכו את 'זכור את יום השבת לקדשו' ל'זכור את אשר עשה לך עמלק', ונתבאר בספה"ק כי בכח השבת קודש ניתן למחות זכרו של עמלק, וצריך לבאר העניין בזה, אלא שמהותו של עמלק הוא 'אשר קרך' - לצנן את רתיחת הלב והתלהבות אש קודש לעבודתו ית"ש, ואילו שבת קודש הוא יום תשוקה ואהבה לה' יתברך ביקוד אש, על כן השומר שבת כהלכתו מוחה בזה את עמלק.

וכן איתא מהרה"ק מדז"קוב זי"ע (עטרת ישועה פרשת תצוה) על דרשת חז"ל על הפסוק (שמות כז, כ) "כתית למאור", וכתב רש"י, "כתית למאור ולא כתית למנחות" (מנחות פו.). ומבאר

'כי הנה בעבודת השי"ת יש לפעמים אשר האדם נופל ממדריגתו, ועם כל זה לא ימס לבבו בקרבו, כי זו היא ירידה לצורך עליה כדי שאח"כ יתעלה יותר ויותר ויתן תענוג למעלה, וזהו 'כתית למאור' אף שאור התורה והמצוה 'כתית ונכתש' והיה בחינת ירידה, עם כל זה ידע 'להעלות נר תמיד', שמעלה תענוג למעלה תמיד ואף בעת הירידה, כי הירידה הוא לצורך עליה'.

ולמדנו מכאן, שאפילו בעת הירידה עצמה, יחזק עצמו לעבוד את השי"ת בכל מה שיוכל, וידע נאמנה שעוד יזכה לצאת מהאפלה שלו, ואדרבה אחר כך יבא עליה גדולה ויזכה לעלות מדריגות רבות בעבודת השי"ת.

אפשר לזכות למעלות גדולות ברגע קט

עיקר הנס בפורים החל בזה שהמלך אחשורוש הרג את ושתי כנגד דרך הטבע, שהרי קפ"ו יום עשה משתה כרצון איש ואיש ולא נשתגע, וביום האחרון נשתגע בשיגעון. וגם ושתי המלכה היתה משוגעת שהפריזה בדברים כנגדו... ולא עוד אלא שעל אותה שעה נגזרה הגזירה - על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), ואף על פי כן ריחם עליהם הקב"ה והקדים וברא את הרפואה באמצע הסעודה והרגו את ושתי, ועל ידי זה לבשה אסתר מלכות והיה בידה להציל את ישראל מגזירת המן, נמצא שתחילת הישועה היתה כאשר היו ישראל בדיוטא התחתונה ועסוקים בחטא רח"ל, ללמד ש'בנים משחיתים' - אפילו בשעה שמשחיתים בנים חביבים הם לה'.

וללמדנו, שניתן 'להתהפך' ברגעא חדא ולהתקרב אל השי"ת מתוך המצב השפל ששקוע בו, ואז אז יראה כיצד היתה מוכנה ישועתו גם כשהיה בדיוטא התחתונה. ובכך יש לפרש בלשון הכתוב (אסתר ד, טז) "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת", שאם 'אבוא אל המלך' יתברר תוקף הנס אשר היה מוכן ומזומן בשעה שהיתה ההנהגה 'אשר לא כדת'.

פנינים לפרשת זכור

טעם לקריאת פרשת זכור

תיקנו חכמים לקרוא את פרשת זכור, מעשה עמלק בחודש אדר דוקא, שהוא הכנה לחודש ניסן, חודש גאולתן של ישראל. כמאמר רבותינו (ערכין יא:) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. ובדאי קודם גאולתן של ישראל שאז יזכו לעילוי רב ונצחי יתעורר שוב עמלק לקטרג עליהם, והיא מלחמת גוג ומגוג שתוקדם לביאת המשיח.

פרשת זכור - להחליש כוחו של עמלק

גם מבואר בספרים דעל ידי אמירת "זכור" בציווי השי"ת, מתעורר למעלה ענין מחיית עמלק, אשר הקב"ה יקיים אותו בפועל וימחה את עמלק למעלה ולמטה, וכל שנה ושנה מוחים את עמלק ומחלישים את כוחו, וכן בכל פעם שאנו מגנים אותו ומזכירים מחיית עמלק מוחים חלק מעמלק מן העולם עד שנעביר אותו לגמרי. (אור הפורים פ"ב טו).

עוד טעם לקריאת פרשת זכור

איתא במדרש תנחומא (כי תצא פרשה ט), ר' לוי אומר, אחר מ' שנה רצה משה לומר להם לישראל זוכרים אתם מה שאמרתם (שמות יז, ז) "היש ה' בקרבנו", אלא אמר משה, אם אני אומר להם כך הריני מלבין את פניהם, והמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.

משל למלך שהיה לו פרדס והכלב מוביל בפתח הפרדס, ומביט בכל מה שבפרדס. נכנס אהובו של מלך לגנוב מן הפרדס, ושיסה בו את הכלב וקרע את בגדיו. אמר המלך, אם אני אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך פרדסי הריני מלבין פניו, אלא אומר לו הראית כלב שוטה זה האיך קרע את בגדיך! מיד מבין.

כך אמר משה, הריני אומר לישראל (דברים כה, יז) "זכור את אשר עשה לך עמלק", זכור שהכלב עומד בפתח כי מה שציוה הקב"ה ליזכר את עמלק הוא מן רפואה שאם ח"ו יעלה בלבך מחשבות זרות ללמוד מדרכי עמלק, אז תזכור מה הוא עשה לך, כיצד הקב"ה אחז בו כדי להפחידך, היאך העניש אותו על מעשיו הרעים ומדותיו המגונות.

מחיית עמלק ע"י התורה

המגיד מדובנא ביאר מדוע צריכים אנו לקרוא כל שנה פרשה זו על פי משל, לאמא הנפרדת מבנה יקירה העומד לנסוע למרחקים, והאמא הטובה והרחמנית מכינה לבנה צידה לדרך ואורזת לו מאכלים טובים ומשובחים. וגם מוסיפה לו תרופה לחולי הפוקד את בנה מפעם לפעם. והנה בהכינה את דברי המאכל והמעדנים מברכת את בנה שיאכל בתיאבון וישמח ובבריאות, אמנם כשמגיעה לתרופה אומרת יה"ר שלא יזדקק לזה לעולם, בכל זאת מודיעה לבנה היכן מונחת התרופה שבאם ח"ו יזדקק לה מיד ימצאנה ויתרפא.

על דרך זה אומר השי"ת, (דברים כה, יט) "והיה בהניח... לך מכל אויביך מסביב... תמחה את זכר עמלק". ללמדך שרצון השי"ת שישראל יהיו במנוחה ובבריאות וימחו את זכר עמלק על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ולא יצטרכו לזכור ממנו כלל אפילו בתור רפואה, למרות

זאת "לא תשכח" שלא נשכח את התרופות, שאם חלילה נצטרך להשתמש בזיכרון זה, למחות את זכר עמלק נעשה זאת, בדיוק כמו האם המסורה המזהירה את בנה. (ע"פ משלי יעקב פנחס אות שטו).

ע"י מידת האמת - מוחים את עמלק

"אדר" נוטריקון "ר'אש ד'ברך א'מת" (תהלים קיט, ס). ויבואר כי הנה ידוע שעל ידי כח האמת והדביקות בה, נעשית מחיית עמלק והרע, כי הם מקור השקר והחנופה. לפי זה יש טעם נאה להא שקבעו חכמים את קריאת פרשת זכור בחודש אדר, שבו יכולים להתחזק ולהתקשר במידת האמת. ולא נותר לנו אלא להתחזק באהבת האמת, ולימוד התורה הנקראת אמת, כמו שנאמר (משלי כג, כג): "אמת קנה". (ע"פ מגן אברהם טברסקי תצוה ד"ה ועשית).

מחיית עמלק ע"י האחדות

כך היתה דרכו של המן, שאמר לאחשורוש (אסתר ג, ה) "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד" פירוש "ישנו עם" שבאמת "אחד" הם, וכמו שנאמר (דברי הימים א יז, כא) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אבל כוחנו לנצחו על ידי שנעשה הימנו "מפוזר ומפורד" על ידי שנאת אחים.

בתיקון לקטרוגו של עמלק, קבעו חכמים את קריאת פרשה זו ליום שבת קודש. בשבת קודש מתאחדים נשמות ישראל למקור האחדות, כמאמר רשב"י זי"ע (זוה"ק תרומה דף קלה): "רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד". כנסת ישראל מתאחדת בנועם אחדותו יתברך "ה' אחד ושמו אחד", וכנסת ישראל "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (שם), ואז יש בכוחה של כנסת ישראל להתגבר ולדחות את קטרוגו של עמלק. שכן כל כוחו של עמלק לא היה, אלא: "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" (דברים כה, יח), אבל "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג, ה) כאשר יש אהבת אמת ואחדות כל שבטי ישראל לחטיבה אחת, אין לעמלק כל מגע וכל שליטה להרע לישראל.

מחיית עמלק ע"י חיזוק באמונה

"עמלק" גימטריא "ספק", דבר זה מורה על כוחו של עמלק שדרכו להחדיר באדם ספיקות באמונת ה' ואמונת התורה. התחזקות באמונה דהיינו תמימות ללא ספיקות וללא פקפוקים, היא היא המלחמה הכבדה בעמלק, ולפיכך תמצא כי עמלק לא יכול לישראל אלא בשעה ש"אתה עיף ויגע ולא ירא אלקים" (דברים כה, יח). אבל בשעה שישראל שלימים וחזקים באמונתם, אין מקום כלל לפקפוקיו וספיקותיו של עמלק. רמז לדבר כי "המן - אגג" גימטריא "אמונה", לרמז כי לא ניצחו ישראל את המן האגגי אלא בתוקף אמונתם בה'. צא וראה, כי

במלחמת משה בעמלק, נאמר (שמות יז, יב): "ויהי ידיו אמונה", כי עיקר המלחמה בעמלק היא התחזקות באמונה.

צריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם תיקונו ושם חיותו

בגמרא מגילה (יט.) נפסק "פרוז בן יומו קרוי פרוז". ע"ש. ויש להבין מדוע בשאר ימים טובים של גלויות נוהג ה'אורח' הבא מארץ ישראל לחז"ל ולהיפך כמקומו? (עיין בשו"ע או"ח סי' תצו סעי' ג, ועי' שו"ע הרב שם ז-יא). והביאור הוא, כי בפורים הוא הזמן הראוי להשריש שהכל בחשבון, וגם שהותו של אדם במקום ה'פרוים' אף ליום אחד אינו במקרה ועראי, וכלשון בני אדם 'פלוני נפל בטעות למקום זה', אלא ליום זה נשלח מן השמים להיות כאן. וצריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם תיקונו ושם חיותו, ואילו היה בזה הזמן במקום אחר בטלה חיותו ולא יעשה התיקון הצריך לנשמתו.

אין מקרה אלא אותיות מקרה ה'-רקם

אנו מאמינים בני מאמינים שהכל מאתו יתברך, וכבר אמרו קמאי שתיבת מקרה שווה לאותיות רק מה' וכן אותיות "ה' - רקם".

עמלק - קירור בעבודת ה'

"ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות יז, ח). דרשו חז"ל (בכורות ה:): שרפו ידיהם מן התורה. ובזה מבארים רבותינו שכל כוחו של עמלק הרשע להפיל את האדם מאמונת ה' וליתן בו קרירות בעבודת הבורא. כמו שדרשו, עמלק ר"ת ע'מלק מ'קרה ל'בבות ק'דושות, כדכתיב (דברים כה, יח) "אשר קרד" בדרך מלשון קרירות. (ע"פ אמרי אהרן רוט פר' כי תצא).

עמלק - שורש הגאווה

"עמלק" - גימטריא "רם", והיא טומאת הגאווה שהוא משריש באדם. שלוש לשונות של מחייה נאמר בעמלק: מ'חה (שמות יז, יד), ת'מחה (דברים כה, יח), א'מחה (שמות שם) - ראשי תיבות אמת. כנגדם שלש לשונות של עונה נאמרו:

(א) אברהם אבינו כינה עצמו א'פר, שנאמר (בראשית יח, כז) "ואנכי עפר ואפר".

(ב) משה רבינו כינה עצמו מ'ה, שנאמר (שמות טז, ז) "ונחנו מה".

(ג) דוד המלך כינה עצמו ת'ולעת, שנאמר (תהילים כב, ז) "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם".

ואברהם משה ודוד ע"ה, ראשי תיבות אמת. ללמדך שעל ידי התדבקות במדת הענוה של אבותינו הקדושים מקיימים ישראל את שלושת הלשונות של מחיית עמלק. דהיינו שמוחים את קליפת עמלק הזו "הגאווה" שהיתה בהם. (ע"פ ממעיני הישועה ויסבלום פרשת שמיני בהערה בשם רבי נפתלי מראפשיץ).

תמנע בקשה להתגייר ולא קבלוה

הגמרא בסנהדרין (צט:): אומרת על הפסוק (בראשית לו, יב) "ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו, ותלד לאליפז את עמלק", תמנע בת מלכים היתה בקשה להתגייר באה אצל אברהם יצחק ויעקב, ולא קיבלוה, הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו, אמרה מוטב אהיה שפחה לאומה זו, ולא גבירה לאומה אחרת. ויש להבין הרי אבותינו הקדושים עסקו בקירוב נפשות להכניסם תחת כנפי השכינה, וכאן אצל תמנע כולם הסכימו להרחיקה.

אלא ידעו האבות שיש לה גאווה גדולה שכל שורשה ומהותה הבלטת האישיות הגשמת הרצון העצמי, ואין לה שום התבטלות, וידעו שאם תתגייר תרכוש מעלות נוספות ויהיה ממנה צרות גדולות, והיא ההיפך הגמור ממדת ישראל המשולים ללבנה שמנמיכה עצמה. (אור הצפון ח"א עמ' רא).

עמלק - מכנים יאוש בלב האדם

כתב הגה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בזה"ל: קליפת עמלק נקראת רג"ע, כמו שכתוב (במדבר כד, כ) ר'אשית גו'ים ע'מלק, ר"ת רגע, ולכן צונו הקב"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות יז, טז), שבכל דור מתלבש זה עמלק הרשע באופנים אחרים ובדור שלנו ב"יאוש" ע"כ. (אור הפורים פ"ב כא).

נמצא שקליפת עמלק מייאשת את האדם ומפילה אותו ברגע.

עמלק - נחש עקלתון

במדרש תנחומא (פרשת כי תצא ט) כתב: עמלק לקק דמם של ישראל כמים. ואומר המהר"ל מפראג (אור חדש פתיחה למגילת אסתר) עמלק הוא נחש עקלתון, וכשם שהנחש מצא את הדרך לחדור אף לגן עדן, ולהסית את אדה"ר. כך היה עמלק כמו שאמרו בספרי (דברים פיסקא רצו) שעמלק מתגנב מתחת לענן וגונב נפשות. ועליו נאמר (ישעיה יד, כט) "משורש נחש יצא צפע". צפע גימטריא עמלק.

בזמן שמשעבדים ליבם לאביהם שבשמים נוצחים

"והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק" (שמות יז, יא). וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו היו נופלים ח"ו. (ר"ה פ"ג מ"ח).

יובן על פי מה שאמרו חז"ל (ב"ב טז). ששרו של עשו עמלק הוא היצה"ר המחטיא את האדם, והוא יורד ומסית עולה ומקטרג, וכמו שאין האדם יכול לנצח את יצר הרע, אלא אם כן יהיה צדיק כל הזמן ויעבוד את השי"ת ולא יסיח דעתו, כך היא מלחמת עמלק.

זה שכתוב (שם, יב): "ידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה". והגמרא אומרת (ברכות נד). הרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה, צריך שיתן הודאה לקב"ה, וקשה כי לכאורה היה להודות לקב"ה כשרואים את שדה הקרב שבו חלש יהושע את עמלק, עיין שם במהרש"א.

ושמעתי שמכאן לומדים ששדה הקרב אינו מקום הנס, אלא מקום הנס הוא האבן שישב עליה משה, כי שם היו מסתכלין ומשעבדים ליבם לאביהם שבשמים, ובוז היתה תלויה הכרעת המלחמה, לכן דוקא שם צריכים ליתן שבח והודאה. ומבואר בזה שכשאדם לא מסיח דעתו מעבודת ה' בזה נעשית המלחמה בעמלק. (עי' בספר זכרון להגרי"ב ז'ולטי עמ' תפג שהביאו בשמו).

המודה ואומר שבחו של הקב"ה יזכה לגן עדן

מעשה נורא הובא באור זרוע (הלכות שבת סימן מב אות ו) וז"ל: ואני הכרתי יהודי אחד מוואמ"ש, והיו קורין אותו ר' בונים והיה זקן וקובר מתים, ושמעתי אל נכון ואל האמת, שפעם אחת השכים לבית הכנסת וראה אדם אחד יושב לפני בית הכנסת ובראשו כתר של עשבים שקורין 'צפלי', ונתפחד כסבור שהוא שד, וקראו ואמר לו, וכי אינך פלוני שמת עתה וקברתיך, ואמר לו הן, ואמר לו היאך אתה באותו עולם [היינו בעוה"ב], ואמר לו היטב עד מאד, ואמר לו מה זכויות יש לך, והלא אתה היית אדם כל דהו, ואמר לו רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בבית הכנסת בזכות זה הביאונו בגן עדן ומכבדין אותי, וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליך, כי תראה בית יד חלוקי שקרוע שקרעת לי כשהלבשתי התכריכין, ושאל לו מה זה שבראשך, וענהו הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי כדי לבטל ריח רע מעלי של זה העולם. כתבתי אני המחבר אלו המעשים, כדי שיראה ירא שמים וישים אל לבו ויאמר

שבחותיו של הקב"ה בקול נעים ובכוונה ויזכה לגן עדן ע"כ. וממעשה זה צריך ללמוד כמה חשוב הוא לברך את הברכות בכוונה ובקול נעים, ואף 'אדם כל דהו' (כלשון האור זרוע) יכול במנהג טוב זה לזכות לחיי העולם הבא וגן עדן.

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק

בגמרא סנהדרין (צו): איתא מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. וקשה שהרי המן מזרע עמלק ואסור לקבל גרים מזרע עמלק, כמובא במכילתא דר' ישמעאל (פרשת בשלח מסכתא דעמלק ב).

ומיישב הגאון ר' חיים פלאג'י זי"ע (עיני כל חי סנהדרין צו): שכשיבלו אותם להתגייר, היה זה לאחר שבא סנחריב ובלבל האומות ולא ידעו שהם מזרע עמלק, וכל דפריש מרובא פריש ולכן קיבלום, ואח"כ נתגלה ברוח הקודש לאנשי כנסת הגדולה שהם מבניו של המן הרשע.

שבע יפול צדיק וקם - ס"ת עמלק

רמז יש בו שאם יהודי חלילה נופל ליאוש ועצבות, בחשבו שהרי ממילא ירד ממדרגתו, ושוב אין לו תקומה ולא תועיל לו תשובתו, זה הוא מכוחו של היצה"ר. לכך מרומז עמלק בסוף אותיות הפסוק (משלי כד, טז): שבע' יפול' צדיק' וקם'. ובזה יתחזק האדם לשוב בתשובה ולא להתייאש. (ליקוטי מוהר"ן תניינא יט).

בשתי פרשיות בתורה מדובר על עמלק, בפרשת בשלח, ובפרשת כי תצא, ויש בפרשיות אלו קס"ו תיבות, וכנגדם במגילה קס"ו פסוקים, וכן מנין התיבות שיש בהלל הגדול שבסופו כתוב (תהילים קלו, כד): "ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו". (ע"פ שערי בינה לר"א מגרמיזא בעל הרוקח סוף מגילת אסתר).

דרושים לימי הפורים

דרוש א' – בענין קריאת המגילה

התעוררות לקריאת המגילה

ועל מעלת שעת קריאת המגילה, כתבו בספר קב הישר (פרק צט ד"ה ראה בעיניך) וז"ל: צריך אתה לדעת כי יש עולם למעלה עולם קדוש ונורא מאוד, ואינו מתגלה בעולם המעשה לרוב קדושתו שהוא נורא מאוד. ופעם אחת בשנה ביום הפורים בשעת קריאת המגילה, מתגלה הארה קדושה זו לברואי אנוש. ותדע כי נשמת מרדכי הצדיק היתה מזה העולם הקדוש, ועל כן נקרא שמו מרדכי, ואמרו חז"ל (מגילה י:) כי שמו הוא "מר-דרור" שהוא ראש לכל מיני בשמים, נתכוונו ברמז קדשם על עולם זה שהוא ראש ועליון לכל העולמות העליונים.

וצריכים אנו תחילה לעורר רחמים שיתגלה עלינו האור הקדוש הגדול הזה, שיופיע ויאיר על ראשם של עם קדוש המתאספים בבית המדרש בלב טהור ומלאי כוונה. לפיכך באה המצוה לפשוט את המגילה כאגרת שהוא מלשון התגלות, להביא ולהמשיך את התגלות האור הקדוש והנשגב הזה. וזוהי כוונת הברכה שמברכים קודם המגילה: "על מקרא מגילה", פירושו על פי סוד – שצריכים אנו לקרוא ולהוציא אותו אור עליון להמשיכו אל התחתונים. ולכן עונים כל הקהל אמן בכוונה גדולה. ומאוד צריכים לעורר את הקורא את המגילה, בשעה שמברך בציבור על מקרא מגילה, שילבוש חרדה גדולה ואימה תיפול עליו, וגם הציבור בשעה ששומעים מפי הקורא יפול עליהם אימה והכנעה ומורא. וכל אחד יכוון שעכשיו מתגלה זה העולם העליון והנשגב כדי להאיר בהארת נסים וישועה לישראל. ותדע כי על אור נשגב זה המתגלה עתה, נאמר במגילה (אסתר ח, טז): "ליהודים היתה אורה".

וכבר נודע כי גדולי המקובלים בשעה שאומרים ברכה זו והציבור מכוונים למוצא פיהם באימה ויראה גדולה, ארכבותיהם דא לדא נקשן מרוב פחד ה' והדר גאוונו, אשרי העין ראתה זאת.

גודל מעלת וקדושת הזמן של קריאת מגילה

הרה"ק בעל ה'חקל יצחק' מספינקא זי"ע היה מספר בכל שנה לאחר שגמר את עריכת הסדר בליל ב' של פסח, שאביו הרה"ק בעל ה'אמרי יוסף' זי"ע היה רגיל לספר אחר גמר עריכת הסדר בליל ב', מעשה שהיה עם אברך אחד שערך את הסדר בליל השני, ואמר שיר השירים, והאריך בסיפורי יציאת מצרים, ועדיין לא חטפתו שינה ולא רצה ללכת לישון, התיישב בדעתו להיות שביום ב' דפסח הוא זמן של "סעודת אסתר" (שביום זה ישבה אסתר ואחשורוש למשתה היין, והתחננה לפניו שיבטל את הגזירה). לכן יקרא עכשיו את המגילה.

והנה כשסיים לקרות את המגילה, ראה שבאה אליו 'רוח' וביקשה 'תקון' לעצמה. שאל אותה האברך, איזו שייכות יש לך אלי ומה רצונך ממני? התחילה הנפש לספר כי ישנן נשמות שהרבו לחטוא כל כך בזה העולם, שאף אחרי שקיבלו את העונש שלהם בשמים, בכל זאת אין ביכולתם להיכנס לגן עדן עד שתהיה להם זכות מיוחדת. אבל בכל שנה בשעת קריאת המגילה פותחין שערי גן עדן, ואז יכול כל אחד להיכנס, וחדשים רבים לפני זמן הקריאה עומדות אלפים ורבבות נשמות בשער ומחכות לפתיחתו, ואולם מכיון שקריאת המגילה אינה אלא שעה שעתיים או שלוש, על כן מי שמספיק להיכנס קנה עולמו, ומי שנשאר בחוץ נאלץ לחכות עד שעת הקריאה של השנה הבאה.

והנה זה כמה שנים הנני עומד על שערי גן עדן ובגלל הדוחק הרב לא הצלחתי להיכנס, ובשנה האחרונה סגרו את השער בדיוק כשהגיע תורי להיכנס, והתיישבתי בדעתי שלא אוזן ממקומי עד שיקראו את המגילה בשנה הבאה. ויהי לפתע בעמדי שם ומחכה שיגיע הזמן להיכנס, שמעתי שקוראים את המגילה בליל פסח, מיד התחלתי לדפוק על שערי גן עדן שינחוני להיכנס שהרי קוראים את המגילה, יצא אלי שומר הפתח ואמר: הן אמת שקוראים כעת את המגילה אבל אין זה זמן קריאתה! השבתי לו, מאי נפקא מינה אם זמן קריאה הוא עכשיו או לא, הרי מכיון שקוראים את המגילה מחוייב אתה להכניסני. עוד אנו מתווכחים יצא הקול מבית דין של מעלה לאמר: האמת היא כדברי השומר שקריאת המגילה אינה מועלת אלא בזמנה, אבל אם יפסוק האברך שקורא כעת את המגילה, שהנך יכולה להיכנס, אזי יפתחו לך השער ותכנסי. ועכשיו אני מתחננת אליך אנא! הצילני מרדת שחת. ומיד פסק האברך לתת לה להיכנס, ותיקן את נשמתה כדי שתוכל לנוח בשלום ובשלווה בגן עדן. עד כאן סיפור המעשה.

כשהיו 'וקני החסידים' מספרים את הסיפור הנ"ל, היו רגילים לומר: כי רבן בעל האמרי יוסף זי"ע היה דייקן גדול בסיפורי עובדות, ולא היה מדרכו לספר שום סיפור מבלי שיוכיר

את שם בעל העובדא, או שיגיד בשם תלמידי הבעש"ט. ובסיפור זה שסתם ולא פירש מי היה "האברך" הוזה כנראה שכוונתו היה על עצמו, אך מפאת ענוותנותו לא הזכיר מי היה אותו אברך. (מעשה אבות ספינקא עמ' רו).

ההתלהבות והכוונה בקריאת המגילה

רבי לוי יצחק מברדיטשוב סגורן של ישראל מדבר רבות על מעלת מגילה אסתר, שאף שכולה מבחינה חיצונית נראית סיפור המאורעות שאירעו לאבותינו, וכספר זכרונות וסיפור דברים, אבל לאמיתו של דבר אינה כך. כי המגילה כולה נכתבה ברוח הקודש (מגילה ז). על ידי מרדכי הצדיק שהיה מנביאים אחרונים, ובכל מילה ומילה רמוזים בראשי תיבות וסופי תיבות שמות קדושים ונעלים, וכל הצירופי שמות מאירים באור עליון בעולם הזה הטבעי בשעת קריאת המגילה.

ממשיך ואומר רבי לוי יצחק מברדיטשוב וז"ל: "מעתה יתלהב לב האדם בקראו המגילה, ויכוין בקראו ובשמעו את המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצותיו, כמאמר חז"ל (שבת פח.) קיימו מה שקבלו כבר, וכפי אשר ביארנו לעיל. לכן יכין את עצמו מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עליו עול תורתו ומצותיו ית"ש. לכן אמרו בזוהר הקדוש (תיקוני זהר תיקון כא דף נו ע"ב) יום כפורים שהוא כמו פורים, כלומר שהארת יום הכיפורים הוא כפורים, עבור שביום כיפור מה שחלף ועבר אין, מעתה הוא מטוהר וחושבנא מכאן ולהלאה.

עולם הטבע יזדכך על ידי קריאת המגילה

ממשיך רבי לוי יצחק מברדיטשוב וז"ל: כי בפורים ביארנו שהטבעים נזדככו על ידי קריאת המגילה שמאיר בעולם הזה! והנה ידוע שמושב החיצונים הוא בעולם הזה, והעולם הזה רוב רובו הוא חיצונים, רק שנזדככו על ידי מעשה בני אדם.

ונמצא, שבפורים נזדכך העולם הזה, הוא עולם הטבע, על ידי קריאת המגילה, ומקבלים עול תורה ומצוות, ועל ידי זה נזדככו כל החיצונים. כן הוא ביום הכיפורים שנזדככו כל החיצונים, ומטילים גורל הוא פורים - השעיר לעזאזל.

לכן יתלהב האדם בקריאת המגילה, ובשמעו יכין את עצמו לקבל עליו מאותו יום עול תורה ומצוות, ויתחדש כנשר נעוריו, וישמח בעול קבלת תורה. ויכוון בקריאת המגילה שיזדככו כל העולמות, ואפילו העולם הזה, הוא עולם הטבע, כולם יזדככו על ידי קריאת המגילה, וישמח מאד שיזדככו כל העולמות, ויקויים מקרא שכתוב (תהילים קד, לא) "ישמח ה' במעשיו".

"ויכוון שבכל דיבור שיוצא מקריאת המגילה נברא הארה, וכל דיבור שיוצא נברא מלאך אחד. מה מאד יתלהב האדם כשיעלה במחשבתו שמכל דיבור ודיבור שמח הבורא בו, ונברא מלאך, מה מאד יתלהב האדם, כי כן הוא בדברי קדושה, והשם יתברך שמח בקריאת מגילה של בני ישראל, ונזכרו כל העולמות וכל הנשמות, ובכל דיבור ודיבור עושין נחת רוח לבורא ויוצר ועושה הכל, ומקיים 'בן חכם ישמח אב' (משלי י, א) זה הקדוש ברוך הוא.

"והא-ל יתן בליבנו לעבדו בלב שלם ולשמור מצוותיו, וישמח ויעלוז הא-ל בנו, וישמח אותנו בשמחתו, כמו שנאמר (אסתר ח, טז): 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', אמן סלה". (קדושת לוי מועדים פורים קדושה ראשונה ו ע"ב).

על פי דבריו הקדושים של ה'קדושת לוי' הדברים מיושבים!

ביום הפורים כל הטבעים מזדככים, ונפשו של כל אחד מתעוררת ביום הזה, על ידי קריאת המגילה, לשמור רמ"ח מצוות עשה ושם"ה לא תעשה. וכל אחד מתלהב בנפשו שמהיום הזה והלאה ישכח את העבר ויקבל על להבא. וכיון שכך - אין לנו שום פחד ומורא לשתות ולהתבסס, כי בטוחים אנו בס"ד שיום זה גדולתו וסגולתו גדולים מאד, בפרט אחרי קריאת המגילה, ושתיה זו תגרום לנו רק התעוררות והשפעה לטובה, ולא ח"ו להיפך.

בזה עלה בלבי בס"ד, להסביר את טעם מנהגם של ישראל קדושים להתחפש בפורים ולהתלבש בבגדים לא להם, כי ביום זה זוכה היהודי לעלות מדרגה לדרגה, עד שממש אי אפשר להכיר אותו, כי פנימיותו ונשמתו השתנתה עד לכלי הכר. ממש כמו האדם שהלביש על פניו מסווה, שאי אפשר להכירו. כמו כן נפשו ונשמתו של איש יהודי בפורים, מתעלות ומתעלות גבוה מעל גבוה, והוא בכלל אינו אותו האדם שהיה לפני פורים, אלא נשתנה למעליותא ולטיבותא, בבחינת: "פנים חדשות באו לכאן". (דורש טוב - פורים).

מגילה ר"ת ל'העביר ג'לולים מ'ן ה'ארץ

הגמרא אומרת (מגילה ז.) אסתר ברוח הקודש נאמרה. וכמה ראיות הביאה הגמ' לזה, ע"ש. ויש במגילה בכל תיבה ותיבה סודות עצומים, הרמוזים בראשי תיבות וסופי תיבות, וכמה שמות הקודש יוצאים מן המגילה שהם בונים עולמות גדולים, כמבואר בפרי עץ חיים וסידרם בסידור הרש"ש, ע"ש. ולכן ידע האדם, שכשקורא את המגילה צריך להתלהב מאוד בקריאתה, כיון שעושה בזה תיקונים גדולים. ורמז רמזו בזה, 'מגלה' ר"ת 'להעביר ג'לולים מן הארץ', שעל ידי זה מעבירים כל הסטרא אחרא. גם כן צריך האדם להרגיש בעת שקורא את המגילה, כאלו כעת הקב"ה עושה עמנו את כל הניסים והנפלאות, יען כי אותו אור חוזר להאיר בכל שנה ושנה.

הקורא את המגילה למפרע לא יצא, אלא ידע שבאה אותה הארה בכל שנה ושנה

זבזה ביאר בספר בוצינא דנהורא (דף לו ע"א) בדרך רמז, את המשנה במגילה (ב, א): "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", כלומר כשם שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז:), כך גם כשקורא את המגילה חייב לדעת שבכל דור ודור יש הארת מרדכי והמן וזוהי חובת הקריאה. אבל אם האדם חושב שרק אז היו מרדכי והמן לא יצא. וזה כוונת המשנה, הקורא את המגילה ובקריאתו חושב שהניסים והאורות הללו, היו רק 'למפרע', רק באותו זמן ותו לא לא יצא, מכיון שההרגשה צריכה להיות שעכשיו הכל מתרחש, עכשיו ממש.

קריאת המגילה ביום

איתא במגילה (ד). ואמר ר' יהושע בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה, ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב, ג): "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי". ובספר ריח הדודאים (על מסכת מגילה עמ' יח) ביאר בדברי רבי יהושע בן לוי, שדייק לומר "לחזור ולשנותה ביום", היינו שבקריאת היום יהיה שינוי אחרת מבלילה, כי שוב ביום יסתכל בה בעינא פקחא וימצא בה שינוי וטעם חדש, מה שלא התבונן בקריאת האתמול.

בזמן המשנה עדיין לא נתקנה קריאת המגילה בלילה

הגאון רבי שלמה הכהן מווילנא זצ"ל בשו"ת בנין שלמה (סי' נח ד"ה ועוד נ"ל) כתב בזה"ל: לפענ"ד, דבזמן המשנה עדיין לא היה התקנה לקרות המגילה גם בלילה, דהא במגילה לא הוזכר רק ימים, ורק דבימי ר' יהושע בן לוי התקינו (מגילה ד). שיהו קורין גם בלילה, וסמכו אקרא (תהלים כב, ג) ד"אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי". ותדע דלא הוזכר בשום דוכתא במשנה קריאת המגילה של לילה, דלגבי קריאת המגילה של יום תנן (כ:): דכל היום כשר לקריאת המגילה, ובעי ליה למתני נמי דכל הלילה כשר לקריאת המגילה של לילה, ועוד דתנן דכל הלילה כשר לקצירת העומר, ומקשינן דכל לאתויי מאי, ומתריצין דאתא לאתויי אכילת פסחים וכו', [ולכאורה] לוקמי דבא לאתויי קריאת המגילה של לילה? אלא ודאי דלא נתקנה בזמן המשנה כלל, עכ"ל.

לתקן הדרכים המקולקלים

במשנה שקלים (א, א) איתא, בחמשה עשר בו קורין את המגילה ומתקנין את הדרכים, וכתב הגאון בעל החסד לאברהם מראדומסק זי"ע (פרשת שקלים סד ע"ב ד"ה באחד), רמז יש כאן, שיש כח באדם מחמת קריאת המגילה לתקן את הדרכים המקולקלים.

התרגשותו של הרה"ק ר' יואל מסאטמר בקריאת המגילה

בעל דברי יואל מנהגו של הרה"ק ר' יואל מסאטמר זי"ע היתה לקרוא את המגילה כשכל תיבה ותיבה היתה יוצאת מפיו בקול חוצב להבות אש, במתינות ובנעימות נפלאה בנגינה יפה ונעימה. ומדי פעם בפעם נתרגש רבינו וזיקוקין דנורא נפקו מפומיה בקול רעש גדול, כגון באמרו "כי אין לה אב ואם" (אסתר ב, ז). "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (אסתר ג, ב). או בקראו "ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום" (אסתר ד, יא). וכהנה פעמים רבות, ומדי פעם בפעם נתן את קולו בבכי מתוך רגש אש קודש, והיה נראה וניכר כי בכל תיבה שקרא מן המגילה מילין לצד עילאה ימלל, לעורר רחמי שמים וכתפילה אריכתא דמיא, ואם בכל ימות השנה התאמץ רבינו להסתיר את מעשיו והשגותיו הנוראים וילט פניו באדרתו, אבל ביום הפורים בעת קריאת המגילה, שכל תיבה מהמגילה בוקע רקיעים וכמבואר בספרים הקדושים, לא עצר הרבי בקרבו את הארת הקדושה אשר הרגיש והשיג, והיה קורא את המגילה בקולות וברקים ברגש ובהתעוררות רבה ועצומה. ומי בא בסוד ה' ליראיו לידע דעת קדושים ומה גבהו מדרגותיו ביחודא עילאה, אמנם אף עם עוצם דביקותו בקונו וגודל התרגשותו בקריאת המגילה מ"מ לא החסיר המזג בדקדוק קריאת המגילה ובתנועות הטעמים כדת וכהלכה. (פור המגילה עמ' מב).

ע"י המגילה אפשר לראות את העתיד

כל מי שמקדש עצמו מכל עניני העולם, יכול לראות בקריאת המגילה, כל אשר יארע ויקרה בעולם בשנה זו. וכבר מסופר מצדיקים רבים איך שגילו לאחר קריאת המגילה כמה מאורעות שונים העתידים להתרחש בשנה זו. ועל זה אמרו בספרים לכן נקראת המגילה "אגרת" (אסתר ט, כט). מלשון "אוגר" כי המגילה אוגרת בתוכה ע"י השמות הקדושים הרמוזים בה, כל מעשי שמים וארץ וכל אשר בהם.

על ידי קריאת המגילה ניצולים מכל הצרות והיסורים

כתב בספר ארץ החיים (מצ'נוביץ ליקוטים על מגילת אסתר בסופו) לפרש דברי הגמרא (מגילה ו). "שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות", וכתב דכידוע שסיפורי המעשיות שבתורה מה שהקב"ה עשה גדולות ונפלאות לישראל המה מסוגלים לספר כל איש בעת צרכו לישועה. וכמאמר הפסוק (קהלת א, ט) "מה שהיה הוא שיהיה". פירוש הסיפור של מה שהיה הוא הכנה אל מה שיהיה עוד ישועה. וזהו שאמרה אסתר 'קבעוני לדורות', פירוש קבעוני שיהא מעשה זו כתובה בספר כדי שתשועתי תהיה לנצח בכל דור ודור להיות ישראל נושע בה' על ידי קריאת המעשה של המגילה.

ומסיים, וז"ל, וזה פירוש (אסתר ט, כח) "והימים האלה נזכרים". בסיפור המעשה שלהם, "ונעשים" - ונעשה עתה ישועה בארץ כמאז ומקדם בכל דור ודור, ולא דוקא כל דור ודור אלא אף "משפחה ומשפחה ועיר ועיר" - כל אחד בעת הצורך לישועה יזכור הנם הלז וינצל.

עד כאן הדברים אמורים בקורא את המגילה גם שלא בזמנה, ועל אחת כמה וכמה בקריאת המגילה ביום הפורים עצמו, וכמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שבכל המועדים אמורים "זכר ליציאת מצרים" כי עושים אותם כ'זכר' לנס שהתרחש בימים ההם, אבל בפורים כתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר שם). בפועל ממש, ובכל שנה ושנה מתעורר הנם בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש "ונהפוך הוא" כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון. (עפ"י מהר"י מבעלזא ח"ב עמ' קסח).

וכן כתב ה'בני יששכר' (אדר ד, ו) "וניצולים [מכל צרות ויסורים] בכל שנה על ידי קריאת המגילה וצדקה".

איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת, אסתר אות ח, וכן הוא במאור ושמש רמזי פורים ד"ה בגמרא הקורא בשם האור המאיר) על לשון המשנה (מגילה יז.) "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", שבאו לרמוז הקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שבזמן מרדכי ואסתר (למפרע - בעבר) נעשו הנסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריא - לא יצא, והיינו שהדברים האלה נזכרים ונעשים עכשיו בפועל ממש.

ובעין הדברים הללו מצינו שכתב הליקוטי הרי"ם (פורים ד"ה יבוא המלך) על מה שאמרו שצריך לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת מפני שמתו כאחד, והיינו שעתה בזמן הזה הם 'מתים' מחדש, שמתעורר עתה כח הנס, וע"כ יש לקרוא בכל שנה בנשימה אחת.

סגולה לפרנסה

שפע רב נודע מה שגילה רבינו האר"י ז"ל, כי בפסוק (תהילים קמה, טז) "פותח את ידיך" מרומזים שמות הקודש המסוגלים לפרנסה טובה, והם פא"י היוצא מר"ת, וחת"ך היוצא מס"ת. אשרי האדם המכווין בשמות קודש אלו באומרו פסוק זה.

"על מקרא מגילה" - עולה בגימ' במכוון ב' שמות אלו פא"י וחת"ך, נמצא כי קריאת המגילה מסוגלת היא לשפע פרנסה טובה, ורמז לזה אמרו חז"ל (מגילה ד:) "עיניהם של עניים

נשואות למקרא מגילה" לפי שבקריאת המגילה נשפע שפע פרנסה טובה. (עטרת ישועה ח"ד דף קו ע"ב ד"ה אז"ל עיניהם).

בני חיי ומזוני

"מגילה" - בגימ' "מזלא", הוא המזל העליון ממנו נשפעים בנים חיים ומזונות, כמאמר חז"ל (מועד קטן כח.): "בני, חיי ומזוני לאו בזכותא תליא - אלא במזלא". ועל ידי מקרא מגילה נשפע שפע טוב ממזל העליון להשפיע פקודת ישועה ורחמים לכל הצריכים להוושע בבנים חיים ומזונות. ולפיכך אמרו חכמים כי "עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה" (מגילה ד:), כי עני פירושו אדם החסר ואין לו, וזה שם כולל לכל החסרונות, אם חסרון בנים או רפואות או מזונות, ועל ידי מקרא מגילה מושפעת כנסת ישראל בכל מחסורה. (תפארת שלמה רמזי פורים מגילה ג).

לכן גם באה מצוות קריאת המגילה בצורה של "פושטה כאגרת" (שו"ע סימן תרצ) לרמז להתפשטות ההשפעות הטובות משמי מרומים על ראש ישראל קדושים.

סיגורו של המגיד מטריסק באמצע קריאת המגילה

פעם אחת לאחר קריאת המגילה נתמוגג המגיד הקדוש מטריסק בבכיה רבה, ופירש את הכתוב (אסתר ד, יד): "אם החרש תחרישי בעת הזאת ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך יאבדו, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות".

וכך אמר: רבונו של עולם, עד מתי תחריש ולא תגאל את עמך ישראל. "אם החרש תחרישי בעת הזאת" - אם לא תמהר לגאלם. "ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר" - תחלש אמונתך בלכות ישראל, וילכו ישראל קדושים חלילה לרעות בשדות זרים, בכתות משונות והצלחות מדומות. ואילו "את" - מרומז לתורה שהיא מא' ועד ת' "ובית אביך" מרומז לתפילה שאבות העולם תיקנוה "יאבדו" כביכול, כי לא יעסקו ישראל לא בתורה ולא בתפילה. "ומי יודע אם לעת כזאת" - אשר יעלה ברצונך לגאול את עמך "הגעת למלכות" - אם יעלה בידך הדבר, כי חלילה לא תמצא את ישראל כשרים וראויים ולא תתקיים מלכותך, על כן נא חוש לגאלם כי בא מועד. (ע"פ ספרן של צדיקים מערכת כח אות ב).

כהנים בעבודתם בטלים לשמוע מקרא מגילה

בגמרא מגילה ג.) נפסק, "כהנים בעבודתם בטלים ובאים לשמוע מקרא מגילה". וקשה הרי מצות קריאת מגילה היא מדרבנן, ואילו הקרבנות הם מרצין ומפייסין בעולמות העליונים, ואיך יתכן שיבטלו עבודת הקרבנות שהעולם עומד על זה ויבואו לשמוע מגילה.

ובכדי להבין נקדים דהנה כידוע שאהרן הכהן הוא מקריב הקרבנות בבית המקדש התחתון, כנגד זה בעולם העליון עומד הכהן העליון שהוא מיכאל השר ומקריב קרבנות שהם נשמות הצדיקים לפני הקב"ה, ואז ה' יתברך מתמלא ברחמים גדולים וחסדים עצומים, והם נמשכים למטה בעולם התחתון, ויש ישועה גדולה, כמו שכתוב (ויקרא ט, ד) "כי היום ה' נראה אליכם". פירוש - מתי אני ה' - מתי שם הוי"ה שהוא מדת רחמים וחסדים נראה אליכם, נראה - אותיות אהרן, אליכם - אותיות מיכאל. כלומר כאשר אהרן מקריב קרבנות בעוה"ז, כנגדו מקריב מיכאל למעלה ואז הדינים מתמתקים בחסדים, ומתעורר החסד העליון.

והנה 'מגילה' עולה כמספר 'מזלא', ומספרו ע"ח, כמספר ג' היות שהם במזל העליון, שהוא תיקון 'נוצר חסד', ועל ידי מקרא מגילה מושכים חסדים גדולים ועצומים ממזל העליון ומתמתקים הדינים. ועתה מובן מדוע בטלים הכהנים ממלאכתן ובאים לשמוע מקרא מגילה, כי על ידי המגילה מושכים את החסדים ממזל העליון. ויותר מכך, בזמן קריאת המגילה בציבור וברוב עם, עושה פעולה גדולה יותר. ועל פי זה יובן מה שאמרו (מגילה ד:) שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, לרמוז שעל ידי קריאת המגילה נמשכים רחמים וחסדים על התחתונים, ואז פותחים את ידיהם לעניים, ולכן עניהם נשואות למקרא מגילה. (תפארת שלמה רמזי פורים מגילה ג).

טעם ה' ימים שתקנו לקריאת המגילה

חז"ל בתחילת מסכת מגילה (ב.) קבעו, כי מגילה נקראת בחמשה ימים בחודש, הם: יא, יב, יג, יד, טו. ובספרים הקדושים הובאו טעמים רבים לקריאת המגילה דוקא בימים אלו, ונביא ה' טעמים לכך:

א. רמז לזה מהמגילה:

כתב על זה המקובל האלקי רבי אליעזר מוורמזא זי"ע (בספר הרוקח פורים סימן רמ): רמז לקביעת חכמים כי 'מגלה' נקראת בחמשה ימים, מוצאים אנו במגלה עצמה, שנאמר בה לקיים את ימי הפורים האלה "בזמניהם" (אסתר ט, לא). 'בזמניהם' נוטריקון בה' זמנים.

ב. כנגד ה' פעמים שמחה:

עוד כתב (שם): דחמשה ימים אלו קבעו חכמים כנגד חמש פעמים שמוזכר המשתה במגילה, ארבע פעמים נאמר "שמחה ומשתה", ופעם נוספת נאמר "משתה ויום טוב".

ג. למתק ה' גבורות:

"מגלה" - בגימטריא "מזלא" הוא המזל העליון שהוא העיקר ב"ג מידות של רחמים. כלומר על ידי קריאת המגילה ממשיכים רחמים רבים ממקור הרחמים. וכנגד חמש גבורות הקיימות שמהן המצאות הכעס והרעות רח"ל, הם החמשה ימים הללו שבהם נקראת המגילה, כדי למתקם בשורשם. (מאור ושמש פרשת תצוה וזכור ד"ה וזה מגלה).

ד. כנגד ה' גאולות:

חמשה ימים אלו שקבעו חכמים למקרא מגילה, הם כנגד חמש גאולות שבו נגאלו אבותינו והם כנגד חמש אותיות "מנצפ"ך" כפי שהובא בפרקי דרבי אלעזר (פרק כח). שהן האותיות היחידות בעברית שהם כפולות.

באות כ' ה' [מן המנצפ"ך] נגאל אברהם אבינו מאור כשדים, שנאמר (בראשית יב, א): "לך-לך" הרי כי גאולתו היתה באות כ"ף.

באות מ' ס' נגאל יצחק אבינו מפלשתים, כמו שנאמר (בראשית כו, טז): "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד". הרי כתוב זה מרובה במ"ם.

באות נ' ה' נגאל יעקב אבינו מעשו אחיו, כמו שנאמר (בראשית לב, יב): "הצילני נא מיד אחי מיד עשו".

באות פ' ה' נגאלו אבותינו ממצרים, כמו שנאמר (שמות ג, טז): "פקוד פקדתי".

באות צ' ה' תהיה הגאולה העתידה כמו שנאמר (זכריה ו, יב): "איש צמח שמו ומתחתיו יצמח". חמש גאולות אלו הן כנגד חמשת הימים שבהם קוראים במגילה, נמצא כי יום ט"ו בחודש, רומז לגאולה העתידה, ובה נאמר (זכריה ב, ט) "ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב". לפיכך ביום ט"ו קוראים רק כרכים המוקפין חומה. (שם משמואל תרעא שושן פורים).

ה. ימי גילוי ממשלתו יתברך:

הימים הראויים לקריאת המגילה הם: יא, יב, יג, יד, טו, כשנחבר את כל המספרים של ימים אלו יעלה בגימ' ס"ה, כמנין שם הקדוש "אדני". ללמד שבימים אלה מתגלה אדנותו יתברך אשר הוא מושל בכל, ומשנה סדרי הטבע למען ישראל חביביו. (עבודת ישראל זכור דף לה ע"א).

ו. משכן לשכינה בימים אלו:

חשבון נוסף הוא כך: "אחד עשר" - פירושו פעם א' עֶשֶׂר. "שנים עשר" - ב' פעמים עשר. "שלשה עשר" - ג' פעמים עשר. "ארבעה עשר" - ד' פעמים עשר, "חמשה עשר" - ה' פעמים עשר. סך הכל עולה למנין ק"נ. והוא מרומז בכתוב בתהלים (פד, ד) "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה". והכונה היא לשכינה הקדושה, אשר מיום שבעונינו חרב ביתנו, הולכת היא בגלות ולא מצאה מנוח, ובימים אלו מוצאת השכינה קן לה בהגלות כבוד ה' ויקרת תפארת ישראל עמו. (עבודת ישראל שם).

פורים - הכנה למשיח

על ידי קריאת המגילה נעשה הכנה לקבלת המשיח כלשון קדשו של בעל ספר ליקוטי תורה (טברסקי פורים ד"ה והימים האלה), וז"ל: על ידי קריאת המגילה נעשה הכנה לביאת המשיח, כי האור הגדול שמתגלה בשעת קריאת המגילה הוא בחינת האור של המשיח ובודאי שאנו בני ישראל צריכים להאמין שיבוא המשיח במהרה בימינו, ובאריך אנפין נחזי פניו הזך והזהיר, לכך נתן לנו השי"ת הכנה כדי שנוכל לסבול אורו הזך של המשיח, לכן צריך האדם לזכך ולטהר עצמו בכל זמן ובפרט בזמן הכנה למשיח זמן הפורים. עכ"ד.

דרוש ב' – בענין משתה ושמחה

ימי שמחה

מעשה בשלושה אחים שותפים שנסעו לצורך עסקיהם המשותפים למדינת סין. ויהי בבואם תרו אחר 'בית מלון' לשכור לעצמם מיטה, כיסא, שולחן ומנורה, ולא מצאו רק חדר בקומה התשעים. בלית ברירה סברו וקיבלו. והנה, בכל ימות השבוע השתמשו במעלית (עליוועטער) אשר עמה "יעלו שמים יירדו תהומות" במהירות עצומה, אך בפניא דמעלי שבתא יצאו מבית מלונם להתפלל בביהמ"ד דמתא מנחה, קבלת שבת ומעריב, ומשחזרו מצאו עצמם אובדי עצות - 'כיצד הרגל', כיצד יעלו עתה תשעים קומות הבנין ברגל, שהרי לא ייתכן לחלל שבת ולעלות במעלית. וכך עמדו בקומת המבוא הנקראת 'לובי' חסרי אונים, כיצד יישאו אותם רגליהם עד השמים, והיאך יהא ביכולתם להתאמץ ולהתייגע כל כך...

עד שנמלכו ביניהם כי הנה חנן ה' כל אחד מהם בכשרון נדיר, ראובן נתברך בקול ערב המושך אחריו בשירתו וזמרתו את כל השומעים עד שאינם מרגישים בין ימינם לשמאלם; לעומתו,

שמעון יחיד מומחה בלספר מילתא דבדיחותא; ואילו לוי הוא פה מפיק מרגליות, וכיד ה' הטובה עליו יודע להמחיש ולצייר את כל דבריו מתוך חיות ומתיקות עד שלוקח את קהל השומעים ל'מחזות אחרים'... וקבעו ביניהם, שראובן יפצח בשירה וקול זמרה בכל הילוך שלושים הקומות הראשונות, וממילא לא ירגישו במאמץ העלייה כי יהיו עסוקים ראשם ורובם 'לשמוע אל הרינה ואל התפילה'; בהמשך יאמר דברי צחות המעלים שחוק וככה יעלו עוד שלושים קומות, ובחלק השלישי יתכבד לוי להשמיע מדברותיו עד שיגיעו בשעה טובה ומוצלחת אל מקום שהותם בקומה התשיעית.

ואכן כך עשו - ראובן הנעים להם את החלק הראשון ועלו 'בנקל' שלושים קומות, לאחריו פתח שטעון במליצות ודברי שחוק ולא הרגישו באימוץ הרגל, ולבסוף החל לוי לדרוש עד שהגיע לקומה השמונים ונסתם לו המעיין... ולא עלה על זכרוננו שום מימרא נאה, 'ווארט' חזק או מעשה הגון... וביקש מהם: "הזכירו לי משהו כדי שנוכל להמשיך לעלות". ואכן הם תרמו לו מידעוניהם והמשיכו לעלות עד לקומה השמונים ושבע... ושוב התחנן בפניהם: "הבו לי מעשה כי כבר כשל הכוח לעלות את שלוש הקומות האחרונות", עד שנזכר בעצמו ואמר להם: "שמעו נא מעשה שהיה... מעשה בשלושה אחים שהוצרכו לעלות תשעים קומות ובהגיעם לקומה השמונים ושבע נזכרו ששכחו למטה את מפתח החדר...".

לדין ייאמר: הנה ימים באים, ימי השמחה בהם ניתן להתעלות ללא גבול, ואף הקב"ה פותח את אוצרותיו להשפיע עלינו עד שיבלו שפתותינו מלומר די. אך דבר אחד אסור לשכוח... את המפתח...

כלומר, המפתח להתעלות נמצא בדינו, רק בנו תלוי ועומד אם ממנו ניקח לעבוד... או שנישאר אותו נחשל כ'אשתקד', וח"ו שנעלה קומות על גבי קומות ונשאיר את המפתח 'למטה' כי מה הרווחנו בכל הזמנים הגבוהים אם סוף דבר נשוב למטה לקחת את המפתח ונישאר שמה מחמת חוסר אונים וכוח.

ו' טעמים מדוע חובה להרבות במשתה ושמחה

א. בספר קדושת לוי (ח"ב קדושה רביעית עמ' שסה) הביא טעם נפלא לכך שיש להרבות במשתה ושמחה ביום פורים.

הטעם להרבות בשמחה הוא ע"פ דברי חז"ל (ברכות לד:) "מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד". והטעם בזה כי יש שמחה ותענוג בעולמות העליונים מעליית הניצוצות שבתוך הקליפות מאותם הניצוצות שמעלים הצדיקים על ידי לימוד התורה וקיום המצוות.

והמשיל לכך משל לאב שהיו לו שני בנים, האחד היה גר במרחק רב, והשני שהיה גר קרוב אצל אביו ומצוי אצלו תמיד. והבן שהיה גר רחוק היה בא אצל אביו פעם אחת בשנה, ותענוג גדול היה לאביו בבואו יותר מאותו הבן שהיה גר בקרבה לאביו ונמצא אצלו בתמידות. והנמשל הוא כי בעל תשובה בא ממקום רחוק, ועל כן התענוג גדול יותר לאביו שבשמים יותר מהצדיק שהוא תמיד אצל אביו.

לכן בפורים שהוא התשועה במה ששלח השי"ת במחשבת אחשורוש לעשות כרצון ישראל, והיה לניצוצות שבתוך אחשורוש עליות גדולות שבנו בנה את בית המקדש, ומעשיו של המן נהפכו לישועה, ולכן זכה שבני בניו למדו תורה בבני ברק (עי' גיטין נז:), וכיון שהיה לניצוצות שבתוך הקליפה עליות היתה שמחה גדולה שנחשב כמו בעל תשובה, לכן יש להרבות בשמחה ביום זה.

והטעם לשתיית יין ביום זה, שהיין הוא סוד השמחה, והוא בגימ' שבעים, וזוהי מרמז על שבעים סנהדרין גדולה שהם בעולם העונג, לכן יש להרבות ביום זה בשתיית יין.

לתקן מה שקלקלו בסעודת אחשורוש

ב. רבינו האר"י ז"ל כתב (פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו' ד"ה צריך לכוון באכילה), שצריך שבסעודה תהיה השתיה יותר מאכילה, לתקן מה שקלקלו בסעודת אחשורוש, דכתיב (אסתר א, ח) "והשתיה כדת אין אונס". האכילה היתה שם יותר מהשתיה. וכותב רבינו הבן איש חי (כתר מלכות אות רז), צריך לאכול ט"ו מיני מאכלים, וכן לשתות ט"ו כוסות, ורמז לזה, כי אכילה - אכל י"ה, וכן שתיה - שתה י"ה.

סוד חייב איניש לבסומי בפוריא

ג. רבינו המהרש"ו ז"ל (פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו') כתב, צריך איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וסודו הוא, כי ידוע שיש ניצוץ קדושה בכל קליפה וקליפה שמחיה אותה, וברגע שמסלקים את אותו ניצוץ קדוש מהקלי', אז אותו קלי' אין לו חיות ומתבטל ומת מיד. וכמו שידוע שבתוך קלי' המן היה ניצוץ אחד והוא נשמת רב שמואל בר שילת. והנה ביום פורים מתעורר קלי' המן ויש לו ניצוץ קדוש שאנחנו צריכים להמשיך לו חיות, אבל צריך לזהר להמשיך לו את החיות במידה, כי אם נמשיך לו בריבוי אז ימשך גם הארה לקלי' וגם הקליפה תתברך, ולכן ביום זה שמתגלית הארה גדולה שהיא גדולת מרדכי, לכן צריך לבסומי ולהשתכר כדי שיגיד ברוך המן בלא דעת, ואז ימשיך אור לאותו ניצוץ קדוש שיש בתוכו.

והוסיף על דברים קדושים אלו רבינו הבן איש חי זי"ע בספרו אדרת אליהו (כי תצא דף קנח ע"ב), ידוע כי השר של עמלק למעלה הוא סמא"ל, ויש בו ניצוץ קדוש, הס"מ משמו - זה החלק הרע, ו-א"ל - זה הניצוץ הקדוש. ורמז את זה בפסוק (דברים כה, יט) "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" כשתמחה את זכר עמלק - את החלק הרע שבו שהוא אותיות ס"מ, ל"א תשכח, שישאר לך אותיות ל"א שזה הניצוץ הקדוש שבו.

חייב לבסומי - תיקון לחטא אדה"ר

ד. טעם נוסף לשתיית יין בפורים הוא, כי הנה האילן שחטא בו אדם הראשון גפן היה, כי ענבים סחטה לו חוה ושתה, ואזי נתקלקל ונתערב בו ידיעת טוב ורע. ובפורים מתעלה אדם ממדרגת עץ הדעת טוב ורע לדרגת עץ החיים שכולו טוב. ולכן חייב השתיה הוא יין דווקא, כתיקון לחטא אדם הראשון, ושתיה זו חייבת להיות עד דלא ידע, שיתעלה למעלה מבחינת הדעת בין טוב לרע, וידבק בעץ החיים אשר טועמיו חיים לעולם בטוב ובנועם ה'. (מדרש אליהו הכהן סה ע"ב).

ולכן ישער כל אדם בנפשו כמה יין היה שותה אם היה נמצא חלילה בצרה גדולה, שיעור שהיה מפכחו ומשמחו, כמו כן ישתה ביום הפורים. וזהו "עד דלא ידע בין ארור המן" - כלומר, ימי עניות וצרות המתוארים על שם ארירותו של המן "לבין ברוך מרדכי", שהם ימי הישועה והברכה הבאים לו, וע"י זה יזכה שיהיו כל ימיו שווים לברכה.

עד דלא ידע

ה. הגאון רבי משה סופר בעל ה"חתם סופר" פירש טעם נוסף, הנה היין לא נברא אלא לנחם בו אבלים ומרי נפש כמו שאמר שלמה המלך (משלי לא, ו): "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש", כדי לפכח דעתם ולשמחם, לפיכך ציוו חכמים לשתות בפורים יין להורות לאדם, מה היין משכח צרותיו של אדם ומשמח את לבו, כן חייבים כל ישראל לשמח לבם בימי עוניים ומרודם בגלות ובצרות שעוברים עליהם, כי ישליך האדם דאגותיו וישים מבטחו בה'. (חתם סופר דרשות לפורים קצו ע"ב).

חיוב השכרות - זכרון ירושלים

ו. בפורים שמחים הכל בשמחתו וישועתו של יום, וצריך ביאור היכן הוא זכרה של ירושלים, כשם שבכל שמחה מעלים את זכרון חורבנה של ירושלים על ראש שמחתנו.

ואפשר לבאר על פי דברי הגמרא (עירובין סה.) בזמן הגלות נקראים ישראל "שכורת ולא מיין" (ישעיהו נא, כא), כלומר מחמת הצרות שעוברים על ישראל מתנהגים הם כשכורים אף כי לא שתו יין, אמנם בעת הגאולה שוב לא יתנהגו ישראל כמנהג שיכורים אלא כמנהג פקחין ובני דעת. לכן תיקנו חכמים את חיוב השכרות בפורים, לרמוז על יום ירושלים בגאולה העתידה, ועל זמן הגלות בו הם שכורים ולא מיין. (חתם סופר שם רא ע"א ד"ה חייב).

משתה ושמחה - סוד יין המשומר

טעמים רבים נאמרו לטעם מצות השתיה ביום הפורים, וטעם מיוחד לכך הביא בספר דברי יחזקאל זי"ע (הלברשטם פורים ד"ה חייב איניש), "כדי לעורר סוד יין המשומר", והנה כדי להגיע לקדושה גדולה, שהיא עולם הבינה ששם הוא היין המשומר בענביו שאין בו מגע עכו"ם כלל. כמו שכתב הרמ"א ז"ל בספר מחיר יין (על הפסוק "ושאר היהודים וגו'"). וכשמגיעים למדרגות גבוהות אלו, הוא כמדרגת כהן גדול ביום הכפורים, כמו שכתב האר"י ז"ל (עי' סידור האר"י) על אשר מנה הכהן גדול אחת ואחת עד אחת ושבע, שהמשיך מן האחת שבג"ר עד הז"ת. וכדברי הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר תיקון כא דף נו ע"ב) "שיום כיפורים הוא כ-פורים", וביום הכפורים רק הכהן גדול השיג הקדושה הזאת, לעומת כן ביום פורים יוכל כל איש מישראל להשיג הקדושה הזאת.

אכילה ושתיה בפורים נחשבת כהרבה תעניות

הגה"ק רבי צבי מזידטשוב זי"ע, בעל ה'עטרת צבי', אשר היה מכונה בפי כל 'שר בית הזוהר', כתב במכתבו בזה"ל: 'אני מבקש מכם תשישו תשמחו בפורים, כי כל השותה ושמח בפורים, כאילו התענה משבת לשבת'. והוסיף שם, דזה בפורים דפרזים, אבל מי ששמח בשושן פורים, נחשב לו כשתי פעמים משבת לשבת. (אגרות קודש מהרצ"ה מזידטשוב עמ' קנט).

מרדכי היהודי בעל השמחה

בספר דברי שמואל (סלאנים קל ע"ב בד"ה סיפר) מספר כי פעם אחת הרה"ק רבי ייבי מאוסטראה ז"ל שהיה שרוי בעניות גדולה, ביום הפורים ביתו היה ריקם, ובא איש אחד לשמחו, והוא היה מרדכי היהודי בעצמו. ואמר על זה שמרדכי היה בעל השמחה של פורים והוא בכבודו ובעצמו בא לשמח את כל יהודי שרק רוצה להיות שמח.

ימי משתה ושמחה

ובספר שפת אמת (פורים תרמט) כתב, יתכן על דרך הלצה לרמוז במאמרם ז"ל (מגילה ז:) סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו, שנאמר (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי

משתה וכו'". ורמזו בזה שלא להתהלך בחשיכה, לאכול ולשתות ניתנו ימי הפורים לנו רק לעשות אותם ימי משתה ושמחה, לגלות הארת הימים והנסים שנעשו בימים ההם.

רמז למשתה בפורים

חגה"ק רבי ברוך ממזבז' זי"ע אמר כי מצינו בתורה רמז לחיוב המשתה בפורים. שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק". הגמל אותיות מגלה, רמז כי ביום קריאת המגילה צריכים לעשות משתה גדול. (בוצינא דנהורא מגילת אסתר ד"ה עוד שאלו).

שותים בפורים להראות שאנחנו מונהגים

יש לבאר מדוע חייבו חז"ל לבסומי בפוריא, הרי כלל ידוע שה'שיכור' אסור לו לנהוג ברכב (רק היושב לצד הנהג מותר לשתות אפילו עד שכרות). לכן אנו שותים בפורים להראות שאיננו 'נוהגים' אלא 'מונהגים' בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם אפילו בכח זה.

להעלות כל ניצוצין קדישין ע"י הסעודה

עיקר תפילתנו ושמחתנו בסעודת פורים להיות אנו עושים ומכוונים למה שכיוונו מרדכי ואסתר בסעודתם להעלות כל ניצוצין קדישין, וסעודה זו הוא מעין דוגמת סעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא, ובזה זכתה אסתר לבטל עצת המשטנים והמקטרגים בגשמי וברוחני. לכן יתלהב לב ונפש האדם הירא שמים, ולבקש מהשי"ת ב"ה על הגאולה העתידה במהרה בימינו, ולקיים "וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא) ולא חלילה בשמחה של הוללות.

כוונת האכילה והשתיה

ובכל כזית וכזית שאוכל יכין ששמח בעול תורה ומצות וישמח ויעלוז בקבלת התורה, וגם ישמח ויעלוז ויכין באכילה ושתיה שכל אומות העולם יעשו עמנו טובות, וכל הרעות יתהפכו לטוב. ויקויים בנו (דברים כג, ו) "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה".

לשעבד הקנה והושט

ובימי חנוכה ופורים אנו משעבדים הקנה והושט לעבודת הבורא יתברך, כלשון קדשו של רבינו בעל הבני יששכר שכתב (מאמרי כסליו מאמר ד הלל ושמחה אות טו"ב) בזה"ל: בנס פורים תקנו רבותינו משתה ושמחה, אכילה ושתיה הנעשית על ידי הושט, ואילו בחנוכה תקנו להודות

ולהלל, שזה נעשה על ידי הקנ"ה, שיהיו שניהן משועבדים לעבודת ה' יתברך. ועל פי זה פירשתי רמז הפסוק (תהילים קיט, קכו) "ע"ת לעשות לה' הפרו תורתך". ע"ת בגימ' קנה ושט. כי בימי אחשורוש פגמו בושט שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), והושט הוא כח גופני שעל ידו ניזון הגוף. על כן היתה הגזירה על הגופות, ולכך כאשר עזר הקב"ה לעמו קבעו חז"ל ברוח הקודש סעודת מצוה שנעשית על ידי הוש"ט. ובימי היונים שפגמו בלשון הרע וביטול תורה ותפילה שהן בקנה, לכן לא נגזר עליהם לאבד הגופות דוקא רק הנפשות, כי הדבור בקנ"ה הוא פעולה נפשית, כמו שנאמר (שיר השירים ה, ו) "נפשי יצאה בדברו". "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז). ומתרגמינן לרוח ממללא. וכאשר עזר הקב"ה לעמו קבעו חז"ל מצוה להודות ולהלל שנעשה ע"י הקנה. ואם כן ב' המועדים הללו נתקנו לזכרון לשעבד הושט והקנה להבורא עולם ב"ה, והמה מסוגלין להניח שורשן ליסוד מוסד לכל השנה. ע"כ אמרו חז"ל (מגילה ג.) מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, והוא הדין לשמחת פורים ולנר חנוכה. כי בהשתעבד הושט והקנה להשם יתברך תתקיים התורה בלי מונע. והדברים הללו ארוכין וקצרתי בכאן, וזה רמז הפסוק הנ"ל עת לעשות לה', כשיגיע זמן העת לעשות לה', היינו קנ"ה וש"ט שעולים בגימ' ע"ת.

שמחה של מצוה

על יום פורים נאמר (אסתר ט, כב): לעשות אותם ימי משתה ושמחה". וביום זה צריכה להיות שמחה אמיתית ולא שמחה של הוללות, שמחה שהיא בפנימיות הלב ולא בחיצוניות, כי שמחה פנימית יש בכוחה לגאול את האדם מן התאוות, אבל שמחה חיצונית אינה משמחת, כגון אם האדם משתכר וכדו' ונראה לו שאין יותר שמח ממנו, אבל כשמתפקח מיינו חוזרת אליו עצבות ליבו.

נתאר לעצמנו אדם שבא אצל הרופא, ומתאונן על עצבותו ודאגותיו הרבים, ונקראת מחלתו 'מרה שחורה', ומה עליו לעשות? אמר לו הרופא יש לי תרופה בשבילך, לך אצל הבדחן הגדול שיש בעיר תשמע את דבריו, תצחק ותצא ממך המרה השחורה. אמר לו אותו אדם לרופא, אבל אני בעצמי הבדחן, ומר לי ואין לי שמחת חיים, אין לי תרופה...

אדם כזה, למרות שבדרכי הרפואה אין לו מרפא, אבל האמונה יש בכוחה לרפאות אותו, אם הוא שמח בפורים שמחה אמיתית, שמחה של הכרה בניסים שעשה עמנו השי"ת זה יגאל אותו, אבל מי ששמח שמחה של הוללות מפסיד ויורד לבאר שחת, כמה קלקולים והפסדים באים מזה.

"וגילו ברעדה"

אולם צריך זהירות גדולה בשתית היין בפורים שתיהיה ביראת ה' טהורה, ורמז לכך כי 'פורים' בגימ' כמנין "וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא), ללמדך שגם שיש מצוה לשמוח תזהר שאינה תהא שמחה של הוללות וקלות ראש חלילה, אלא 'גילו ברעדה', שמחה עם יראת ה' יתברך. כמו שאמרו, 'בשמחה' אותיות 'מחשבה', שהשמחה צריכה להיות במחשבה טהורה.

וזה רמזו גם במה שאמרו חז"ל (מגילה ז: 'מחייב איניש לבסומי בפוריא', 'בסומי' - ר"ת "סמר מפחדיך בשרי וממשפטיך יראתי" (תהילים קיט, קכ). נמצא שגם מצות בסומי צריכה להעשות ביראת ה'. ובפרט יזהר מאוד שלא יפסיד ברכת המזון ותפילה ושאר מצוות, דאל"כ יצא שכרו בהפסדו. (זר זהב לאנדא פורים ד"ה מיחייב).

כמה הוא עד דלא ידע

המגן אברהם (סימן תרצה ס"ג. ושער הציון אות ה') ביאר עד מתי נקרא "עד דלא ידע", הנה 'ארור המן' עולה בגימ' תק"ב, וכן 'ברוך מרדכי' עולה גם כן בגימ' תק"ב, וחייב איניש לבסומי 'עד שלא ידע' - לחשוב הגימ' הזו, ואז פטור מלהשתכר עוד.

אולם חלילה לאדם שיכוין שיגיע לידי שכרותו של לוט, עד שלא יבחין אם יהפוך הקללה לברכה ויתן הברכה להמן, כי זה באמת מגונה.

והריא"ז מרגליות בהגהותיו על השו"ע (יד אפרים סימן תרצ"ה סק"א) כתב שנתפרש לו בחזיון לילה שהחייב להתבסם 'עד דלא ידע', היינו עד ולא עד בכלל... אלא ישתכר במידה ובמנין, שהרי 'בסומי' אמרו, ולא שכרות...

סעודת פורים - עת רצון

מובא בכתבי רבינו הרש"ש (הובא בסידור הרש"ש בהקדמה לכונות פורים), יהדר לקיים מצות סעודת פורים מיד לאחר תפילת שחרית, ויש סוד בדבר כדי להשאיר את ההארה הגדולה למשך כל היום כולו, ולכן צריך להסמיכו כמה שיותר לקריאת המגילה. וכתב הרש"ש: כמעט קבלתי על עצמי בקבלה גמורה, להיות בין הזרזים שלא לאחר את סעודת פורים.

מה שאלתך

עוד רמז נפלא לכך שסעודת פורים הוא עת רצון, שנאמר במגילה (אסתר ה, ו) "ויאמר המלך" - הוא מלכו של עולם, "לאסתר" - היא כנסת ישראל, "במשתה היין" - היא סעודת פורים,

"מה שאלתך... ומה בקשתך" - שאז הוא עת רצון למלאות כל משאלותינו לטובה וברכה. (שער יששכר חודש אדר מאמר ימי ששון אות נז).

ובן כתב בספר מאיר עיני חכמים (מקורסטשוב צג ע"ב ד"ה וזהו שרמזו) בזה"ל: בסעודת פורים היא עת רצון בעולם, וכל הפושט יד נותנין (ירושלמי מגילה פ"א, ה"ד). בין בגשמי בין ברוחני לעילא ותתא, לכן ראוי לכל אדם שיתעורר את עצמו בכל האפשר ביתר עוז ובדביקות הרוחני, ולבקש על העתיד שיחיה אותנו השי"ת בגשמי וברוחני.

בפורים אומר הקב"ה לאדם: מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך 'עוד' ותעש!

"ויאמר המלך לאסתר המלכה וכו', מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש" (אסתר ט, יב). הרה"ק בעל המראה יחזקאל זי"ע, כתב שבפסוק זה רמזים לנו על ההשפעות הגדולות שיכול האדם לזכות ולקבל משמים בימי הפורים. והקדים לבאר את הפסוק בישעיהו (סה, כד): "והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע". והכוונה בזה, שכאשר ישראל מבקשים מה' כדי חיותם, אזי "והיה טרם יקראו ואני אענה" - ה' עונה אותם מיד וממלא בקשתם, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני (תענית ח:). אולם "עוד הם מדברים", כאשר מדברים ומבקשים עוד ועוד, היינו תוספת טובה - יותר מכדי הצטרכותם. אזי "ואני אשמע" - ה' שומע ומעניין בדבר אם ראוי ונוכח למלאות את בקשתם.

ובידוע ש"המלך" הנזכר במגילה לבד, ללא הצמד המלך אחשוורוש הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה.

ובזה נשכיל כאן, שבימי הפורים, הקב"ה אומר לישראל: "מה שאלתך" - לא רק מה שהנך שואלת ומבקשת תוך כדי חיותך, "וינתן לך". אלא, "ומה בקשתך עוד" - גם מה שאת מבקשת "עוד" ו"עוד" תוספת טובה, "ותעש" - הנני לעשות בקשתך ולמלאות משאלות לבך לטובה, כי ביום זה, כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו. (דולה ומשקה תליתאה עמ' קנה).

מה ההבדל בין ששון לשמחה

המלבי"ם (איוב ג, כא ביאורי המילים) כתב, ההבדל בין ששון לשמחה הוא, שהששון הוא פנימי, ואילו השמחה היא נגלית. וחילוק נוסף בין שמחה לששון כתב הגאון רבי שמואל מסוכוטשוב זי"ע, בספרו שם משמואל (פורים תרעה עמ' רב) וז"ל: השמחה באה לפי ערך ההכנה, לעומתה הששון בא בהפתעה גמורה. ויש להוסיף שהשמחה הנה בעיקרה היא גשמית, לעומתה הששון הוא רוחני בבחינת הכתוב (תהילים קיט, קסב) "שש אנכי על אמרתך". ובפורים

יש גם ששון וגם שמחה, לרמזו שלא די לה לשמחה שתשכון בלב, חייבת היא לפרוץ ולהתגלות אף בחוץ.

להרגיש בשמחת הזולת

אמרו חכמים (חגיגה א, ד) "אין שמחה אלא בבשר ויין". וגדולי החסידות פירשו זאת על דרך הרמז, אין אדם מסוגל לשמוח אלא אם לבו לב בשר, אבל לב אבן שאינו מרגיש כאבן, ואינו מרגיש בשמחה של הזולת, אינו יכול ומסוגל לשמוח. (אמת ליעקב שפירא ט ע"א ד"ה ועפי"ז). **ולכך** עיקר המצוה של קריאת המגילה הוא דוקא בציבור, כמאמר חז"ל (מגילה ג:) "מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה", ואף כי תלמידי חכמים יכולים לקרוא את המגילה בביתם ולא יצטרכו לבטל מתורתם, אף על פי כן חייבים לבטל מתלמודם וללכת למקום הרבים, להתאסף יחדיו למקרא המגילה.

נמצא שחיוב השמחה בפורים אף הוא ברבים דוקא בהתאסף כל בני המשפחה יחדיו. כמו שנאמר במגילה "משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח). וכל כך למה? שנאמר (שם ג, ח): "ישנו עם אחד". שבשורשם וטבעם ראויים הם לאחדות, אך למעשה הינם "מפוזר ומפורד בין העמים". ועיקר נס הישועה היה על ידי כינוסם של כל ישראל ושובם אל האחדות, כמאמר אסתר "לך כנוס את כל היהודים" (אסתר ד, טז). לפיכך לא באה מצות פורים אלא בהתאספות כל ישראל יחדיו כאיש אחד חברים, כשכל אחד שמח בשמחת הזולת.

שמחה עצומה

קדושת הצדיקים בחינת מרדכי עולה למעלה על כל המדרגות, עד תכלית הקדושה העליונה ששם מתבטלת הקליפה לגמרי והוא בחינת קדושת מרדכי היהודי, וזאת ההארה מתגלה בפורים. ועל כן אמרו רבותינו ז"ל (מגילה ז:) אמר רבא חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'. ורמזו בזה כי על ידי השמחה יעלה למדרגה גבוהה כל כך, עד שיאיר בו הארת פורים שהוא הארת מרדכי בשורשו העליון, ששם אין שום קלי' ורע כלל, עד שאין שייך שם כלל לומר ארור המן וברוך מרדכי, מחמת ששם כולו קדוש כולו טוב, וזה בחינת הארת פורים שהוא אור גדול ונורא מאד שאינו מאיר בשום יום טוב כי אם בפורים. (ליקוטי הלכות יו"ד הלכות ע"ז הלכה ג אות יח).

הזמן הראוי ביותר לשמוח

כתב הפלא יועץ (טברסקי ערך פורים סוד"ה קימו וקבלו) בזה"ל: היום בפורים זמן שמחה יותר מבכל הזמנים, שנתעורר שמחה גדולה בימים אלו, ויש בכח כל אחד מישראל לקדש כל

אבריו על ידי בינה, שהוא נקודה פנימיות שמבטל כל החושים, ורק משתוקק ליכלל באורו אין סוף ב"ה.

העשירים אומרים ארור הן, והעניים אומרים ברוך מרדכי

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. המגיד מוילנא זי"ע ביאר בחידושו את דברי הגמרא (מגילה ז:): "מיחביב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". דהרי עיניהם של עניים נשואות ליום פורים על שום מצוות מתנות לאביונים שמצווים ישראל ביום זה. ובהגיע היום כאשר ידם של ישראל פתוחה לרווחה, מברכים העניים ואומרים "ברוך מרדכי", שבזכותו זכינו ליום מבורך זה. לעומתם העשירים נמצאים מן העבר השני של המתרס, כל ימות השנה ידם קפוצה והם רואים בעניים מטרד. רק פעם אחת בשנה ביום פורים הם פותחים את דלתם ואת ידם ומפזרים ממונם לעניים. ואולם אז כל אימת שנאלצים להיפרד ממונם הם מקללים ואומרים "ארור המן", שבגללו נקבע יום זה לדורות ונתקנה בו מצוות מתנות לאביונים. על כך אמרו חז"ל, שחייב אדם לשתות ולשמוח ביום פורים עד שלא ידע אם הוא עשיר האומר "ארור המן" או עני האומר "ברוך מרדכי". (ילקוט הגרשוני מגלת אסתר מילי דשמעתא ט).

הצלת מרדכי על ידי יעקב אבינו ע"ה

בספר ערך ש"י (שו"ע או"ח סי' עת"ר ס"ב) מובא טעם לכך, כי שורש הנס של פורים במפלת המן והצלת מרדכי היה על ידי יעקב אבינו ע"ה. על ידי שיעקב עשה סעודה ליצחק והביא לו יין ולקח את הברכות של עשו, בכך היה מפלת המן שבא מזרעו של עשו והצלת מרדכי שבא מזרעו של יעקב. וזה נזרק בפיו של יצחק באומרו ליעקב (בראשית כו, ג): "שא נא תליך", כוונתו שעל ידי כך אני יצילך (את מרדכי שבא מזרעך) מהעץ שרוצה המן נכדו של עשו לתלות.

ולכן בפורים עושים סעודה ומשתה ומתבסמין עד דלא ידע בין "ברוך מרדכי" שהוא יעקב, ל"ארור המן" שהוא עשו, כמו שלא ידע יצחק אבינו ע"ה כשבירך ליעקב, ועל כן לובשים פרצופים ומתחפשים כאשר עשה יעקב אז כשהתחפש בבגדי עשו ובעורות גדיי עזים.

ישועה של ר' נפתלי על ידי הסעודה

ובסעודה זו דפורים אפשר לקיים הכתוב (תהילים קיט, קיז) "סעדני ואוושע". כדברי בעל דברי שמואל (סלונים פורים עמ' קל), וזת"ד: סיפר רבי נפתלי הגדול ז"ל בעל "סמיכת חכמים" שפעם אחת בפורים שלח אליו המלך שבעירו שיתפלל בעדו על ענין גדול שהיה זקוק

לישועה, והרה"ק אכל ושתה והרבה בשמחה יתירה כראוי לפורים ונתקבלה תפילתו והיתה הישועה. שלח המלך לחקור מעשיו ואחרי שבאו אליו שלוחיו וסיפרו לו שאכל ושתה הרבה ושמח מאד. שיגר אחריו ושאלו על זה ואמר: אני יודע ומאמין שהישועה היתה לי בזכות תפלתך למעני אבל הנהגתך היא פליאה בעיני. השיבו הרה"ק: ביום זה פורים רצון ה' שנהיה שרויין בשמחה גדולה ונאכל ונשתה, וכאשר אנו מקיימים רצונו יתברך עושה גם הוא רצונו וממלא כל מה שאנו מבקשים.

בימי פורים אפשר להביא את גאולתינו

מִרְן הַחִיד"א זי"ע (יומא דהילולא חל י"א אדר) בספרו לב דוד (פרק כ"ט) כתב על גודל קדושת ימי הפורים, ועל הריחוק שיש להתרחק משחוק וקלות ראש ביום קדוש זה, וכך כותב בלשון מליצה: ומאחר שכן, במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצוות היום באימה רבה, ושמחת עולם שמחה של מצוה ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים 'השוטים' במזרקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד מבלי משים יראת ה' וח"ו עלה יעל לבם כי ביום הפורים הותרו האיסורים. ואיך נישא פנינו לשלם רעה תחת טובה.

ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל, ביום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים ויתר היום היו עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו. היינו נגאלים בשכר זה גאולת עולם וימחה זכר עמלק, כי היום הזה אשר החל לנפול ונפל ממנו עם רב, אם היינו מתאמצים בתורה ובמצוות כהיום הזה, רעה תבוא עליהם על זרע עמלק, עד כלות אותם, ובא לציון גואל. ובכח הצדקה שמרבים היום, ובכח עבודותינו להשי"ת היום, אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלימה! - עד כאן לשונו הקדוש.

וכבר פירש הרה"ק בעל החידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם פורים עמ' רכא) זי"ע את הכתוב (אסתר ה, טז): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - דלכאורה אינו מובן מהו "ויקר"? אלא הכוונה שהשמחה היתה 'יקרה' בעיניהם, נצלו אותה כראוי, ונוהרו לבל תצא מן הגדר הראוי והרצוי. וכן עלינו להשתדל לשמור על השמחה השורה בפורים, שתהא יקרה בעינינו, ויזהר בל יבזבזה בדברים זולים.

להודות להשי"ת גם בזמנים קשים

לאחר הברכות שבסוף קריאת המגילה אנו אומרים 'ארור המן', 'ברוך מרדכי', ורמז יש בזה, כי ברוך מרדכי רומז על דברים טובים שקורים עם האדם, שבנוהג שבעולם כאשר אדם

מצליח וטוב לו הוא שמח ומודה לה' יתברך במאוד מאוד על כל הטובה, אך כשבאים על האדם דברים רעים או צרות וכדו' - שזה בחינת 'ארור המן', יש בליבו הרגשה רעה על מצבו. וחכמינו אמרו במשנה (ברכות דף נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה', ובגמ' (שם ס:) מפרש רבא שהכונה היא שצריך 'לקבולינהו בשמחה' [לקבל את הרעה בשמחה]. ומבואר שהאדם צריך להגיע להכרה האמיתית, שכל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה, עד שלא ידע להבחין בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי', אלא בכל מה שקורה עמו הוא שמח, כיון שיודע שזהו רצון ה' והכל לטובה. ודבר זה אפשר בנקל להשיגו בפורים, על ידי שמתבונן בכל מה שנעשה לעם ישראל באותו זמן של מרדכי ואסתר, שכמה וכמה דברים היו נראים לכאורה כדברים רעים לישראל, אבל דוקא מהם צמחה הישועה והכל עשה ה' לטובה כדי להקדים רפואה למכה.

לידע שהכל מהשמים ואין שום יאוש בעולם

הגמרא במסכת מגילה (יב.) מביאה את הפסוק (אסתר א, ח): "לעשות כרצון איש ואיש". ומפרש רבא מהו כרצון איש ואיש כרצון מרדכי והמן. מרדכי דכתיב (שם ב, ה): "איש יהודי". המן דכתיב (שם ז, ו): "איש צר ואויב". ואינו מובן מנא להו ד'איש' היינו מרדכי, ואילו 'ואיש' היינו המן אולי נאמר איפכא?

וביאור הדברים הוא כי הנה המילה 'ואיש' היא אותיות 'יאוש', והיאוש שייך לרשעי אומות העולם על כן אמרו שהמן נרמז בתיבה זו. כי כל רצונו ושאפתו של המן מזרע עמלק להפיל יהודי לעצבות ויאוש. ומאידך 'איש' ר"ת אין שום יאוש, ומשום כך 'איש' זה מרדכי, שלא התייאש מן הרחמים אפילו כשנכתב ונחתם בטבעת המלך. (שרביט הזהב קלוגר פורים עמ' תסז).

ואכן זה החילוק וההבדל בין ישראל לעמים, כי 'זרש' אמרה להמן "אשר החילות לנפול, לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו" (אסתר ו, ג). וזוהי 'שפת הגויים כורש וסייעתה'. להתייאש לאתגר, כאשר דבר מה לא מתנהל כרוחם, וזה גופא גורם למפלתם בשאול תחתית, אבל 'איש יהודי' מתחזק בכל מצב, ואף אם מחמת איזו סיבה או אונם נפל אין זה אלא תקלה לשעה בלבד, והוא מתחזק מעתה לעלות בדרך המלך, זה גופא יגרום לו לעלות מעלה מעלה.

משל נפלא על היאוש

הרה"ג ר' אלימלך בידרמן שליט"א הביא בענין היאוש, משמיה דהרה"ק בעל ה'סולם' זי"ע, מעשה באיש שהיטיב עם המלך טובה גדולה, הדבר גרם קורת רוח מרובה למלך הגדול

והנורא, וכאות הכרת הטוב נתן לו המלך את ה'מפתח' של שערי אוצרותיו, ואמר לו למשך ב' שעות הקרובות האוצר ברשותך, צא ולקוט לעצמך כמוות נפשך, משכיות זהב וכסף, אבנים טובות ומרגליות. מיהר האיש והביא עמו כמה וכמה שקים חזקים וגדולים והחל ממלא שקיו, כעבור זמן מה סיים למלא השקים, ואך בקושי שירך את רגליו לצאת החוצה עם השלל הכבד שבידו, ויהי בבואו לשערי הארמון נתקל בשומרי הסף, וגערו בו השומרים, רבי יהודי, חצוף שכמותך, מה עשית. ומה נטלת מאוצר המלך, ובתקיפות נטלו השקים ו'הפכו הקערה על פיה' שפכו את כל הזהב והכסף שנתייגע ללקטם אחת לאחת, האיש שידע בבירור שאת המפתח קיבל מידי המלך בכבודו ובעצמו נטל בשנית ופנה למלאותם שוב, משגמר מלאכתו החליט להיזהר היטב בשעה שהוא עובר את שערי הארמון, אבל שומרי הסף שחזקים היו ממנו שפכו שוב את כל מה שליקט בעמל וביזע, הביט השעון בשעונו וראה שעדיין לא נגמרו בשעותיו מיהר בשלישית. וכמעשהו בראשונה ובשניה כך מעשיו בשלישית ברביעית ובחמישית, ויהי בגמר המילוי השישי נגמרו ב' השעות, אז פנה לצאת מהארמון ללכת הביתה, והנה הוא רואה כי השומרים הכינו עבורו בתיבות חתומות ושמורות את כל מה שאסף בחמש פעמים הראשונות, ויבוא האיש הביתה שמח וטוב ולב כשכל ההון האדיר נכנס לרשותו, משם מיהר לארמון המלוכה להודות למלך על כל חסדיו עמו, ולא היה יכול לעצור בעצמו, ושאל, אדוני המלך ירום הודו, מתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, מדוע הורה לשומרי הסף ליטול שקי מידי ולשפוך כל תכולתו חוצה, ולבסוף הורה לתיתם לי, ענה המלך, ידידי יקירי, מדוע לא תבין, כהכרת הטוב עלה בליבי לשלחך הביתה עם אוצרות, אבל ידעתי גם ידעתי כי ברגע שתמלא אסמך שבע, ותרגיש כי כבר נקרא שמך בישראל 'עשיר העיירה' אז תעצור מללקט עוד ועוד - על אף שעדיין לא נגמרו ב' שעותיך ללקט, מה עשיתי ציוויתי על השומרים לשפוך את תכולת השקים, ובזה תרגיש כי עדיין ביתך ריקם לגמרי ותמהר למלא שקיך, ולכן, כל עוד שלא נגמר זמנך שפכו השומרים את כל יגיע כפך, ובבוא העת שלחנו אותך מלא בכל טוב, ועתה הון ועושר בביתך ברווח גדול עד מאד.

כך היא דרכו של עמלק, לזנוב את כל הנחשלים לייאשו בעת הנפילה, אבל על פי אמת כל מטרת הנפילה אינה אלא למען לא ירגיש האדם כי כבר קנה די סיפוקו בתורה ומצוות, והאיש שאינו מבין את הענין, מתייאש ומתחיל לבכות וליילל, או וויי, אוי וויי, כל יגיע כפי נאבד והלך לטמיון, מדוע לא יבין כי אין זה אלא כדי שירגיש 'חסר' וישוב למלא אוצרותיו בתורה ועבודה, וסוף דבר יגלה שהכל דמיונות, לא היה כאן לא נפילה ולא הקסד, וכל הקנין שנראה לו שאבד ממנו, הכל שלו וברשותו לעולם שכולו נצח.

השתדלות של דג

גילה לנו הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע, כי המתבונן יראה כי טבעם של דגים שהגדולים רודפים אחר הדגים הקטנים לבולעם, אמנם כשנבוא לקרוע את כריסו של הדג נראה דבר פלא שהדג הנבלע מונח ראשו לצד זנבו של גדול. נמצינו למדים שהגדול בלעו מצד ראשו ולא מצד זנבו כמו הצורה שבה רדף אחריו, ועל כרחק שלא בלע את הדג שרדף אחריו אלא דג אחר נזדמן לו. מבואר כאן פרק במידת הביטחון, שלא הרדיפה אחר המאכל הביאתו אל מאכלו, אלא הקב"ה הזמין לו את הדג המוכן לו מן השמים למאכלו. כך אין ההשתדלות על הפרנסה תביא הפרנסה, אלא הכל מיד הקב"ה שהוא שולח לאדם מזונותיו כרצונו.

וכל דעביד רחמנא לטב עביד, וזה גם לומדים מהמשל של הדג, כי הנה הדג ה'רודף' אינו משיג את ה'נרדף' רק דג אחר נבלע בקרבו, וזה לטובתו כי אם היה הדג הגדול בולע את טרפו אשר רדף אחריו דרך זנבו, הרי היה נחנק בעת אכילתו, על ידי הסנפירים שהיו ננעצים בין שיניו וחונקים אותו. כן עלינו להאמין שהקב"ה ממציא לנו פרנסתנו בדרך שהיא טובה גמורה עבורנו. (משמרת כהונה הובא בסוף ספר אור תורה השלם עמ' נח).

קשיים בפרנסה באים לעורר את האדם לשוב אל ה' בתשובה

"ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו" (משלי טז, ז). משל לאיש שנכנס לביתו לאחר עמל יום מפרך, וברצותו לשתות מים לרוויה, ניגש אל הברז, פתחו, ו... אין בו מים, מה עשה החל מסבב את הברז הנה והנה, ולא הועיל מאומה, טיפל בו עד ששברו ועדיין המים לא באו, הגדיל לעשות וקנה ברז חדש, אך... עדיין לא בא קילוח המים, עד שהחל 'מטפל' בצינורות המוליכים את המים, וגם בזאת לא הועיל מאומה, עבר שם חברו וגער בו, מה לך מטפל בצינורותיך ובברזך, פנה נא אל שלטון העיר הם המוליכים את המים לבתי העיר, הם ניתקו לך את חיבור המים מאחר שלא שילמת חובך על המים, כל עוד שלא תסדר התשלום עמהם לא יועילו לך כל מיני 'חכמות', מריבות טיפולים וטעזקי שתנסה להביא את המים.

כך ייאמר לדידן, יוצא האיש לרחובה של עיר, ונדמה לו כי פלוני 'סגר' ועצר בעדו את הפרנסה, קרובו או ידידו הזיק לו את השידוך, שכנו הסתיר לו את אור החמה, נהג האוטובוס 'ברח' לו, איש פלוני גנב ממנו את ה'תור' בבנק או אצל הרופא... זה קלקל את שמו הטוב וזה תפס את תפקידו ומשרתו בעבודה פלונית וכן על זה הדרך. אדם 'חכם' זה מחליף ידידים, מדבר סרה בפלוני, מסתכסך עם השלישי, ולרביעי לא ימחל לעולם... שמע נא, לא הצינור ולא הברז בעל יכולת להביא מים, כיו"ב, אין בריה בעולם שיש בידה איזה כח בעולם, הכל מונהג ממעל...

פנה נא אל הכתובת הנכונה, שם הוחלט לבטל את החברותא, השידוך, המינוי, התור, הפרנסה והחזקה... ממעל עצרו את השפע, ורק משם יחזירו את השפע לידך. אז 'גם אויביו ישרים אתו'.

הסומך על ה' ותולה בו לבדו את תקוותו, כך יחיש הקב"ה לישועתו

וככל שהאדם מכיר ומרגיש כי הוא יחסר ישע, באותה מידה תגדל עליו השגחת הבורא וישועתו, כעין זה רמז הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (נפש שמשון, תהלים עמ' שעה) על הפסוק (תהילים קלא, ב): "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי". כי מטבע העולם, בעוד התינוק קטן תמהר אמו לקראתו על כל בכי שיבכה לראות מה אירע עמו ומה צרכיו בזה הרגע, משגדל התינוק מעט, אין אמו בהולה לקראתו אלא כשהוא נחבט ומקבל 'מכה' על בשרו. כעבור שנה ושנתיים אין אמו ניגשת אליו אלא כשהוא נופל ונחבט קשה יותר... והטעם, כי ככל שהתינוק קטן יותר, יותר הוא תלוי ברחמי וחסדי אמו כי אין בידו לעזור ולהועיל לעצמו מבלי עזרת האם, וככל שידגל התינוק ויתרבה כוחו לסייע לעצמו כך גם תרגיש האם פחות 'אחריות' עליו... כך הוא בכל ענייני העולם על דרך משל, בדרך הסומך על ה' מתוך הכרה כי 'חסר ישע' הוא בכוחות עצמו, ואינו תולה את תקוותו אלא בבורא העולם לבדו, יחיש הקב"ה לישועתו בעגלא ובזמן קרוב על צד היותו טוב.

לבסומי בפוריא - לשבר תוקפו של המן שבליבנו

ובספר אוהב ישראל (פרשת זכור ופורים) כתב בזה"ל: "עד דלא ידע" - ענין זה יתבאר על פי דברי קדשו של הרב המגיד ממעזריטש ז"ל על המשנה (אבות ה, ז) "וחילופיהן בגולם". כי יש עולם שנקרא גול"ם. והוא עולם החכמה שהוא בחינת אות יו"ד שהאות הזה הוא בחינת גול"ם, כי הוא נקודה קטנה ויכול לצייר ממנה כל אות שירצה. וזהו וחילופיהן אם תרצה להחליף איזה דבר בגול"ם היינו שצריך להעלות אותו הדבר לבחינת גולם ושם יכול להחליפו עכ"ל הטהור (של המגיד ממעזריטש). ולהבין זה היטב נראה דכל דבר שהוא מתואר בצורה אז אינו יכול לקבל צורה אחרת, אלא אם כן שקילקל הצורה הראשונה ואז נעשה בחינת גול"ם, בלי שום תואר וצורה, ואז יכולים לעשות מן הדבר ההוא איזה תואר שירצו. ודבר זה נראה בחוש בכלי כסף כשרוצים לעשות ממנו כלי אחר צריכים להתיכו מקודם. וכמו כן בעולמות עליונים כשמתעלים איזה דבר לעולם החכמה שנקרא גול"ם אז יוכל לצמוח ממנו איזה דבר חדש, וזה וחילופיהן בגול"ם כנ"ל וכו'. ועל פי זה נבאר קצת ענין פורים מה שאמרו חז"ל (מגילה ז:): "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". והוא דבר פלא גדול כי לא מצינו בשום מקום בתורה הקדושה שיצא דבר טוב משתיית היין הרבה, ובפרט לשתות כל כך וכמעט שיוצא מדעתו ושכלו ואיזה טוב יצמח מזה. אלא הנה תוקפו של המן כבר ביטלה אסתר,

אכן עדיין מוטל עלינו לשבר תוקפו וכוחו של המן הרשע שהוא מזרע עמלק הצפון בקרב לבו של כל אחד ואחד מישראל בפרט ובכלל. היינו שכל אחד מאתנו עם ה' יבטל וישרש הרע הטמון בקרבו. אשר על כן צריכין גם אנחנו ליצא למעלה מהדעת כדי שנוכל לבטל לגמרי בחינת הרע. ולזה רמזו חז"ל במתק לשונם "חייב אדם כו' עד דלא ידע", היינו שיצא אז למעלה מן הדעת ויבוא לבחינת עולם הגול"ם. ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כי שם דבר והיפוכו שוים כאחד. ואז יוכל לבטל בחינת הרע אשר בו, ולהחליפו לטוב. עכ"ד.

לא לכל אדם ראוי להשתכר

"חייב איניש לבסומי" (מגילה ז:), ניתן לרמוז בלשון זו של חז"ל, דהנה אמנם כן - חייב אדם להשתכר בפורים, אבל לא כל אדם ראוי להשתכר, אלא רק אדם כזה אשר על ידי השתכרותו יוציא מפיו מילים יפות ורעיונות עדינים אשר יבשמו את לב כל הנוכחים. לעומתו אדם אשר עלול להוציא מפיו דברים שאינם הגונים מוטב לו שלא ישתכר, ולכן אמרו בלשון 'לבסומי'.

אם יש חיוב להשתכר ממש

הרמ"א בהגהתו על השולחן ערוך (סימן תרצה סעיף ב) הביא את דברי המהרי"ל שכתב שאין חיוב להשתכר ממש, אלא ישתה יותר מרגילותו ומתוך כך ירדם וישן, ושוב לא ידע בשנתו בין ארור המן לברוך מרדכי. ודייקו גדולי הדורות אשר רק דעת הרמ"א כך היא, אמנם דעת מרן ה"בית יוסף" אינה כך, אלא שחייב אדם להשתכר ממש בינו עד שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

ולענין מעשה, רבים היו מגדולי ישראל שנהגו להשתכר ממש, וביניהם היה החכם צבי ועוד (עי' שערי תשובה שם סק"ב), ולעומתם רבים נהגו כדברי הרמ"א והיו שותים יותר מרגילותם ושוככים לנוח באמצע היום.

סעודת פורים של רבינו סעדיה גאון זצ"ל

ומנהגו של רבינו סעדיה גאון זצ"ל היתה כשהיה עורך סעודת פורים בביתו, והיו מתאספים אליו תלמידים רבים לשמוח עמו כדת היום, שנה אחת כטוב לב המלך רבינו סעדיה ביין, אמר להם אני מוכן לענות על כל שאלה שתשאלו.

קם אחד מהתלמידים ואמר את חטאי אני מזכיר היום, שמתי לב שרבינו מסתגר כל יום בחדרו למשך שעה ארוכה, ולא התגברתי על הסקרנות שלי והתבוננתי דרך האשנב, וראיתי שרבינו

שוכב בפישוט ידיים ורגלים על הרצפה ואומר בבכיה את הוידוי הגדול של יום הכיפורים, וכך כל יום ויום אני הולך ומציץ מן החרכים ורואה את המחזה הזה, ועתה פורים וניתן הרשות לשאול, אם כן אני שואל על מה זה ולמה זה.

בלית ברירה גילה הרב ויאמר: כי פעם אחת כשיצאתי עם השמש לאסוף כספים עבור פדיון שבויים, ביקשתי מן השמש שלא יאמר את שמי וכך היה. והנה באחת הערים היינו בבית הכנסת והיה זה בערב שבת קודש והקהל לא הכירו אותי, ועשו גורל היכן נאכל כי כולם רצו אורח, ונפל הגורל על עשיר אחד גדול, והעשיר כיבד אותנו בכבוד מלכים אין כמוהו, כל השבת כולה בחשק ובמרץ, וכן התחנן שנשאר עוד גם ביום ראשון וכו', וביום שני בבוקר שקמתי לילך בברייחה, רץ אחרינו בעה"ב ובוכה בכיות נוראות, המתנו לו עד שיגיע אלינו והיה נופל על הרצפה ובוכה ומתחנן ומבקש מחילה שלא כיבד אותנו כראוי, כי רק עתה נודע לו שאני הוא רבי סעדיה גאון, ואם היה יודע היה עושה כבוד מיוחד וגדול, ולא נהג בי כראוי, וכמובן שהרגעתי אותו ואמרתי לו שעשה כבוד מלכים בכל המובנים, והודיתי לו מכל ליבי והוא עדיין מתחנן שאשאר עוד שבת והוא יתקן את מה שעשה ולאחר פיוסים הלכנו לדרכינו, אבל דבריו חדרו לעמקי נשמת, ולמדתי מזה מוסר גדול לומר דהנה אתמול עבדתי את השי"ת לפי השגתי, למדתי התפללתי וקיימתי המצוות, אבל מאתמול להיום התעלתי ואני מכיר יותר את בוראי וחיוב אני לבקש מחילה מהקב"ה על שאתמול לא עבדתי אותו כראוי, וכך מידי יום ביומו. (אהבת חיים תצוה עמ' רלא).

ולכן ידע האדם, כיצד לנצל את היום האדיר, ויעשה הכנות גדולות, לקראת היום הזה, וילבש בגדי מלכות, בגדי חג. וכן מובא בספר 'נגיד ומצוה' (להר"י צמח). ובמועד לכל חי (סי' לא אות יח), שמהרח"ו היה טובל בערב פורים, ולובש בגדים יפים.

דרוש ג' – בענין משלוח מנות ומתנות לאביונים

התלהבות במשלוח מנות

יקיים מצות משלוח מנות בשמחה ובהתלהבות קודש, כדברי קדשו של בעל ה'קדושת לוי' (ח"ב קדושה שלישית עמ' שסב) וז"ל: יתלהב כל אדם במצות משלוח מנות, בראותו שאיש ישראלי יש לו כח לבטל גזירות הבורא יתברך, ואם יחשוב האדם שמעשה ידיו עושין כל כך פעולה למעלה אזי יתלהב לעבודתו לעשות הכל נחת רוח ליוצרו, ולא לשם פנייה אחרת, והאל יעשה עמנו נסים ונפלאות לטובה אות, ויקיים בנו 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה'

(דברים כג, ו), "והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם" (ירמיהו לא, יב), אמן סלה. עכ"ד.

התעוררות השפע ע"י מצוות פורים

עוד כתבו בספרים הקדושים שבכל פורים מתעורר שורש מרדכי ואסתר. על כן צריך לשלוח מנות איש לרעהו גם אם הוא עשיר להוסיף לו שפע, כי מעולם העליון אין מדקדקין, "וכל הפושט יד נותנין לו" (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד), ובזה מעוררין שפע העולם העליון הנקרא שורש מרדכי, וגם משתה ושמחה לעורר שורש אסתר. גם על ידי זה יבא שפע אור תורה ותשובה לאשר צריכים, וזה המתנות לאביונים שהם עניים באמת שישובו. (נחלי בינה עמ' שצו).

המתקת הדינים

דע כי כאשר מקיים אדם את מצוות משלוח מנות באהבה ושמחה, גורם הוא על ידי זה להמתקת הדינים שנגזרו עליו חלילה. ורמזו לדבר בכתוב (תהילים פו, ג): "ו'הצלת נ'פשי מ'שאול ת'חתיה" שהוא ר"ת "מנות". (אמרי נועם מועדים פרשת צו זכור ולפורים עח ע"א).

בפורים חייב הקב"ה לשלוח מנות של השפעות טובים תחילה ואנו נחזיר לו מצוות ומעשים טובים

השפת אמת (מגילה ז: ד"ה בגמרא רבה שדר) חידש להלכה דאינו ראוי שישלח אדם משלוח מנות לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה, שהרי כתיב (אסתר ט, יט) "ומשלוח מנות איש לרעהו". וחציף הוא לקטן לכנות 'רעהו' למי שגדול ממנו, אך אם שלח הגדול לקטן תחילה מותח הקטן להחזיר ולשלוח לו מנות, שהרי גילה הגדול את דעתו שהוא מחשיב את הקטן בכלל 'רעהו', וממילא מותר לנו לתת לו משלוח מנות.

לפי זה שמעתי דבר נחמד מצדיק אחד, שבפורים 'חייב' הקב"ה כביכול לתת לנו משלוח מנות עם השפעות טובות תחילה, ורק אז נחזיר לו מצוות ומעשים טובים, שהרי אסור לנו לפתוח ולכנות את הקב"ה בכינוי 'רעהו', ומשום הכי מוכרח הקב"ה כביכול להשפיע כל טוב סלה, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות היום ולהחזיר לו מנות של מצוות ומעשים טובים.

והרה"ק משינאווא זיע"א אמר דידוע הוא שהקב"ה מקיים את כל המצוות. ואם כן איך ובמה הוא מקיים מצות משלוח מנות, אין זאת אלא על ידי שהוא משפיע לעמו ישראל בימי הפורים האלה מחילה סליחה וכפרה בני חיי ומזוני, מטעם זה כתוב במגילה: "ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט, כב). ולא נכתב ולשלוח מנות, כי הפסוק מתכוון גם להקב"ה השולח

מנות לזרע אהוביו. איש זה הקב"ה ורעהו הם בני ישראל, המקבלים מאתו יתברך מתנות טובות ביום זה.

כל יהודי בבחינת צדיק גוזר בפורים

כתב רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע בספרו נדבת פי (מאמר מותר שקלים, דף ח.) "וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קטנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל התפילות ל'כתר' בלי שום מעכב." כל זה קבלתי בלחישה, ונעשיתי הולך רכיל [ולגלות סוד זה] מאהבת ישראל, פתחתי לך כנקב סידקית כי יש בזה רזי דרזין" עכ"ד נמצינו למדים כי כל יהודי הוא בבחינת 'צדיק גוזר' בימי הפורים.

ואולי דייק לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט' בכלל.

וכתב הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו. (ילקוט עטרת צבי עמ' תטז).

למדנו מדברי הפלא יועץ להרה"ק מהורנסטייפל (טברסקי פורים) שישנם ג' סגולות ביום הפורים, א. שאפילו תפילת היחיד מתקבלת. ב. שצריך לכוון בתפילה ויהא פיו וליבו שווים. ג. להיטהר ולהזדכך ממחשבות רעות, וכולם רמזים במה שנאמר (אסתר ט, כה) "ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", ו'בבואה' לשון יחיד, שאפילו יחיד הבא לפני המלך בתפילה ובתחנונים נענה ברחמים וברצון. אמר עם הספר - שהאמירה תהא בכוונה. ישוב מחשבתו הרעה, ללמד שניתן לשוב ולהיטהר מכל המחשבות הרעות.

משלוח מנות איש לרעהו ולא ע"י שליח

ועתה בפורים בעת רצון נתגלה אהבתו ויראתו ותפארתו ית' בעולמות שלמטה בלתי מסכים ולבושין, ולזה אנו עושין בדוגמא משלוח מנות איש לרעהו, בכדי שיתעורר עלינו הדוגמא דלעילא, שיתגלה לנו אורות עליונים מאיש - זה הקב"ה (סוטה מב:) לרעהו - זהו כנסת ישראל, הגשמי והרוחני בלתי שום מסך המבדיל. ולזה נכון שיתן משלוח מנות איש לרעהו דייקא מיד ליד ולא על ידי שליח, שיתעורר דוגמא דלעילא גם כן. (נחלי בינה עמ' שצה).

משלוח מנות - זכו ישראל לנ' שערי בינה

ידוע כי המן רצה לעשות 'מות' לעם ישראל, אולם הקב"ה פתח לנו חמשים שערי בינה שזה אות נ', והכניס אותם בתוך ה'מות' ונהיה 'מנות'. שהמן הרשע אמר בליבו, הרי אף משה רבם לא השיג את שער החמישים, ומסתמא גם מרדכי לא השיג. והמן הגיע לחמישים שערים

של הקליפה, והיה בטוח שינצח. אבל לא ידע שאמנם משה רבינו בחייו לא השיג את שער הנ', אבל בפטירתו השיג גם את שער החמישים. ואם כן גם מרדכי השיג, ואז נוספה האות נ' בתוך המילה 'מות' ונהיה 'מנות', וזהו הציווי של 'ומשלוח מנות איש לרעהו'. (ע"פ שפתי מהר"ש לל"ג בעומר עמ' קכה).

עוד רמזו בפסוק זה, כי מילת 'איש' עולה בגימ' 311, ומילת 'רעהו' גם היא בדיוק גימ' 311, שעל ידי משלוח מנות נעשה גם הוא רעהו של חברו ואהוב לחבירו, ועל ידי האחדות הזו מבערים את הקליפה.

משלוח מנות - אחדות

המן נקרא במגילה "צורר כל היהודים" (אסתר ט, א). צורר מתפרש מלשון שונא ומלשון מקבץ ומאסף, כמו צורר אדם מטבעות במטפחתו, וכן צורר מפתחות וכדומה. המן הרשע בשנאתו התהומית הצליח לאחד את כל היהודים לעם אחד ולאחדות אחת. (ברית כהונת עולם מאמר הסתר אסתר פרק לט).

לזכר זה קבעו את מצות "משלוח מנות" - זכר לאחדות ולאחווה שנעשה בין ישראל ביום הפורים. כי "הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח). עניים ויתומים ואלמנות, שהמשמח את אלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיה נז, טו): "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

להרבות בצדקה ביום זה

וענין מצות נתינת הצדקה ביום זה, ענינו אשר בכל שנה ושנה בהגיע ימי פורים נתגלה מחדש אותה ההארה שהיה בימי מרדכי ואסתר כנודע למשכילים, ולכן מצוה עלינו להרבות בצדקה ביום הזה בכדי שנוכל לקיים אותה ההארה שנתגלה גם עתה באמצעות סיפור המגילה והארתה היום, והכל תולה בנתינת הצדקה אשר מקום שורשה ביסוד עליון, ובפרט ביום הזה רומז הצדקה ליסוד דאבא, כן כל הפושט יד נותנים לו, ותועלתו גדולה במאד להציל את עצמו משטן ופגע רע, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי י, ב) "צדקה תציל ממות". (אור המאיר מז'טומיר מגילת אסתר לד ע"ב ד"ה שושנת).

מתנות לאביונים

אמרו רבותינו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) 'כל הפושט נותנין לו'. נמצא מעלת הצדקה ביום זה לכל מבקש, ואף דבכל השנה יש לאדם ליהרר שלא לתת למי שאינו הגון, כיון שגורם

על ידי זה שהסטרא אחרא תינק גם כן מן הקדושה, מכל מקום ביום זה מתגלה אור גדול ששורף כל החיצונים, ואין להם אפשרות לינק והנתינה מועילה בכל אופן. ולכן, ככל שאדם מפזר יותר, כך נותנין לו ברכה כפולה מן השמים, בבחינת 'כל הפושט יד - נותנין לו'.

וכתב הרי"ח הטוב זי"ע, שיתן האדם 'פז"ר' (287) מטבעות בשקית אחת, ו"פור" בשקית אחרת, ויתנם לגבאי צדקה שימסור אותם לשני אביונים, לקיים בזה מצות מתנות לאביונים, וזוהי מצוה גדולה. וסמך לזה (תהילים קיב, ט): "פז"ר נתן לאביונים" (תהילים קיב, ט). ועל האדם לדעת כי "יש מפזר ונוסף עוד" (משלי יא, כד). וכשאדם מפזר בשמחה גם למעלה משפיעים עליו שפע גדול.

המן חילק צדקות

כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביערות דבש (ח"ב דרוש טו) שכאשר סירב אחשוורוש ליטול את עשרת אלפים ככר כסף מידי המן ואמר לו (אסתר ג, יא): "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך". חילק המן כסף זה לעניים ואביונים. ומוסיף, שבשכר זה זכה לשכר גדול שבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:). ומכל מקום לא הגינה עליו זכות המצוה מפני שהיה עבדו של מרדכי (כמבואר במגילה טז:), וקיימא לן (פסחים פח:): "מה שקנה עבד קנה רבו", ואם כן לא יהיב מדיליה מידי, אך כיון דסוף סוף נהנו העניים זכה לשכר טוב באחרית הימים.

ללמדנו על השכר הנורא לבעלי צדקה וחסד ואפילו אם הם פחותים ביותר...

הגבירים אינם מרוצים

"ורצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו" (אסתר י, ג) "לרוב אחיו" - ולא "לכל אחיו" (רש"י שם ועי' מגילה טו:). היתכן? מפני מה באמת היה מרדכי גואלו ומצילו של העם היהודי "רצוי לרוב אחיו" בלבד ולא "לכל אחיו"? השיב על זה רבי שלום מבעלז זי"ע בדרך צחות, שהיה מרדכי "דורש טוב לעמו". היינו, שתיקן שיהיו נותנים כפורים מתנות לאביונים לכן היה "רצוי לרוב אחיו" ולא "לכל אחיו", לכן הגבירים לא היו מרוצים ממנו. (מאוצרנו הישן 220).

מעלת הצדקה במאוד מאוד ביום זה

ובספר קדושת לוי (קדושה שניה עמ' שנב) כתב במעלת נתינת הצדקה ביום זה, וז"ל: ביום הזה יש להרבות במתנות לאביונים בחדוה ובשמחה רבה, הגם שבכל זמן ובכל עת ובכל יום יש להרבות בנתינת צדקה בשמחה רבה, היום ביום פורים יש לשמוח עד מאד כשמקיימין

מתנות לאביונים, כי כמו שנותן האיש הישראלי צדקה לעני ומתלבש את עצמו במדת החסד ומתחסד עם העני, כן גורם שהקב"ה מתלבש את עצמו במדת החסד ומשפיע בחסדו לכל העולמות ולכל הרפים ולכל אופני הקודש לכל העולמות ולכל הנשמות ולכל ההיכלות, שפע רב וששון ושמחה לכל העולמות ולעולם התחתון, כמו שאמרו חז"ל (שבת קנא): "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים" וכמו שישראל מנהיגין את עצמם בעולם הזה כן מעוררין המדות למעלה, אם עושין חסד עם חבריהם ורחמנות עם חברים, ככה מעוררים חסדים ורחמים למעלה על כל העולמות.

ואשרי העובד את הבורא ב"ה וגורם בצדקה שנותן, ובחסד שמתחסד עם העני ובשמחה שמשמח את העני ואשתו ובניו, כן הוא גורם ששון ושמחה חסד ורחמים לכל העולמות רבוא רבבות עולמות עד אין קץ, ולכל שרפי הקודש ולכל חיות ואופני הקודש ומלאכי הקודש וההיכל הנשמות והעולם התחתון, ומלאים כל העולמות ומלאכים והנשמות וההיכלות ועולם הזה ששון ושמחה וצהלה וחסדים ורחמים ואשרי לו ולנשמתו, ולא די אלא כשנשמתו עולה למעלה כל המלאכים וכל העולמות וכל הנשמות מחבקין ומנשקין אותו עבור שנשמתו גרם השמחה והששון וצהלה לכל העולמות ולכל המלאכים שנשמתו גורם הששון והשמחה וצהלה והשפע לרבוא רבבות אלפים עולמות ולרבוא רבבות אלפים מלאכים ושרפים וחיות ואופני הקדש, וכל העולמות וכל המלאכים מכריזין לפניו הבו יקר לדיוקנא לפלניא - דעביד רעותא דמאריה בנתינת מתנות לאביונים, נוסף לזה וחבה יתירה הוא לנשמות עם בני ישראל המקיימים מתנות לאביונים וכל המצות, לא די שגורם שפע בכל העולמות אלא ששימח את הבורא ב"ה עלת כל העלות ועושה נחת לבורא היוצר ועושה הכל. עכ"ל.

עולה לשער החמשים בזכות הצדקה

"ומתנות לאביונים", כמספר שער"י בינ"ה, שעולין בזכות שמרבים צדקה לשער החמשים, כולל שער החמשים בעצמו שכולל כל השערים. (כתם אופיר קאמאדנא אסתר ט, כג).

דרוש ד' – בענין השגחה פרטית

גם נס שבא דרך הטבע הוא נעשה בהשגחה פרטית

על מעלת גודל חודש אדר, ועל השגחת השי"ת על ישראל בכל עת וזמן כתב הרה"ק הבני יששכר (חודש אדר מאמר א' אות ח) בזה"ל: הנה בחודש ניסן נתגלו הניסים לכל באי עולם, ונתגלה לכל כי השם יתברך משדד מערכות של כוכבי השמים על ידי הנסים הגדולים של עשרה

מכות וכו', אמנם הנהגת הטבע איך השם יתברך מנהיגן בחפצו ורצונו בהשגחתו על כל פרט ופרט בהשגחה נפלאה לא נתאמת עדיין לכל באי עולם, והיו חושבים שהקב"ה מסר עולמו לטבעים, המה הכוכבים והמזלות ועל ידם מתנהגת ההנהגה הטבעית, זולת כשעולה ברצונו יתברך לשדדס בנס. אמנם כאשר הגיע הנס שנעשה לישראל בחודש אדר שהיה הנס טבעי בלי שידוד המערכות, ואפילו הכי נתודע לכל שיד ה' עשתה זאת ולא נסתפק אף אדם לומר שהיה הענין הזה במקרה אלא אך ורק בהשגחת השי"ת, וממילא רואים כי כל העסקים העושר והנכסים הכל בהשגחתו יתברך.

וזה מה שהגמרא אומרת במסכת ביצה (טו:) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר, שנאמר (תהלים צג, ד): "אדיר במרום ה'". פשט הדברים שיטע בקרקעו עץ נדיר ואז לא יוכלו לגזול ממנו את השדה לצמימות שתמיד ידעו שעץ הנדיר הזה שייך לפלוני. וממילא ידעו גם על השדה ששייכת לו. עכ"ד.

ועל דרך הרמז יש לפרש דברי חז"ל (שם), הרוצה שיתקיימו נכסיו - עסקיו וכספו ועושרו, צריך ליטע בהן - את הנסים של חודש אדר שהם הנסים בטבע, להודיע שגם הנסים שנראים לעינינו שהם בטבע הכל בהשגחה נפלאה.

וידוע המעשה באחד מהעשירים הגדולים שהיה תומך ומחזיק באחד הישיבות בכל ההוצאות הנצרכות לה, ועיקר פרנסתו היתה מהיריד בה היה קונה סחורה ומוכרה. בהגיע זמן היריד אותו עשיר הכין את כל כספו במגירתו, והכין את משרתו הגוי שיהי מוכן מיד במוצאי שבת קודש לצאת ליריד כדרכו, ובמוצאי שבת קודם שעלה לעגלה פנה לקחת את כספו מהמגירה ורואה שאין את הכסף. הצטער מאד, מיד פנו צעדיו אל רב הישיבה ובכה לפניו. הרב ניסה לפייסו באמרו שהכל לטובה, אך הוא בשלו ממאן להתנחם. למחרת כשהלך להתפלל שחרית מצא את כספו באחד הכיסים של מעילו, תכף ומיד הודה להשי"ת שמצא את כספו, ופנה לומר לרב שמצא את כספו. עודם מדברים נגשו אליו שוטרים ושואלים אותו: פלוני הוא העגלון שלך? אמר להם כן, מיד הודיעו לו שרצחו אותו בזאת הלילה שודדים בדרכו, ואם היה נוסע העשיר אתמול עם העגלון היה גם הוא נהרג וה' הצילו. רואים בזה דוגמא איך נעשה לו נס גדול בדרך הטבע.

ההשגחה העליונה היא בתכלית הדקדוק

כתב האלשיך הקדוש בספרו משאת משה (אסתר ו, ו), שיש להתבונן במאורעות המגילה ולראות את גודל ההשגחה בדקדוק עצום ורב: כשהמן בא לחצר בית המלך החיצונה

לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. הנה, אילו היה המן מגיע לחצר המלך דקה אחת קודם, אז הוא היה שומע את שאלת המלך: "מה יקר וגדולה נעשה למרדכי על זה" (אסתר ו, ג) וממילא היה מבין שכאשר המלך שואל אותו: מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו - כוונתו להיטיב עם מרדכי, ובודאי שלא היה מציע שירכיבו אותו על סוס ברחוב העיר, כמו שהציע במגילה. וכמו כן, אילו היה המן מגיע רגע אחד לאחר מכן, מה היה קורה? אחד המשרתים היה עונה למלך על שאלתו מה לעשות עם מרדכי ואיך להשיב לו גמול טוב, והמן לא היה בסיפור הזה ולא היה מגיע לשיא שפלותו. ומה עשה השי"ת? זימן את המן לארמון המלך, באופן שיכנס בדיוק לאחר שנסתיימה שאלת אחשוורוש ובטרם יענו עליה תשובה, כך שמחד גיסא - הוא לא שמע את השאלה, ומאידך גיסא, הוא זה שמתבקש להשיב עליה, וכך יחשוב בטעות שמדובר על עצמו, ומכאן תתחיל מפלתו! נורא נוראות!! עד היכן מגיעה ההשגחה הפרטית של השי"ת בתכלית הדקדוק.

ובאמת ייפלא, אחרי שרואים שההשגחה העליונה מדוקדקת להפליא על אלפית השניה, אז איך אתה מתרעם על האוטובוס שהקדים בדקה אחת ובגלל הנהג הזה, החמצתי את הנסיעה? איך אנחנו מתלוננים ואומרים: ראית איך פלוני עשה לי כך וכך? איך הוא גרם לי נזק כזה או אחר? הכל קרה בגללו, הוא אשם בכל. דיבורים כאלו נובעים מחוסר אמונה בהשגחתו יתברך, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים! כי האמת היא בדיוק להיפך, שבשמים דנים ומחליטים על פלוני שצריך לקבל ייסורים בהמחצת האוטובוס, ומשום כך, הקדים הנהג והניע דקה אחת קודם! וכך יתן האדם בדעתו, שאם היה לו חור בכיס ונפלו לו משם שטרות של כסף, לא החור אשם [וגם לא אשתך שלא תפרה אותו...] אלא אתה אשם! שמאחר שמניע לך לפי מעשיך איבוד ממון כזה, לפיכך, נעשה לך חור בכיס שממנו נפלו השטרות. צריכים להרכיב משקפיים של אמונה ולהסתכל על החיים בצורה הנכונה.

ועל דרך זה אומר המלבי"ם בפירושו למגילה (ב, כג), שיש להתבונן על נפלאות השגחת השי"ת: נתאר לעצמנו, שמישהו הציל איזה עשיר גדול ממוות בטוח. הרי ודאי שאותו עשיר היה מיד נותן לו את שכרו! היה עורך סעודת הודיה גדולה ונותן לו איזה שיק מכובד וגדול כהכרת הטוב על שהציל אותו. והנה, מרדכי היהודי מציל את אחשוורוש מפני בגתן ותרש שזממו להורגו, ובמקום לתת לו את שכרו מיד, הוא רק רושם זאת בספר הזכרונות שלו. מדוע לא שילם לו שכר מייד? אלא הכל בהשגחה פרטית, שאילו מרדכי היה מקבל את שכרו מיד, כגון שמקבל איזה אוצר מלא כסף וזהב וכדו' אז כשהיה צריך באמת לאותו שכר כמו שנאמר בלילה ההוא נדרה שנת המלך - לא היה מקבל אותו. והנה, לפעמים אתה שומע, אדם שקובל ומתלונן

על דרכי ההשגחה וכי זו תורה וזו שכרה, האם זה היה חלקי מכל עמלי? הרי אני כל כך משתדל להרבות בגמילות חסדים, שאת פרותיהם אוכלים בעולם הזה, והיכן הם הפירות הללו? וצריך להאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו, מנהיג את עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, ונותן לכל אדם את מה שמגיע לו ברגע הטוב ביותר עבורו!

יד מכוונת

גם מאחורי הגורל יש יד מכוונת. "פור המן - הפך לפורינו". כך ניתן להסביר את השמחה המיוחדת המאפיינת את חג הפורים. וכאשר סצנת הסיום מגיעה וכל חלקי הפאזל נופלים למקומם, אז עולה המסך ויורדות המסכות. לפתע מתברר שהיה מי שתיומן את כל צירופי המקרים הללו אחד לאחד. ומבין שורות המגילה ניבט אלינו חיוכו של בורא העולם בכבודו ובעצמו. בחג הפורים אנו מזכירים לעצמנו שכל עולם הטבע הוא תחפושת אחת גדולה, אפילו ה"פור" של פורים אינו אקראי. זהו הלקח המרכזי הצפון ביום זה וזו הסיבה שהוא קיבל את שמו (בנועם שיח פורים).

כל ה"מקרים" הללו מוביחים, שהמילה מקרה בנויה מהמילים "רק מה". שום דבר לא קורא מעצמו, יש מנהל לעולם, יש מנהיג לבירה. הוא מוביל את בני האדם, מכוון את דרכם לפעמים למקומות לא צפויים אך מטרתו סדורה ומוגדרת מראש!

מסופר כי באחד משיעוריו באמונה של האדמו"ר מפיטסבורג זצ"ל, הוא סיפר: "יום אחד הייתי צריך לנסוע לשיעור מחוץ לעיר, יהודי אחד התנדב לקחת אותי. עליתי לרכבו וראיתי מחזה מוזר - הנהג ישב על כסאו ואחז בהגה ובכיסא שליד הנהג היה הגה נוסף... מתוך סקרנות שאלתי את הנהג: 'סלח לי ידידי, מדוע ברכבך יש הגה נוסף וכי לא די לן בהגה שלנו?'. ענה לי הנהג: 'כבוד הרב, ההגה השני הוא לא אמיתי ולא נחוץ לרכב כלל, הוא סתם הגה צעצוע'. 'סתם צעצוע! אז בשביל מה שמת אותו?' שאלתי בתמיהה. הוא סיפר: 'יש לי בן שחייב לזוז, לגעת ולנסות כל דבר, ופעמים באמצע הנסיעה הוא שלח ידיים להגה שלי לראות אין הוא פועל. לכן שמתי הגה בכיסא שליד הנהג, וכל פעם שאנו עולים לרכב אני אומר לו: 'בני זה ההגה שלך וזה ההגה שלי'. הוא תופס את הגה הצעצוע ובטוח שהרכב נוסע בזכותו. מאז אין לי את הפחד שהוא יתקרב להגה שלי'. המשיך הרב ואמר לתלמידיו: "למדתי מהדבר הזה שיעור גדול באמונה - הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם, יש לו את ההגה המוביל את כל העולם, אבל היות ולמטה יש אנשים הרוצים להתערב בהנהגה העליונה, נותן להם הקדוש ברוך הוא הגה צעצוע, הם חושבים כי הם מנהיגים בכוחם את העולם אך ההגה שלהם הוא הגה צעצוע, הם בעצם לא עושים דבר..." כן, בכל אחד מאיתנו יש חכמה, יש כוח להפעיל וליצור

דברים, להרוויח יותר ולקדם את העולם שלו ושל כולם. אך האמת, כוחנו, וחכמתנו ליצור, הרווח וההפסד, התועלת והנזק הכל כולל הכל מגיע אלינו מלמעלה - הבינה שלך והמזל שמשחק לך, הרווח שעשיתת החודש וההפסד שחווית עכשיו, הכל כבר הוכרז לפני בשמים, הכל יורד לכל אחד מאיתנו על פי החלטת המנהיג האמיתי - בורא עולם! אל תתרברב במעשיך, אל תזלזל באחר שלא הצליח, זכור שהכוח שלך מגיע מלמעלה. תן הודיה אם הצלחת היום, בקש להתעלות גם מחר. אם חלילה היום לא היה מוצלח אל תיפול רוחך, זה רצונו של בעל ההגה המוביל את העולם בחן, בחסד וברחמים, בהשגחה פרטית על כל אחד מיושבי ה"רכב" הגדול הזה... להבהרת הדברים נתבונן במעשה הבא שלפנינו. יוסי, אדם שקול ומחושב ביותר, מתכונן כל כך שאפילו יודע הוא מה יהיו מעשיו בעוד מספר שבועות. מזה מספר חודשים שיוסי מתכנן דברים והם לא צולחים - בכל פעם תקלה אחרת מקלקלת את תכניתיו, הבטחות שהובטחו הופרו ברגע האחרון... הוא פנה לרבו כדי לבקש ממנו ברכה. שמת רבו בבואו, שמע את רחשי ליבו של יוסי ושאל: "יוסי, אתה מכין לך כוס קפה בבוקר?". "כן" השיב לו יוסי. "שים לב מה אתה מכניס לתוך הכוס, קפה, סוכר, מים וחלב. הקפה - מר, הסוכר - מתוק, המים - חמים, החלב - קר... בתוך כוס הקפה שלך ישנם מרכיבים הפוכים האחד מהשני. יוסי, הקפה הוא בדיוק היום שלך - יכול להיות שהוא יהיה מר או מתוק, קר או חם, אתה לא יודע כיצד יתפתח יומך. לפני שאתה שותה אתה מברך - 'שהכל נהיה בדברו' - כל מה שיקרה לך היום זה 'הכל נהיה בדברו' - אתה לא מתכנן את יומך. כל מה שיתגלגל עליך במשך היום, מגיע ממנו יתברך, לכן אתה אמנם יכול להכין את יומך, אך הוא לא בידך..." נכון, לתכנן את יומנו, להיערך ולהכין, הם דברים מבורכים שמסדרים לנו את המחשבה ואת מהלך היום. אך לפני שאתה מתחיל את יומך הסתכל בכוס הקפה שלך ואמור: "שהכל נהיה בדברו", הכל ממך בורא עולם, אנא סדר לי את היום כטוב בעיניך, בך את עסקי ואת דרכי על הצד הטוב ביותר..." התחלה כזו של היום תחזק בך את האמונה שהכל ממנו יתברך, ובידו לשנות הכל ברגע. גם אם חלילה יומך החל מר כקפה, הבטחות של אנשים הופרו, אחוז באמונתך שהכל לטובה, עם אמונה כזו בורא עולם יוסיף לך מעט סוכר וימתיק את יומך. זכור! הכל לטובה, הכל נהיה בדברו, כך יומך יהפוך לקפה מתוק לוחמים... (חיזוק יומי).

השגחת הבורא יתברך הכל בחשבון מדוקדק

הא לך דברי צרי ומרפא אשר כתב הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע (חיי עולם ח"ב פ"ו), וז"ל, אמרו חז"ל במגילה (יג:) על הפסוק (אסתר ג א): "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש וכו'", מאי אחר הדברים, אחר שהקדים הקב"ה רפואה, כי הקדוש ברוך הוא מקדים לישראל רפואה

למכה. ומבואר, שעל כל צרה ועל כל צער וסבל שבא על האדם, יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה, וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון.

ומוסיף לאמר, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיוזוק שלא יפול ביאוש בהיותו במיצר, גם כשנדמה לו שאין מוצא לצאת מהסבך, רק יתפלל ויבקש רחמים, ויעסוק בתורה ובמצוות לשם שמים, ולצפות תמיד לתשועת השם כהרף עין, ולא יפול ביאוש כלל חס ושלום וכו'.

וכן הוא בכל מבוכות ובלבולים ממחשבות רעות, המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונדמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה הוא פשוטה וברורה בתכלית הבירור, אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא יתברך בתמימות, סוף סוף יאיר השם יתברך את עיניו. ואל יפול ביאוש חס ושלום אף על פי שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכתו, כי סוף סוף יאיר לו השם יתברך, ולפום צערא אגרא. עכ"ל.

מעשה באחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שעקצו פרעוש באמצע שנתו, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו דהקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו על הארץ, מיד נטל ידיו עם שארית המים שנשארו בתוך הכד, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לבגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומכבים את הגחלים היתה האש אווזת בהם ומכלה את כל הבית, ובלבו הודה להקב"ה על הנס שעשה עמו, ויהי כאשר חזר למיטתו הבחין שקורות הבית שעל גבי מיטתו נפלו ונס גדול הוא שהייתה המיטה ריקה. עתה הודה להקב"ה על שני הניסים שגמל עמו הקב"ה בזה אחר זה. למחר סיפר לרבו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר 'זכית לכך בגלל האמונה, כי מי שחי באמונה בהקב"ה, ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים', ולדידן ייאמר, אף מתוך השינה - כשאין מצבו שפיר עליו, ואינו רואה כי אם פרעוש (או 'אדם' הדומה לו) שעוקצו, מים שנשפכו וקורות ביתו שנפלו, יתחזק להאמין בהשגחת הבורא שהכל בחשבון מדוקדק, ויבטח בהשיי' שרק הוא יתברך מסבב כל הסיבות, ויש טעם מיוחד וחשבון מפורט לכל דבר ומקרה המתרחשים בעולם. (ע"פ נתיבות שלום סלונים פרק אמונה ובטחון).

עליית המן ונפלתו - לא על פי המזל

רבינו האלשיך הקדוש (קהלת ח, ט) מונה שתי תכונות חשובות בהנהגת המזלות, לדעת האם הדברים הבאים על האדם הם מחמת מזלו.

המבחן הראשון הוא: האם הדבר קרה בפתאומיות, דבר שלא אופייני להנהגת המזל. מבחן נוסף הוא, שהמזל לא 'מערים' על האדם. ומוכיח את דבריו מעלייתו ונפילתו המהירה של המן הרשע וז"ל: "דרך משל, ענין המן שנשאו המלך וישם את כסאו מעל כל השרים, ועל ידי כן ערב אל ליבו להשמיד את כל היהודים, והיה לרע לו, שעל ידי כן תלו אותו ואת בניו על העץ. והלא לא מן המזל היה לו, כי אין המזל מרים את האדם מעלה מעלה ומורידו כמו רגע, כי המזל משפיל ומרומם לאט לאט על פי תנועתו, ולא מרום רקיע עד תהומא דארעא בתכיפות. ומה גם שהרוממות עצמו היה סיבת מפלתו, ואין זה מן המזל שמה שמרוממו הוא להפילו, כי אין המזל עושה בערמה".

מגילת אסתר, לגלות את האור שבהסתר

מעשה שהיה בשני חברים, יענקל ומשה אהרן, שהיו חברים טובים מילדות הם למדו יחד בצעירותם, וכשגדלו הקימו שניהם משפחות, ואף הלכו ביחד ללמוד את אותה הכשרה מקצועית, הם למדו הנהלת חשבונות. יענקל חיפש עבודה מיד עם סיום הלימודים ומצא משרה טובה במשרד למנהלי חשבונות, וכך התחיל לעבוד והתפרנס בכבוד. ולעומתו חברו משה אהרן, חיפש וחיפש ולא מצא, ובינתיים היה חי בדוחק השעה ובקושי היתה הפת מצויה בביתו. חברו יענקל כאב את כאבו וניסה למצוא לו משרת עבודה, הוא ניצל את קשריו הטובים עם הבוס שלו, והציע לו להרחיב את המשרד ולהוסיף עוד עובד אחד ושכנע אותו שרק ירויה מזה, כי הוא מכיר היטב את משה אהרן והוא עובד מצויין, וכך היה משכנע אותו מפעם לפעם, עד שלבסוף השתכנע הבוס והסכים להגדיל את המשרד, וכך היו עובדים שם חמשה מנהלי חשבונות יחד עם משה אהרן.

ביום מן הימים נכנס הבוס למשרד והודיע לחברים, שהוא עוזב את העיר ועובר דירה. כולם הבינו שמשמעות הדברים שאחד מביניהם מעותד להחליף את הבוס, ולקבל את המשכורת שלו, שזוהי משכורת שמנה פי כמה וכמה ממשכורתם, משכורת כזו שאפשר לחתן בה ילדים בכבוד ולחסוך כסף לחתונות ולדירה. יענקל היה בטוח שהבוס רוצה לדבר איתו שהרי הוא בקשר מצויין איתו, ולכן מפעם לפעם בדק בפלאפון האם הבוס חיפש אותו אך לשוא, הבוס לא התקשר אליו בכלל. למחרת ניגש משה אהרן אל יענקל ואומר לו, שהבוס... התקשר אליו, והציע לו להחליף אותו בתפקידו! יענקל הרגיש שנשימתו נעתקת ממקומה לרגע, הוא פשוט לא האמין למשמע אוזניו, שמשה אהרן זה שהיה דחוק במזונו עד לפת לחם ושכוחותו נכנס לעבוד כאן, הוא הולך לקבל את המשכורת השמנה ולהיות הבוס שלו? משה אהרן התייעץ אתו בכמה דברים ופרטים טכניים ויענקל השיב לו בקרירות, כאשר בסתר לבו מקננת קנאה

גדולה וגם קצת כעס, מדוע לא אמר לבוס שהוא לא יכול לשמש כבוס של זה שהכניס אותו לעבודה, של זה שגדל אתו ביחד מילדות. ביום המחרת תפקיד הבוס נכנס לתוקף ונעשה רשמי, משה אהרן הגיע עם בקבוק יין ושתי לחיים. והוא נכנס למשרד הבוס - שהיה מעבר לקיר גבס, כאשר יענקל הרגיש שבנוסף לקיר הגבס יש גם קיר ברזל בתוך הלב שמפריד ביניהם. משה אהרן בתמימותו סיפר לחברו שסוף סוף הוא מצליח לחסוך בעין יפה מאוד לחתונות של הילדים, ויענקל התבונן בעצמו שהוא לעומת זאת, בקושי גומר את החודש עם המשכורת שלו.

וכך נמשך המצב הזה שבע שנים! שבע שנים של נסיונות, של קנאה המקננת בתוך הלב, של נסיונות באמונה, כאשר בתוך הלב מהדהדת השאלה הרי עזרתי לחבר שלי, עשיתי את המדרגה הכי גבוהה בצדקה, שזה לדאוג לעני שתהיה לו פרנסה, כמ"ש הרמב"ם (ע"י הלכות מתנות עניים פ"י ה"ז), אז זה מה שמגיע לי אחרי כל זה? שני החברים אמנם לא הסתכסכו ולא התקוטטו, אבל לא נשארו חברים טובים ממש כמו בימים עברו. באותה תקופה יענקל הלך לשיעורי חזקת באמונה ובטחון, להאמין בהשי"ת שאין אדם נוגע במוכן לחבית אפילו כמלוא נימה. והיתה זו תקופה של נסיון קשה והתמודדות. יום אחד יענקל מקבל טלפון משדכן אחד שמציע שידוך עבור בנו, הבן של יענקל היה בחור ישיבה מצויין ומוכתר במידות טובות, ממש 'תכשיט' של בחור והגיע עתה לפרקו. השדכן אומר לו: מדובר בבת מיוחדת מאוד, בעלת מידות טובות יראת שמים וצניעות, ובנוסף לזה בגלל שאביה מאוד רוצה בנך שלך, הוא מוכן לתת דירה שלימה! במי מדובר מתעניין יענקל? אבי הכלה הוא לא אחר מאשר... משה אהרן! ואכן הם נפגשו והשידוך נגמר בהצלחה מרובה. וכך אמר יענקל במסקנת הדברים: הקב"ה במשך שבע שנים הולך ובונה את הדירה לבן שלי, הוא דואג שאחרים יעשו זאת יחסכו כסף, יפקידו בבנק, יעבדו שעות נוספות, וכל זה הוא עושה למעני ולטובתי, כדי שלבסוף יתן דירה לבני, ואני בכל התקופה הזו רק אוכל את עצמי מקנאה, ומתחזק בשיעורי אמונה כדי לא להתלונן על הנהגת השי"ת? זה ממש לגלות את האור שבהסתר.

לחיות את המסר הטמון במגילה - חזקת באמונה ובטחון בהשי"ת

מספרים על הבעש"ט הקדוש, שהתארח פעם אחת באיזו אכסניה ולפני שעזב את המקום, נתן איגרת למארחו, בעל האכסניה, וציוה אותו לשלוח אותה ליהודי אחד שגר באחת העיירות הסמוכות. המארח, שלא היה חסיד שלו, שכח לגמרי מהעניין ושם אותה בתוך הכיס. והנה, חלפו השנים, ואותו מארח בעל האכסניה ירד מנכסיו. מדוחק הפרנסה נאלץ למכור את חפציו ומצבו הלך והחמיר. והנה, יום אחד, חיפש איזה בגדים יוכל למכור ופתאום הוא נתקל באיגרת הזו שעדיין היתה טמונה בתוך כיס בגדו. מיד נזכר בדברי הבעש"ט והתבייש מאוד

ששכח לגמרי מהשליחות. אבל עם כל זה אמר לעצמו, שאף על פי שחלפו להן כבר שש עשרה שנה, ילך ויקיים את השליחות. אמר ועשה, וכך הגיע לאותו יהודי ומסר לו את האיגרת. אותו יהודי, שהיה עשיר גדול, פתח את האיגרת וכך היה כתוב בה: מוסר כתב זה, הינו בן טובים שירד מנכסיו ונמצא עתה בדוחק גדול. מצוה גדולה לעזור ולסייע לו בעין יפה וברוח נדיבה. ובסיום האיגרת חתם הבעש"ט הק' את שמו. והיהודי העשיר עזר לבעל האכסניה בעין יפה.

ובמה דברים אמורים לענייננו: הקב"ה שולח לנו פעם בשנה איגרת קודם ימי הפורים, ואומר לנו: בניי אהובי, תעיינו באיגרת! על כל דברי האיגרת הזאת. להתבונן מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם! ישנם יהודים, שבכל שנה המגילה עוברת להם ליד האוזן, שוכחים מהאיגרת ולא מעיינים בה, והם מפסידים את השפע הגדול, את האמונה והבטחון שאפשר להתחזק מסיפור המגילה. ומה המגילה באה ללמד אותנו? שהנהגת השי"ת בעולם היא נסתרת, באופן שנראה כלפי העינים שלנו כאילו הכל קורה הפוך על הפוך ממה שרוצים ומצפים לראות. המן מציע להרוג את ושת"י כדי להמליך את בתו. ולבסוף - עולה אסתר שהורגת את המן בעצמו! בגתן ותרש רוצים להרוג את המלך, ולבסוף הם בעצמם נהרגים. המן - מגיע לחצר המלך להציע לו לתלות את מרדכי היהודי, ובדיוק בביקור הזה - המלך מצווהו להרכיב את מרדכי על הסוס ברחוב העיר ולגדל את כבוד מרדכי. בדיוק שם מפלתו. ואין צריך לומר, שכל המהלך של 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם' מראה על היסוד הזה.

מגילת אסתר באה לגלות את ההסתתר של ההשגחה העליונה, להבין ולהשיב אל הלב, שאתה לא פועל שום דבר כאן! הכל מאיתו יתברך. וכמאמרם ז"ל (חולין ז:): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.

בני ישראל דומים לזרעים בשדה, ואף כאשר הם נרקבים חוזרים וגדלים

הרה"ק ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה אם מזרע) כתב על הפסוק (אסתר ו, יג) "אם מזרע היהודים מרדכי". תיבת **מזרע** נראית כשפת יתר, שהרי היתה יכולה לומר לומר בקוצר אמרים 'אם מהיהודים מרדכי'.

וביאר, שבני ישראל דומים לזרעים בשדה, ואף כאשר הם נרקבים וכלים כזרע הזה אינם מתייאשים לעולם, ואדרבה רקבון ושפלות זו גורמים להם לצמוח ולגדול כאילנות הללו שתחילת בריאתם מדבר שזרעו כלה, וזה כוונת אוהביו של המן לרמז לו כי היות ומרדכי וכל היהודים הם כזרעים הללו לא תוכל להם.

אף אם נפל, כרע והשתחוה, יתחזק מיד להתייצב על מעמדו

וכתב הרה"ק ה'שפת אמת' (פורים תרמג) זי"ע מדוע כתיב (אסתר ג, ב) "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". ולכאורה היה לו לומר 'לא כרע ולא השתחוה' בלשון עבר ולא בלשון עתיד. אלא ללמדנו שאף אם נפל כרע והשתחוה, יתחזק מיד להתייצב על מעמדו להכריז שמעתה - בעתיד 'לא יכרע ולא ישתחוה'.

יהודי צריך להעמיד נגד עיניו רק את היום הזה ותו לא

אמרו חז"ל (מגילה יט.) 'פרוז בן יומו מיקרי פרוז'. ודין זה אינו קיים בשאר חגי ומועדי השנה, ומדוע דוקא בפורים התחדש דין זה? והביאור הוא, כי קליפת עמלק היא לייאש את האדם במחשבות - מה עשה אמש ומה יעשה לעתיד. אך היהודי מעמיד לנגד עיניו רק את היום הזה 'בן יומו' ותו לא, ואינו מתבונן מאין בא ומהיכן מקומו כשגורם הדבר לייאוש, לכן דינו כאותו מקום שנמצא בו. זוהי עבודת כל איש ישראל שלא יתייאש בשום אופן, כי סיוע גדול יש בימים גבוהים הללו.

ומשל נאה המשיל לזה הרה"ק מסאטמאר זי"ע, למדרגות הגדולות הנוסעות מאליהם 'מדרגות נעות', ופעמים ששני אנשים יעשו כברת דרך עד המדרגות הללו זה יעלה ויבוא עד למעלה למעלה, ורעהו ישאר עומד למטה. והנפקא מינה ביניהם, שזה הראשון פסע עוד 'פסיעה קטנה' אחת והעמיד עצמו על המדרגה הראשונה, וממילא הובילוהו המדרגות מאליו למעלה, אך זה השני החסיר פסיעה זו ונשאר למטה... אף לדין העושה פסיעה זו יעלה ויגיע לתכלית טוב, ואם לאו...

מעשה בהצלת יהודי דמשק ע"י האריז"ל בזכות תשובה שעשו

עפרות זהב אסף הפחה העריץ של דמשק בארמונו ותאוותו לכסף וזהב לא ידעה שובע. ביחוד נתן עיניו בבתי היהודים, בדמשק ובסוריה, המלאים כל טוב ואוניות משלהם שטות עד איי הים ובלבו להטה תאוה עזה לממונם ולעושרם. באחד הימים קרא אליו את טובי העדה בדמשק ואמר להם "אני הפחה, המולך על סוריה בחד הכליף הגדול מבגדד, בא אליכם בדין, כי הרבה ממון מגיע לי מכם. נין ונכד אני להמן בן המדתא, אשר אבותיכם תלוהו בשושן הבירה. עשרת אלפים כיכר כסף שקל זקני המן בידי המלך אחשורוש לאבד את היהודים בפרס ומדי, בכישופי אסתר המלכה העברתם את הגזרה ואתם חיים וקיימים עד היום. את עשרת אלפי כיכר הכסף לא החזירו אבותיכם להמן וגם לא לבניו אחריו. על כן באתי היום, אני, נינו של המן, ותובע מכם את ממונו שפיזר בשבילכם. ואם תמאנו ומריתם להחזיר לי את הכסף,

אקיים את גזרת המן זקני להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים אשר בסוריה!". בכו מולו ראשי העדה "הלא גם אם נאסוף את כל כסף יהודי סוריה לביתך לא ימצאו עשרת אלפי כיכר כסף ואיכה תדרוש זאת מאיתנו?!" אך, הרשע הקשה לבו "אם תשמעו לי, והחזרתם עשרת אלפים כיכר כסף של המן זקני, לא תפול שערת ראשכם ארצה, ואם לא - יצא דבר מלכות מלפני לכל ערי סוריה, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. אני קובע לכם זמן סופי עד יום שלושה עשר לחודש אדר עליהם להביא כל הכסף אלי".

הנכבדים יצאו אבלים מביתו של הרשע, כינסו את כל העדה בבית הכנסת בדמשק וסיפרו להם את מחשבת הרשע הזה. בני העדה הרימו את קולם בבכי ותעל שוועתם השמימה. בעיר צפת ישב אז הקדוש רבי יצחק בן שלמה לוריא, האר"י הקדוש, אשר עיניו צופיות מסוף העולם ועד סופו. כאשר שמע האר"י את נאקת בני ישראל עולה מדמשק וראה בעיניו את הסכנה הנוראה המרחפת עליהם, הפיל תחינתו לפני הקדוש ברוך הוא, כי יגאלם מיד צר וירחמם רחמי עולם. הוא שלח מכתב אל טובי העיר אשר בדמשק וזה לשונו: "עדה קדושה, ה' עליכם יחי! בעוונותיכם שלח בכם השם יתברך את הרשע המתפאר, כי נכד המן בן המדתא הוא. אל תראו ממנו, שובו אל ה' בכל לבבכם והי יפר את עצת הרשע ויראה לכם ניסים ונפלאות. אל תגבו כספים ואל תתנו ממונכם ביד הרשע, כי ה' ישחק לו כי בא יומו!".

כאשר קראו יהודי דמשק את מכתבו של האר"י הקדוש נרגעה רוחם וציפו בבטחה לחסדי ה'. הם שלחו שליחים אל כל קהילות סוריה כי לא ידאגו ולא ירעדו רק שיעשו תשובה ותפילה וירוח להם, כי אלוקי ישראל, שומר ישראל, יציל את עמו, מידי מבקשי רעתו, וכן עשו.

ליל בלהות הביא הקדוש ברוך הוא לעולם, השמים כוסו בעננים טעונים מים רבים, לשטוף עולם ומלואו ולמחות את כל רשעת היקום מעל פני הארץ. רוח צפונית עזה נשבה מן הים. כלילה ההוא נדדה שנת הפחה אשר בדמשק הבירה ויחלום והנה הוא עומד בכיכר השוק הגדול בדמשק, באמצע השוק עץ תליה גבוה חמישים אמה ועליו תלויים אחד-עשר איש ועוד חבל אחד ויתד ברזל התנופפו ריקים באוויר. שאל הפחה המשתומם "מי הם התלויים האלה ולמי נועד החבל השנים-עשר?". לפתע הניע לאוזניו קול מוזר המדבר אליו "רשע! האם לא תכיר את המן זקנך ועשרת בניו התלויים בשושן הבירה. הלא תדע כי החבל הפנוי נועד בשבילך!". נבהל הרשע מאוד ורצה לברוח מהשוק. אך כאשר נדם הקול הנורא, נחפו אליו במרוצה אדם חמוץ בגדים, ידיו לוחטות כאש והתחיל קושרו בחבל הפנוי. החל הרשע בוכה ומיילל, שיעזבוהו ויחוסו על נפשו. אמר לו האיש "רשע מרושע!" מי שאינו מרחם על אחרים ורוצה לאבד את כל היהודים בסוריה, אל יבקש רחמים על עצמו! אם אין אתה רוצה להיתלות

על עץ כהמן זקנך, קח מיד גליון קלף וכתוב עליו, כי כבר שקלו היהודים את עשרת אלפי כיכר הכסף על ידך ואתה מבטל את הגזרה!". מרוב פחד לקח קלף וכתב, כי היהודים שילמו לו עשרת אלפים כיכר כסף שבאו לו בירושה מהמן זקנו. הטביע חותמת המלך מתחת הכתב ואת חתימת ידו. כאשר גמר לכתוב נשבה לפתע רוח צפון מן הים, הרימה את הכתב והעיפה אותו למרחקים, עד הגיעה לעיר צפת. שם דרך החלון של בית המדרש הכניסה את מגילת הקלף עם החתימה לרגלי האר"י הקדוש, בשעה שעמד בתפילה לפני ארון הקודש והתחנן על אחיו בדמשק. האר"י הקדוש גלל את המגילה, קרה בא וראה את חותמת המלך אשר ביד הפחה. הודה לה' שומר ישראל, כי לא ינום ולא ישן.

מיד לקח את הקלף, שלחו על ידי שליח אל טובי העיר דמשק והזהירם לשמור את הדבר בסוד עד שיגיע מועד הפרעון. חודש אדר הגיע. הפחה שלח לקרוא ליהודים ולשאול אותם אם הכינו את הכסף. גללו טובי העיר לפני הפחה את המגילה ואמרו לו "יקרא נא הפחה הגדול את הכתוב במגילה ויבדוק את החותמת!". כשראה הפחה כי זהו אותו קלף שראה בחלומו וחתם עליו בעצם כתב ידו ובחותמת המלך, נבהל מאוד ונענה להם עתה ידעתי כי אלו קיכם שומר אתכם מכל רע, משמים היתרו בי שלא אדבר אתכם מטוב ועד רע ואבטל הגזרה. ועתה לכו לבתיכם לאכול ולשמוח ומהיום והלאה לא תאונה לכם כל רעה. ליהודים אשר בדמשק היתה אורה ושמחה וששון ויקר. הם הודו לה' על הנס הגדול שארע להם על ידי הצדיק הקדוש רבי יצחק לוריא, האר"י הקדוש. (תפארת החג פורים עמ' רי).

פרשת זכור

הסבר פרשת זכור

כדי לקיים את המצוה כתיקנה נסביר בקצרה, בפרשת זכור ישנן שתי מצוות עשה, ואחת לא תעשה, א. לזכור מה שעשה עמלק. ב. למחות את זכר עמלק. ג. לא לשכוח מה שעשה לנו עמלק.

הפסוק הראשון זכור את אשר עשה לך וכו'.

כתב החינוך מצוה תפ"ג, שנצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל, שהתחיל להתגרות בהם בצאתם ממצרים ובטרם נעשו גוי וממלכה, היתה ידו עליהם, כענין שנאמר "ראשית גוים עמלק", ותרגומו ריש קרביא דישראל הוה עמלק, שהכל היו יראים מהם בשמעם את היד הגדולה אשר עשה להם ה' במצרים, והעמלקים בלבם הרע ובמזגם הרע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בהם, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות. משל ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה, ובא אחד וירד לתוכה אף על פי שנכווה קרר אותה לאחרים, עכ"ל.

ועיקר הזכירה היא איננה על המלחמה הגשמית בלבד, כי עמלק כבר נכחד מן העולם בתור עם, אלא מדובר בעיקר על המלחמה הרוחנית של עמלק, שמבחינה זאת כח הטומאה של עמלק עדיין עומד בעוונותינו הרבים. והוא כי עמלק הרוחני הוא דעת דטומאה, ומקומו כנגד דעת דקדושה, וקליפה זאת דעמלק מובילה את האדם לגסות רוח, חוצפה וגבהות הלב, בבחי' יודע את בוראו ומתכוין למרוד בו, וזה מה שעשה כשיצאנו ממצרים, ששמע על מכות מצרים וקריעת ים סוף, ובכל זאת מסר נפשו להלחם בישראל בחוצפה גדולה. וכן היה המן הרשע חצוף ובעל גאווה גדולה מאד, שאמר: יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך וכו', ובגסות לבו, לאחר ששלח ספרים בכל המדינות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וכו' ביום אחד, והמלך והמן ישבו לשתות, אינו מתפעל מכלום מכל הדבר הנורא שהוא עומד לעשות.

אשר קרך בדרך - ברש"י ג' פירושים:

א. - צינן את הקדרה, כמו שהסברנו שלאחר מכות מצרים וקריעת ים סוף כולם פחדו להלחם בישראל, ועמלק ירד בתחילה למלחמה בעזות גדולה ומוכן לקפוץ לאמבטיה רותחת רק כדי לקרר את המים לבאים אחריו, והגיע ממרחק עצום של מאה מילין! כדי להלחם בישראל.

ב. "קרך" - מלשון מקרה, קרה כך, ואין השגחה עליונה ח"ו על כל דבר, כי רצה להטיל ספק באמונה ובהשגחה ולומר אשר הכל הוא רק מקרה ודרך הטבע, והיה עושה הפוך של הקדושה, מחמם את האדם לדבר עבירה, ומקרר את האדם לדבר מצוה, וז"ש רש"י לשון קו"ר וחו"ם, ציננך והפשירך, ר"ל שציננך לדבר מצוה, והפשירך לדבר עבירה, כי כל אחד מאיתנו, העמלק הפרטי שלו עומד בעורף בדעת דקלי', וכל ההחלטות דקדושה של האדם שרוצה להעבירם מן המוח ללב, עמלק מטיל בהם ספק, ומשלח אותם בחזרה אל המוח. וכמו שכתב רבינו שמשון מאוסטרפולי הי"ד בספר קרנים, שקליפת עמלק היא "זבוב" (שמזה יצאה עבודת האליל בעל זבוב) ונרמז בר"ת כתוב זאת ז'כרון ב'ספר ו'שים ב'אזני יהושע" שהוא גי' י"ז, והוא מתנגד לצד הטוב שגם הוא גי' י"ז, והכח של הזבוב למצוא פרצה קטנה בבשר, כדי לינק שפע, וכן הזבוב נמצא בבתי המלכים ואינו מוותר על המגיע לו לדעתו.

ג. "קרך" לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכ"ז. ובבעל הטורים כתב קר"ך גי' סר"ס, וז"ש "בדרך", לשון דרך גבר בעלמה, כנו' בריש מסכת קידושין, והיא הטומאה שהאדם כל גופו נטמא ממנה, וכל הצרות שבאות לאדם בגלל העוון הזה כנודע, ואין צריך להאריך בזה, כי הארכנו בזה בתיקון שובבי"ם קחנו משם.

ונפלאים דברי הזוה"ק ח"ב דף סה: שכתב וז"ל: בא וראה, מיום שנברא העולם עד אותו זמן, ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח, ואפי' במלחמת גוג ומגוג, לא תהיה עוד מלחמה כמותה, לא בגלל הכוחות החיילים החזקים והרבים שהיה לעמלק, אלא משום שנלחם עם הקב"ה מכל הצדדים, ע"כ.

והפירוש הוא כי עמלק הוא בחי' שער הנ' דקלי', ורצה להשקיע את ישראל בשער הנז"ן, שמשם אין יציאה עולמית, וז"ש זכור את אשר עשה "לך", לך גי' חמשים, שרצה

עמלק להתגבר על עם ישראל ע"י שיפילים לתוך חמשים שערי טומאה. "בדרך בצאתכם ממצרים" וז"ש הזוה"ק שהיתה מלחמה של עמלק קשה כזאת שלא היתה מבריאת העולם ועד ביאת המשיח, כי מלחמת עמלק היתה מלחמה כנגד שער הנ' של הקל', שמלחמה זו תוכרע רק בביאת המשיח כשיבוא הקב"ה ויגלה שער הנ' של הקדושה ויכניע שער הנ' של הקל', ורק ע"י הקב"ה, כמ"ש "כי מחה אמה את זכר עמלק" אני הקב"ה, כי רק הוא יעשה זאת בכבודו ובעצמו.

"ויזנב בך כל הנחשלים אחריך".

אומר רש"י, ויזנב בך, מכת זנב, חותך מילות וזורקן כלפי מעלה. כל הנחשלים אחריך - רש"י כותב חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן.

ואתה עייף ויגע - רש"י: עייף בצמא, כמ"ש ויצמא שם העם למים, וכתוב אחריו ויבא עמלק. ויגע - מהדרך, ולא ירא אלהים - זה עמלק, אינו מפחד כלל מהקב"ה.

וכתב האמרי יוסף זיע"א: והנה עמלק גי' א"ל אח"ר, גי' ספ"ק שמכניס ח"ו ספק באמונה, וז"ש "אשר קרך בדרך ויזנב" שפגם ח"ו במלכות שהיא שם ב"ן, והיא מידה השביעית בסוד בת שבע, ובסוף הוי זנב לאריות.

כל הנחשלים אחריך - הנחשלים אותיות נחש - מילה, כלומר שהביא את טומאת הנחש לתוך המילה.

ולכן **בהניח ה' אלהיך וכו'** מכל אויבך מסביב שהם ז' אומות שבארץ ישראל, בסוד ז' ספירות בסט"א כנודע, עד הגרגשי במלכות דסט"א.

מתחת השמי"ם ר"ל תחת אותיות שמי"ם אותיות תנ"כ'נ' גי' עשר שמות ב"ן שבמלכות בסוד ואנכי טוב לך מעשרה בני"ם לא תשכ"ח. תמח"ה א"ת זכ"ר עמל"ק מתח"ת השמי"ם ל"א תשכ"ח, גימ' שלושת אלפים שי"ג, מספר הי"ג מדות של רחמים עם חסד - אל, כי בהתעוררות י"ג מדות של רחמים ימחה זכר עמלק מן העולם אמן.

קודם קריאת פרשת זכור אומרים זה
 לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה,
יאהדונהי

בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו
יאההויהה איההויהה
 ליחדא אותיות י"ה בו"ה ביחודא שלים
יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקיים מצות עשה, "זכור את אשר עשה לך
 עמלק", זכור בפה, וכן מ"ע למחות את זכר עמלק, וכן מצות לא תעשה שלא
 לשכוח מה שעשה לנו עמלק לתקן את שרשה במקום עליון, לעשות נחת רוח
 ליוצגנו ולעשות רצון בוראנו. ולעורר מלאכי מרום ומרכבות עליונות המפקדים
 על מצות פרשה זאת לנכם נקמת יהוה יאהדונהי מאת זרעו של עמלק, וגם
 ערב רב מההוא זרעא בישא, להכרית מארץ זכרם עד בלתי השאיר למו שריד,
 כמו שכתוב "כי מחה אמה את זכר עמלק", ויתקיים בו "אף אלהים ימחין ראש
 אויביו" בעליונים ובתחתונים. להעביר גלולים וממשלת זדון מן הארץ העליונה
 והתחתונה. ויתקיים בו ובזרעו "ואשמיד פריז ממעל ושרשיו מתחת". ויהיה
 יהוה יאהדונהי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה יאהדונהי אחד
 ושמו אחד. ויהי געם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו
 כוננהו:

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֶמְלֶק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
 מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-
 הַנְּזֻזִּים אֲחֻזֶּיךָ וְאֶתָּה עִיף וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא
 אֱלֹהִים: וְהָיָה בַּהֲנִיזוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל-
 אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
 נִזְלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְזָחָה אֶת-זִכְרֵ עֶמְלֶק מִתּוֹת
 הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

בשבת זכור יש נוהגים לומר קודם מפסיר פזמון זה

(סימן שלמה)

שִׁימְנִי רֹאשׁ עַל כָּל אֹיְבֵי. וְתִשְׁמַחְנִי. כִּימִי מְרֻדִּי בֶן יֹאִיר. אֵל חַנּוּן

וְחַנּוּן: מַחֵה תִּמְחִהוּ לְאֲדוֹם. הַבְּהוּ אִם עַל בָּנִים:

לְבִשְׁתָּ מְלָכוּת לְהַדְסָה. וְהַצְלַתְנִי. בְּקוֹם הַמֶּן הָאֲנֹנִי. כְּתִנִּין לְבָלְעֵנִי (מַחֵה):

מִמְרוֹם רוּחַ שְׁלַחְתָּ. וְתוֹשִׁיעֵנִי. יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה. לְמָוֶת לֹא נִתְּנֵנִי (מַחֵה):

הַמֶּן חֶשֶׁב לְאֲבִדְנִי. וְלֹהֲשִׁמִּידְנִי. דָּחָה דְּחִיתְנִי לְנֶפֶל. וַיְהוָה עֲזָרְנִי (מַחֵה):

חֹזֶק לֵב עֲבָדְךָ כְּקֶדֶם. וְאִמְצָנִי. בְּזִכּוֹת יִצְחָק עֲקָדְךָ. הִשִּׁיבְנִי עַל פְּנֵי: בְּזִכּוֹת אֲבִרְהָם

אֲדוּבְךָ. (מַחֵה):

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על מחיית עמלק כעונש על שיצא למלחמה נגד ישראל, וזה מעין המפטר פרשת זכור שמסופר על עמלק שיצא לקראת ישראל למלחמה, ועל מחייתו.

תוכן ההפטר

שמואל אומר לשאול שילך בשליחות ה' וישמיד את עמלק גם ציוהו שלא יקחו מאומה, אלא ישמידו ויחרימו את הכל.

שאול אסף חיילים ויצא למלחמה נגד עמלק. הכה אותם והשמידם, אך שאול והעם חסו על אגג מלך עמלק שלא הרגוהו אלא לקחוהו בשביה. גם חמלו על הצאן והבקר ועל הדברים הטובים שלא החרימו אותם, והשחיתו רק הדברים הבזויים והנשחיתים.

ה' הודיע לשמואל שניחם על שהמליך את שאול כי לא קיים את דבר ה', שמואל כעס על עצמו, ו"א על שאול אך התפלל עליו כל הלילה, בבקר נפגש שמואל עם שאול שברך אותו ובישר לו שקיים את דבר ה'.

שמואל הוכיחו על שעטו על השלל ולא החרימו הכל, שאול ענהו שהעם חמל על הצאן כדי לזובחם לה', אך שמואל אמר לו שנכשל בדבר זה, כי לשמוע בקול ה' זה טוב מזבחים ועולות. לכן לא יועילו הפצרותיו כי ה' מאס בו כמלך.

שאול מבקש משמואל שילך עמו וישתחוה לה', שמואל מסרב וכשעמד ללכת אחז שאול בכנף מעילו כדי לעכבו, ואז נקרע המעיל. ושמואל אמר לו שזה סימן מה' שקרע ממנו את המלוכה, ונתנה לרעו הטוב ממנו, גם אין לו לצפות לביטול הגזרה כי אין מה לעשות.

עם כל זאת שאול מבקש משמואל שיכבד אותו נגד זקני עמו וישתחוה לה'. שמואל נעתר לו בזה ולאחר כך הרג שמואל את אגג מלך עמלק.

שמואל א' פרק ט"ו, פסוק ב' - ל"ד.

בַּיּוֹמָאֵם שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לְמִשְׁחָךְ לְמִשׁוּחַ אוֹתְךָ

לְמַלְכְּךָ [א] עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל ואתה רואה שדבר זה נתקיים ודבר ה' בפי אמת, ולכן

וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי יְהוָה ולא תפקפק בדבריו להחרים ולהאביד מן העולם כל הנמצא

לְעִמְלֶק (מ"ד): בַּהּ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתֵי [ב] זְכַרְתִּי (מ"צ) אֶת

עיונים והארות

מבנימין שלא השתחוה לעשו. ובחזרתו שסבר שקיים מצות ה' אמר ברוך אתה לה' כי נמחה עמלק ונתקן בשלימות תקון הירך ברוך אתה לה' שיתרבה השפע מהנצח שהוא מקום נבואתך. (חומת אנך).

ב. א"ר אחא הקב"ה בעל פקדונות, עמלק הפקיד אצל הקב"ה חבילה של קוצים, והחזיר לו הקב"ה חבילה של קוצים, שנאמר פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל (ב"ר נ"ג).

תניא ר' יהודה אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהם תחלה, כשהוא אומר כי יד על כס י-ה, הוי אומר להעמיד להם מלך תחלה, ואין כס אלא מלך, שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך, ועדיין איני יודע אם להכרית זרעו של עמלק תחלה, או לבנות בית הבחירה תחלה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח, והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם, הוי להכרית זרעו של עמלק תחלה. וכן בדוד הוא אומר, ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, כתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים בתוך היריעה (סנהדרין כ').

א. אפשר במ"ש רבינו האר"י זצ"ל דשמואל נקרא רבן של נביאים ומ' שנה קודם שנולד שמואל אומר בת קול עתיד צדיק א' לילד ושמואל שמו והטעם דנגע בכף ירך יעקב ונפגם הנצח ולא הוה נביא עד דאתא שמואל ותקן הנצח זהה"ד בקצור נמרץ וז"ש אותי שלח ה' למשחך למלך שאתה משבט בנימין שלא השתחוה לעשו ועל ידי נתקן מה שלא היו נביאים עד עתה ואותי דייקא שהתחיל התקון על ידי שלח למשחך שאתה משבט בנימין לתקן עולם למחות עמלק שיהיה השם שלם והכסא שלם. והרב עיר וקדיש מהר"א גאלנטי ז"ל פירש בזה בסגנון אחר. ועוד אפשר במ"ש המקובלים דנשמות שם היה בשמואל וזה רמז שמואל שם ואל שהוא חסד וזה ירמוז אותי שלח ה' אותי שאני לוי מבחינת גבורה ונשמות שם שהוא כהן חסד ומשו"ה היה בי כח לתקן הנצח. שלח למשחך מפני שאתה מבנימין ותכלית הדבר שאתה יכול למחות זכר עמלק שבנימין לא השתחוה לעשו. והגם דמלכות ישראל צריך שיהיה משבט יהודה מ"מ ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ וכו' וצריך שיהיו כסדרן מלך ולמחות עמלק ובנין בית המקדש ולזה אף שאתה משבט בנימין מוכרח שהמלך בראשונה ואח"ך מחיית עמלק ולזה אותי שלח למשחך למלך שתמחה עמלק שאתה

אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ מַאֲדָבִים וַחֲיִילוֹת (רד"ק) בְּדָרְךְ:
 [רמז לו על אליפז ששיגר אותו עשיו להרוג את יעקב אבינו בדרכו לחרן] **בַּעֲלָתוֹ מִמַּצָּרִים:**
עֲתָהּ לָךְ וְהַכִּיתָהּ [ג] אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם תכלה ותשמיד ותכרות (מ"צ)
וְיָמַם מַלְשׁוֹן חֶרֶם וְקָלְלָה (ע"ן רד"ק) אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל וּתְרַחֵם עָלָיו
וְהִמָּתָה וּתְמִית מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מִעַלְלִי נער רך בשנים (מ"צ) שגדול מהיונק
וְעַד-יוֹנֵק תינוק שיונק חלב, ואף את הבעלי חיים שלהם תשמיד **מִשּׁוֹר וְעַד-שֵׁה מִגָּמֶל**
וְעַד-חֲמֹר מכיון שהיו בעלי כשפים ומשנים את עצמם ודומים לבהמה (רש"י) ועוד שהרי כתוב תמחה את
 זכר עמלק: **וַיִּשְׁמַע הַכְרִיז (רש"י) וְאֶסֶף (מ"צ) שָׂאוֹל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם** מְנָה אותם
בַּבָּלָאִים [ד] י"מ שם מקום (מ"צ), ורבותינו אמרו שמנה אותם ממש בטלאים כי אסור למנות את עם

עיונים והארות

אמחה עם ד' אותיות. (חומת אנך).
ד. ויפקדם בטלאים - אמר רב יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק, מתקיף לה רב אשי ממאי דבזק מידי דמיבזק הוא דילמא שמא דאתרא הוא. אלא מהכא וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. א"ר נהילי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מיד מתעשר, מעיקרא כתיב בבזק, ולבסוף כתיב בטלאים, ודילמא מדידהו, אם כן מאי רבותא דמילתא. (ילק"ש).

אתה מוצא עשרה פעמים נמנו ישראל, אחד בירידתו למצרים בשבעים נפש. וב' בימי שאול, ויפקדם בבזק, ויפקדם בטלאים (תנחומא).

ג. פירש בס' תפארת הקדש ועתה לך והכיתה בה"א יתירה רמז לשכינה דכתבו ז"ל אמחה ר"ת אותן שעשו מלחמה עם עמלק. אהרן משה חור ה' רומז לשכינה. ואח"ך אסתר מרדכי חרבונה. ה' רומז לשכינה. ולעתיד ב"ב אליהו משיח ח' נסיכי אדם ה' רמז לשכינה. ולכן כתיב לך והכיתה בה"א. עכ"ד. ואפשר דהכונה ברמזים אלו שירמוז ליהושע בן נון דהנה כתיב ושים באזני יהושע כי מחה אמחה. כלומר אחר מלחמה זו שנלחמו דע כי מחה אמחה ובתיבת אמחה רמוזים הנלחמים עם עמלק בין עתה בין לעתיד. ויש לרמוז דלדעת רוב המפרשים אז היה שמו הושע ולא נקרא יהושע עד המרגלים. והנה ר"ת הושע בן נון גימט' נ"ז ועם הכולל נ"ח כמספר

ישראל (רש"י) מאתים אלה רגלי הולכי רגל לא דוכבים (מ"צ) ועשרת אלפים

את-איש יהודה: ויבא שאול עד-עיר עמלק וירב עם עמלק

בנחל [ה] נלחם איתם בנקל כי לפי הטבע העומד בזה הוא המנצח ושאול עמד בבקעה ובכל זאת ניצח

במלחמה (שער בת רבים): ויאמר שאול אל-הקיני בני יתרו (רש"י) לכו פרו הפרדו

רדו מתוך עמלקי כי היו יושבים במדבר יהודה בנגב ערד וערד הוא עמלק (רש"י)

פן-אספד אשמידד עמו [ו] בעת אחרים ואתה עשיתה חסד עם-פל-

בני ישראל על יתרו יאמר שיעץ להעמיד שופטים (מ"ד) בעלותם ממצרים ויסר

קיני מתוך עמלק: ויך והכה והמית שאול את-עמלק מחוילה

בואך שור ממקום שנקרא חוילה עד מקום שנקרא שור אשר על-פני מצרים:

ויתפש שאול את-אנג מלך-עמלק חי כי ריחם עליו וכדלקמן, [וי"א שהפך עצמו

עיונים והארות

ו. ואתה עשית חסד - פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש קל וחומר, ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבודו, כך, המארח תלמיד חכם בביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה, וכי עם כל ישראל עשה חסד, אלא מלמד המאכיל פרוסה לתלמיד חכם כאלו עשה חסד עם כל ישראל (ברכות ס"ג).

א"נ ודרך מוסר ורמז מצי"ב גימט' נדחף כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת וכל הרודף אחר השררה שררה בורחת ממנו אפי' מה שיש לו כמ"ש ז"ל:

ויפקדם בטלאים - ערב פסח היה ומנה את טלאי הפסחים (מהר"י קרא)

ה. וירב בנחל - א"ר מני על עסקי נחל, בשעה שאמור הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר, השתא ומה על נפש אחד מישראל אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, כל הנפשות האלו כלן על אחת כמה וכמה. אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה, ובשעה שאמר לדואג סוב פגע בכהנים, יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה (יומא כ"ב).

בכישוף לצאן וכך ניצול ובאותו יום הביא את זרע עמלק] **וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֵרִים** (ת"י) הרג (ת"י)
לְפִי-חֶרֶב: ט **וַיַּחְמֹל**^א חמלו וחסו **שָׂאוֹל וְהָעָם עַל-אַנֹּג וְעַל-מִיטֵב**
השולל (ע"פ מ"צ) **הַצֵּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים** [מלשון שנים] הבקר שכפולים בבשר ושמונים
וְעַל-הַבָּרִים הכבשים השמונים **וְעַל-כָּל-הַטּוֹב [ז] וְלֹא אָבִי** ולא רצו
הַחֲרִימָם להרגם **וְכָל-הַמִּלְאכָה** המקנה **נִמְכְּרָה** הבזויית **וְנָמָם** והנשחתות (מ"צ)
אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ המיתו: **וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:**
יֵא נַחֲמָתִי מחשבה עלתה על ליבי על מלכות שאול (רש"י) וחזרתי בי (ת"י) **כִּי-הִמְלַכְתִּי**
אֶת-שָׂאוֹל לְמֶלֶךְ כִּי-שָׁב סר **מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הִקִּים**
וַיַּחֲר לְשְׁמוּאֵל כעס על עצמו (מ"ד) וכאב לו **וַיִּזְעַק** צעק ויתפלל (ת"י) על שאול (מ"ד)
אֶל-יְהוָה [ח] כָּל-הַלַּיְלָה: יב **וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל** ללכת **לִקְרֹאת שָׂאוֹל**
בַּבֹּקֶר וַיֵּגֶד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׂאוֹל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב
מְכִין מַעֲמִיד לֹא יָד [ט] מקום לחנות לחלק הביזה (ת"י), וי"א בנה שם מזבח והוא המזבח שנאמר באליהו

עיונים והארות

ז. ויחמול שאול והעם - אמר בר קפרא זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל. א"ר יהושע בן לוי כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים, להלן כתיב ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב. (ילק"ש).

ט. והנה מציב לו יד- שהוא גרם להקים י"ד למוחיית עמלק באחרית הימים והוא י"ד בניסן וכמו שהאריך בזה הגאון החסיד במעשה רקח מס' פסחים ע"ש באורך. א"נ רמז ששאול גרם צרת המן והתחילו ישראל בתענית ביום י"ד בניסן והיו בסכנת מות כי הכתבים נכתבו י"ד

ז. ויחמול שאול והעם - אמר בר קפרא זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל. א"ר יהושע בן לוי כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים, להלן כתיב ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב. (ילק"ש).

ח. ויזעק אל ה' כל הלילה - מכיון שחטא שאול נתחייב מיתה והאריך לו ה' בעבור תפילת

(רש"י) וַיִּסַּב^י ומשם הסתובב שאול וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל^י כל זה הוגד לשמואל (מ"ד) ששאול
 כבר ירד לגלגל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל^י שהיה בגלגל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
 בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה יברך אותך ה', וב"ה זכיתי הִקִּימְתִּי קִימְתִּי אֶת-דְּבַר
 יְהוָה אשר צויתני, וזכות זאת באה על ידך (מ"ד): יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל^י אם קיימת את דבר ה'
 א"כ וַיָּמָה [רמז לקול של כבש שעושה מְהֵה...]^י קוֹל-הַצֵּאן הַזֶּה בְּאֲזְנֵי וְקוֹל
 הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ^י האם אמת הדבר שזה בא מעמלק (ע"פ מ"ד): טו וַיֹּאמֶר
 שָׁאוּל^י הן אמת הדבר מַעֲמֻלְקֵי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל-מִיטַב
 הַצֵּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ ולא בשביל עצמן וְאֶת-הַיּוֹתֵר
 שְׁלֹא רְאוּיִים לזבוח (מ"ד) הַחֲרָמָנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף עֲזוֹב
 (מ"ד) וְהִמָּתֵן (ת"י, רש"י) וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הֲלִילָה

עיונים והארות

דיש לו י"ד עתים טובות ע"ש ולפי זה אפשר
 לרמוז דלכך נקרא דוד גימט' י"ד. ואפשר דשאוול
 סבר דיש לו י"ד עתים טובות וז"ש והנה מציב לו
 יד דסבר דהגיע לשלמות. א"נ מציב גימט' נדחף
 רמז לעלמא כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת
 ממנו וכל הרודף אחר השררה שררה מסתלקת
 ממנו. א"נ ויגד לשמואל דברי חכמה והנה מציב
 לו י"ד ובסתום חכמה דוד גימט' י"ד שהוא גרם
 להקים דוד למלך אלא דצ"ל דשמואל נעלם
 ממנו רמז זה עד שאמר לו ה' קום משחחו כי זה
 הוא. (חומת אנך).

בניסן ומרדכי ואסתר גזרו תענית ג' ימים ופשט
 הכתובים נראה שהיה י"ד בניסן וט"ו וי"ז וז"ש
 והנה מציב לו י"ד כי שאול גורם לצרת המן
 המתחלת י"ד ניסן. אי נמי בפשיטות כי המן
 במספר קטן עולה בגימטריא י"ד וזה שאמר ויגד
 לשמואל דברי חכמה כי הנה מציב לו צרת המן
 שגימט' י"ד והוא גרם שיבא המן לצער ישראל
 עוד אפשר לרמוז באופן אחר צרת המן כי מציב
 גימט' נדחף רמז על המן שחיק ומחיק דלבסוף
 נצטרע ושאוול גרם לכל הצרה ההיא. עוד אפשר
 לרמוז במ"ש בלקוטי תורה ע"פ ודוד מנגן ב"ד

וַיֹּאמְרוּ (וַיֹּאמֶר קרי) לוֹ שְׂאוּל: וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלוֹא
 אֵפִילוֹ אִם-קָטָן אַתָּה נַחֲשָׁב בְּעֵינַיִךְ וַאֲנִי אֶתָּה מַעְרִיד אֶת עֲצֻמְךָ, מִכָּל מָקוֹם הֵלֵא רֹאשׁ
 וּמִלֶּךְ עַל כָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וְעוֹד וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמֶלֶךְ
 עַל-יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה הַקּוֹבֵעַ וַיִּדָּךְ חֲזָקָה עֲלֵיהֶם, וּמִדּוּעַ לֹא מִיחִית בִּידֶם שְׂלֵא יִקְחוּ מִהַשְׁלָל (מ"ד): יח וְהָרִי
 וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּרָדָּה הַטּוֹבָה הַזֹּאת וַיֹּאמֶר וַצִּיּוּךְ (מ"ד) לָךְ וְהַחֲרַמְתָּה
 אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם:

עיונים והארות

י. ב' השל"ה (פרשת מקץ בתורה אור) דבנימין נתעלה בזה שלא כרע לעשו, על כן לו היתה המלוכה ולפניו יכרע כל ברך. אך לא נמשח בקרן, [כי קרן הוא דוקא לדוד, כי דוד ומשיח תיקון אדם, בסוד 'אדם' אדם דוד משיח, ואז יוחזר קרן אור פניו. ומלכות שאול היה בשאלה כמו שכתבתי לעיל (אות כב; כח), ונמשח בכך כי עדיין לא נתקן אדם להיות קרן, רק הוא פך כלי חרס. והמלוכה זו באה לו, כי ירך בנימין לא כרע לעשו, וזהו סוד פכים קטנים]. והיינו דכתיב (שמואל א - טו, יז) 'הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה', רצה לומר, מאחר שאתה הקטן בין השבטים, על זה זכית למלוכה להיות ראש שבטי ישראל, כי לא נולדת עדיין בעת שכרעו לעשו. וזהו סוד נשאר על פכים קטנים, כי עדיין לא נולד בנימין שהוא הקטן, ועליו אמר הקדוש ברוך הוא (בראשית לה, יא) 'ומלכים מחלצין יצאו', זהו שאול ואיש בושת ונמשח בכך. ודוד ושלמה נמשחו בקרן, ובעונותינו הרבים 'גדע בחרי אף כל קרן ישראל'

(איכה ב, ג), עד לעתיד 'וירם קרן משיחו' (שמואל א - ב, י). ובספר שם משמואל (שמות פרשת תצוה וזכור) כ' דאם ה' שאול מקיים כפי הציווי ולא השאיר את הבהמות וה' נעשה התיקון הכללי, ה' באמת נצרך להרוג את אגג למען לא יהי להם שם ושארית כמו לעתיד, אבל אחר שבעונותיו הגדולה כנ"ל השאיר הבהמות ולא שמר מצות הש"י ולא נעשה התיקון הכללי, שוב יפה עשה שלא המית את אגג כנ"ל למען תשאר שארית עד התיקון הכללי. וע"כ שמואל לא הוכיחו אלא על הבהמות אבל על אגג לא הוכיחו, דמאחר שהשאיר הבהמות שוב אין עליו תפיסה על אגג. וזה שאמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, מזה נראה בעליל שכל החסרון ה' מחמת עונותיו הגדולה. ובזה יובן נמי מאמר הש"ס יומא (כ"ב ב) מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, והיינו שעונותיו היתירה שהיתה בו מאז היא היתה לו למוקש שה' לו טעות בדברי שמואל כנ"ל.

יִטְּ וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה לְהַחֲרִימָם מִכָּל וְכָל, הִיתָכֵן כְּדָבָר הַזֶּה שֶׁבַעבּוֹר דְּבָרִי
 הָעַם לֹא שָׁמַעַת בְּקוֹל ה' וַתַּעַט מְהֵרָה וּרְצָת אֶל־הַשָּׁלָל [דמדולא מיחה נחשב כאילו הוא בעצמו
 מיהר לשלל (מ"ד)] וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כִּי־אָמַר שָׂאוּל אֶל־שָׁמוּאֵל
 עַמֵּד עַל דַּעְתּוֹ וְאָמַר לֹא כֹאשֶׁר אַתָּה אֹמֵר, אֲלֹא אֲשֶׁר אֲנִי כֵן שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
 וְאַלֶּךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיָּא אֶת־אַנְגְּ מֶלֶךְ עַמְלֶק
 עִם זֶה שֶׁלֹּא הִרְגַּתִּי מִיָּמָי לֹא שִׁלַּחְתִּי לִנְפֹשׁוֹ וּבִידִי לְהוֹרִגּוֹ בְּכָל עֵת (מ"ד) וְהִיעִיקָר וְאֶת־עַמְלֶק
 הַחֲרַמְתִּי: כִּי־אֲנִי לֹא לָקַחְתִּי מֵאוֹמֶה מִן הַשָּׁלָל, אֲלֹא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן
 וּבָקָר רֵאשִׁית [ממִּיטב (רש"י ומ"צ)] הַחֲרָם וְכוּנְתָם לטוֹבָה, עֲבוּר לְזִבְחַ לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל (מ"ד): כִּי־אָמַר שָׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה וְכִי חֲפִץ הַקִּבְ"ה
 בְּעֲלֹת וּזְבָחִים בְּשִׁמְעַ כְּלֹהֲקָשִׁיב בְּקוֹל יְהוָה לֹא כֵן הַדָּבָר הִנֵּה שָׁמַעַ
 לְמִצְוֹת ה' הוּא טוֹב מְזִבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב לְדָבָר ה', טוֹב לִפְנֵי מִתְּלַב שֶׁל אֵילִים
 עַל מִזְבַּח ה' (מ"ד): כִּי חֲטָאת־קָסָם חֲטָאת הַמִּמְרָא אֶת פִּי ה' שׁוּהָ כְּחֲטָאת קָסָם מְרִי דְהֵינּוּ
 כַּעֲמִים שְׁהוֹלָכִים אַחֵר מְעוֹנָנִים וְקוֹסְמִים שְׁהוּא עוֹוֹן גְּדוֹל וְאֵנֹן וְתִרְפָּים הַפְּצָר כֶּשֶׁם שְׁהוֹתִרְפִּים
 הֵם תוֹהוֹ וְשִׁקָּר כֵּן בְּמָה שֶׁאַתָּה מַפְצִיר לְהַחֲזִיק בְּדַעְתְּךָ זֶה תוֹהוֹ וְשִׁקָּר (מ"ד) כִּי הִיָּה לָךְ לְשִׁלוּט עַל הָעָם וְלֹא לִירָא מֵהֶם,
 וְעַכְשֵׁיו יַעַן מֵאַסַּתְּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וְלֹא שָׁמַעַת בְּקוֹלוֹ וַיִּמְאַסְךָ מִמֶּלֶךְ
 וְתוֹסֵר מִלְכוּתְךָ בַּעֲוֹנוֹךְ (מלבי"ם): כִּי־אָמַר שָׂאוּל אֶל־שָׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִי־
 עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְזֶה גָרַם לִי גַם לְסוֹתוֹר וְאֶת־דְּבָרֶיךָ בְּמָה שֶׁאֲמַרְתִּי שֶׁשָּׁמַעְתִּי

בקול ה' והרבתי דברים לסתור את דבריך (מ"ד) **כִּי יֵרָאֵתִי אֶת־הָעָם** מן דואג האדומי (רש"י)
וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: כֹּה וְעַתָּה שָׂא נָא סלח נא **אֶת־חַטָּאתִי** שחטאתי לך (מ"ד)
ועל שעברתי את פי ה' **וְיָשׁוּב עִמִּי וְאַשְׁתַּחֲוֶה לִיהוָה: כֹּה וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל**
אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ: כי אם ה' מאס בך, איך אשוב עמך (מ"ד) **כִּי מָאֲסָתָהּ**
ולא שמעת **אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ יְהוָה מִהָיוֹת מַלְאֲכֵי עַל־יִשְׂרָאֵל:**
כֹּה וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת מֵעַם שְׁאוּל וַיַּחֲזֹק שְׁאוּל בְּכַנְף־ בַּקֶּצֶה שִׁיפּוּלִי מְעִילֹ
של שמואל [יא] כדי שלא ילך **וַיִּקְרָע** כנף המעיל (מ"ד): **כֹּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל** הקריעה
היא סימן שכבר **קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּיךְ הַיּוֹם** [יב]
וְנִתְּנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: [יג] והוא דוד המלך (מ"ד): **כֹּה וְגַם גִּנְצַח יִשְׂרָאֵל**

עיונים והארות

יא. וי"א של שאול (רות רבה פ"ז סי' י"ב).

אחד מהשרים שלו כדי שיפדה בו את המלך, אולם אותו שר במקום שימסור את הכסף כנדרש, בדרכו נזדמן לו לקנות אדמות במדינה אחרת. ובא למלך וסיפר לו שבמקום למסור את הכסף ליעודו, קנה בו אדמות, אמר לו המלך: אתה עשית מעשה רע, שגרמת לי להפסיד את שבועתי, דע כי בן מוות אתה, ותלוהו על עץ. והנמשל, הקדוש ברוך הוא נשבע בשמו ובכסאו למחות זכר עמלק, ושאל חמל על מיטב הצאן, וגרם שלא נתקיימה שבועת הקדוש ברוך הוא. תשובה זו מצאה חן בעיני אותו הגמון (מושל) ונתן מתנות לרבינו תם.

יג. ונתנה לרעך הטוב ממך - מובא במדרש שוחר טוב נז, ג: אמר שאול לשמואל: ומי הוא זה רעך הטוב ממני שימלוך תחתי, אמר לו רמז אני רומז

יב. קרע ה' ממלכות ישראל מעליך היום - היות ואין השם כביכול שלם ואין הכסא שלם עד שימחק זרעו של עמלק, ושאל לא חס על כבוד מלכותו יתברך, לכן הורד ממלכותו. מובא בספר מעם לועז: מעשה ברבינו תם ז"ל, ששאל אותו הגמון אחד, למה אמרו חכמינו זכרונם לברכה: שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתיים ועלתה לו, וביאר לו במעשה שהיה במלך צרפת שנשבעה על ידי אחד ממלכתי ישמעאל ולא היה לו ממון כדי לפדות את עצמו. אמר לו הישמעאלי: אם תשבע לי בכתר שבראשך שאכן תביא לי הממון תוך זמן מוגבל אאמין לך. הסכים המלך ונשבע לו וחזר לעירו. מסר המלך את סכום הכסף הנדרש ביד

ה' שהוא חזקם ותוקפם ונצחונם של ישראל (רבינו ישעיה) **לֹא יִשְׁקַר** בהבטחתו **וְלֹא יִנָּחֵם** יתחדט לאחר מכן (מ"ד) **כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: וַיֹּאמֶר** אפילו שחטאתי **חַטָּאתִי** בכל זאת (מ"ד) **עָתָה כִּפְּרֵנִי נָא נֶגֶד זְקֵנֵי-עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל** כיבר אותו **אַחֲרֵי שָׂאוֹל וַיִּשְׁתַּחֲוּ שָׂאוֹל לַיהוָה: כִּבְּ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִנֵּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַנְגְּלִי מֶלֶךְ עַמְלֶךְ וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַנְגְּלִי מִעֲדָנָת** קשור בשלשלאות (רבינו ישעיה, מ"ד) **וַיֹּאמֶר אַנְגְּלִי אֶבֶן בָּאֵמֶת סָר** אלי וקרב **מֵרֶ-מְרִידוֹת הַפְּנוֹת [יד]** (רש"י) כי ידע שמביאים אותו להורגו: **כִּבְּ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר שִׁפְלָה נָשִׁים חֶרֶבְךָ כְּמוֹ שֶׁהִנֵּשִׁים הָיוּ שְׂכוּלוֹת מִבְּעִלְיָהֶן וּמִיִּלְדֵיהֶן שֶׁנִּהְרְגוּ בַחֲרֶבךָ** [טו]

עיונים והארות

העיקרי ביום ע"א שנתלה המן הרשע. (חומת אנך).
טו. וישסף שמואל - (ילק"ש) זה שאמר הכתוב והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם, זכור מה שעשו לנו במילה שהיא נתונה בחיקו של אדם, ואתיא כי הא דא"ר לוי בשם ר' יוחנן מה היו עושין בני ביתו של עמלק לישראל, היו מחתכין מילותיהן והיו זורקין כלפי מעלה, והיו אומרים, בזו בחרת הילך מה שבחרת. בא שמואל ופרע להם, שנאמר וישסף שמואל את אגג. מה עשה לו, ר' אבא בר כהנא אמר היה מחתך מבשרו זיתים זיתים ומאכיל לנעמיות, הדא הוא דכתיב יאכל בדי עורו, ברר לו מיתה מרה, ורבנן אמרין העמיד ארבע קונדיסין ומתחו עליהן, והוא

לך, מי שיקרע את מעילך הוא עתיד ליטול מלכותך, וכשננס שואל למערה וכתר דוד את כנף מעילו, מיד נזכר שואל מה שאמר לו שמואל, ואמר: "ידעתי כי מלך תמלוך" (שמואל-א, כד, כ).

יד. כותב החיד"א ולי ההדיוט אפשר כי עמלק גימט' מר, ורצה לומר שעתה שמשאיר זרע נתבטל מעמלק המות שלא נמחה עמלק כאשר דימה שואל וכאשר נצטוו, וז"ש אכן סר מ"ר המות נסתלק מעמלק המות כאמור. א"נ במ"ש הרב מנות הלוי שכל שררת המן הרשע הי' ע' יום וביום ע"א נתלה וזה כיון ברשעו דתלית המן ביום ע"א כמספר אכ"ן זהו מר המות במרירות יאנח ידיע בכשוף מסט"א או איליא נפל בפומיה דהמות

כֵּן אָמַד תְּהִיָּה שְׂכוּלָה מִמֶּךָ וַיִּשְׁפֹּף חֶתֶךָ אוֹתוֹ לְאַרְבַּע חֻלְקִים (רש"י) שְׂמוּאֵל אֶת־אֶנֶּג לְפָנַי
יְהוָה בְּגִלְגָּל: ַוַיִּלֶּךְ שְׂמוּאֵל הָרֶמֶתָה וְשָׂאוֹל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ
גִּבְעַת שָׂאוֹל:

עיונים והארות

אומר אכן סר מר המות, וכי כך ממיתין את אומר בדיני עו"א דנו, לא בעדים ולא בהתראה
השרים מיתות חמורות. ר' שמואל בר נחמני (פסיקתא ותנחומא).

📖 חדש!!! 📖

ניתן לרכוש את החוברת כל שבוע
בחנוות הישיבה

"הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 10 ₪ בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר

בטלפון: 03-505-1111

